



IN
SOLENNI PRAEMIORUM DISTRI-
BUTIONE SEMINARIJ LEODIENSIS

SECTIONIS PRIORIS,

HABITA

IN ABBATIA RODENSI,

DIE 18^a AUG. 1842.

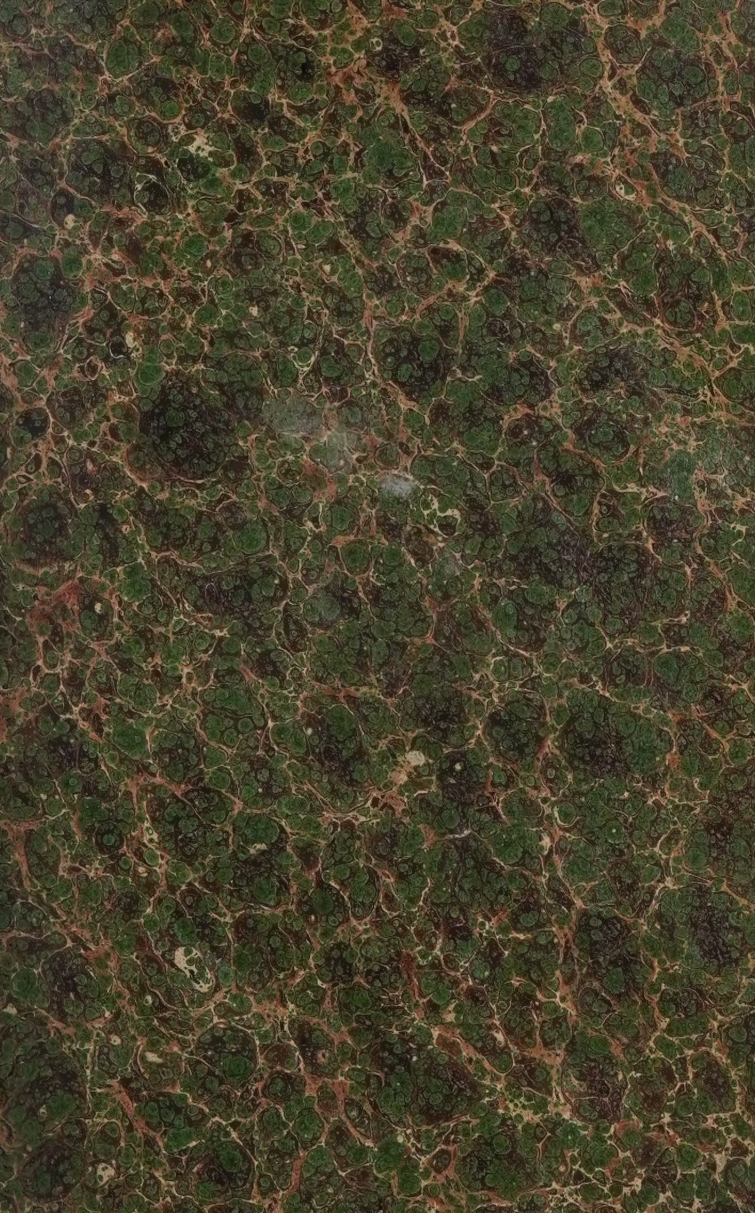
OBTIGIT

*Introductionis in Scripturam
Sacram in cursu Philosophiae
superiori primum præmium*

J. J. Fafchamps,

ex Bolland.

*J. Henrotay Schryen
prof. Sem. Roden.*



Staphamph
1842

ANTI-FEBRONIUS.

FEBRONIUS ABBREVIATUS.

SE VEND AUSSI

A GENÈVE

CHEZ MADAME BERTHIER-GUERS,

LIBRAIRE,

ET NOTRE CORRESPONDANT POUR TOUTE

LA SUISSE.

ANTI-FEBRONIUS.

FEBRONIUS ABBREVIATUS,

CUM NOTIS, ADVERSUS NEOTERICOS THEOLOGOS ET
CANONISTAS, ETC.;

AUCTORE F. A. ZACCARIA,

SOCIETATIS JESU.

NOVA EDITIO, EMENDATA ET VITA AUCTORIS AUCTA.

TOMUS V.



BRUXELLIS

APUD X. RENAUDIÈRE, EDITOREM.

LOVANIÏ,

TYPIS VANLINTHOUT ET VANDENZANDE.

MDCCCXXIX.

20194

Imprimatur

Mechliniæ, Martii 1829, J. FORGEUR, Vic. Gen.

JUSTINI FEBRONII

JURISCONSULTI

CAPUT VIII.

DE LIBERTATE ECCLESIAE, EJUSQUE RESTAURANDÆ
JURE ET MEDIIS.

§ I.

Ecclesia universalis habet suas libertates communes.

Particulares ecclesiae particularibus utuntur consuetudinibus : utraeque sacrae sunt.

Illae consistunt in retentione et executione juris veri, rejecto falso.

LEX Christi est *Lex libertatis*. Plures theologi et Jcti, praesertim Itali, eam vix non fecerunt legem servitutis. Citat auctor suum caput 3, § 11, n. 9. Ita scripsit cardin. Contarenus, nihil magis contra legem Christi excogitari posse, idololatriam sapere, quod christiani subjecti sint, et parere debeant Pontifici, qui pro arbitrio leges constituat, abroget, dispenset, et habeat suam voluntatem pro regula. His principiis hodiedum Romae insistitur, et quidem ab iis, qui ad clavam sedent. Vid. caput 3, § 11.

Ecclesiastica libertas alia est *generalis*, seu universalis Ecclesiæ, altera *specialis* particularium ecclesiarum : ad hanc pertinet canon. VI concilii Nicæni, et Constantinopolitani I, can. 2 et 4. Quisquis contra harum particularium ecclesiarum consuetudines quid attentaret, aut illarum jura subvertere conaretur, contra earum *libertatem* agere, vel injustam *servitutem* imponere censendus esset.

Universalis Ecclesiæ libertas proprie consistit in exemptione ab omni onere injusto, maxime autem a vinculo legis, quæ emanat a potestate non legitima, et omnes ecclesias communiter gravat. Tale est *jus Isidorianum*. Teste Stephano Balluzio, est *hoc jus novum ab impudentissimo illo nebulone Pseudo-Isidoro compactum*, quod successit *juri antiquo* : desinentibus tunc synodis provincialibus, et amplificata Rom. Pontificis auctoritate, facies Ecclesiæ mutata fuit : non habuit ille jus Ecclesiam turpibus his legibus gravandi, et hæc, deprehensa falsitate, jus habet se in libertatem vindicandi ; concluditur, *jure antiquo* Ecclesiam recte, juste, libere rectam fuisse, *jure novo* in non tolerandam servitutem redigi.

1. Curialistæ Romani ecclesiasticæ libertatis inimici sunt. Causas Barthelius dissert. 3, de concord. in præfat. assignat, neglectum antiquorum canonum, et historiæ ecclesiasticæ, promiscuam principiorum per decretales inductorum receptionem, auctoritatem nimiam decisionibus

rotæ , et nato inde stilo curiæ tributam , allegationem et sequelam doctorum sine prævio examine : Zallwein addit interesse proprium , habendi cupiditatem , ambitum , et fortassis odium nationale cum invidia conjunctum. Quis liber homo patitur sibi a talibus imperari ?

2. Talia etiam profert Zallwein contra similes doctores Germaniæ , quos insuper culpat de inani et excessivo timore rejiciendi talia principia et prætensiones.

3. Si Romani et horum sequaces suis veris commodis studerent , tum intelligerent , his libertatibus nihil derogari Pontificis auctoritati , sed inde hanc potius sublimari et firmari , quia illæ supponunt unionem cum sede Romana , commendant regimen Pontificum , tanquam secundum Christi institutum , obstruerent ora eorum , qui Pontifices excessivi dominatus accusant , præscindunt occasiones conflandi schismata , intercludunt viam invocandi brachium sæculare , et principum potentiam ad depellendum gravamina , sunt conformes antiquiori et sanctiori disciplinæ. Ita Zallwein.

Innumera ex historia tam veteri quam noviori prostant exempla , quibus constat , Pontifices maxime sollicitos fuisse , ne jura ecclesiarum et præsulum minuerentur , et attente curarunt , ne in dispensandis privilegiis , exemptionibus , distribuendis novis titulis , honoribus , aliisque , cuicunque demum præjudicium inferrent.

NOTA.

Lex christi est lex libertatis. Ita est : sacræ paginæ taliter se exprimunt ; at *libertas legis novæ* opponitur *servituti legis veteris* mosaicæ , et *libertas legis novæ* stat in immunitate ab innumeris cæremoniis , et judiciis legalibus legis veteris , in liberatione a servitute diaboli per sacramenta , in uberioribus legis gratiæ beneficiis per merita Christi nobis donatis , per quæ *in libertatem* filiorum Dei sumus asserti. Legat Febronius acta et epistolas apostolorum , et videbit in his stare libertatem legis christianæ , quomodo igitur huic libertati auctoritas , et leges Pontificiæ opponuntur , atque *servitus* vocatur ? Egregia sane , et ad S. Scripturæ normam exacta doctrina !

Cardinalis Contarenus optime carpit quosdam jurisperitos dicentes , *voluntatem Pontificis eidem pro regula esse , in omnibus posse pro arbitrio agere.* Sunt et hodie adulatores , qui talia principibus persuadent : hæc principia utique vera non sunt ; at falsissimum est , iisdem Romæ , et quidem ab ipsis Pontificibus insisti. Vid. in eod. cap. 3 , § 11 , in not.

Quæ ex conciliis Nicæno et Constantinopolitano allegantur , prærogativæ , privilegia sunt : Febronius *libertates speciales* vocat ; sed num omnes prærogativæ , privilegia , consuetudines sunt libertates ? anne libertas est , quod tot Ecclesiæ particulares alicui primariæ metropolitanæ vel

patriarchali subdantur, atque ab ista dependeant? et tamen ista subjectio pro bono ordine juste introducta et a conciliis generalibus primo Ecclesiæ ævo confirmata servitus dici non potest; equidem illa privilegia a nemine tolli debent, aut possunt, quia pro fine habent rectum ordinem et bonum Ecclesiæ, a tota Ecclesia in conciliis generalibus, adeoque etiam a capite Ecclesiæ sunt approbata, confirmata. Nihilominus quando cessat finis horum privilegiorum, imo potius contrarium effectum producunt, bonus ordo per ea magis invertitur, aliud postulat necessitas et bonum Ecclesiæ, uti factum est, quando illæ primariæ et privilegiatæ Ecclesiæ, de quibus supra dicta concilia sermonem habent, in schismata et hæreses abiêre, an tunc istæ consuetudines et privilegia tolli non possunt, ac debent? vel potius an non per se corruunt? an non stat penes universam Ecclesiam libertas ea auferendi? quid jam dicendum de aliis consuetudinibus particularium ecclesiarum, quæ tantam ætatem non præ se ferunt, nec a conciliis generalibus sunt canonizatæ?

Libertas universalis Ecclesiæ, ait Febronius, *consistit in exemptione ab omni onere injusto, maxime a vinculo legis, quæ emanat a potestate non legitima, et omnes ecclesias communiter gravat.* Admittamus hanc qualemqualem definitionem. Sed potestas non legitima dici non potest, quæ est in Ecclesia, quia Ecclesia habet *propriam* et

divinitus collatam *potestatem* ; hinc excluditur solum potestas aliena , externa , etiam civilis titulo defensoris , tutoris , advocati , quæ in Ecclesia nihil statuere potest ; nam omnes hi tituli et officia nullam potestatem , nisi tantum subsidiariam tribuunt , quæ non propria est , sed potestati ecclesiasticæ subservit. Febronius subsumit : *tale per omnia est jus Isidorianum* ; nempe quod injustum onus imponit , et emanat a potestate non legitima. Quod si hoc etiam concederemus , quid sequitur ? hoc scilicet , potestatem R. Pontificis in Ecclesia non esse legitimam , sicque illum onere injusto gravare omnes ecclesias. Huc totum Febronii intentum collimat ; idipsum est , quod subinferre vult. Verum hæc sequela catholica non est , quin et falsissima est. Quippe falsum est subsumptum , quod supponitur , potestatem R. Pontificis circa reservationem causarum majorum , appellationes , leges ferendas et , quam universim in Ecclesia tenet , soli *juri Isidoriano* inniti. Demonstravimus hactenus per capita in notis ex S. Scriptura , traditione , probatissimis ac genuinis testimoniis Patrum , conciliorum , consensu atque praxi Ecclesiæ et ipsorum veterum Pontificum hanc potestatem Romano Pontifici , et quidem jure primatus divini competere , et hoc ne tacto quidem jure Isidoriano , quin et ante omnes Isidori decretales.

Equidem quod decretales Isidori attinet , me refero ad ea , quæ cap. 3 , § 9. in notis dixi.

Communes hodie paræmiæ sunt : juri antiquo successit jus novum : jus Isidorianum jus novum est : hoc jus falsum est : per id totus Ecclesiæ status et regimen in deterius fuit immutatum : in hoc jure fundatur monarchia Papalis et omnis potestas, quam hodie in Ecclesia exercet summus Pontifex. Qui his principiis tanquam certis non subscribit, e numero doctorum exulat, ad idiotas, pedantes, fanaticos cum sibilo detruditur. Quinam sunt autem egregii hi viri, qui nobis ista principia statuunt, atque pro veritate obtrudunt? David Blondellus, Launoïus, Stephanus Balluzius, Fleurius, Petrus Coustant, Zegerus Van Espen etc. : hos jam hodie magno numero sequuntur canonistæ et theologi Galliæ, Germaniæ ; verum illi soli non fuerunt, qui falsitatem decretalium Isidori detexerunt et agnoverunt : sunt et alii viri maximi, et multo præstantiores, qui idem agnoverunt, senseruntque, Card. Perronius, Petrus de Marca, Antonius Augustinus, Sirmundus, Petavius, Labbæus, Christianus Lupus, Schelstrate, Natalis Alexander, Anton. Pagius, Graveson, Card. Bona, Papebrochius etc. Attamen isti de epistolis decretalibus longe aliter loquuntur : illi priores ex eo, quod falsam inscriptionem aut ætatem proferant, etiam concludunt, id ipsum, quod continent, falsum, malum, et meram imposturam esse : posteriores testantur, epistolas illas decretales continere, et paucis demptis, concin-

natas fuisse ex sententiis et verbis legum, canonum antiquorum, et SS. Patrum, qui sæculo IV et V floruerunt.

Quare autem hodierni scriptores tantum illos priores sequuntur, qui non rite concludunt, et aliunde non omnem fidem merentur, et non magis hos posteriores, qui auctoritate, doctrina et eruditione illos longe antecellunt? nempe qui alios de præjudiciis continuo accusant, iisdem præ cæteris ipsi maxime sunt constricti: sæpe grus gruem sequitur: sæpe quis minus sapere sibi videtur, si non loquatur, quæ hodie magis placent, et etiam insipientibus arrident. Habebunt hinc posterì, quod rideant nostrum sæculum, quod vocant, illuminatum. Sed ulteriores fallacias aut ineptias in lucem protrahamus. *Jus novum* gravat omnes ecclesias? sed quando episcopi juxta Febronium potestate æquales et universales primis statim sæculis intra limites certi districtus et diœcesis sunt coarctati; quando ipsis prohibitum fuit, in alienis diœcesibus quidquam agere; quando metropolitæ et patriarchis fuerunt subjecti, tunc utique eo tempore hoc *jus novum* fuit, restrictione, subordinatione, subjectione gravabat episcopos et ecclesias, et tamen nemo querebatur, tale *jus novum* introduci non posse, vel opprimi *libertatem* ecclesiarum. Ergo definitio Febronii *de libertate Ecclesiæ* apta non est.

Ad *jus Ecclesiæ antiquum* utique pertinent etiam *canones apostolici*: hi, secundum recen-

tiorem criticam, falso apostolis adscribuntur, sunt recentioris ævi, et nomen compilatoris ignoratur : nihilominus hi canones sunt recepti in Ecclesia Græca numero 84, in Latina saltem 50. Si ergo hi canones non aliunde quam ex receptione Ecclesiæ suam auctoritatem tenent : si Ecclesia, non obstante falsitate auctoris et ætatis, hos canones apostolicos dictos in auctoritatem recipere [potuit, recepitque ; quid prohibet, eam recipere potuisse, atque in auctoritate tenere decretales Isidori, quando istæ continent utilia, et etiam veteri disciplinæ conformia ? Siccine adversarii in nostra Ecclesia vituperant, quod in veteri approbare et laudare coguntur.

Jus antiquum juxta Febronium, Stephanum Balluzium etc. duravit usque ad ævum Caroli Magni. Sed anne illud cœpit cum Ecclesia ? an semper extitit ? utique respectu nostri ævi jus illud antiquum est : sed Ecclesia quovis tempore semper et novo et antiquo jure utebatur ; nam sibi ipsi jus statuit : de tempore ad tempus per concilia et summos Pontifices novi canones, novæ decretales, novæ leges exortæ sunt, quandoque etiam veteres canones abrogati, uti de legibus circa lapsos et canonibus poenitentialibus manifestum est, per quod anterior disciplina non parum fuit immutata. Igitur male ad *jus antiquum* provocatur. Ecclesia semper habuit, exercuitque potestatem sibi jus antiquum immutandi, novum constituendi in disciplina, quæ

semper variabilis fuit, et adhuc est : habuit autem causas hujus immutationis, quas assignavimus cit. cap. 3, § 9, in not.

Sed, inquires; per Isidori decretales Rom. Pontifici tribuitur nimia et exorbitans potestas, et monarchia prius ignota in Ecclesiam inducitur.

Respondeo 1 : quando collectio Isidoriana recepta fuit, non ignorabat Ecclesia, quisnam ante de potestate Rom. Pontificis et forma regiminis fuerit communis sensus Ecclesiæ? 2. Supponi non potest, quod episcopi et tota Ecclesia voluerint inducere aliam regiminis formam primævæ institutioni omnino contrariam. 3. Quamquam illæ decretales a primis Pontificibus non emanaverint, tamen ea, quæ continebant, legere poterant, et videbant in sententiis legum, veterum canonum et sanctorum Patrum sæculi IV et V, uti supra citati auctores testantur. Ex his sequitur, harum decretalium doctrinam non penitus novam, nec etiam sensui et doctrinæ veteris Ecclesiæ contrariam fuisse.

Equidem his Isidori decretalibus obstrepuit aliquandiu Hincmarus cum quibusdam Galliæ episcopis, quia alias decretales genuinas non esse agnoscebant, nisi quæ corpori juris essent insertæ. Sed Nicolaus I, non ambitione, non extendendæ auctoritatis studio, uti calumniatur Febronius, sed argumentis et genuina auctoritate prædecessorum sum. Pontificum Innocentii I, Leonis I, Gelasii I, Gregorii M. ostendit, ea,

quæ in decretalibus illis continentur, semper privilegia fuisse sedis apostolicæ, proin doctrinam harum decretalium, etsi hæ genuinæ non essent, antiquam et veram esse. Quantum autem hisce acquieverint Gallicani præsules, colligi potest ex sola epistola synodica concilii Tricassini, anno 867, ad Nicolaum I data, tom. X, concil. apud Labbe. In ea synodo autem omnes Galliæ episcopi cum sex metropolitanis conveniant, quos inter etiam Hincmarus Rhemensis aderat.

Ergo inferes, per receptionem harum decretalium *Ecclesia* Rom. Pontifici *tribuit*, *auxitque* hanc potestatem? nequaquam. Si doctrina in decretalibus contenta jam sæculi quarti et quinti fuit: si Nicolaus I, ostendit, eam in genuinis epistolis anteriorum Pontificum contineri: si hi ipsi veteres Pontifices commonstrant, hæc privilegia sedis apostolicæ esse, a Christo Petro *donata* fuisse, ad primatum pertinere: si idipsum ex traditione et genuinis testimoniis per omnes partes hucusque demonstravimus, tunc *Ecclesia* non *tribuit*, non dedit, sed agnovit, et recipiendo docuit, hanc potestatem et privilegia Rom. Pontifici ex jure primatus competere, hoc solum discrimine interveniente, quod primis sæculis non semper exercuerit hanc potestatem Rom. Pontifex, quia vel utile vel necessarium non fuit, postmodum vero exercere debuerit ob utilitatem aut necessitatem Ecclesiæ, vel si mavis

cum Thomassimo loqui : *si qua potestas dicitur quoad usum et exercitium devenisse , aut devoluta esse a conciliis ad summum Pontificem , non eo significatur , ab illis ei collatam esse. Item in usu et exercitio variatum est , non in potestate , quæ et in conciliis provincialibus pro suo modo , et in Rom. Pontificibus pro eorum summo principatu eadem semper intacta atque illibata viget. Erumpit autem , et exercetur non eodem semper modo , sed pro locorum , temporumque et rerum opportunitate , pro Ecclesiæ sive utilitate , sive necessitate. Et infra : contra sectarios nihil novatum esse demones , nisi ex Ecclesiæ utilitate , nisi ex charitatis lege , nisi cum summa episcopalis inter se collegii consensione : nihil novæ potestatis summo Pontifici accessisse ; sed si nonnulla , quæ per metropolitanos et concilia particularia prius exercebantur , cœpit ipse unus ubique exercere , id totum profectum esse , non alienam usurpando potestatem , sed suam explicando , aut alienam jure ad se devolutam suæ accumulando , non principandi latius libidine , sed consulendi charitate , non inferiorum munia invadendo , sed eorum cessationem aut defectum supplendo , episcopis nequaquam renitentibus , sed ultro concedentibus , ultro apostolico principatui assurgentibus. Ita clarissimus vir Thomassinus , et verissime quidem , se explicat in suis responsis ad censuras scriptoris anonymi. His omnibus adde , quæ cap. 3 , § 9 , etc. in hac materia in notis dedimus , queis*

totum hoc Febronii caput 3 penitus evertitur, atque merito ab ulterioribus responsis superse-deremus, nisi nobis pro instituto foret argumenta Febronii in compendio dare, ejusque fallacias et malam fidem ostendere.

Ad 1. Barthelius de nimium vagis et genera-libus quorundam principiis atque sentiētiis lo-quitur; nos de potestate regulata secundum ne-cessitatem, utilitatem Ecclesiæ, et leges charitatis, unitatisque; huic, ut sæpe jam vidimus, non contra-dicit, sed omnino assentitur Barthelius. Absit nimie-tas, sed per hoc non tollitur ipsa potestas; hæc, non illa, neque etiam merum arbitrium Ponti-ficis in ipsis decretalibus probatur: illa non de-cretalium, sed curialistarum quorundam doctrina est. Turpes effectus, quos addit Zallwein, Itali facile in sinum suum cum dedecore suæ natio-nis retorquere poterunt, ipsum saltem de præ-judiciis reum verissime arguent.

Ad 2. Non est timenda veritas, sed calumnia, contumelia, falsitas, quando falsa veris miscen-tur, ultra veritatem exceditur, a facto singulari ad generalem doctrinam concluditur, sinistra mens et intentio summis præsulibus pro libitu affingitur, potestas, usus, abusus etc. confun-duntur, prout omnia hæc hodierni scriptores agunt. Talia vel ignorantiam vel malam fidem, vel calumniandi pruritum arguunt.

Ad 3. Postulata Febronii et Zallwein suppo-nunt centrum non fixum, et cui reliquæ par-

tes libere ac pro arbitrio solum uniuntur, item centrum et regimen iners sine potestate, sine effectu; talia aperiunt ora ad contemptus edendos, facile conflant schismata, principibus subijciunt potestatem ecclesiasticam, et ipsam Ecclesiam, repugnant cum traditione et veteri disciplina; hæc sæpius jam demonstrata sunt: ergo admitti non possunt.

Cæterum, si historia tam vetus, quam nova, nobis exempla innumera præbet, Pontifices maxime sollicitos fuisse de juribus Ecclesiarum et præsulum, ne minuerentur, et ne cuicunque demum præjudicium inferrent; utquid ergo contra Pontifices insurgit, eos de usurpatione, fraudibus, violentiis accusat, atque conviciis onerat Febronius? hac sua propria confessione seipsum prosternit, atque sic etiam in cæteris falsitatibus convincitur.

§ II.

Causa primaria lapsus disciplinæ et alteratæ formæ Ecclesiasticæ sunt factæ decretales Isidori.

Quæ usque ad noviora tempora actis publicis normam dederunt.

Considero Papam ut *caput Ecclesiæ*, non ut *monarcham*, penes quem jus et auctoritas per se universam Ecclesiam et singula ejus membra regendi, et pro exercitio sacri hujus imperii

episcopis partem suæ potestatis pro arbitrio communicandi, tollendique resideat. Si in hoc erro, fateor, me scripsisse totam errorum congeriem: si non erro, credo, me dixisse veritates naturaliter et necessario cohærentes, aptasque ad restituendam nativam illam Ecclesiæ formam et disciplinam, quam omnino convulsit infelix illa monarchiæ sacræ idea, per falsas Isidori decretales in christianum orbem invecta.

Claudius Fleurii *disc. 3, in hist. Eccles. et auctores historiæ litterariæ Gall. tom. IV*, ostendunt, primitivam Ecclesiæ disciplinam sub præsidio confictarum decretalium collapsam, quin et abolitam fuisse. Forma regiminis, a Christo instituta, exposita fuit capite 1, etc. per Isidori decretales introducta cap. 3, § 9. Si quæretur 1, an saltem excusandum sit factum Isidori? 2. An effectus falsi adhuc in Ecclesia perduret? 3. An ille effectus bonus vel malus sit? Respondetur in utramque partem, et quidem Christianus Lupus ait, depressa ubique per bella et regnorum invasiones apostolicæ sedis majestate et omni ecclesiastica jurisdictione, *finxisse pium fidelem* sub nomine antiquorum R. Pontificum decretales epistolas. Natalis Alexander *maleferiatum impostorem*, Balluzius *nebulonem impudentissimum* appellat. Quis feret confictorem, qui canones falsos, sensui et disciplinæ antiquorum Pontificum adversantes fingit? egregie ista perstrinxit aliquis eruditus apud Zegerum Van Espen commentar. in canon. p. 485.

1. In capitulis, anno 785, ab Hadriano P. Ingilramo Metensi episcopo *Romæ* traditis, vel quæ ad hoc Adrianus P. recepit, multa ex falsis decretalibus, jam conspiciuntur. Hincmarus Rhemensis in opusc. contra suum nepotem tradit, collectionem Isidori a Riculpho Moguntino archiepiscopo ex Hispania Moguntiam allatam, et in alias regiones divulgatam esse : fuerunt autem decretales jam ante, et *Romæ* quidem compositæ, ut gravis fert suspicio. D. Barthel testatur, codicem Isidorianum, *urgente vehementissime Nicolao I*, a tota Ecclesia, in Germania, adnitante potissimum Riculpho Moguntino, receptum esse.

2. Sæculo IX, ad has decretales provocavit Nicolaus I, epist. 47, in caussa Rothadi Suesionensis. In concilio Rhemensi, anno 992, episcopi Galliæ, sicut et subsequencia concilia iis epistolis tanquam genuinis utebantur.

3. Idem fecêre canonum collectores Regino, Burchardus, Ivo, Gratianus, qui, genuinos canones cum falsis conciliare studens, conciliandi rationem veris canonibus dissonam et evidenter contrariam iniit, et tamen ista, dum in scholis prælegi cœperunt, pro antiquo jure recepta sunt.

4. Dum de sinceritate et veritate harum decretalium vix non amplius dubitaretur, Pontifices earundem auctoritatem urgerent, episcopi metropolitanorum et conciliorum provincialium

jurisdictioni se subtrahere volentes, eis frequenter uterentur, uno quasi consensu clerus, populusque tantis nominibus antiquorum Pontificum decepti earum auctoritatem et disciplinam receperunt.

5. In concilio Tridentino de emendendo decreto Gratiani cogitatum fuit; hanc provinciam Pius IV et Pius V, quibusdam viris in Romana curia commiserunt. Sub Gregorio XIII, hoc opus absolutum fuit, qui ait, jam magnam partem suum cuique tributum esse, ut posthac quis errare, incerta pro certis, et certa pro suspectis habere non queat. Sed notum est, ex supposititiis epistolis ne unam sublatam, vel alicujus inscriptionem emendatam fuisse.

6. Circa historiam receptionis falsarum decretalium fere eadem repetit auctor ex P. Zallwein, qui etiam ait, episcopos Galliæ his decretalibus adhuc post obitum Nicolai I, restitisse, atque de his cum Hadriano II et Joanne VIII, disceptasse, tandem tantis nominibus veterum Pontificum in concilio Rhemensi, anno 992, cessisse; Nicolaum I, autem tanta contentione eas decretales in Gallia ursisse, teste De Marca, ut episcopos sine medio Romanæ sedi subjiceret, caussas majores etc. ad se traheret etc.

NOTA.

Hic optimo in compendio suum systema tradit Febronius : si ideæ, quas de vocibus *caput*,

monarcha tenet, veræ sunt, etiam verum erit, eum veritates naturaliter et necessario cohærentes dixisse : si autem falsæ sunt, certum est, eum totam errorum congeriem scripsisse.

At imprimis falsam de *capite* tenet ideam. *Considero*, ait, *Papam ut caput Ecclesiæ* : verum quid per *caput* intelligit? anne *hoc caput* mortuum, iners est, nullum specialem influxum habet, nullum munus præcellens, membris non imperat, pro honore solum, ordine et decore iis superimponitur, de cætero iisdem subicitur? vel an *hoc caput* vivum, efficax est, necessarium influxum habet, sua munia cum potestate in membra exercet, his invigilat, dirigit, imperat, utque *sine eo* nec totum reliquum corpus omnia possit, *cum eo* autem omnem potestatem habeat, semperque sit *caput*, nunquam pes, manus, cui reliqua membra aut prævaleant, aut adæquentur?

Certe Christus est *caput Ecclesiæ* : hoc caput omnem potestatem, auctoritatem, influxum in totum corpus et membra habet : Papa est autem *caput Ecclesiæ vicarium* : igitur proportionatim omnes dotes veri et principalis capitis habere debet; ad quid enim vicarium esset, si nullos actus veri capitis exercere posset, si nullam inde auctoritatem, quæ capiti debetur, mutuaret?

Febronius huic capiti neque eam ideam impertit, quam vox *caput* grammaticaliter, naturaliter et moraliter sonat; nam cap. 1, § 6, *hoc*

caput universitati et omnibus membris subjicit : § 7, cæteris episcopis facit æquale : cap. 2, salvat quidem in hoc capite primatum, sed talem, qui non nisi sollicitudinem suo ministerio convenientem expleat. § 6, est quidem tutor et vindex canonum, sed sic, ut non suo, sed nomine universalis Ecclesiæ leges proponere valeat, ferre non possit. § 7 et 8, est caput non tam jurisdictionis, quam ordinis et consociationis, nempe ut sit primum membrum, non tamen habeat officium et auctoritatem capitis. § 11, Febronius omnes episcopos facit æquales potestate, et in tota Ecclesia universales, ita, ut quæ episcopus Romanus extra fines suæ dioceseos et patriarchatus gessit, ne quidem vi universalis primatus egisse, sua auctoritate perfecisse, aut specialiorem jurisdictionem supponere, censendum sit.

Cap. 3, § 1, 2, etc. et tandem § 6, Papam *caput* Ecclesiæ ita facit, et explicat, ut non sit, nisi primum membrum, et quidem corpori subiectum, quod dein per posteriora capita tanquam pro principio tenet. Quid est igitur *illud caput Ecclesiæ* sine vita, sine vigore, sine efficacia, sine influxu cum effectu, sine imperio? ait alibi, Papam esse caput solum *secundum metaphoram* : ita est; sed et Ecclesia solum corpus est *secundam metaphoram* : hanc metaphoram exhibet D. Paulus epist. ad Rom. cap. 12. Verum in hoc corpore, ait, *non omnia membra eundem actum habent* : caput non habet officium

alterius membri, sed caput est, et vicissim. Item aliud est *caput* improprie dictum, quod ab ipsis membris constituitur, et ab his auctoritatem proportionatim, atque pro arbitrio recipit: aliud caput, quod ab altiori potestate membris præficitur, et ab his nihil recipit; huic membra nihil demere, non supra hoc se extollere, neque sibi subicere possunt: posterioris hujus conditionis est *caput Ecclesiæ*, et Febronius falsam de hoc capite ideam tenet.

Considero Papam non ut monarcham, ait: sed quis hoc postulat? nemo certe. Et si regimen Ecclesiæ monarchicum dicimus, illud adhuc explicatione temperamus, ut idea absoluti monarchæ Papæ haud conveniat. Juxta Febronium, *monarcha* talis est, *penes quem jus et auctoritas per se universam Ecclesiam et singula ejus membra regendi, et pro exercitio sacri hujus imperii episcopis partem suæ potestatis pro arbitrio communicandi, tollendique resideat*. Hæc idea *absoluti monarchæ* est; at respective ad Papam applicata, iterum falsa est. Quis enim dicit, hunc *absolutum monarcham* esse in Ecclesia? ipse non *per se* et *propria auctoritate* regit, sed *vicaria* Christi, ideoque ad leges præstabilitas, eique traditas a Christo, suam potestatem non *pro arbitrio* communicat, tollitque, sed pro bono et necessitate Ecclesiæ ad administrationem sibi commissæ, id est, non potest omnia, quæ vult, et quæ lubent: potest tamen omnia, quæ pro

ædificatione , ordine , et bono Ecclesiæ vel universæ , vel singulorum membrorum sunt necessaria aut utilia , et in hunc finem , in his exigentiis potestas episcoporum , etsi a primario et absoluto monarcha Christo descendat , nihilominus est restricta , limitata , dependens , secus unitas et ordo servari non posset.

Si in hunc sensum non omnes curialistæ loquuntur , si aliqui Papam dicunt absolutum monarcham , dominum , nullo jure aut lege ligari etc. quamvis fors per id solum intelligant , quod potestas Papæ , etsi non recte agat , in terris nemini sit subjecta , dependens , nec ab aliquo judicari possit , quod et nos dicimus : attamen illis privatorum doctorum sententiis , præsertim in sensu illo exorbitante nos neutiquam subscribimus , nec omnes Itali , minus alii defendunt ; videmus enim , communius regimen Ecclesiæ ab auctoribus *non absolute et simpliciter monarchicum* , ab aliis *aristocratia temperatum* dici : et quando aliqui *pure et simpliciter* monarchicum dicunt , uti cardinalis de Luca , ii vocem *monarchia* non in tam latiori sensu intelligunt , ut potestas Papæ sit arbitraria , illimitata , nullis legibus et regulis restricta , quod nunquam possit ea abuti , sic ut sit quasi tyrannica ; quis enim unquam Papam dixit impeccabilem ? sed tantum volunt , quod ejus potestas non sit ab Ecclesia , neque Ecclesiæ subjecta , aut in ejus exercitio ab ea dependeat.

Multum interest ergo, quid sub nomine *monarchæ* intelligatur : debuisset Febronius non exorbitantes et minus explicatas sententias, quæ ab aliis jam diu antea impugnatæ fuerunt, sed communioem et receptam sententiam respicere : illæ quidem consecraria sunt illius doctrinæ, quod regimen Ecclesiæ sit monarchicum, sed semper adhuc in sensu et explicatione ab hoc dependent, quo sensu *monarchia* intelligatur, et hinc peccant per nimietatem et excessum : at non minus excessu peccat in contrarium Febronius, quando ob male deducta consecraria negat ipsum regimen suo modo monarchicum, in S. Scriptura, traditione et praxi Ecclesiæ stabilitum ; non enim ex falsa consequentia arguitur falsitas principii, sicut ex vero non sequitur falsum. Confer. cap. 1, § 5, in not.

Dum igitur Febronius falsis ideis manifeste decertat, sequitur, eum errasse, ideoque, ipso fatente, *scripsisse totam errorum congeriem*.

Sed quare Febronius in hac materia falsis ideis *capitis monarchæ* decertat? quare non magis imaginem *pastoris* in SS. litteris clare expressam proponit? Rom. Pontifex, successor Petri est *pastor* non tantum particularium ecclesiarum, sed universæ Ecclesiæ, omnium et singularum ovium Christi, *pasce oves meas : ipsi in B. Petro pascendi, regendi et gubernandi universalem Ecclesiam a Jesu Christo plena potestas tradita est*. Concil. Florentin. *De toto mundo unus Petrus eli-*

gitur qui et universarum gentium vocationi et omnibus apostolis , cunctisque Ecclesie Patribus præponitur , ut quamvis in populo Dei multi sacerdotes sint , multique pastores , omnes tamen proprie regat Petrus , quos principaliter regit et Christus. S. Leo I , serm. 3 , in anniv. Assumpt.

Hanc imaginem *pastoris* si sibi proposuisset Febronius , vidisset utique , quænam in Ecclesia sit potestas Rom. Pontificis , quale caput , qualis monarcha ? neque in his imaginibus vel ideis tantum aberrasset.

Fleurio (si tamen ipse dissertationum , quæ ei adscribuntur , auctor est) et auctoribus historiæ litter. Gall. idem , quod superiori paragrapho Febronio respondemus. Utrum Isidorus excusari valeat ? nostrum parum interest , qui jurisdictionem Rom. Pontificis non ex Isidori decretalibus , sed genuinis testimoniis et traditione convincenter demonstravimus. Et falsum cum suis asseclis supponit Febronius , illam his tantummodo decretalibus inniti. Attamen an Isidorus *studio finxerit* , quid *finxerit* , an non ipse potuerit decipi , vel deceptus sit ? res nondum certa atque confecta est. Vid. cap. 3 , § 9.

Ad 1. Parum quoque refert , unde et a quibus Isidori decretales primitus in varias regiones et ecclesias introductæ fuerint ? quando demonstrari non potest , *Romæ* confictas , et *Roma* in alias provinciam invectas fuisse. Equidem Febronius hîc dubitanter loquitur , utrum Hadrianus P.

capitula, quibus jam multæ tales decretales interspersæ erant, Ingilramo Metensi episcopo tradiderit, vel e contra Ingilramus ea Hadriano P. obtulerit? addit, *gravem suspicionem esse, quod Isidori decretales Romæ compositæ fuerint*. Sed suspicio non est argumentum, neque probatio, et ex mera suspitione, præcipue in re gravi, aliquem publice suspectum reddere, etiam inter privatos legi charitatis, æquitati atque honori adversatur. Dein reminiscatur Febronius, quod cap. 4, § 8, n. 6, contra Sirmondum, Harduinum et alios ait, *ex Balluzio, Dupinio, Calmet et aliis melioris notæ criticis illa capitula non Hadriano P., sed Ingilramo merito adscribi*.

Ad 2. Sit, quod ad decretales illas passim jam receptas, provocaverit Nicolaus P.; non tamen his sôlis, sed et genuinis, nec minus ponderosis nitebatur.

Ad 3. Si decretales Isidori, quoad nomen auctorum et ætatis, conflictæ sunt: si de cætero ut plurimum ex sententiis veterum canonum, legum, SS. Patrum ex sæculo quarto et quinto concinnatæ sunt, tunc etiam posteriores canonum collectores non tam in re ipsa, et doctrina disciplinæ, quam in nominis auctoritate et ætate decepti sunt. Prius testantur ii ipsi auctores, qui falsitatem decretalium detexerunt, agnoscuntque. Utrum vero Gratianus bene vel male conciliaverit canones et leges, non disquiritur,

quia decretum ab ipso, tanquam auctore privato, auctoritatem non habet, nec ejus dicta et canones majorem, quam habent fontes, vel Ecclesia eis dedit.

Ad 4. Nequaquam ita. Sed quia metropolitani et concilia provincialia sæpe limites suæ potestatis excedebant, episcopos et alios non raro vexabant, opprimebant, injuste deponebant, vel alia non recte et secundum canones tractabant, ipsa concilia provincialia diutius intermitterentur, per id factum fuit, ut *episcopi se metropolitānorum et provincialium conciliorum jurisdictioni lubenter subtraherent*, ideo occasione decretalium, quando harum doctrinam et disciplinam videbant saltem *sententiis legum, canonum, et SS. Patrum* quarti et quinti sæculi consonam esse, aliaque in hunc finem testimonia genuina adesse, *tantis nominibus antiquorum Pontificum* absque discussione libenter cedentes, uno quasi consensu, temporum circumstantiis id quasi pro necessitate postulantibus, atque ut metropolitānorum vel desidiæ, vel ambitioni et potentiæ se subtraherent, earum *auctoritatem receperunt*, secus quā ita fieri potuisset, ut totus orbis et omnes episcopi tam facile, tam cito *in novum jus et disciplinam* consentirent? sed etiam revera *novum jus* haud esse crediderunt, nec tale fuit, quando in decretalibus contenta non solum *in sententiis legum, canonum et SS. Patrum quarti et quinti sæculi*, sed in aliis quoque genuinis

decretalibus legebant, quamvis tantorum nominum celebritas id ipsum, quod jam peroptabant, et recipiendi et sequendi opportunos stimulos addidit. Si circumstantias temporum consideres, decretales Isidorianæ occasio non causa, necessitas non libido fuerunt.

Ad 5. Concilii Tridentini tempore et bona et mala critica nondum obtinuit, quæ postea et hodie invaluit. Quis male vertat iis viris et summis Pontificibus, si tum perspicaciores non erant, quam illa ferebant tempora? sufficit, illos cognovisse, doctrinam et disciplinam in decretalibus contentam, aliis antiquis atque certis quoque testimoniis inniti, a tota Ecclesia receptam, usu, praxi firmatam et canonizatam esse, etiamsi circa ipsas decretales error facti intercessisset.

Ad 6. Caussa, cur Nicolaus I decretales urgebat, non fuit, ut *caussas majores* ad se traheret, et *reservaret*; nam ibi inter Nicolaum I et Galliæ episcopos agebatur de caussa et depositione Rothadi episcopi Suessionensis a concilio provinciali depositi et appellantis ad sedem apostolicam. Sed utique in hoc decretales falsæ non erant; quippe quoad reservationem caussarum majorum, præcipue circa depositionem episcoporum genuinæ et veteri disciplinæ, atque certis canonibus aut decretalibus Julii I, Innocentii I, Bonifacii I, Damasi, Gelasii, concilii Sardicensis, Alexandrini II, etc. consonabant, hinc non solum fictis, sed et veris decretalibus

contra Gallos episcopos nitebatur Nicolaus I, dum concilia provincialia tunc in his majorem, quam ipsis compete-
bat, auctoritatem sibi arrogabant, quando *pro suo arbitrio causas criminales agnosce-
bant, episcopos deponebant, causas majores inde-
pendenter a Pontifice decidebant*. Talia non licere jam Julius I, et alii Pontifices ex traditione osten-
derunt. Tandem quidquid dicat De Marca, Gal-
licanæ Ecclesiæ antistites neutiquam *tantis nomi-
nibus veterum Pontificum*, quæ Isidori decretalibus præfigebantur, sed veritati atque aliis genuinis
testimoniis, quibus repugnare non poterant, victi
cedebant, et ideo etiam decretales Isidori illis
hac in parte consentientes in sensum suorum
canonum recipiebant. Quod si Galliæ præsules
tantis solum nominibus cesserunt, cur non sta-
tim initio iisdem cesserunt tunc, quando Nico-
laus I eas decretales allegavit? cur tamdiu
repugnarunt? quare, ut ait Zallwein, adhuc
post obitum Nicolai de iisdem cum Hadriano II
et Joanne VIII disceptarunt? sciebant certo,
eas decretales in codice canonum non esse con-
tentas: non credebant illorum Pontificum, qui-
bus inscribebantur, decretales esse, de hoc etiam
convinci non poterant; utquid ergo cesserunt?
nisi quia convincebantur, eandem disciplinam
et doctrinam, quæ in his decretalibus contine-
batur, etiam in aliis genuinis testimoniis et ca-
nonibus reperiri, proin quæ sibi arrogabant,
non *jura*, sed potius attentata et usurpatio-
nes esse.

§ III.

*Fraus Isidori facilem Romæ accessum invenit.
Sed neque ab initio potuit, neque etiamnum va-
let ejus curiæ patrocinari.*

Sic ferente humanæ infirmitatis conditione, ante falsas decretales Pontificia auctoritas ægre intra suos fines continebatur. Eo jam ævo Romana sedes de studio augendæ potestatis suæ incusabatur, nempe in Victore I, Stephano I, Innocentio I, Bonifacio I, Cœlestino, Leone M., Gelasio, Gregorio M. sæculo quarto Liberius P. epistola ad Imperat. Constantium pronuntiat : *nunquam mea statuta, sed apostolica, ut essent semper firmata et custodita, perfeci; secutus morem, ordinemque majorum, nihil addidi episcopatu urbis Romæ, nihil minui passus sum.*

Insuper Romani delicatas aures habent, ut ægre audirent de abusu et excessu potestatis bonamente loquentes; nam auxiliarius præfectus urbis Romæ epist. ad Hilar. Arelat. ait : *aures Romanorum quadam temeritudine plus trahuntur.* Hinc mirum non est, quod homines vel ambitiosi, vel avari, vel superstitiosi falsorum documentorum efformatione his excessibus colorem quæsierunt. Observant eruditi, omnes spurios textus pro Rom. Pontifice, nullum pro episcopis fabricatos esse. Hujusmodi tamen corrupte-

larum summi Pontifices vel artifices, vel participes non sunt.

1. Gibert ait, ignorari principium tantæ fraudis, ut auctoritas primi prælati supra ruinam potestatis cæterorum ad fastigium eveheretur, an ambitio, avaritia, spurius zelus fuerit?

2. Ait ulterius, qualiscunque caussa fuerit, illud propositum semper scelestissimum esse : *non dimittitur peccatum, nisi restituatur ablatum.*

3. Murmurabunt catholici, applaudent sectarii, quod Rom. Pontifices, maxime Leo M. mali ambitus, alienique juris imminuti notari videantur. Utrisque satisfacit Casaubonus exercitat. 15, ad annal. eccles. Baronii, qui ait, studium Leonis M., ut sedes Romana in majus extendere-tur, a bono principio fuisse profectum, et finem optimum spectasse, quia illis temporibus hæreticis se opponere, et bonam causam adjuvare nemo magis posset, præter Romanum Pontificem.

NOTA.

Histeron, proteron ! nihil docet, nihil solide probat, accusat, excusat auctor, criterio carere videtur. Ergo jam sæculo II et III, in Victore et Stephano, dein in reliquis sedes Romana ambitus, excessus, usurpationis accusatur. Omnes hi Pontifices errarunt igitur : episcopi obsistentes non errarunt. Sed quid jam a primis sæculis genui-

num et certum ab hac sede tenemus , quæ tamen veræ traditionis divinæ et apostolicæ depositaria est ? quomodo Liberius P. sæculo IV , vere dicere potuit , *se secutum ordinem majorum nihil addidisse episcopatui urbis Romæ* , si jam Victor , si Stephanus antea addiderunt ? sed prætensa argumenta , quæ illis sanctissimis et antiquissimis Pontificibus non sine calumnia adscribit auctor , suis locis jam explosimus.

Si auxiliarius præfectus , homo laicus , S. Leoni M. propitius non fuit , aut minus bene de eo sensit , num ideo Leo certo erravit , et reus est ? Si facta et decreta illorum sanctorum et veterum Pontificum , revera excessus et usurpationes non fuerunt , sicut Febronius cum aliis malevolis hominibus prætendit , attamen id omnes simul probare non possunt , et quorum tota auctoritas in eo consistit , ut unus alterum alleget , tunc nec ratio , nec necessitas fuit , iisdem prætensis , et adhuc non probatis , imo falsis *excessibus colorem quærere efformatione et adinventione falsorum documentorum*.

In vanum igitur laborat Gibertus , cuinam ex tribus vitiis , an ambitioni , avaritiæ , vel spurio zelo tantam fraudem debeat adscribere ? si nihil injuste ablatum et usurpatum fuit , ne sollicitus sit de remissione peccati , atque Febronius , Gibert , et alii non debent illud nunc pro certo supponere , quod congruis argumentis et convincenter probare non potuerunt.

Casaubonus nobis satisfacit , Febronio neuti-
quam, sed hunc magis confundit : ait enim ul-
terius ille auctor : *operâ Romanorum Pontificum*
per multa sæcula Deum esse usum in conservanda
sarta tecta fidei doctrina , ideo Leonem M. modis
omnibus procurasse , ut paratum illi semper esset
in sede Romana præsidium firmissimum. Sic Ec-
clesiæ Dei expedire , optimus quisque tum credebat ,
et erat ita revera illis temporibus. An non idem
dici potest , et debet de aliis anterioribus et pos-
terioribus Rom. Pontificibus, quos Febronius cum
Leone M. ambitionis , usurpationis , excessus ac-
cusat ? discat saltem ex Casaubono acatholico
erga veteres summos Pontifices modestiam et
veritatem.

§ IV.

Non adeo falsæ decretales genuina Ecclesiæ jura
obscurarunt , quin subinde perrumperet veri-
tas , præsertim tempore concilii Viennensis et
Constantiensis.

Quamvis Romana curia sub præsidio Isidori
et Gratiani sua jura primatialia in quamdam
monarchiæ speciem efferret , non tamen doctrina
de vero statu Ecclesiæ , de finibus potestatis Pon-
tificiæ , de superioritate conciliorum , de jure
Papam in fide et disciplina corrigendi , fuit pe-
nitus extincta : Patres Constantienses eam non

in ipsa urbe Constantiensi hauserant, sed ex scriptis Patrum, actis conciliorum acceptam e suis respective diœcesibus ad synodum attulerunt. Teste Natali Alexandro, quæstio de superioritate concilii ab annis quadraginta jam fuerat examinata et discussa Parisiis, Avenione, Romæ, Pisis in concilio generali : quanquam ob fictas decretales non noscerentur exactæ fines Pontificiæ potestatis, non ignorabatur tamen a prudentioribus, eam Ecclesiæ et synodo generali esse subordinatam. Nunc cum hæc plena in luce sunt, et falsitas Isidoriana in omnium oculis versatur, superest, ut penitus pellantur præjudicia, ut tandem falsum cedat vero, sicut in *caussa*, ita et in *effectu*.

1. Sæculo IX, Hincmarus Rhemensis, sæculo X, Arnoldus II, Aurelianensis et Gerbertus, postea Sylvester II, subditiarum decretalium pugnam cum genuino sacro jure adverterunt, sed, defectu artis criticæ, non potuit vincere veritas.

2. Gerson in publica oratione, nemine reclamante, anno 1415 habita, contrariam sententiam vocat *monstruosum, horrendumque offendiculum*, quod fallax et subdola adulatio ad libidinem dominandi fovebat, positum per *multos*, non per *omnes*, dudum a suo magistro confutatum, *juribus suis positivis* innixum, *libido dominandi Ecclesiæ destructrix*, quæ non relinqueret viam reductioni seu paci.

3. In altera oratione anno, 1417 habita, laudat decretum concilii Constantiensis, cui non licet obniti, in disputationem assumere, secus quis caderet in hæresin jam damnatam, quam nullus unquam theologus, maxime Parisiensis et sanctus asseruit.

4. Glossa et doctores in hac materia ante concilium Constantiense sæpe vacillabant, modo unum, modo aliud dicebant; sed Ecclesia universalis Constantiæ congregata definivit hunc passum. Ita concil. Basil. epist. synod. apud Labb. tom. XIII, concil. pag. 693.

5. In concilio Viennensi ad petitionem Clementis V, unus episcopus Galliæ obtulit commentarium, in quo improbantur reservationes, expectativæ beneficiorum, dispensationes super eorum pluralitate et ætate, neglectus residentiae apud curiales, exemptiones sæcularium et regularium, suadetur reformatio in capite et membris.

6. Alter Durandus Mimatensis præter illa de jurisdictione episcoporum divina, extensione, invasione potestatis papalis, vigore conciliorum provincialium, simonia, reformatione curiæ Romanæ, de informi scientias tradendi methodo tractat etc.

7. Eadem erant suspiria et vota Patrum Constantiensium et Basileensium, etsi mala studia Isidoriana ipsis æque incognita essent. Quid hodie, detecto falso, desideramus amplius? iniquus me-

rito habeatur, et in Ecclesiam Dei summe injurius, qui sancta hæc desideria damnaverit.

NOTA.

Vidimus jam sæpe, non Isidori decretales, sed illorum temporum circumstantias et necessitates latius explicandæ genuinæ Pontificiæ potestatis (quæ jam præexistebat) et mutandæ disciplinæ causam dedisse, quamvis illæ decretales fors occasionem præbuerint, quod res facilius successerit. Sibi contradicit, falsumque dicit Febronius, Patres Constantienses doctrinam de vero statu Ecclesiæ, de superioritate concilii generalis, de jure corrigendi Papam ex scriptis Patrum, et actis conciliorum Constantiam ad synodum attulisse, non ibi hausisse. Nam Patres in illis decretis ne verbo quidem de aliis conciliis vel Patribus mentionem faciunt, quod certe fecissent, et in illa contradictione facere debuissent, si alicubi clare invenissent, sicut tamen alia concilia in definitione alicujus rei magni momenti non tacent, sed provocant ad tales auctoritates et testimonia, ut se traditionis auctoritatem sequi ostendant. Et quid audiebatur tum in concilio, quando de hac materia disputatum fuit? an traditio, concilia, Patres? Legantur scripta cardinalis Alliacensis, Gersonis, et dein cardinalis Juliani atque Basileensium, item placita quarundam academiarum eo tempore, et vix invenies, nisi disputa-

tiones, subtilitates dialecticas, paralogismos, et impertinentes inde consecutiones atque consecutaria, his illa doctrina et definitio superstruebatur, vel defendebatur. Gerson ultro fatetur, si quis *ante concilium Constantiense* doctrinam de superioritate concilii docuisset, *de hæresi* fuisset *notatus vel damnatus*, etiam *post concilium* reperiri, qui contrarium defenderent, *in concilio* autem quot, qualesque contradixerint, notum est. Qui igitur dici potest, Patres Constantiæ eam doctrinam non hausisse, sed ex Patribus et conciliis acceptam attulisse? quid etiam hodie pro hac doctrina solidum et clarum ex traditione adversarii afferre possunt, nisi solum concilia Constantiense atque Basileense, et ideo omne studium in id convertunt, ut auctoritatem hisce conciliis et decretis concilient, defendantque?

Ignorabatur ergo a prudentioribus doctrina Febronii, nempe potestatem Pontificiam concilio generali subordinatam esse: et si Isidori decretales *in caussa* non sunt, si *doctrinam* falsam non continent, si *disciplina*, quam proferunt, libere ab Ecclesia mutari potest, si ea etiam nunc ab universa Ecclesia recepta est, si post detectam falsitatem decretalium, eandem disciplinam tenuit, et adhuc tenet, uti hæc omnia alibi sæpe jam demonstravimus, tunc hac ipsa sua receptione, usu, praxi commonstrat, in hoc erratum non fuisse, ista mera *præjudicia* non esse, falsi-

tatem *in causa* non fuisse, neque obesse, potius contrariam sententiam temerariam, periculosam, falsam esse, sicque *in effectu* nihil mutari debere.

Ad 1. Jam diximus : etsi decretales Isidori falsæ essent, Hincmaro et aliis nihilominus ex genuina auctoritate ostensum fuit, eam doctrinam et disciplinam nec malam, nec falsam esse; imo tum necessariam fuisse, vel sola Hincmari ipsius facta demonstrant, nempe ob varias simultates, violentias, depravationes quorundam metropolitano-
rum et conciliorum provincialium, quæ illis temporibus non infrequenter contingebant : ob præpotentiam et invasiones magnatum et laicorum, ob continua bella, ob desidiam metropolitano-
rum vel episcoporum, quibus omnibus concilia provincialia vel perturbabantur vel impediabantur, ut illa rarius cogerentur, aut omnino intermitterentur.

Ad 2 et 3. Si in ipsa oratione reclamavit nemo, reclamaverunt tamen ante et postea plurimi contra concilii decreta et Gersonii sententias. Quod addit Gerson, nullum unquam *theologum*, maxime *Parisiensem*, et *sanctum* contrariam asseruisse sententiam, oppido falsum est ; sibi manifeste contradicit, quando ipse fatetur, ante concilium Constantiense de hæresi fuisse suspectum, vel damnatum, qui eam sententiam de superioritate concilii docuisset. Vid. nostram dissert. ad cap. 6, de concil. Constant.

Ad 4. Ex hoc iterum falsitatis convincitur Gerson, si glossa et doctores ante concilium Constantiense in hac materia sæpe vacillabant, testante ipso concilio Basileensi : quomodo Febronius ex his testimoniis probare valet, Patres Constantienses illam doctrinam tanquam veram et certam jam Constantiam detulisse, dum illa magis contrarium persuadent? veritas sibi nunquam contradicit, semper sui simillima est; sed Febronius sæpe in sua doctrina, et suis testibus falsus deprehenditur. Quin et concilium Basileense in sua citata epistola non minus a vero aberravit : concilium Constantiense, quando definivit hunc passum, certo *Ecclesia universalis* nondum erat repræsentatione, et si his terminis revera definivit, saltem non in sensu Basileensium definiit. Vid. cit. dissertat.

Ad 5 et 6. Isidori decretales talia non docent, aut probant; neque ibi de his, aut de potestate summi Pontificis, sed de excessibus, abusibus, vel etiam de sequelis et consecrariis, quæ a quibusdam male ex decretalibus deducebantur, sermo fuit. Verum non existimes, idcirco etiam principia falsa esse, vel ipsam potestatem negari. Etiam concilia provincialia sæpe suam potestatem ultra suos limites extenderunt, vel alias ea abutebantur, et ideo ab altiori potestate moderari et corrigi debuerunt, et tamen illa certo potestatem suam ab Ecclesia, adeoque variabilem acceperunt, summus Pontifex vero immutabilem a Christo.

Ad 7. Desideria et vota ex moderato et justo zelo profecta pro bono Ecclesiæ contra veros abusus et excessus æqua et justa sunt. *Iniquus autem merito* habeatur, qui per sua desideria pharisaica, sub specie et obtentu boni ordinem Ecclesiæ turbat, falsa miscet veris jura, fundamentalia divini primatus subvertit; talis merito damnandus est.

§ V.

Ecclesia Romana ex supposititiis decretalibus maxima commoda percepit, quibus, veritate nunc detecta, salvo jure gaudere non potest.

Romani asserunt, se Isidorianis documentis ad sustinendas suas prætensiones non indigere, ex quo sua illimitata jura etiam per legitima instrumenta sufficienter stabilita inveniantur. Verum satis superque probatum est, Romanos Pontifices illis privilegiis ante sæculum VIII, gavisos non esse, et cum ii, qui de his studio egerunt, aut eorum justitiam aliis persuadere conati sunt, plerumque spuria illa documenta laudarint, nec adhuc alia idonea proferre possint, quibus abunde respondere et satisfieri non valeat, sicuti a nobis reapse satisfactum putamus: sic acta super his privilegiis postea conscripta auctoritatem, qua primitus caruerunt, ex usu et confirmatione a subsequentibus sive *Pontificibus*, sive *conciliis*

etiam generalibus accipere minime potuerunt ; quamdiu enim incognita fuit suppositio , nullam subsequens usus auctoritatem tribuere valuit. Qui se his canonibus submisere , id propter reverentiam sanctorum Pontificum et martyrum fecerunt , aliud facturi , si fraudem , ejusque principia , iniquitatem , præjudicium sibi et Ecclesiæ illatum cognovissent. Si usus post detectam fraudem inchoasset , aut tempore memoriam hominum excedente post fraudis notitiam perseverasset , requireretur adhuc , ut partes læsæ facultatem et libertatem habuerint , jus suum persequendi et recuperandi.

1. Latuit Isidori dolus fere usque ad finem sæculi XVI , ubi unanini calculo falsum repudiatum fuit a Baronio , Bellarmino , Perronio , Contio , Antonio Augustino , Sirmondo , Ducæo , Petavio , Marca , Labbeo et aliis.

2. Papebrochius in propilæo mensis Maii de his decretalibus ait , Romanos Pontifices nihil approbasse *a fide et moribus ecclesiæ* abhorrens , in eo tamen , quod *facti* erat et *historiæ* , omnino errasse , sed citra culpam. Sed patietur Papebrochius a jurisconsulto addi , illos non minus errasse *in jure et disciplina* : error vero jam cognitus non potest amplius pro jure allegari.

3. Excusant Isidorum , quod ejus decretales saltem Hieronymi , Augustini , Leonis , Theodosii , Justiniani laciniis refertæ appareant , consequenter ex horum saltem nomine auctoritatem

obtineant. Sed male censuit has lacinias Isidorus, ut in suis fontibus alium plane sensum teneant; dein, ut ait Petrus Coustant, non contentus, *vera cum falsis permiscuisse, vera ipsa, quod gravioris flagitii est, partim interpolando, partim augendo, minuendove fœdavit*. Tandem sæculis quarto, quinto, sexto Rom. Pontificibus ab Ecclesia tacite, vel a conciliis expresse in reverentiam primæ sedis attributa, uti de appellationibus in concilio Sardicensi, si ponantur in ore Sixti II, P. integro ante synodum Sardicensem sæculo, aliam plane vim habent, quando e contrario Patres Sardicenses novum aliquod privilegium summæ sedis adjectum volebant.

4. Alias fors minoris doli noxas recenset Antonius Augustinus *lib. 1, dial. 1, de emendat. Gratiani*, nempe errores in nominibus hominum, urbium, provinciarum, collegiorum etc. in inscriptionibus Pontificum, quæ conciliorum sunt, multa Patrum verba esse dicuntur, quæ nusquam extant, aut aliena sunt: quæ inscriptiones veras habent, non recte referuntur, sæpe contrariæ sententiæ referuntur, sæpe valde præcisæ, similiter quæ ex Græcis fontibus manant, ac sæpe aliud Græce, aliud Latine significant.

Quamvis in emendatione Gratiani auctoritate Gregorii XIII, procurata plura horum vitiorum (certe non omnia) in posterioribus editionibus sublata sint, tamen eorundem effectus in his persistit, quod præsules et populi erroneorum

titulorum textuum, sententiarum auctoritate delusi, circa Ecclesiæ jura et statum in transversum acti fuerint.

5. Quando Papebrochius ait cit. loc., multas epistolas Pontificum falsis nominibus inscriptas diu illuisse christiano orbi, ecclesiastici juris compilatoribus, Pontificibus, conciliis generalibus et particularibus, concluditur, ne ipsum quidem concilium Tridentinum pro sustinendo in Ecclesia statu monarchico, ejusque sequelis allegari posse, et quoad hoc secundum regulam Augustini a subsequentibus conciliis generalibus emendari posse.

6. Natalis Alexander dissert. 21. in sæcul. I, ait, ante annum 830, nulla ante Siricium P. decretalium memoria aut fama fuit. Tot sæculorum silentium, cum demonstratione suppositionis conjunctum, posteriorum temporum testimoniis anteponendum est. Si posteriora concilia juxta Augustinum jus habent corrigendi priora, non mirum, quod viri hujus sæculi doctissimi in rebus criticis emendent concilia et auctores, qui post sæculum octavum floruerunt, decretales prius ignotas laudantes, nec recentem nothorum foetuum animadvertentes natalem.

NOTA.

Idem cum Romanis et nos asserimus. De potestate Pontificis sermo est, quam a sæculo octavo

usque exercuit : hanc in quolibet *juris* puncto demonstravimus etiam sine decretalibus Isidori , fuitque , etsi hæc decretales non extitissent. Patitur ergo Febronius , nostra postulata non jam *prætensiones* , sed *jura* nominare , non quidem *illimitata* , sed a Christo data , ordinata , et ad conservandam unitatem , ordinemque necessaria. Porro negamus, Rom. Pontifices ante sæculum VIII, illis privilegiis nunquam (quanquam rarius) usos , seu gavisos fuisse : id data occasione cap. 2 , 3 , 4 , 5 , semper ostendimus , atque in hoc Febronium plene confudimus. Etsi id nunquam factum fuisset , tunc caussa et necessitas defuit , non autem defectui potestatis in primatu Ecclesiæ tribuendum fuisset , quia nempe jugis disciplina , bonus ordo ab inferioribus pastoribus tam sollicite curabatur , ut primus pastor necesse non habuerit , se iis negotiis immiscendi , vel suam auctoritatem interponendi , utendique.

Si post sæculum octavum pro his privilegiis Pontificii primatus spuria instrumenta sunt allata ; eo quod hæc genuina esse crederentur , non sequitur , alia vera defuisse : talia a Victore I , Stephano I , Julio I , Innocentio I Bonifacio , Zosimo , Coelestino , Leone M , Gelasio etc. multa extant ; hæc et similia nec idonea , nec sufficientia esse , falso sibi persuadet Febronius. Quid enim respondit ? qualiter satisfecit ? noviter inventis a Dupinio , Launoio , Maimbourgo , Coustantio etc. etc. glossis , interpretationibus , verborum torsionibus textus

claros, dubios reddere studuit, in alium longe sensum deflexit, in quo ad hæc usque tempora illos nemo sincerus, et amans veri intellexit, legitque. Nimum operosum, sed et supervacaneum foret tot exempla proferre, quæ suis in locis dedimus.

Profecto si Febronius, uti prætendit, contrariis testimoniis *abunde respondit, et satisfecit*, dicimus, e contra, nos in notis non jam responsa, sed demonstrationes dedisse. Hinc sequitur, *acta super his privilegiis post sæculum octavum conscripta*, quamvis ab Isidori decretalibus auctoritatem non recipiant, eam tamen aliunde habere, et quia Ecclesia potuit, atque sufficientem causam habuit, illo ævo disciplinam mutandi, in Rom. Pontifice vero jam præexistebat potestas, postulante necessitate vel utilitate, talia per se exercendi, postmodum hæc disciplina ipso usu, praxi sufficienter confirmata et canonizata fuit; neque falsitas et suppositio, sed rei æquitas et bonitas, illis temporibus magis opportuna, eadem disciplinæ et facilem receptionem et auctoritatem conciliarunt.

Reverentia sanctorum Pontificum decretalibus præfixorum potuit aliquos ignaros ad submissionem permovere, sed non omnes, minus eruditiores, quia tam facile non est, communem consuetudinem et disciplinam, præcipue pluribus favorabilem, dimittere, nisi ipsis aliunde constitisset, varios hujus disciplinæ actus jam antea practicatos

fuisse, etiam aliud fundamentum habere, et nunc suo ævo in illis circumstantiis bono Ecclesiæ melius congruere, ita ut fraude Isidori tum jam detecta, nihilominus adhuc in suis sententiis perstitissent.

Certe Gallicani præsules tantis nominibus sanctorum Pontificum non movebantur, de authenticitate decretalium dubitabant, de hac convinci non poterant, sed aliunde persuaderi debuerunt. Nihil ergo de læsione partium, de facultate jus suum persequendi et recuperandi sollicitus sis.

Interim cogita constitutiones et canones apostolicos : hi nobis pro exemplo sint ; contra hos omnia tua argumenta produci possunt, quæ contra Isidori decretales profers, et tamen nihil valent. Aliquis falsarius finxit, eos apostolorum esse : posterior critica detexit, tales non esse ; continent autem quædam, quæ alibi nec in conciliis, nec in SS. Patribus inveniuntur. Reverentia nominis apostolici magis, quam aliorum sanctorum Pontificum ad receptionem potuit persuadere ; continent, et tractant de variis capitibus disciplinæ ecclesiasticæ ; fuerunt, non obstante illa falsitate, ut plurimum recepti in Ecclesia, in codice canonum veteris Ecclesiæ conscripti, a veteribus Græcis et Latinis citati, ac tanti æstimati, ut instar juris canonici haberentur. Quis eis tantam auctoritatem dedit? utique non fraus, non falsitas auctoris, sed Ecclesia : illa non obstante, et jamjam detecta, antiquior Ecclesia haud redar-

guitur, quod *falso jure* usa fuerit, nec hodierna Ecclesia eos idcirco projicit, sed veneratur : acta desuper conscripta (nam et Patres et concilia ad eos quandoque provocant) propterea valorem et auctoritatem non deperdunt ; imo jam antiquissimis temporibus a multis pro apocryphis et supposititiis habebantur ; nihilominus ii, qui semel erant recepti, quia multa continebant utilia, in veneratione perstabant, et nisi alia caussa extitisset mutandi disciplinam, hodierna Ecclesia eos, quos per usum et praxin semel auctoritate donavit, adhuc sequeretur. Hæc proportionatim de supposititiis decretalibus Pontificum dicenda sunt.

Ad 1. Viri hi doctissimi ut plurimum etiam detecta falsitate non ita, sicut Febronius cum sectariis concludunt, non ita contra Ecclesiæ disciplinam argumentantur, non in eam assurgunt, pessumdari volunt, sed potius eam confirmant, atque stabiliunt.

Ad 2. Patiatur juris consultus se corrigi a theologo : si Ecclesia præcise per decretales et propter decretales Isidori novam disciplinam recepit : si nullus Pontifex habet potestatem nova condendi disciplinæ capita : si ea in decretalibus contenta non censebantur, neque erant utilia : si nulla caussa extitit mutandi pristinam disciplinam : si disciplinæ post decretales introductæ in nullo capite antiquius reperitur vestigium : verbo dicam : si novam disciplinam in Ecclesia et sta-

tuendi, et recipiendi nulla alia caussa fuit, quam sola falsitas et fraus Isidori, tunc Pontifices et ipsa Ecclesia *in jure et disciplina* errarunt, sed universa Ecclesia se taliter errassenon agnoscit, sibi que reservat jus pro necessitatevel utilitate disciplinam in quovis puncto mutandi, veterem abrogandi, novam condendi, recipiendique, undecunque demum primitus ortum traxerit. Sic videmus, etiam in veteri Ecclesia multa disciplinæ capita, etiam in conciliis stabilita, tandem exolevisse, et abrogata fuisse, alia noviter statuta esse ad propositionem vel instantiam quorundam, uti patet in caussa lapsorum etc. etc.

Ad 3. Nostrum non est, Isidorum vel Gratianum ab omnibus nævis vindicare, vel defendere, qui nostram doctrinam non hisce decretalibus superstruimus. Attamen notum est, decretum Gratiani, in quo Isidori decretales continentur, in plurimis nunc emendatum esse, adeoque non amplius tot flagitia prostare, sicut pronuntiat Febronius, decretum Gratiani et decretales auctoritatem non habent nisi *ex receptione, usu, observantia, diuturna possessione*, ut ait D. Barthel. *in præm. ad annot. jur. can.* licet ergo aliquis canon cum fonte non totus correspondeat, tamen ab Ecclesia auctoritatem habet; quippe Ecclesia in re disciplinari auctoritatem obtinet per se condendi canonem, vel ut talem recipiendi, qui alibi nusquam legitur.

Nec in lege aliqua anteriori vel sancto Patre reperitur : quidni et talem , qui in aliquo Patre vel totus , vel ex parte solum , vel quomodocunque reperitur ?

Pariter apud privatos lectores , quæ ponuntur in ore alicujus veteris Pontificis , aliam habent vim in ordine ad traditionem , quam quæ in posterioribus scriptis leguntur ; verum apud totam Ecclesiam ea majorem obtinent auctoritatem , quæ apud eam in usu sunt , et ideo multa veterum canonum statuta abolita sunt , nova e contra sequitur Ecclesia ; priora adhuc in veneratione sunt , posteriora in praxi et auctoritate.

Ad 4. Sufficit , Ecclesiam , eas decretales tanquam utilia continentes recepisse , sua auctoritate , usu , praxi firmasse : titulorum etc. illuzio tam parum officere poterit , quam illa de canonibus et constitutionibus *apostolicis* dictis.

Ad 5. Dum Papebrochius ait , decretales epistolas *illusisse* Nicolao I , successoribus Pontificibus , quin et conciliis generalibus ac particularibus etc. , quaeritur , in quo illuserint ? ipse Papebrochius jam supra ad hoc respondit , nempe in re *facti* et *historiæ*. Quis hoc neget ?

Ad 6. Nullas ante Siricium P. anteriorum Pontificum decretales penitus extitisse , non solum non persuadeor , sed tales ab his veteribus Romanis episcopis de facto emanasse , probant non paucæ , quæ adhuc extant , illorum epistolæ genuinæ , idque præter alia adhuc luculenter de-

monstrat, quod ipsi Pontifices mox posteriores, quin et Siricius quoque epist. 5, ad episcop. Africæ, atque epist. ad Ilimerium Tarracon. ad statuta et decretales epistolas antecessorum suorum provocant. Si tamen interierunt, vel ad nos non pervenerunt, non sequitur, eas nunquam extitisse, vel non ipsas esse, quæ ab Isidoro citantur, quamvis injuria temporum, malitia hæreticorum, desidia aut ignorantia copistarum mutilatæ, interpolatæ, corruptæ, decurtatæ etc. fuerunt. Quædam scripta Patrum etiam ad nos non pervenerunt, et tamen extiterunt, quædam depravatâ sunt.

§ VI.

Non prosunt hac in parte Romanis præscriptio, cessio, possessio, consuetudo.

Salvator Ecclesiæ præscripsit formam regiminis a monarchia alienam : abusus contra hoc institutum non potuit fundare aut efficere legitimam præscriptionem : nemo mortalium sibi arrogare potest præscriptionem juris, aliis falsa proponendi et persuadendi. Sed nec cessione, aut cujusvis temporis possessione jurium episcopalium detractiones legitimari queunt. Itaque agnitio veri juris ecclesiastici et favorabiles circumstantiæ Ecclesiæ primævam libertatem reddere valent sine religionis præjudicio, sed cum certo ejus accre-

mento. Sic Ecclesia redderetur conformior spiritui evangelii , nosque humilitati apostolorum et perfectioni primorum sæculorum magis propinquaret. Hortatur dein auctor , ut hæc non otiose inspiciantur , audiantur , sed opere etiam impleantur.

1. Tali consuetudini vim juris negat ipsa naturalis ratio et spiritus canonum , præsertim que contra institutum Christi et Patrum post multa sæcula in Ecclesia prodiit. Citat Demosthenem apud Gellium ; cap. 3 , et cap. fin. 10 , de consuetudine ; cap. 1 , eod. tit. in 6 , de Vargas , Gregorium M. et maxime illud D. Cypriani : *non est de consuetudine præscribendum , sed ratione vincendum.*

2. Scripsit Nicolaus I , ad Hincmarum Rhemensem : *mala consuetudo — — nisi citius radicatus evellatur , in privilegiorum jus ab improbis assumitur , et incipiunt prævaricationes et variae præsumptiones non celerrime compressæ pro legibus venerari , et privilegiorum more perpetuo celebrari.* Ergo Romana curia ex tali consuetudine privilegium adsciscere non valet.

3. Sæpius summi Pontifices declararunt , privilegia ecclesiarum , Patrum auctoritate instituta *nulla posse novitate convelli , jura episcoporum , metropolitanorum intemerata esse debere ,* Papam sibi met injuriam facere , si fratrum suorum jura *infringat , perturbet ,* ei permittendam non esse

licentiam *recedendi ab Ecclesiæ juribus*. Ergo omnia in justum ordinem iterum redigantur.

4. Potestas ligandi et solvendi Matth. 18, episcopis ad servitium et salutem suorum fidelium data est; at contra mandatum Christi, contra evangelium, contra jus gentium, contra comoda publica christiani orbis non præscribitur; nam neglectu aut abdicatione jurium episcopaliū, regi fidelium et saluti animarum nocetur ob tardiores causarum expeditionem et infinitos sumptus.

5. Gerson tract. de reform. eccles. ait, quia jam per centum annos contra reservationes, taxationes beneficiorum nullus prælatorum reclamavit, ideo Papa et cardinales dicunt, eas in vim juris et canonis transmisisse, et præscripsisse, nec posse concilium generale eas immutare, quod falsum est. Vult, ut prælati Ecclesiæ has rapinas, furta et latrocinia Romanæ curiæ penitus amoveant etc.

6. Dicunt monachi de suis exemptionibus : *hæc præscriptio obedientiam non extinguit, sed eam ab episcopo ad Papam transfert*. Perinde est, ac si dicerent : *nostra hæc præscriptio obedientiam non extinguit, sed a Rege Galliæ ad episcopum Romanum, vel ad Regem Hispaniæ, vel alium transfert*. Hoc præsidio sic dejecto, ad aliud confugiunt, *non quidem se, sed Romanum præsulem contra omnes episcopos præscripsisse*. Sic Romanus episcopus quoscunque fideles præ-

scriptione a priorum episcoporum jurisdictione eximere, et finaliter omnes episcopatus partes abrogare posset.

NOTA.

Forma regiminis a Christo instituta non est *monarchia* in sensu Febronii, sed tamen in nostro sensu explicata, et qualem esse nos cap. 1, et alibi demonstravimus idoneis ex S. Scriptura argumentis, quæque falsis Isidori decretalibus (quod iterum falso supponit Febronius) nequaquam innititur. Quod si nomen *monarchiæ* in nostro sensu adversario non arrideat, per me theocratiam asserat. Febronius omnem speciem *monarchiæ* ab Ecclesia abesse vult; attamen cohærenter non loquitur. Unitatem tanquam præcipuum Ecclesiæ a Christo fundatæ characterem admittit, unitatis centrum in primatu Petri successore ponit: nihilominus leges unitatis rejicit, vim cohæsionis, dependentiam, subordinationem tollit, ordinemque perturbat. Huic *monarchiæ* speciei, quam nos asserimus, modernum Ecclesiæ regimen non repugnat. Non opus est igitur *præscriptione*, *cessione*, *possessione*, *consuetudine*, ubi *jus* jam præexistit, equidem a Christo regulatum ac moderatum, ne in abusus et destructionem magis, quam ædificationem degeneret.

Porro Febronius ut plurimum ea, quæ ad regimen interius ac substantiale pertinent, cum

disciplina exteriori commiscet, quam non Christus ipse ordinavit, et hinc ad primævam primorum sæculorum disciplinam ubivis provocat, quasi nesciat, illam ab initio, nec semper eandem fuisse, paulatim magis magisque succrevisse, modo auctam, modo variatam fuisse : primam recepimus ab apostolis, aliam, pro diversitate temporum, a conciliis, a summis Pontificibus, quandoque a patriarchis et primatibus. Hoc jus, quod Ecclesia ab initio habuit, eidem nec nunc denegari poterit.

Ad 1. Febronius *de consuetudine* loquitur super falsas decretales fundata : an hoc de omnibus, quæ decretalibus contenta sunt, intelligi debet ? attamen jam diximus, ea adhuc aliis et veris fundamentis niti. Ecclesia hanc consuetudinem a tanto tempore tenet, recepit, et praxi firmavit : an mala est talis consuetudo ? vel an Ecclesia non habet jus aliquam consuetudinem recipiendi, tenendique ? testimonia ergo, quæ contra vitiosam et malam consuetudinem proferuntur, non sunt ad rem. Cogitare oportuisset hoc pacto non solos Romanos Pontifices, sed totam Ecclesiam de vitiosa et mala consuetudine atque œconomia accusari. Dein qua mente inter alia etiam hîc decretum Gratiani allegare ausus est Febronius, cum illud mox supra et alibi explodat, et ex Ecclesia ejectum esse velit ? nempe hoc loco mercibus suis opportunum est, alibi non quadrat.

Ad 2. Nicolaus I, inter eos Pontifices, qui Isidori decretales urgebant, primus est, de hoc sæpius eum Febronius accusat : hic vero contra illas eum adducit, laudatque. Quomodo ergo credi potest, Nicolaum P. *malam consuetudinem, prævaricationes, præsumptiones* coëpisse, ursisse, qui eas tantopore improbat ?

Sedes Romana alia privilegia non habet nisi a Christo ; non ab Ecclesia, quæ ne quidem aliquid addere potuit, quod jam non habebat, ut aiunt Bonifacius I et Gelasius I, apud Nicolaum I, epist. ad episcop. Gallic. *Privilegia sua per Petrum a Christo consecuta est Romana Ecclesia : Ecclesiæ, inquam, Romanæ adeo sunt antiqua et veterata privilegia, ut Nicæna synodus, sicut Bonifacius præsul apostolicus episcopis per Thes-saliam constitutis scribens, ait, non aliquid supra eam ausa sit constituere, cum viderit, nihil supra meritum suum posse conferri ; omnia denique noverat Domini sermone concessa.* Hæc igitur privilegia nulla *præscriptione, cessione, possessione, consuetudine* opus habent, sed jure divino in sede Romana jam præexistunt.

Sed jam quænam sunt ista privilegia ? Dico, non solum illa essentialia primatus, sed etiam ea ipsa, quæ a Febronio vocantur adventitia, ab Ecclesia concessa, ab episcopis cessa, per falsas decretales obtenta, his innixa ; imo quæ ab eodem usurpationes, rapinæ, fraudes nominantur. Nunquid reservatio causarum majorum, ju-

dicta, depositiones episcoporum, confirmationes, celebratio conciliorum sine auctoritate aut scientia primæ sedis, obedientia et subjectio episcoporum ad illam, appellationes, et quod judicia apostolica non liceat retractare, hæc omnia ad privilegia adventitia, quin ad falsas decretales, quod inde ortum habuerint, demandantur? sed, ut alia taceam, legat Febronius solum mox citati Bonifacii I, epistolas 4, 13, 15, item ad episcopos Galliæ, Thessaliæ, etc. etc. Adde epistolas Julii I, Siricii I, Innocentii I, Zosimi etc. et illa omnia inveniet. Necquidquam valent illæ exceptiones, talia Bonifacium et alios Pontifices jure patriarchali vel metropolitico egisse, exegisse; nam hæc non solum præcipiunt episcopis, qui proprios habebant metropolitas, sed etiam ubivis non illud, sed primatum Petri universalem pro fundamento et jure allegant. Confer. caput 3, 4, 5, in notis. Neque quod illa omnia non semper ubivis a Pontificibus exercita sint, sequitur, ea cum divino ejus primatu non cohærere, et ideo adventitia esse. Sunt enim alia jura, quæ cum primatu ita essentialiter et necessario cohærent, ut semper et ubivis ab eo exerceri debeant, nec aliis communicari, vel ab his suppleri possint: alia vero sunt, quæ propter distantiam locorum, difficultatem tam multa ab uno simul tractandi, expediendi, aliaque impedimenta, ad rectum ordinem facilius tenendum, in alios, metropolitas nempe et concilia provincialia, recte

derivantur , et ab his exercentur. Sic primis sæculis ab Ecclesia et conciliis , non renitentibus , sed probantibus episcopis Romanis , constitutum fuit adeo , ut talem observantiam etiam ipsi per suas epistolas decretales et canonicas urgerent , mandarentque , quia hoc tum ad ædificationem et bonum ordinem Ecclesiæ tenendum necessarium videbatur. Sed ideo illa jura a primatu universali , et apostolica sede non erant in tantum abdicata , alienata , ut ea nullo tempore , nullo loco amplius revocari , reservari , exerceri potuerint , præcipue tum , quando necessitas jam aliud postulabat , concilia provincialia in multis locis variis ex caussis intermitteri cœperant , vel saltem rarius fiebant , metropolitæ , et concilia provincialia limites suæ potestatis excedebant , non recto ordine , vel non secundum canones procedebant , sibi nimium arrogabant , ordinem magis invertabant , quam tenebant. Hinc videmus , jam primis sex sæculis talia quandoque ab Romanis episcopis exercita fuisse , quæ alias per metropolitas et concilia provincialia fiebant ; et quando nonnunquam reclamabant iis jam temporibus concilia provincialia et metropolitæ , sua jura et canones objicientes : reponebant summi Pontifices suum primatum universalem , officium pastorale in totam Ecclesiam , sibi divinitus a Christo concessum , sibi talia jure divino deberi , e contra , illis solum per canones et jure ecclesiastico.

Per tales veterum Pontificum declarationes et testimonia aperte comprobatur, ea privilegia, quæ antiquitus a Rom. Pontificibus non quidem semper et ubivis, attamen alicubi et non semel exercita sunt, atque jure primatus sibi vindicarunt, per se et in radice non esse mere adventitia, accessoria, minus ab Ecclesia concessa, vel solis falsis decretalibus innixa, sed funditus ad primatum pertinere. Febronius illa vetera testimonia aliter eludere non valet, nisi evertendo totam auctoritatem veteris traditionis, et dicendo, illos Pontifices sanctissimos et antiquissimos errasse, ambitionis et usurpationis reos esse.

Porro languescentibus multis in locis conciliis provincialibus, dum ibi causæ et dissidia non tam finiebantur, quam sæpe augebantur, et aliæ prævaricationes intercedebant, summi Pontifices horum jurium rivulos, qui non semper pure amplius manabant, nec agrum Ecclesiæ jugiter fecundabant, iterum ad fontem sui primatus traxerunt. Ex his patet responsio.

Ad 3. Episcopis, ecclesiis a Rom. Pontificibus conservanda sunt omnia jura et privilegia, exceptis iis, quæ ad primatum pertinent, vel quando ratio aut necessitas postulat, ea prius communicata iterum ad se trahere. Dein edicat Febronius, quare privilegia ecclesiis, episcopis particularibus solum humanitus, et Patrum atque Rom. Pontificum auctoritate concessa tam studiose et illimitate conservanda sunt : non vero privilegia

Romanæ sedis, quando etiam ab Ecclesia, ut vult Febronius, eidem collata fuissent? cur in his solum vult omnia in pristinum statum reduci, non vero in illis?

Ad 4. Potestas ligandi et solvendi, præcipue quantum ad disciplinam ecclesiasticam attinet, in episcopis non est illimitata, sed restricta et subordinata Ecclesiæ, et præprimis capiti ac pastori universali; nam si quivis episcopus pro sua auctoritate et pro libitu posset disciplinam statuere, et invehere in Ecclesiam, si nemini idcirco teneretur rationem reddere, vel legem accipere, qualis tum ordo, qualis difformitas foret in Ecclesia? igitur juxta voluntatem et mandatum Christi, juxta evangelium, et commoda publica totius Ecclesiæ habent episcopi hac in parte, quoad disciplinam et regimen exterius, potestatem ligandi et solvendi restrictam atque subordinatam. Ut omittamus in hunc finem testimonia veterum plurima et clarissima, superiori capite et alibi sæpius prolata, noviora ex Gallia damus, quibus Febronius non potest non assentiri. Gerson tract. de stat. eccles. consid. 3, ait : *status prælationis episcopalis habuit in apostolis et successoribus usum vel exercitium suæ potestatis sub Petro et successoribus ejus, tanquam sub habente vel habentibus plenitudinem fontalem episcopalis auctoritatis. Unde quoad talia minores prælati subsunt episcopis, a quibus usus suæ potestatis quandoque limitatur, vel arcetur, et sic a Papa posse*

feri circa praelatos majores ex certis et rationalibus causis, non est ambigendum. Clerus Gallicanus in comitiis extraordinariis die 18 maii anno 1728, de potestate a Christo apostolis data, asserit : *at Jesus Christus ipse sua institutione limites præscripsit huic potestati, quam subjecit sedi Petri, in qua posuit plenitudinem apostolicæ potestatis.* Hæc ex Gallia, ubi etiam Isidori decretales vapulant.

Ad 5. De decretalibus, potestate, jure, privilegiis primatus et Rom. Pontificis hîc sermo non est, sed de excessu vel abusu; sed nec decretales talem docent, aut probant, et de hoc sæpius jam abunde locuti fuimus. Attamen si Febronius Gersonis calamum suum facere non vult, quare nihilominus ejus verba adducit? meminisse debet, se sæpius nec minora, nec moderatiora dixisse.

Ad 6. Omnino inscite loquuntur illi monachi, qui adducuntur pro exemptionibus. *Præscriptione* nullatenus opus est : habent illæ pro fundamento legitimam potestatem, et rationabiles caussas. Superiori capite vidimus, episcopos multorum monasteriorum exemptiones libenter indulsisse, quandoque a sede apostolica etiam flagitasse, alias per principes non sine præscitu episcoporum obtentas fuisse, sæpe monasteria in locis, in quæ nullius episcopi jurisdictio hucusque extendebatur, erecta, et a fundatoribus (quod ipsis liberum erat) Rom. Pontifici citra injuriam epis-

copi oblata fuisse. Insuper justæ quoque caussæ erant, ut quies et disciplina monastica, cujus sæpe inexpertes, vel minus solliciti erant episcopi, strictius conservaretur. Qui de numero monachorum in episcopatum assumpti fuerant (quorum olim semper plurimi erant) aliunde libentius ferebant hanc exemptionem : alibi sæpe episcopi monasteriis inhiabant, in spiritualibus et temporalibus gravabant, vexabant, et ideo per exemptiones necesse fuit, illis frænum imponere, his quietem procurare. Hæc omnia ex annalibus, authenticis testimoniis et exemptionum litteris constant.

Interim inscitius adhuc loquitur noster jurisconsultus : anne idem est, *obedientiam ab episcopo ad Papam*, quod respective idem forum est, et solum a minori ad majorem procedit, quam *a Galliæ Rege ad Rom. Pontificem transferre*, ubi forum, quod invicem non dependet, omnino mutatur? De tali subtractione obedientiæ reliquorum fidelium, et præscriptione nec sibi, nec episcopis timeat; pro his enim nullæ tales caussæ et rationes subsistunt, et episcopi non possent non esse inviti rationabiliter.

§ VII.

Quæ ex nimietate religionis obscuris sæculis Pontificiæ auctoritati adjecta fuerunt, nunc, cognito genuino jure publico ecclesiastico, in justum ordinem redigenda sunt.

Principia libertatis ecclesiasticæ in jure naturali, certissimis Christi oraculis, et constanti usu primorum sæculorum fundata sunt. Ignorantia, simplicitas, superstitio eis nubem induxerunt. Cum auctoritas Papæ in religione fundata sit, nemo mirabitur, ignorantiam, fanaticum, debito, legitimoque respectui cultum superstitiosum addidisse; atque ita *ambitioni* immolata sit libertas, dum credebatur sacrificari *religioni*. Quod circa cultum imaginum fecit populus, idem quoque egit circa reverentiam debitam summo Pontifici. Scrupulosus semper angitur, et tranquillitatem quærit plerumque in excessu. Hodie in magna luce orbis catholicus adhuc sua præjudicia deserere nondum potens est. Principes, populi, episcopi, omnes eandem viam errarunt, certatim damnantes et persequentes, qui tales errores dissipare studebant. Schismatis, erroris objecta crimina, excommunicationis fulmina, minæ terruerunt omnes, ardens desiderium ea declinandi non permittebat examinare, justusne fuerit horum malorum metus, an vanus?

1. Audiivi oratorem pro monarchia papali hoc

argumentum urgentem, comprehendere non posse, qualiter huic monarchiæ omnes reges terræ subijci potuerint sine magna armorum vi. Sed ignoravit vir bonus, majorem viam esse superstitionis quam fortissimorum armorum et exercituum.

2. Pontifices varias partes juris episcopalis in præjudicium *juris publici* usurparunt, facientes sibi *jus privatum*. Si omnia in integrum restituantur: si episcopi, excusso jugo, et ruptis catenis, tollant reservationes casuum, privilegia regularium, assumant sibi dispensationes, resignationes, permutationes, uniones, divisiones, erectiones novorum episcopatuum, beneficiorum, confirmationes electionum etc., de cætero Romanæ Ecclesiæ relinquerent jura vigilantiae, inspectionis, jus supremæ instantiæ certo modo, nempe secundum canones Sardicensis, ex qua parte foret schisma aut injustitia, si ea occasione se Papa separaret ab episcopis?

3. Miramur hodie vanos terrores et simplicitatem Patrum nostrorum. Non capimus, quomodo Romanis Pontificibus potuerit in mentem venire, de coronis, regnis, et provinciis disponere, et vix attendimus ad alias adhuc perdurantes, et infundatas curiæ prætensiones.

Si Reges et Imperatores perrexissent tam esse creduli, uti diu fuerunt, et multi episcopi adhuc sunt, episcopus Romæ hodie solus foret in orbe monarcha, et castellum S. Angeli non suf-

ficeret servando auro, quod ex omnibus mundi partibus illo conflueret.

4. Monet P. Zallwein, periculosum esse, auctoritati Pontificis quidquam detrahere, sicut et eam nimium extendere, zelum esse non secundum scientiam, atque errandi periculo obnoxium, et prudens dubium remanere, plusne noceant Ecclesiæ moderati defensores potestatis Pontificiæ, quam illius excessivi vindices.

NOTA.

Apertius atque sincere loquatur nobis Febronius, quænam est illa libertas, quam hîc întelligit? quæ sunt *principia* hujus libertatis? tam vagis, generalibus et indeterminatis sententiis nobis imponere desinat. At fallax hæc scriptitandi methodus hodie invaluit, et gustum movet, solide doctis bilem, quandoque risum. Quæcunque sint illa principia et libertas, saltem *unitati* et *subordinationi* obesse non debent; ita a Christo Domino institutum fuit. Certe Febronii principia talia non sunt. Hodie tam magna lux est, ut infidelitatem apertius intueamur, quæ scintillas rectæ fidei ubivis obnubilat. Ille respectum summo Ecclesiæ capiti hucusque præstitum ignorantiam, fanaticum, ambitionem, superstitionem vocat: num in his verbis (non dicam calumnia) saltem excessus et ignorantia non est? illud probat exemplo de cultu imaginum, profecto egregie!

sed insistamus ejus exemplo ac verbis : *circa cultum imaginum erravit populus, ut eum ultra condignum eveheret. Bene : verum in hoc Ecclesia nunquam erravit, nec ita docuit. Circa cultum Rom. Pontificis, ait, principes, populi, episcopi, omnes eandem viam errarunt.* Si ita : ergo tota Ecclesia erravit, et quidem in materia fidei et religionis; nam, ipso fatente, *auctoritas Papæ in religione* fundata est : cultum Papæ præstitum, contra quem insurgit, *superstitionem* vocat, sed *superstitio* opponitur veræ religioni : tandem sæpe dixerat, contra institutum Christi, certissima ejus oracula esse, quæ Rom. Pontifici attributa sunt. Et quot jam sæculis ita erravit tota Ecclesia? errarunt omnes illi veteres et sancti Pontifices, qui eam potestatem sibi asseruerunt, et ea exercuisse probantur, quæ Febronius ab eis auferri vult : erraverunt concilia generalia, quæ talia acta et facta agnoverunt, laudarunt, admiserunt, approbarunt etc. : omnes omnino erraverunt *fanatismo* et *superstitione*. Nec excusari possunt, quod erraverint *ignorantia* et *in facto*, sed erraverunt culpabiliter *in jure*. Nam ignorantia juris de tota Ecclesia, de conciliis generalibus per tot sæcula sine manifesta impietate nec præsumi, nec prætendi, nec dici potest. Si enim in his, quæ sunt *contra institutum Christi*, uti illa esse prætendit Febronius, Ecclesia ignorantia errare potuit, nullo modo amplius erit indefectibilis, infallibilis. E contra, bene in ejus sensu docuerunt, et laudandi sunt om-

nes acatholici, Lutherani, Calvinistæ etc., qui eandem potestatem Romano Pontifici denegarunt, ad summum non nisi figmentum honoris et auctoritatis in sede apostolica relinquentes. Ecce remedium reunionis cum dissidentibus in religione! principes, populi, episcopi, Pontifices, et tota Ecclesia hactenus catholica in multis erroris, ignorantiae, superstitionis damnanda, imo relinquenda est, ut tandem hæreticorum placitis assentiamur. Ita docent, scribunt etc., qui hodie catholici esse volunt.

Ne hîc iterum regerat, et enumeret excessus, et abusus ex parte Romanorum Pontificum et curiæ : nam suo proprio exemplo et dictis ad hominem refellitur. *In cultu imaginum* fuit aliquando *abusus*, *superstitio* : fuère qui idcirco omnem cultum sacris imaginibus abnegabant, et ex templis locisque sacris ejiciendas esse voluerunt : concilium Nicænum II, abusum, superstitionem damnavit, sed et debitum imaginibus cultum probavit, restituitque. Pariter ad morem iconoclastarum Febronius cum hodiernis pseudo-doctis sumpto argumento ab abusu et excessu, legitimam potestatem denegat Rom. Pontifici : Ecclesia abusus, excessus, qui in exercitio hujus potestatis contingère, probavit nunquam : semper fuère, qui reclamabant : hoc Febronius ad exaggerationem usque et ultra veritatem ipse probavit : attamen ipsa Ecclesia eandem potestatem et rectum usum nunquam damnavit, potius agnovit, et

venerata est. Hæc nos abunde demonstravimus. Caveant hoc tempore sibi merito Reges ac supremi magistratus, ne ab abusu et excessu sive vero sive falso liceat argumentari ad ipsam potestatem, quæ legitima est : hoc argumentum, hæc principia omni regno ac statui periculosissima sunt, et quidem eo magis, quo plus hodie jura suprematus sæcularis extenduntur.

Ad 1. Hoc argumento utitur D. Augustinus ad probanda miracula et divinitatem religionis christianæ ; sed et ad probandum argumentum, de quo nunc disserimus, non minus valet. Claudius Fleury lib. de morib. christian. part. 3, § 34, ait, primum et novissimum miraculum fuisse, videre christianos principes et Imperatores. Tertullianus apolog. cap. 21, credidit, quod Imperatores diu antea christianam religionem fuissent amplexati, si simul christiani et Imperatores esse potuissent ; in tantum ratio status tum videbatur adversari veræ religioni. Sed aliter visum fuit Constantino M. et subsequentibus postea imperatoribus christianis, qui coronam cum cruce, monarchiam temporalem cum republica ecclesiastica, propria et independenti potestate, legibus, regimine fulgenti optime conjungere poterant.

Hanc monarchiam ecclesiasticam in tantum agnoverunt, et venerati sunt Imperatores Gratianus, Valentinianus et Theodosius, ut in edicto anno 380 mandarent : *cunctos populos in tali vo-*

*lumus religione versari, quam D. Petrum apostolum tradidisse Romanis religio usque nunc ab ipso insinuata declarat, quamque Pontificem Damasum sequi claret, et Petrum Alexandriæ episcopum, virum apostolicæ sanctitatis. Hanc legem sequentes christianorum catholicorum nomen jubemus amplecti: reliquos vero dementes, vesanosque judicantes hæretici dogmatis famam sustinere, nec conciliabula eorum ecclesiarum nomen accipere. Ergo ii soli vere catholici habiti sunt, qui Rom. Pontifici et Ecclesiæ in religione consentiebant, eamque ita sequi debebant, et omni alteri doctrinæ præhabere, ut etiam integra concilia, Rom. Pontifici in doctrina et religione non consonantia, potius hæretica haberi debeant. Vides, Rom. Pontifici in negotio religionis majorem reverentiam et fidem deberi, quam integris conciliis. Justinianus lib. 7, cod. de SS. Trinit. ad patriarch. Constant. scribit, *se in omnibus servasse statum unitatis ecclesiarum cum ipso sanctissimo Papa veteris Romæ; non enim patimur, inquit, ut quidquam eorum, NB. quæ ad ecclesiasticum spectant statum, non etiam ad ejusdem referatur beatitudinem, cum ea sit caput omnium Dei sacerdotum, vel eo maxime, quod quoties in his locis hæretici pullularunt, sententia et recto judicio illius venerabilis sedis coerciti sunt.* Epist. 2, ad ipsum Papam Joannem, ait, quod semper studuerit, omnes sacerdotes universi orientalis tractus apostolicæ sedi Romanæ et unire*

et subjicere. Plura adhuc aliorum Imperatorum, Regum, principum edicta et testimonia possent afferri, quæ commonstratur, eos in præsule Romano et apostolica sede supremam in Ecclesiam potestatem agnovisse, et veneratos fuisse. An *fanatismus*, *superstitio* hos dementavit? an potius veteres hi Imperatores etc. de statu, regimine et doctrina Ecclesiæ optime edocti nobis de illo publicum et authenticum testimonium reliquerunt, et traditionem Ecclesiæ publicis legibus communiverunt.

Superstitio utique maximam vim habet, sed omnes principes, Reges, episcopos, totam Ecclesiam per tot sæcula et a primis usque temporibus de universali superstitione accusare, plus quam fatuitas est, imo maxima impietas in Ecclesiam Dei. Omnes majores nostros desipuisse, solos hodiernos semi-homines et sciolos sapere, inter stultitias nostri illuminati sæculi merito numerari debet.

Fatetur Febronius, principes, populos, episcopos, omnes suprematum et monarchiam Romani Pontifices agnovisse, sed ait, eos errasse: nos e contra asserimus, eo ipso, quod a tota Ecclesia ea Pontificis potestas et monarchia agnita sit, legitimam et veram esse, utique non eam, quam Febronius fingit, et despotica est, sed quam nos ex traditione et auctoritate asserimus. Ita concludunt, sentiunt, loquuntur vere catholici.

Ad 2. Restitutio in integrum locum non ha-

bet, ubi nullum jus læsum fuit, et successor Petri suo, non alieno jure agebat. Si episcopi ea omnia ad se trahant, vel ipsis concedantur, nihilominus non poterunt illa tenere aut exercere sine subordinatione ad primatem et caput Ecclesiæ, in quo tanquam in radice et fonte ea jura continentur. Admittitur in episcopis *plenitudo* ordinis episcopalis, sed non potestatis et jurisdictionis, quæ subordinata et restricta est, nisi velis, omnes episcopos esse successores Petri, et quemlibet æque habere primatum in Ecclesia. Si ergo episcopi Papam juribus suis spoliarent, subordinationem tollerent, et ille ea occasione se separaret ab episcopis, schisma et injustitia certo foret ex parte episcoporum.

Ad 3. Quomodo Romanis Pontificibus in animum venerit, de coronis, regnis et provinciis disponere, captum eorum tantum superat, qui statum, circumstantias et conditiones temporum et regnorum ignorant. Si coronæ imperiali officium defensoris et advocati Ecclesiæ consensu procerum et nationis ita fuit annexum, ut quis tum Imperator nequidem esse posse credebatur, nisi esset simul defensor et advocatus Ecclesiæ : si neo-electus id etiam juramento promittere ex ipsa nationis voluntate, et quasi lege præliminari tenebatur : si Ecclesia cogi non potest, admittere, vel agnoscere sibi inimicum, vel religionis hostem, tanquam advocatum aut defensorem : Si nationes ipsæ in mutatione regiminis arbitrium

summi Pontificis deposcebant, et caussam sæpe ad eum defererebant : si regna et provinciæ eidem in feudum sunt oblata et recepta : si ipsi Reges, ad impedienda dissidia et bella, distributionem provinciarum in terris ethnicis recuperandarum a Rom. Pontifice expetierunt, et acceptarunt, tunc captum non superat, quomodo Pontifices sese his negotiis immiscuerint. Non tamen ideo Romanus episcopus tum solus fuit monarcha : et aurum, quod importabatur, iterum per varias vias exportabatur. Vel enim Pontifex in proprio suo patrimonio et provinciis bellis atque insidiis sæpe impetebatur, premebatur, spoliabatur ; vel ab aliis in subsidium contra christianos bello implicitos, sæpe contra Sarra-cenos et Turcas etc. vocabatur, et quod una manu recepit, altera expendere cogebatur.

Ad 4. Excessivis defensoribus non eget potestas Pontificia, firmissimis monumentis aliunde et luculenter munita. Attamen Febronium et Zallwein, aliosque similes inter moderatos defensores nequaquam numeramus. Argumentum Zallwein male concludit, dum ait : *facile contingere potest, ut si privilegium Papæ vel in unico casu defuisse monstrari valeat, tota Ecclesiæ auctoritas vacillet, aut omnino corruat.* Oportuisset addere : *si defuisse monstrari valeat, ubi necessario se exercere debuisset.* Nam ex non usu, sicut nec ex resistentia aliquorum non semper probatur defectus potestatis, nempe quando et

quamdiu concilia provincialia sæpe ex voluntate et lege ipsius Pontificis atque Ecclesiæ partes talis potestatis rite expleverunt, sed ubi concilia hac potestate minus recte, vel omnino non usi sunt, tunc se exercere debuit suprema potestas.

§ VIII.

Excessiva potestas, qua Rom. Pontifex post falsas decretales uti cœpit, quaque hodiedum fruitur, Ecclesiæ valde noxia est. Eadem reunioni Ecclesiarum impedimentum ponit.

Ultramontani cultum superstitiosum Papæ reddunt et prærogativas, quas Christus et Ecclesia ei non dederunt. Salus Ecclesiæ, regnorum, religionis et veritatis justum motivum sunt ad eas repellendas, absque tamen diminutione reverentiæ debitæ. Fors veritas protestantibus absque fuco et excessu monstrata eis persuadebit, illam potestatem inter legitimos fines reductam, Ecclesiæ perutilem, imo necessariam esse. Fors ita cessabunt abusus et corruptelæ. Richerius ait, arianismum, monotheletismum, ubi de sola doctrina agebatur, trecentis annis durasse, se timere, ne Lutheri et Calvinii hæreses, quæ ex regiminis ecclesiastici corruptela et morum bonorum tabe originem et incrementa hauriunt, multo longius, latiusque procedant.

1. Ingenui assertores libertatis ecclesiasticæ cum inimicis S. sedis confunduntur : populus ignarus facile hoc credit ex eo , quod hæretici etiam legitimam portionem ei negent. Sic favetur usurpationibus , principibus , episcopis , Ecclesiæ legitima jura auferuntur.

2. Protestantium querelas aliquas adversus Papam fuisse justas et fundatas , probavit Tridentinum per reformationem introductam , tamen ex eo hæretici non sunt , quamvis de cætero merito culpandi , quod debitos honores et prærogativas capiti denegent , utendo etiam odiosis comparationibus etc.

3. Fatentur protestantes , illas sæculi XVI , scissiones in Ecclesia nunquam orituras fuisse , si Pontifices stetissent intra fines legitimi primatus. Citat *l'Enfant tom. IV , lettre 5*. Idem agnoscunt catholici cap. 6 , § 13.

4. Declarant protestantes , si de reliquis fidei articulis conveniretur , et sola monarchia et exorbitans Papæ potestas sustineri vellet , perpetuum inde reunioni fore obstaculum. Ita ephemerides Goettingensis academici anno 1758 , die 30 Martii et 1759 , die 22 Martii , Gibert part. 1 , tit. 20 , sect. 2 , propos. 1.

5. Testibus Basnage et Chevalier Temple , in foederato Belgio catholici ad munia publica non admittuntur , quia recognoscunt exterum in spiritualibus monarcham ; cujus auctoritas saltem indirecte in temporalia reipublicæ influeret. Huc

pertinent Ottonis *notitia rerumpublicarum* cap. 6 , § 29 , edicta foederati Belgii de 30 Aprilis 1641 , de 14 Aprilis 1641 et 7 Maii 1720. Quod Jesuitæ ex Anglia ejecti sint , Hugo Grotius hist. de reb. Belg. lib. 3 , pag. 454 , causam dat , quia docebant , Rom. Pontifici jus esse , populos ab alterius sectæ Regum obsequio solvere. Hanc sententiam Grotius non *Romanæ religioni* , sed Jesuitis et similibus adscribit.

6. Hæc vera esse , negari non potest ; sequitur hinc , Isidorum Mercatorem plus mali intulisse Ecclesiæ , quam hæresiarchas simul omnes : hanc doctrinam perpetuum fore reunioni impedimentum , et saltem occasionem in Europa infinitorum malorum , regna et provincias desolantium.

7. Fundamentalis causa , quare tot Pontifices pro unione Græcorum laborantes nihil stabile effecerint , ea fuit , quod Græci quidem primum Papæ , sed non talem , qualem voluissent Itali , agnoverint , et quod Romani superioritatem prætenderint *ultra canones*. Hæc interpretatio , dum stabit orbis , nunquam erit acceptanda. Ergo futuri Pontifices in æternum objicient a prædecessoribus suscepta reunionis consilia ?

8. Rubeus decis. rotal. part. 9 , annot. ad decis. 217 , etc. ait , Pontifici curam incumbere eorum , *qui non sapiunt , qui sapiunt , ne desipiant , et qui desipière , ut resipiscant* , nempe infidelium , catholicorum et hæreticorum. Hæc

cura triplex non implebitur, quamdiu non dimittet principium *suae monarchiae politico-sacrae*.

9. Citat suum caput 3, § 11, in hunc finem ait, Gersonem de similibus pronuntiare, si intra mille et ultra annos talia fuissent attentata, nemo nisi reprobis ad fidem catholicam verisimiliter converti potuisset.

10. Citat caput suum 6, § 13, inde concludit, recte dixisse cardinalem de Alliaco in concilio Constant. hæreses Hussitarum, Waldensium, Wicleffistarum nunquam eradicari posse, nisi Romana curia ad veteres suos mores et laudabiles consuetudines reducatur, et quod a capite edenda sit ratio. Item idem in oratione in synodo anno 1417, habita : *si unionis pacem quærimus, reformationis justitiam prosequamur etc. etc.*

11. Andreas Magorensis part. 3, in gubernaculo conciliorum vaticinatus est, quod fides Christi et obedientia Rom. Ecclesiae in tribus mundi partibus usque ad diem iudicii perdita, etiam in Europa ante hunc diem sit perdenda, nisi super eam fiat reformatio, item multum dolet, quod multi zelosi a praelatis superioribus et Dominis istius apostolicæ sedis et Romanæ Ecclesiae turbantur, despiciuntur, confunduntur, non curantur, non ad beneficia et regimen promoventur etc. etc. Addit Febronius, hoc factum esse praelatis Galliae secundi ordinis, declarationi cleri Gallicani anno 1682 subscribentibus, qui-

bus Innocentius XI ad episcopatus bullas negavit.

12. Idem Magorensis suspirat ad avertendam Ecclesiæ ruinam pro necessitate et frequentia conciliorum generalium, præcipue ne dissolvatur Basileense concilium absque reformatione Ecclesiæ apostolicæ in capite et membris etc.

13. *Fidei et morum* dogmata ex eodem fonte fluunt, sunt divina et invariabilia; sanctitas doctrinæ moralis potissimum olim paganos ad nostram religionem traxit: vicissim despectus et neglectus canonicorum et moralium præceptorum in principibus Ecclesiæ quoad gubernationem Ecclesiæ acatholicis occasionem dedit catholicam religionem arrodendi.

14. Protestatur auctor, quod arma nolit præbere protestantibus, eorum secessum probare et excusare, quia Augustinus ait, scindendæ unionis nullam dari justam excusationem, et Marcus Antonius de Dominis a Papa, quem antichristum vocat, solum cavendum esse, ne quis ei, *quatenus antichristus est*, se subjiciat, sed schisma indignum et reprehensibile esse, se ab aliis ecclesiis separare, quæ sub illo suppressæ gemunt, et integram Christi fidem servant.

15. Acatolici peccant nimietate, nostrorum zelus est indiscretus: omnibus sectanda veritas. Absurdum est, aliam fidem in Ecclesia et scholis docere, aliam contra hæreticos propugnare etc.

16. Inter theologos catholicos et protestantes

jam convenit de variis quæstionibus, quæ schismati inter reliquas ansum dederunt, de justificatione, libero arbitrio, de bonis operibus, merito etc. Non est desperandum, dummodo primum hujus compositionis obstaculum seu offendiculum præprimis tollatur.

17. Inclamat cum Fulberto Carnotensi epist. 2, Dionysios, Martinos, Hilarios, qui sacro pietatis igne accensi frangant impetum, et unitatem Ecclesiæ in sancto gladio defendant. Attamen intempestivus zelus non juvat. Omnia tempus habent; sed qui episcopus in hunc finem non serio laborat, dum potest, Spiritus S. regulam non servat, et suæ gravissimæ obligationi parum satisfacit.

NOTA.

Quid Febronius toto hoc paragrapho agit, nisi quod jam alibi sæpius actum fuit: eadem repetit, ideas confundit, frivolas inde conclusiones elicit, solum aliis verbis, novis citationibus undeunde corrasis proponit. Romanam Ecclesiam, Pontifices, eisque adhærentes de superstitione, maligno zelo, usurpationibus, ambitione, excessu, abusibus reos agit, monarchiam, non qualem catholici defendunt, sed qualem ipse et protestantes fingunt, despoticam et tyrannicam proponit, hanc causam hæresum esse ait: in tantum acatholicorum omnium et hæresum patrocinium in se suscipit,

et excusat, ut etiam dicat, *eo respectu hæreticos dici non debere, quod debitos honores et prærogativas capiti negent, utendo etiam odiosis comparationibus, et immoderatis adversus illud exclamationibus.* Sed quæso, *debiti honores et prærogativæ capitis* utique ad primatum pertinent, sunt ipsa jura primatus : est autem primatus juris divini, est de fide, atque in S. scriptura, evangelio Christi et traditione aperte fundatur. Qui ergo hunc negat, hæreticus non sit?

Cultum, qui Rom. Pontifici redditur, *superstitiosum* iterum vocat : superiori mox paragrafo dixerat, in hoc principes, Reges, populos, episcopos, omnes errasse; quid hoc aliud est, quam totam Ecclesiam defecisse, atque in puncto religionis ac fidei aberrasse?

Protestantium querelas adversus Papam justas et fundatas fuisse, dicit probari ex Tridentino per reformationem introductam. Sed hem fallaciam! Tridentinum circa monarchiam Papalem, circa primatum nihil immutavit, de quo non raro ipse queritur Febronius : et si primatus atque monarchia Papalis præcipua fuit caussa scissionis et defectionis a fide, et adhuc est obstaculum reunionis, uti hîc persuadere tentat : Tridentinum vero hoc punctum reformavit, quare non ad fidem et unionem rediêre protestantes? quare hodie non amplectuntur Tridentinum?

Equidem Febronius ait, protestantes declarare, caussam hæresis, et obstaculum reunionis fuisse

monarchiam Pontificiam et exorbitantem potestatem : citat Schilterum, Ephemerides Gœttingenses, et Gibert. Sed negat hoc Christianus Walchius in Universitate Gœttingensi theologiæ doctor et professor libro *neueste religionsgeschichte* anno 1771, contra librum Febronii, aitque, alios adhuc articulos obstare, quominus Febroniana concilia et doctrina ad reunionem sufficiant, atque inter alia protestantes non modo nullam *monarchiæ speciem*, sed nec *aristocratiam* in Ecclesia admittere; eos velle *libertatem conscientie* ab omni auctoritate tam *conciliorum generalium*, quam *episcoporum* : igitur si obstacula reunionis tollere vis, non solum Papatum, sed et consilia generalia, particularia, episcopatum tollere debes. Carolus Bahrtdt Lipsiensis anno 1763, diserte negat contra Febronium, quod, etiam evulsa radicibus Papæ potestate, reunio fieri possit, nisi et alii adhuc articuli tollantur.

Existimat Febronius, quod hæc duo individua non sufficiant ad testandum de sensu totius Ecclesiæ protestanticæ. Verum Febronio ad probandum, quod potestas et monarchia Papalis sit perpetuum obstaculum reunionis, sufficiebant Schilterus et Ephemerides Gœttingenses; nam Gibert huc non pertinet, qui in caussa aliena testimonium ex se ferre non potest, sed ipsi protestantes audiri debent. Quare ergo non audiantur, atque sufficiant duo protestantes hodierni, ambo celeberrimarum religionis protestanticæ acade-

miarum Lipsiensis et Goettingensis membra, et quidem tunc testimonium atque responsum ex professo proferentes, quando ipsis a Febronio remedium unionis in suo libro oblatum fuit?

Notum est, in foederato Belgio et in Anglia Rom. Pontifici non solum primatum, et omnem insuper potestatem etiam in spiritualibus negari, sed lege quoque cautum fuisse, ut omnis jurisdictio et potestas Ecclesiæ sit penes magistratum civilem, et in Anglia ipse Rex sit caput Ecclesiæ Anglicanæ, ex quo mirum non est, quod catholici, etsi exorbitantibus aliquorum scholasticorum sententiis non subscribant, solum quia iis principiis, salva fide, assentiri non possunt, ex hoc fundamento videantur inepti ad consilia talis status, qui his principiis tanquam fundamentalibus in materia religionis regitur.

At magis mirum, quomodo e contra acatholici talibus principiis imbuti, possint esse apti ad consilia status in eo regno, ubi primatus Papæ, et potestas Ecclesiæ a sæculari independens in materiis religionis pro puncto religionis et fidei habetur? sed nunquid effectus sensim manibus palpamus, quod filii tenebrarum prudentiores sint filiis lucis?

Febronius Hugonem Grotium æquum fuisse laudat, quod etiam exorbitantes sententias non *Romanæ religioni* adscribat, hancque non formidandam esse dicat, sed Jesuitas. Grotio minus æquus fuit Febronius, qui protestantium objecta

mox iterum ipsi Ecclesiæ adscribit , quæ doctrinam de monarchico statu , si ipsum audiamus , ex Isidoro Mercatore hausit , per hunc decepta fuit , hunc in systemate regiminis ecclesiastici secuta est , unde plus mali in Ecclesiam , ut ait , quam per hæresiarchas simul omnes illatum fuit.

Hoc toties repetit Febronius. Quis æquior in Ecclesiam Romano-Catholicam , Hugo Grotius acatholicus , an Febronius ?

Si primatus Pontificis in sensu , quem defendunt Itali , fuit *justa et legitima caussa schismatis Græcorum* , atque eorum *relapsus* , tunc Ecclesia pessime egit , eos tanquam schismaticos habendo et declarando : male egerunt Imperatores , patriarchæ , episcopi hac in parte cum Latinis reconciliationem ineundo : at utique non nisi rationibus et auctoritate victi cesserunt Græci , atque in eandem sententiam cum Latinis consenserunt.

Ex his ultro patet , non jam excessum potestatis , sed ipsam potestatem , quam in Rom. Pontifice nullatenus agnoscebant acatholici , proinde ipsum pertinacem eorum errorem impedimentum reunionis fuisse , et frustra Febronium laborare , quando iterum in subsidium vocatis Gersone , Alliacensi et Andrea Magorensi , in abusus et excessus invehitur : abusus nunquam justa caussa fuerunt abjiciendi religionem , sed nec sunt unionem atque reconciliationem aspernandi ; nam Ecclesia abusus nunquam probavit , neque modo

probat. Sed interest inter *veros abusus* et *potes-
tatem* : protestantes atque Febronius ipsam po-
testatem inter abusus numerant, et sæpe abusus
esse volunt, qui revera tales non sunt. Tentavit
clarissimus Bossuetus reunionem, sed longe aliis
mediis, alia via incessit : tentavit Marcus Anto-
nius de Dominis eandem reunionem, sed via
omni viro catholico indignissima, cui Febronius
multum similior, quam Bossueto factus est,
quando illo apostata tanquam doctore usus, non
solum sæpius verba, sed et sententias exscrip-
sisse convinci potest.

Et quid tandem Febronius suo *libro singulari*
pro unione hactenus valuit, quid profuit? ne
unum, quod sciam, ad catholica sacra etiam sub
conditionibus, quales ab ipso proponuntur, re-
duxit : attamen hoc valuit, obfuitque liber sin-
gularis Febronii, ut aliqui hisce principiis im-
buti catholicam religionem desererent, multi
Romanam Ecclesiam centrum unitatis, caput
totius Ecclesiæ despectui habentes, jamjam minus
catholice saperent, quod exemplis et factis fa-
cillime probandum foret.

Febronius conciliatoris munere functurus, dis-
sidentes in religione christiana suo *libro singulari*
unire vult. Sed quæritur, cuinam Ecclesiæ chris-
tianæ omnes dissidentes unire cupiat, et quibus
mediis? imprimis abs dubio *centro unitatis* unire
vult, debetque; verum ipse fatetur, *Ecclesiam*
Romanam esse *centrum unitatis catholicæ*, proin

ad hujus unionem omnes reliquæ ecclesiæ reducendæ sunt. Jam vero quibus mediis? nempe eidem ipsi Ecclesiæ et centro, cui dissidentes conjungere vult, negat eam auctoritatem et prærogativas, quas ab apostolorum temporibus in ipsa agnovit omnium orthodoxorum consensus, eidem perpetuam infamiam inurere conatur, hanc usurpationis, ambitionis jam a secundo christiano sæculo, item superstitionis, simoniæ, despotismi, tyrannidis ream constituit, hanc labefactasse genuinos canones, spurios invexisse, episcopos juribus suis spoliasse, inhiasse opibus et monarchiæ orbis terræ, institutum Christi evertisse, sponsam Christi lutulento cœno immersam reliquisse, vix non omnibus suis paginis prædicat. Quis insipiens etiam credat, ad unitatem hujus Ecclesiæ et centri revocandos esse protestantes, et quoscunque alios talibus mediis, quibus ea maxime exosa, vilis, despecta redditur? Fateatur igitur Febronius, quod res est se non serio conciliatorem, ut dixi, sed magis adversarium hujus Ecclesiæ egisse, consilium *reunionis* nudum prætextum fuisse, ut Ecclesiam Romanam conviciis oneraret, finaliter autem hic operis Febroniani fructus est, ut catholicos *a centro unitatis* potius averterit, quam in eo solidarit, protestantes autem magis ab eo deterruerit.

Bossuet lib. 1, histor. variat. protest. num. 4, ait, Lutherum ad Melancthonem scripsisse, sanam doctrinam subsistere non posse, quamdiu

auctoritas Papæ conservetur : e contra cardinalem Alliacensem, quem toties pro se citat Febronius, dixisse, durante schismate, quia membra sejunguntur a suo capite, ea carere œconomo apostolico ac direttore, inde prosequitur Bossuetus : *quamdiu Papa non sit, quem tota agnoscat Ecclesia, ne sperandum quidem esse, ut recte institui reformatio possit; ita alter (Lutherus) reformationem a Pontificatus eversione, alter (Alliacensis) a perfecta hujus sanctæ auctoritatis stabilitate pendere judicavit, quam Jesus Christus confirmandæ inter membra unitatis omniumque in officio continendorum causâ constituit.* Cuinam modo proprius accedit Febronius, an Luthero, vel Alliacensi atque Bossueto? quod si Febronius talia nullibi in suis libris protulisset, adhuc sufficeret, quod hoc paragrapho num. 13, Pontificibus imputet, quod præcepta moralia pessumdederint, atque in gubernatione Ecclesiæ sequantur regulas evangelio contrarias.

Advertit suam perversitatem et scandalum auctor, quod posuit, ideo mox numero sequenti protestatur, se per hæc nolle protestantibus arma porrigere, aut eorum secessum a catholica Ecclesia excusare, quia Augustinus ait, scindendæ unionis nullam dari justam excusationem.

Ast Febronius protestantibus arma utique non porrigit, sed ab ipsis porrecta arripit, eorum objectiones, querelas, accusationes, argumenta profert, propugnat, subscribit. Certe Augustinus

in centro unitatis haud tantam perversitatem inesse credidit, ut inde omnia mala in Ecclesiam redundarent, secus utique scindendæ unionis justissimam causam fore dixisset, valuissetque etiam apud Augustinum illa protestantium excusatio, *lege divina mandari, ne sint socii et propugnatores injustæ sævitæ*; alius ergo de centro unitatis et Ecclesia Romana Augustino sensus fuit, quam Febronio et protestantibus, et neque hi, neque ille ab Augustino excusationem, minus patrociniū recipiunt. Advertendum est, Augustinum etiam tum ita sensisse de centro unitatis et Romana Ecclesia, postquam Victor I, Asiaticis, Stephanus I, Cypriano, et Africanis episcopis legem dederunt, et postquam Pontifex cum his circa appellationes jam conflixerat.

Melius cum Febronio convenit notus apostata Antonius de Dominis, ejusdem in conviciis atque calumniis coriphæus, dum ait, a solo Papa, *quatenus antichristus est*, cavendum esse, non discedendum ab aliis ecclesiis. Sed quænam est unitas aliarum ecclesiarum, quæ vel centrum non habent, vel eidem invitæ junguntur, ad schisma faciendum pronæ atque faciles?

Adverto adhuc, Febronium et in hoc falsissimum esse, quod dicat, aliam fidem in Ecclesia et scholis doceri, aliam contra hæreticos propugnari: sed et impudentem esse, quod episcopos Spiritus S. regulam non servare, nec suæ obli-

gationi satisfacere dicat, si non ad suum intentum adlaborent. Profecto Dionysii, Martini, Hilarii sacro igne accensi, Febronio in faciem resisterent, si hodie prodituri forent.

§ IX.

Quod Galli ex libertatibus ecclesiasticis servaverunt, in id redire aliis gentibus fas est.

Notum est, Ecclesiam Gallicanam, respectu summæ sedis, frui certis *libertatibus*, quibus aliæ ecclesiæ hactenus non gaudent. Convenit inter eruditos, eas non niti speciali concessione, sed esse portiones pristinæ et universalis libertatis ac disciplinæ ecclesiasticæ: ita Galli doctores ad unum omnes, De Marca, Bossuet, Fleury, Hericourt, et præcipue Oliverius Patru in Petri Pithovii præfat. ad Du Puy comment. de libert. Gall. pag. 25.

Aliis ecclesiis non sunt præclusa remedia *recuperandæ* hujus libertatis; nam agitur de jure publico sacro communi, de rebus sacris, non de rebus privatis et temporalibus, contra quod nihil prosunt uni, nec obstant alteri fallaciæ, insidiæ, ignorantia, errores. Probant autem conservatæ Gallorum libertates, et toleratæ aliorum ecclesiarum servitutes, easdem servitutes et correspondentem eis dominatum in vero *jure canonum* non invenire fundamentum. Tanta

quippe debet esse, et revera est *ex instituto divino* aut *universalis Ecclesiæ placito* Pontificis potestas respectu unius, quanta respectu alterius, neque in hoc ulla natio melioris aut deterioris est conditionis altera. Sed nec Galli prætendunt se ab omni indebita servitute immunes, quod ex solo jure *præventionis* apparet.

1. Stabilito in Ecclesia statu monarchico, actum erat de libertatibus omnium ecclesiarum, *Gallicana* excepta. Responsa Pontificum, etiam ad privatorum interrogationes erigebantur in canones et leges communes, et paulo post, more Regum terræ, rebelles declarabant eos, qui se opponebant. Baro de Senkenberg suo operi, *methodus jurisprudentiæ*, addidit conspectum libri sub titulo, *majestas imperii et libertatis nationis Germanicæ in sacris*. Ibi dolet auctor, quod in Germania nullus catholicus adhuc systema suarum libertatum collegerit, edideritque.

2. Auctor vix excusabiles dicit episcopos, quod passi sint, se haberi ut subditos, tolerarint reservationes casuum, exemptiones et *omnimodam obedientiam* erga Papam. Sed quod propter bonum commune Ecclesiæ a Deo *ordini episcoporum* datum, non potuit cum effectu et successorum præjudicio *a singulis* dimitti.

3. Plerique episcopi sic, et recte quidem sentiunt, sed non agunt consequenter ad sua principia. Cum Dietherus, archiepiscopus Moguntinus,

annatarum solutionem detrectaret, scripsit ad capitulum Mogunt. Pius II, quod Dietherus *vellet sedem apostolicam humiliare, et imperialem evehere, et quod vera etiam in Papam dicere, esset contra juramentum episcoporum*. Quomodo formulæ juramentorum variatæ sint, notavit Florens *ad lib. 1, decret. tit. de postul.* Ex his ait, periculosissimum esse, jus sumere, sed potius formulam ad jus referendam, et secundum jus explicandam esse.

4. Si quærat, quæ et quot sint libertates Ecclesiæ? respondent Galli, eas esse sine numero, consistere in jure indefinito tuendi libertatem adversus novitates Romanas : communiter ad illas referunt jus episcoporum judicandi de causis fidei, et statuendi in rebus disciplinæ, ut episcopi non judicentur nisi ab episcopis, et secundum formam canonicam, quod Papa non possit facere functiones ordinarii in alienis diocesisibus, nisi de consensu episcoporum diocesanorum, quod leges et statuta Romana non obligent, nisi ab episcopis sint approbata et recepta, ut causæ appellationum ad sedem apostolicam commissariis in partibus delegentur, quod Papa non possit dare privilegia et exemptiones citra consensum episcoporum et permissionem Regis, quod dispensationes non possit concedere sine legitima causa, quod non valeat derogare legibus et consuetudinibus provinciarum, aut etiam legitimis privilegiis ac libertatibus particularium ecclesia-

rum etc. Hæc omnia et singula non tam esse *ecclesiasticas libertates* unius populi, quam genuini *juris communis placita*, hoc tractatu abunde probatum est. Confer. Fleury instit. juris eccl. part. 3, cap. 25. Addit de libertatibus Ecclesiæ Gallicanæ facetiam seu magis sarcasum ex Voltaire.

5. Dum Galli et alii ita sentiunt, Pontificiam nihilominus majestatem, in terris maximam, vera religione et fide colunt, neque volunt Ecclesiæ caput esse imbecille, sed firmissimum, valentissimum conciliorum auctorem, præsidem, executorem, canonum custodem, si res postulat, æquum interpretem, dispensatorem providum, fidei et traditionis assertorem, adversus contumaces quosque, sive episcopos, sive alios, nomine contemptæ Ecclesiæ vindicem.

6, 7 et 8. Ex fructibus cognoscitur arbor: Gallia fruitur libertate ecclesiastica: si *sinistrum* hæc producant effectum, consentio, ut cum cæteris redigantur in servitutem: si *bonum*, opto, ut et aliæ nationes hac in parte Galliam imitentur. Quantum in Gallia vigeat cleri disciplina, doctrina, zelus, genuinorum canonum observantia, postea auctor multis exponit verbis Gregorii Zallwein tom. IV, quæst. 3, cap. 2, § 12.

NOTA.

Jurisconsulti Galli tam varie, tam indefinite de suis libertatibus loquuntur, ut earum neque originem, conditiones, modum facile assequaris. Sunt, qui harum libertatum fundamentum *in sanctione pragmatica* Ludovici sancti ponunt, sed eruditi eam sanctionem supposititiam esse censent. Fleurius eas duobus principiis superstruit, quorum alterum petitur ex decretis sess. 4 et 5, concilii Constantiensis, ambo vero principia anno 1682, a clero Franciæ Parisiis congregato per celebrem declarationem solemni ritu agnita sunt. Alii has libertates Ecclesiæ coævas esse volunt. Anno 1639, prodierunt in ipsa Gallia libri *de juribus et libertatibus Ecclesiæ Gallicanæ* inscripti, qui ab episcopis et sanctiori concilio damnati sunt, ubi dicitur, jam a centum annis disputatum fuisse de libertatibus Gallicanis, et adhucdum disputari; hinc petatum a clero, ut Rex cum episcopis et sanctiori consilio tandem declararet, quænam sint illa privilegia, immunitates, libertates Ecclesiæ Gallicanæ, ut veri et laudabiles usus ab usurpationibus secernerentur. Putabant etiam præsules et ecclesiastici in Gallia libertatem firmari per sanctionem pragmaticam de anno 1438, ubi concilii Basileensis placita recepta sunt. Verum abolita ista sanctione constat, eam libertatem nihil firmari, quin ut

testatur Spondanus ipse Gallus ad hunc annum : *hac pragmatica in libertatem se asserere arbitantes, in servitutem sæcularium judicium redacti sunt.* En libertatem ! profecto antequam libertates Gallicanæ toti Ecclesiæ pro exemplo ac systemate, imo pro *jure* proponerentur, præprimis necessarium foret, ut de iis quid certum, fixumque esset.

Febronius cum aliis videtur has libertates reponere in exacta observantia juris antiqui, et exemptione ab omni onere injusto, maxime a vinculo legis, quæ a potestate non legitima emanat. At Antonius Charles etiam ipse Gallus in *suo tractatu de libertatibus Ecclesiæ Gallicanæ* docte advertit, tales definitiones esse mancas, vagas, obscuras, talem libertatem esse odiosam, et fere non nisi summi Pontificis potestatis opponi, hoc nomine plurimos abusus insigniri posse; et reapse ista libertas nil aliud esset, quam arbitrium ex antiquis canonibus retinendi, et ex novis abjiciendi, quæcunque placent. Sed relinquamus jurisconsultos Gallos, sibi non consentientes, et suas libertates nimium extenuantes : ipsam Ecclesiam Gallicanam audiamus. Certum est, Ecclesiam Gallicanam agnoscere in Rom. Pontifice primatum non solum honoris, sed et jurisdictionis, id est, veram potestatem in universa Ecclesia : hoc multiplici testimonio jam sæpe probavimus. Inter multa alia tantum affero, quæ clerus Gallicanus in conventu Parisiis habito, anno

1681, de Rom. Pontifice edixit : *caput est Ecclesiæ, centrum unitatis; oblinet ille in nos primatum auctoritatis et jurisdictionis sibi a Christo Jesu in persona Petri collatum : qui ab hac veritate dissentiret, schismaticus, imo hæreticus esset.* Anno 1717, parochi diœcesis Parisiensis sub cardinali Noallio suo archiepiscopo sic loquuntur : *a Patribus nos, a synodis, a sacris denique libris edocemur, quod Christus servandæ concordiæ et unitatis causa voluerit statuere unum episcopum primum, cujus sedes centrum esset unitatis.* — — *Illæ nos docent, revera potestatem capitis superiorem illa, quæ cuique membrorum in particulari insit. Nam hoc caput recepit a Christo primatum honoris et jurisdictionis.* Eodem anno 1717, Sorbona *La défense de l'Université contre un mémoire de quelques prélats de France* publice professa fuit, *articulum fidei sibi esse, jurisdictionis ac potestatis judicium ad Rom. Pontificem pertinere, idque judicium ei competere, quatenus est successor Petri in cathedra, quæ centrum est unitatis, cui in universa Ecclesia ordinis et potestatis primatum affixit.* Similia profitetur in censura contra Marcum Antonium de Dominis anno 1617, et in alia anno 1683. Item clerus Gallicanus anno 1682, in iis comitiis, quando fabricatæ sunt quatuor propositiones, graviter questus est de illis, qui *Ecclesiæ Gallicanæ libertatum obtentu primatum beati Petri, ejusque successorum Rom. Pontificum a Christo*

*institutum , iisque debitam ab omnibus christi-
anis obedientiam , sedisque apostolicæ , in qua fides
prædicatur , et unitas servatur Ecclesiæ , majes-
tatem imminuere non verentur.* Anno 1639 , cura
cardinalis Richelii duo tractatus , *de juribus et
libertatibus* , item *de probationibus libertatum
Ecclesiæ Gallicanæ* a 19 episcopis congregatis
condemnati sunt , ubi hi assertas Ecclesiæ Gal-
licanæ libertates vocant potius servitutes , quam
libertates , easque ut falsas et hæreticas de-
testantur : et tamen Febronius fidenter hos duos
tractatus ad commonstrandam Gallorum circa
suas libertates sensum cum auctoritate citat , in
specie illum *de probat. libert. Gallic.* tom. II , pag.
mihi 542. Puteanus denique in tractatu de his
libertatibus collecto ait , prætensas Gallicanas li-
bertates magis in favorem Regis militare , quam
Ecclesiæ.

Ex dictis jam patet 1 , scriptores Gallos circa
suas libertates ipsos non convenire , neque etiam
attendendos esse , cum sæpe tales libertates as-
serant , defendantque , quæ ab ipsa Ecclesia Gal-
licana reprobantur. 2. Ecclesiam Gallicanam tan-
quam de fide profiteri et tenere in Rom. Pontifice
primatum non solum honoris , sed et jurisdic-
tionis in universa Ecclesia. 3. Eidem ab omni-
bus obedientiam deberi. 4. Hinc consequitur ne-
cessario , *Gallicanam Ecclesiam* tales libertates sibi
non asserere , quæ primatui jurisdictionis et de-
bitæ obedientiæ adversantur , funditusque ever-

tunt. 5. Sequitur ulterius , longissime abesse , ut suas libertates statuatur in vaga illa licentia , seu arbitrio ex jure antiquo et novo retinendi , admittendi , abjiciendi quælibet , vel in exemptione a lege Pontificia , tanquam proficiscente a potestate non legitima. Quis non palpat , libertatem Ecclesiæ a Febronio initio hujus capitis falsissime constitui in observantia juris antiqui , rejecto novo ? cur enim Galli non observant jus antiquissimum , et multos canones , qui in tota Ecclesia , sic et in Gallia sunt antiquati et abrogati ? cur ipsa Gallia multos canones successive editos observat ? novit utique Gallia , disciplinam variabilem esse , atque cum causa et sæpe necessario variatam fuisse , et ideo non omnes veteres canones observat , cur autem non omnes recentiores ? dicemus postea. Porro Gallia canones recentiores a Rom. Pontifice , *tanquam a potestate non legitima* dimanare nullatenus credit , quando in Papa recognoscit primatum potestatis et jurisdictionis , id est , juris dicendi , statuendi , leges seu canones ferendi. Libertates ergo Gallicanæ intento Febronii nequaquam correspondent , minus suffragantur.

Imo si rem intimius inspiciamus , libertates Gallicanæ , quas ita vocare placuit , aliud fundamentum et causam habent. Imprimis in Gallia ob doctrinam , pietatem , zelum pastorum primariorum et cleri antiquitus disciplina exactior servata fuit , quam in aliis provinciis et regnis , et

ideo ibi in multis non tanta vel nulla extitit necessitas disciplinam variandi: dein regnum et Ecclesia Galliæ insignia in sedem apostolicam et totam Ecclesiam olim merita contulit, ob quæ privilegia et exemptiones a multis legibus obtinuit; hinc libertates Gallicanæ Ecclesiæ potius in eo consistere videntur, ut in pristina disciplina, quam præsules Gallicani recte tenuerunt, conservarunt, et adhuc tenent, perseverare, atque hac, tanquam legitimis privilegiis imperurbate frui liceat, nec admittere teneantur, quæ, stante hac jugi disciplina, vel non utilia, vel suis privilegiis contraria comprobantur, et hoc quidem non eo sensu, quod in Pontifice potestatem legislatariam non recognoscant, vel ei obedire non teneantur, sed quia anteriores Pontifices eis libertatem a certis quibusdam legibus reliquerunt, modo in hujus libertatis sunt possessione, cui libertati et privilegiis posteriores Pontifices nunquam derogare, neque, quæ suæ Ecclesiæ utilia non sunt, præcipue ubi nulla disciplinam mutandi causa existit, imponere præsumuntur, et ideo Gallicani episcopi non cum contemptu, nec pro libitu rejiciunt Pontificia decreta, sed in casu, quo bulla Pontificis his privilegiis et libertatibus adversatur, cum reverentia summo capiti debita deprecantur, vel *appellationem tanquam ab abusu* interponunt. Ipse autem Fleurius *Instit. jur. eccles. part. 3, cap. 24*, de tali casu ait, quod *apud omnes conveniat, abu-*

*sum supponi notorium, et hoc remedium esse extraordinarium, non nisi urgente necessitate et reipublicæ bono adhibendum. Et inferius: si de bulla vel rescripto Pontificis lis est, reverentiæ causa non a rescripti concessione, sed ejus executione appellandum, ut pars adversa magis, et quæ in judicio facta sunt, quam Pontificis oraculum impugnari videatur. Porro si aliæ Ecclesiæ et regna non eadem, quæ Galli, obtinuerunt privilegia; si in iis non stetit tantus vigor disciplinæ: si ibi causa et necessitas fuit restaurandi et mutandi disciplinam, quod hactenus in notis sæpe demonstravimus: si Pontifices necessario debuerunt ex officio primatus suam interponere auctoritatem, et aliqua ad se trahere, sive dein ob ignorantiam aut desidiam episcoporum, sive horum consensu, sive injuria temporum, bellorum etc. factum sit: si talis potestas denique primatui Pontificis pro exigentia et bono Ecclesiæ inexistit, licet eam, absente tali exigentia, non semper exercuerit, quod itidem hinc inde satis evicimus, tunc libertates Ecclesiæ Gallicanæ non possunt dici *jus publicum commune*. Equidem *publicum commune* fuisset, atque adhuc esset, si aliis ecclesiis eadem cum Gallis privilegia, consentiente Rom. Pontifice, fuissent: si in aliis æque idem vigor disciplinæ remansisset: verum prius dici non potest, et in reliquo potuit, ac debuit disciplina apud alias ecclesias mutari: potuit, quia disciplina non est*

immutabilis; debuit, quia sufficientes causæ aderant, et bonum Ecclesiæ postulabat. Quidquid disciplinam in universa Ecclesia attinet, *jus commune publicum* dici potest; sed hoc jus commune publicum mutari potest, sicut et ipsa disciplina mutari valet.

Eadem quoque est potestas Pontificis respectu unius, quam alterius Ecclesiæ, attamen non eodem modo et ratione exercenda: in una sese exerit, et exercere debet, ubi potestas ordinaria languet, vel deficit: in altera se continet, ubi omnia in ordine fiunt.

Quare argumentum Febronii a libertatibus Ecclesiæ Gallicanæ ad alias ecclesias fundamento caret, quia non est æqua proportio inter has et illam, quod huic singulare, non omnibus aliis commune est, nec utrobique in hoc puncto disciplinæ eadem causæ, ac rationes subsistunt.

Ad 1. Actum erat non *de libertate*, sed de *disciplina* reliquarum ecclesiarum, et quidem non propter statum monarchicum, quem et Galli profitentur, vid. Habert. etc., quidquid sit de declamationibus quorundam procuratorum generalium, sed propter longe alias causas, quas sæpe memoravi: dum igitur pristina disciplina suum vigorem et observantiam deperdidit, atque ut plurimum collapsa fuit, necessario a supremo capite et pastore restaurari debuit sic, ut inde majorem ejus influxum et vigilantiam exposceret.

Quando autem addidit Febronius, responsa Pontificum erecta fuisse in canones et leges communes, quæro, quid sentiat de responsis et epistolis decretalibus Siricii, Innocentii I, Zosimi, Bonifacii, Coelestini, Leonis et aliorum anteriorum Pontificum ante Isidori decretales? per Isidorianas decretales ait, statum monarchicum in Ecclesiam introductum fuisse: sed ante has illæ veterum Pontificum decretales et responsa jamjam in canones et leges erigebantur.

Ad 2 et 3. Dum Febronius hîc contra episcopos imprudenter declamat, solum noto: quidquid episcopis datum est, propter bonum commune Ecclesiæ iisdem datum fuit cum subordinatione ad illum, cui bonum commune et cura totius specialiter commissa fuit: quod ergo in subordinatis pastoribus defuit, necessario ad supremum et universalem pastorem devolvi debuit. De juramento episcoporum, et ejus variatis formulis ulterius verba non facio, postquam satis de hoc dixi supra cap. 6, § 14, in notis.

Ad 4. Jam vidimus, non omnia, quæ de libertatibus quivis Galli scribunt, audienda et vera esse, atque talia sæpe in Gallia ipsa damnata et rejecta fuisse. Quas autem Febronius enumerat libertates, eæ utique omnibus Ecclesiis suo modo communes sunt. Dico, suo modo: nam et Galli non omnes illimitate sibi vindicant. Sic 1. episcopi ubivis, non in Gallia solum, habent jus judicandi in caussis fidei, sed non

judicio ultimato et irreformabili : 2. statuendi in rebus disciplinæ, sed solum intra suam dioccesin, et juxta canones, non contra canones præstabilitos et universales. 3. Ubivis episcopi non nisi ab episcopis judicari possunt, sed in caussa depositionis non sine præscitu Papæ, et hoc juxta canones, uti Julius I, contra Orientales ostendit. Romæ etiam sive in via appellationis, sive in prima instantia episcopi non a solo Papa, sed ab episcopis quoque judicantur. 4. Papa *per alios* regulariter non potest facere functiones in aliena diocesi sine consensu episcopi diocesani, nisi ad supplendam negligentiam prælati : *per se in persona præsentem* autem posse, nec ipsi saniores Galli negant, quia hoc debetur reverentiæ et subordinationi capitis, ac pastoris universalis. 5. Reservatio et absolutio casuum Papalium etiam in Gallia obtinet. Fleurius in sua institut. jur. eccles. ex rituali Parisiensi 21 casus Papæ reservatos enumerat : concilium Tridentinum declarat sess. 14, cap. 7, *Pontifices maximos pro suprema potestate, sibi in Ecclesia universali tradita, causas aliquas criminum graviores suo potuisse peculiari judicio reservare.* 6. Jam vidimus supra, leges Pontificias in Gallia non statim recipi, et ab episcopis prius inspicere non ea de caussa, quod Pontifici potestatem legislativam denegent, aut legibus Pontificiis per se nullam vim obligandi inesse censeant, sed ut cognoscant, utrum suis privilegiis et juribus

quæsitis non adversentur, contra quæ Pontificem agere velle, nec episcopi de eo præsumunt, necipse Pontifex præsumitur; sunt autem hæc privilegia ex speciali ratione Ecclesiæ Gallicanæ singularia, non omnibus ecclesiis communia, quod supra ostendimus. 7. Ut causæ appellationum, commissariis in partibus delegentur, hæc non ipsam Ecclesiam, disciplinam, nec potestatem Pontificis, sed meram politiam externam et modum attingunt. In Gallia hæc committuntur ipsis episcopis in theologia et jure doctissimis, et res majori cum auctoritate tractantur: in Germania episcopi talibus functionibus atque negotiis non inhiant, minus libenter funguntur, et aliorum sibi adjacentium episcoporum sententias ægre refricant. 8. Nullibi Papa dat privilegia et exemptiones non monito et consentiente episcopo: privilegiati et exempti curam animarum et alias functiones pastorales exercere non possunt sine approbatione episcopi, et si quæ ampliora privilegia et exemptiones olim concessæ fuerunt, jam per Tridentinum et alias sunt revocatæ vel moderatæ. Etiam in Gallia vigent privilegia et exemptiones, his ibi strenue invigilatur, ut cardinalis Lotharingus etiam specialiter in commissis habuerit, ne quid a concilio Tridentino decernatur contra exemptionem et privilegia monasterii Culniacensis, et ideo hoc monasterium cum suis limitibus sess. 25, cap. 11, de reform. regul. nominatim exceptum fuit.

Quid! Gallia non solum habeat, et patiatur exemptiones ac privilegia, sed etiam in generali concilio eas vindicet, defendatque; alibi vero exemptiones non sint, toleranturque? 9. De dispensationibus nec alibi aliter, quam in Gallia cogitatur. Plura de his vid. cap. 5, § 5, cap. 6, § 14 in not. 10. Potest Pontifex, etiam non invitis Gallis, derogare particularibus legibus, consuetudinibus etc. locorum, ecclesiarum, secus non jussissent Victor I, contra Asiaticos in caussa Paschatis, et Stephanus I, contra Afros in caussa rebaptizantium: attamen non debet derogare sine urgenti caussa, necessitate vel bono totius Ecclesiæ.

Ex his jam patet, ea omnia, quæ libertates Galliæ vocat Febronius, etiam omnibus ecclesiis ut plurimum esse communia, sed nec Gallos ea sibi cum excessu vindicare, quomodo a Febronio intelliguntur, exponunturque; ideo Febronium in sua doctrina et consiliis, quæ omnibus episcopis persuadere vult a Gallicana Ecclesia multum distare, atque perverse ab ista exemplum sumere.

Ad 5. Infelix adulator! Pontificiam auctoritatem dolose, attamen frustra extollit: hoc sua doctrina non probat, minus efficiet. Galli recte sapiunt; sed ipse cum Gallis non sapit, et qui secum sentiunt, profecto male sapiunt. En ejus perversitates et contradictiones! vult, *non imbecille esse caput Ecclesiæ*, attamen docet, Papam

non esse caput Ecclesiæ, nisi secundum metaphoram, et quod membra pro libitu ei possint resistere : vult, Papam esse *valentissimum conciliorum auctorem*, et docet, jus convocandi concilia pertinere ad Imperatorem et principes : vult eum esse canonum et conciliorum *dispensatorem*, et negat, eum dispensare posse in legibus universalibus Ecclesiæ, e contra, quemvis episcopum habere in his potestatem propria auctoritate dispensandi : vult, eum *fidei et traditionis toto orbe terrarum assertorem* esse a Christo institutum, et tamen docet, ejus asserta esse reformabilia et infirma : vult, eum *in contumaces* esse *vindictam*, sed *nomine Ecclesiæ* : et docet, ejus leges nihil valere, nisi ultro recipiantur, non posse statuere leges in universa Ecclesia, ejus censurarum fulmina non esse metuenda etc. Galli non ita sentiunt, nec cum eo desipiunt.

Ad 6, 7 et 8. Perversa omnino ratiocinatio ! viget in Gallia disciplina cleri : ergo libertates et privilegia hunc effectum *bonum* produxerunt ? Zallwein, allegante Febronio, laudat immobilem cum sede Romana, tanquam centro unitatis Galliæ adhæSIONem et communionem, pietatem, zelum, apostolicam vivendi normam, eruditionem tum præsulum, tum cleri sæcularis et regularis ; inde recte bonam, florentemque disciplinam argues : sed eam ex privilegiis et libertatibus haud argues ; absint enim zelus, pietas, eruditio, apostolica vivendi norma, certe privile-

gia et libertates disciplinam magis adhuc evertent, nocebunt, quam inducent, aut firmabunt. Utique Germania tanto zelo, pietate, doctrina, eruditione, morum rectitudine etc. sui cleri, prout in Gallia viget, gloriari non potest; fruatur hæc nihilominus iisdem privilegiis et libertatibus, quibus Gallia, si tamen illa desint, disciplina non vigeat, imo adhuc in pejus ruet. Fuerunt in Gallia, qui has libertates nimium extenuarent, viderunt præsules, tales libertates sinistrum effectum producere, potius disciplinam corrumpere, et Ecclesiam in servitutem redigere, ideo, ut supra vidimus, eos damnarunt, prudenter existimantes, veras libertates sane explicandas, et iis sobrie utendum esse. Interim suo zelo et doctrina pro fide, religione et sede apostolica meruerunt Galli, et adhuc merentur sua privilegia ac libertates: si tales etiam aliis ecclesiis optas, simul optare debes, talem zelum, doctrinam merita aliis ecclesiis etiam fuisse, et adhuc esse.

Tandem quæ ex Zallwein a Febronio adducuntur, potius confirmant ea, quæ mox pro Gallia diximus, majorem ibi fuisse pastorum vigilantiam, zelum, morum exempla, et uberiores populi instructionem atque doctrinam, et ideo minus caussæ fuit, ibi multa innovare, et rectius in pristina sua disciplina relinquebantur.

§ X.

Reductionem genuini juris canonici non impediunt concordata a Romana sede cum variis nationibus inita.

Concordata cum *particularibus* nationibus inita nequeunt impedire, quo minus in Ecclesia omnia in debitum et naturalem statum reponantur: illa extorserunt, et inita fuerunt, ubi temporum injuriæ, ignorantia, superstitio et fatalis opinio, ac si tota Ecclesiæ auctoritas penes Rom. Pontificem, atque in ipsos Reges et principes imperium resideat, adhuc regnabant; sed sicut, cognita veritate, illud Imperium quoad temporalia dimissum est, ita et *quoad spiritualia* dimittetur, quia, cognitis nunc terminis Pontificiæ et episcopalis auctoritatis, pacta, quibus error et ignorantia causam dederunt, nullam producunt obligationem. Grotius de J. B. et P. cap. 11, § 6.

1. Itali et Romanæ curiæ assentatores docent, Papam de plenitudine potestatis contravenire concordatis posse, quia Pontifex potestatem disponendi de beneficiis, cæterisque juribus ecclesiasticis a Christo Domino immediate accepit: quod quomodocunque paciscatur Papa, semper includatur conditio, *nisi occurrat gravis causa, ob quam aliud postulet commune bonum Ecclesiæ.*

Colligunt id ex tenore ipsorum concordatorum § *item placuit* , de confirmationibus electionum. Dicunt , concordata , licet habeant *aliquam speciem pacti* , tamen magis esse *privilegium* Papale , quia spiritualia sub contractum proprie dictum non cadunt.

2. Hæc argumenta vice versa probant , nationes et ecclesias non ligari , et si spiritualia sub pactum non cadunt , episcopos , sublatis reservationibus , in collationes beneficiorum redire posse , quia a Deo jus et potestatem habent constituendi ministros pro cura animarum.

3. Idem Romanæ curiæ assentatores canonistæ non possunt negare , ordinarios habere adversus ipsum Pontificem intentionem fundatam in jure quoad provisionem omnium beneficiorum suæ diocesis. Ita Pirrhing , Schmalzgrueber.

4. Propter frequentes Romanorum transgressiones , de concordatis penitus abolendis haud semel in comitiis Imperii cogitatum fuit. Vid. Moser jus public. Germ. tom. I , lib. 1 , cap. 18 , § 55 , adde Zallwein.

5. Propter has caussas , Germani mox post obitum Nicolai V , pragmaticæ sanctionis condendæ consilium inierunt. Ita Platina , Mejerus Mogunt. etc. Calixtus III , se excusavit apud Fridericum Imp. III , sustinens tamen , *liberrimam esse apostolicæ sedis auctoritatem , nullisque deberi pactionum vinculis coerceri*. Usque in hunc diem hæc principia Romæ perdurant. Certi autem et

perpetui juris est, uno contrahentium pactis non stante, obligationem dissolvi, ut nec poenitentia ducto adversario, alter ad implendas pacti leges cogi possit. Pufendorff. de J. N. et G. l. 5, cap. 11.

NOTA.

Febronius totus ex ore acatholicorum hîc loquitur, citatque in confirmationem dictorum suorum Grotium, Moser, Wolffium, Pufendorffium; sunt autem passim scriptores acatholici, qui calumniis virulentis proscindunt concordata, tanquam Germaniæ perniciosa, majestati Imperii et Cæsaris indigna, antiquæ Ecclesiæ difformia, crescente curiæ Romanæ ambitione et dominatu despotico invecta: non placent illis concordata, quia concordia non placet, et pax sacram inter et politicam potestatem: quia regnum cum sacerdotio æternis contentionibus vellent collidi: quia tanquam jurati Pontificiæ potestatis hostes et hanc et totum ordinem ecclesiasticum depressum, suppressumque cupiunt. Sed utinam hodie cum his catholici non manus jungerent, atque sicut Febronius talia principia religioni summe noxia foverent.

Dicit Febronius, temporum injurias, ignorantiam, superstitionem et fatalem de Romani Pontificis potestate opinionem hæc concordata extorsisse. At falsissime omnino: concordata præcipue

attingunt reservationes , collationes beneficiorum , electiones et annatas : quod si illa opinio , si ignorantia in culpa fuit , quare jam diu ante concordata in concilio Constantiensi , dein ante- in et post concilium Basileense reservationes , collationes , annatæ Pontifici denegabantur , aut contradicebantur ? non igitur ignorantia , non mediante illa opinione , aut alia via extorta sunt concordata , si jam antea , quæ petebat , aut exercebat Pontifex , eidem non deberi , nec concedere volebant Germani. Et si de extorsione sermo est , quam ex parte major vis intercessit ? Germani minabantur Rom. Pontifici Eugenio IV , nisi gravamina circa reservationes , collationes , annatas etc. tolleret , se neutralitatem abjecturos , in ejus depositionem consensuros , atque concilio Basileensi , quod tunc certo et aperte schismaticum jam erat , adhæsuros fore. Gravissimæ hæ minæ injiciebantur Pontifici graviter decumbenti , et morti jamjam appropinquanti ; successor ejus Nicolaus gressum , quem fecerat Eugenius , retrahere amplius non poterat , postquam jam antea satis duros et inflexibiles expertus est Germanos.

Non dicam , injustas fuisse omnes querelas Germanorum , si exercitium , modus spectetur ; sed non minus justissimæ fuerunt querelæ Pontificum , si non solum modus et exercitium , sed ipsa potestas considerentur. Jam diu querebatur Pontifex , sacras a profana manu usurpari inves-

tituras, inhabiles, indignos, rudes intrudi in sacrarium Domini, dominari violentiam, simoniam, tolerari et promoveri manifestos concubenarios ac vitiosos, in conferendis beneficiis nullam canonum rationem haberi, inde abusus, ignorantia, corruptio disciplinæ et totius cleri suam originem necessario traxere : hæc in tantum omnibus vera ac certa esse videbantur, ut etiam concilium Basileense eo ipso tempore, quo omnes reservationes, exspectativas, provisiones Papales tollere volebat, nihilominus decreta et pœnas in simoniacos et concubenarios etc. statuere, necesse habuerit. Quos motus et abusus protulerint investituræ, notum est? his resistebant summi Pontifices; postea reservationes? his se opponebant nationes, tandem per concordata successit libertas electionum, et nunc, utrum per has, quamvis per canones severissime præcipiatur, ut semper dignior eligatur, melius provsum sit bono Ecclesiæ, saltem problema esto. Æneas Sylvius suo jam ævo id non credidit. *De mor. Germ.* pag. 1048. Confer Raynald. ad ann. 1311.

Ad 1. Quod spiritualia non cadant sub contractum proprie dictum, et quod qualitercunque paciscatur Pontifex, semper includatur conditio, *nisi aliud postulet bonum commune Ecclesiæ*, hæc duo certa sunt, tum in natura rei, tum in potestate atque officio summi Pontificis inabdica-biliter radican- tur : hoc docent omnes vere catho-

lici, et hi curiæ Romanæ assentatores a Febronio vocantur! debetne igitur particulare commodum unius nationis a Papa præhaberi bono totius Ecclesiæ? quo sensu intelligendum sit, Papam de plenitudine potestatis concordatis contravenire posse, superiori capite ex Barthelio indicavimus.

Ad 2. Hæ conditiones vel exceptiones pro altera paciscentium parte, vel nationibus nequaquam militant; quippe illæ ex parte Pontificis necessario intelliguntur inclusæ, quin et § *item placuit*, satis exprimuntur, atque catholici, quibuscum tractatum fuit, ignorare non poterant, hanc conditionem semper tacite imbibitam esse, quia pactum particulare nunquam obesse debet bono communi totius Ecclesiæ, et ideo ex hoc capite nationes non habent causam rescindendi pactum; non enim contra Ecclesiam, sed pro Ecclesia pactum iniisse præsumuntur. Cæterum sublatis pactis, res iterum in eum statum, qui fuit ante pacta, et qui per pacta mutatus est, adeoque in pristinas reservationes recidere deberet, præcipue quando eadem causæ rursus existerent, vel obvenirent. Has vero reservationes Papa non per pacta ab episcopis obtinuit, sed proprio jure et causis legitime suffragantibus (si fors nimietatem excipias, atque de potestate solum sermo sit) exercuit. Si igitur te vadem præstare poteris, tales reservationum causas, sublatis concordatis, neque tum, nec ullo amplius tempore ullibi extituras, foret tunc facile

illæ reservationes cessare poterunt ; attamen ut episcopi in omnia sua jura restituerentur , pariter necesse foret , ut etiam primæ preces , et omne jus patronatus , laicorum præcipue , cessaret.

Ad 3. Ita est : episcopi habent intentionem fundatam in jure quoad provisionem omnium beneficiorum in sua diœcesi : attamen hoc jus subordinatum est jure supremo ad supplendum , vel etiam præveniendum , si eo omnino non , vel minus recte utantur , et ideo reservatio non excluditur. Dein quid dicis iterum de jure patronatus etc. ? quamvis episcopi jus habent libere providendi de beneficiis , tamen illud introductum fuit , atque in jus transiit , quod modo pati debent episcopi.

Ad 4 et 5. Febronius ex Flœrkio ait , *concordata a paucissimis Imperii proceribus fuisse inita* , et tamen in proœmio concordatorum dicitur , ea *plurimorum sacri Romani imperii electorum , aliorumque ejusdem nationis , tam ecclesiasticorum quam sæcularium principum consensibus accedentibus fuisse conclusa , laudata et acceptata* ; dum vero in bulla dicitur : *nonnulli alii sæculares et ecclesiastici principes* , jam ex Barthelio ostendimus , per hoc non intelligi , nec posse intelligi *paucissimos*.

De concordatis penitus abolendis utique *haud semel* , quin , instigantibus acatholicis , plus quam semel cogitatum , vel potius propositum fuit :

num juste, bene, atque cum decore nationis? De transgressionibus Romanorum jam alibi satis dixi, atque huic querelæ etiam reponi posset, concordata jam ab initio ex parte Germanorum quoque exacte impleta non fuisse, quia aliqui decanatus, et pinguissimi canonicatus, quorum annui redditus 24 florenos auri de Camera multum excedunt, non solvunt annatas etc.

§ XI.

Libertati ecclesiasticæ non tam officiunt Pontifices, quam Romana curia.

Protestatur auctor, hactenus exposita se non Pontificibus, qui sæpe optimi sunt, sed curiæ imputare, ita ut Papa aliter, quam ad ductum Isidorianarum decretalium procedens, a suis contemptim haberetur, imo tamquam dissipator privilegiorum primatui divinitus annexorum omnes excogitabiles oppositiones et contradictiones experturus esset. Postea de vitiis aulicorum discurret, et Romanis curialistis adplicat dicta Goffredi Vindociensis *tract. de ordinat. episcop. et investitura laicorum*. Opp. pag. 884. esse, qui Romanæ Ecclesiæ omnia licere putant, et aliter, quam scriptura divina præcipit, eam facere posse.

1. Narrat ex Ottone Frisingense de gestis Frederici I, Imp. l. 1, cap. 57, dum Eugenius P.

cum D. Bernardo et Ecclesia Gallicana caussam Gilberti Pictaviensis privatim tractaret, insurrexisse cardinales, eidem exprobrantes, postquam ab ipsis promotus, et universalis pater esset effectus, jam non suum, sed ipsorum potius esse oportere, omnium utilitati consulere, Romanæque curiæ culmen curare, et observare debere etc.

2. Quamvis hæc cardinalium peroratio quibusdam suspecta habeatur, potuit tamen Otto talia ex certissimis documentis haurire, etsi sua, non cardinalium verba retulit, ea certe accommodavit ad prospectum sibi styllum curiæ.

3. Cardīnalis Baronius laudat hos cardinales, et tot Paulos facit, qui Petro in faciem restiterunt, eo quod ipsis reprehensibilis videbatur. Subdit Febronius : sic Paulos in Petrum cardinales agunt, quotiescunque illum circa conservationem jurium summæ sedi quomodocunque partorum remissius agere animadvertunt.

4 et 5. Pallavicinus Hadrianum VI, dicit, *optimum sane sacerdotem fuisse, sed Pontificem re vera mediocre*. Odium suorum curialium et nationis Italicæ promeruit, quia, teste l'Advocat, voluit reformare abusus curiæ Romanæ, et politicus non erat : quia sic vivere et regere instituit, sicut adhuc theologus Lovaniensis docuerat, nempe clerico ex bonis Ecclesiæ præter victum et vestitum nihil deberi, dispensationes super pluralitate beneficiorum et alias sine necessitate

vel communi utilitate Ecclesiæ datas, illicitas et vanas esse, quia tandem Francisco Cheregato legato in Germaniam eunti in mandatis exposuit, *in sancta sede aliquot jam annis multa abominanda fuisse, abusus in spiritualibus, excessus in mandatis, et omnia denique in perversum mutata.*

6. Rei catholicæ male consulunt, qui *Romanam curiam* cum *apostolica sede* confundunt, huicque adscribunt, quod opus eorum est, qui aliarum ecclesiarum jura conculcant, canonum præcepta transgrediuntur, et illos sanctæ sedis inimicos esse volunt, quibus nulli sunt obediētiōes : e contra, illa sedes non debet pro amicis agnoscere, quos Romana curia ad fines suos politicos habet adulatores.

7. Multi terrentur per *brevia apostolica* expressionibus, quæ summis Pontificibus tribuuntur, ubi sæpe impium et sacrilegum vocatur, quod de se non est nisi pura et litteralis SS. canonum executio. Quidquid igitur in iis sub venerando Pontificum nomine in publicum datur, potest fallere pietatem minus instructam et superstitiosam, sed nunquam erit S. sedis oraculum. Itaque non audiamus viros, qui, ad tegendam aut tuendam suam ambitionem aut avaritiam, abutuntur respectu S. sedi debito, et sub hujus obtentu persequuntur eos, qui optimo fine noxiis illorum studiis obsistunt; minus terreantur vanis eorum clamoribus, qui nos calumniantur,

quasi primæ sedi detrahamus, quando revera aliud non agimus, quam ut eidem sedi, et universali Ecclesiæ deferamus illorum vitia, quibus Petri cathedra dehonestatur.

NOTA.

Ingenuus lector solum in memoriam revocet, quæ Febronius hactenus per totum suum opus in veteres et noviores Pontifices, etiam sanctissimos, et a tota Ecclesia in publica veneratione habitos sparsit, quos eis imputaverit abusus, ambitiones, mala, vitia, etiam sarcasmis, contumeliis, et calumniis non parcens: nunc eos subdole et pharisaice excusare videtur. Verum aut falsa sunt et mendacia ea omnia, quæ contra ipsos summos Pontifices scripsit, et de quibus eos accusavit Febronius, aut hæc ejus excusatio contra mentem, contra ipsius dicta et scripta anteriora, dolosa atque deceptorum est, quare si anteriora cum subsequentibus bene connectimus, mihi potius videtur, Febronium hîc studio adulatoris officium assumere, nempe ut tali excusatione summum Pontificem præveniat, disponat, et magis propitium sibi reddat ad ea, quæ ultimo capite contra ipsum et totam Romam conclusurus esset.

De aulicis quidem hæc profert Febronius : *experientia heu nimium compertum habetur, quod principum ministri potissimum sint, qui aut re-*

rum habendorum cupidine allecti, aut ambitionis vento afflati, aut invidia agitati, aut adulationibus assueti imperantes inter se collidunt, fines imperii confundunt, alterius limites turbant, ac invadunt, dissidiorum, litium ac controversiarum quotidiana spargunt semina, ac hac ratione innocuis bella movent libertatibus, nulla sanctissimarum legum, et pactorum ratione habita. Quantum hæc ad sæculares aulicos, et curias attinent, nullam hac majorem veritatem in toto suo opere protulit Febronius: id non solum ab omni ævo compertum habemus, sed et vix unquam magis, quam hodie totus ingemiscit orbis.

Sed quare sic semper fuit, et adhuc est? cur ista vitia nunquam ab aulis eliminata, cur semper tolerata fuere, et adhucdum tolerantur? nunquid ideo, quia ipsæ aulæ vitia ista parturiunt, et nihilominus principes ministris carere non possunt? illi quantumvis pii, optimique vitia ista ab aulis suis penitus exterminare nunquam valent; quid de minus piis, atque religionis incuriosis senties?

Verum anne vitia ista etiam in aulis et curiis principum ecclesiasticorum regnant? vix dubitabis, quando talia de omnium principum ministris illimitate asserit Febronius. Cur ergo in solam aulam, curiamque Romanam tanto fervore invehitur? dum de omnium caussa agitur, vel omnes se defendant, necesse est, vel aperta invidia atque injustitia est, uni tantum curiæ vitia expro-

brare, tanquam huic singularia, quæ tamen omnibus sunt communia.

Dices : emendationem præprimis a principali et prima curia suscipiendam esse, ut inde exemplum sumant cæteræ. Respondeo : habent et aliæ legem atque prophetas, has sequantur, et audiant. Quid exemplum expectant? si curia Romana etiam optime sit constituta, num ideo cæteræ vitio carebunt? non nego, in curialibus et curia Romana abusus et vitia fuisse, fors adhuc esse; sed nego, ea talia ac tanta fuisse, quæ a Febronio, aliisque Romani nominis hostibus prædicantur, vel tot atque majora, quam in aliis curiis viguerunt, aut adhuc vigent. Quod si autem a curiis, numerosis præcipue atque majoribus, ut mox dixi, abusus aut omnino non, aut abesse vix possunt, quid tu Romanam curiam præ aliis exagitas? Æneas Sylvius suo ævo, ubi certe major adhuc, quam hodie, caussa extitit arrodendi curiam Romanam, ausus fuit, ad omnes alias, quas bene noverat, curias provocare, utrum cum Romana in doctrina, pietate, et rerum agendarum scientia, prudentia comparari valeant? Carraccioli in libro *des Voyages des raisons* ait, de Roma plura mendacia, quam veritates ad nos afferri, et quisquis intima aulæ Romanæ perspexerit, aliter quam Febronius cum suis asseclis certe judicabit, qui ex auditu simul ac præventionem, non cognitis nec penetratis omnibus caussis, procul ab urbe ratiocinantur. Dein

putasne , Italos , qui tam delicati sunt , a tanto tempore ad tot accusationes , impropria , contumelias , si objecta vera forent , semper tam insensibiles , obstinatos vel effrontes esse , quam unum ex plebe Germanum , ut nihil immutarent , nihil emendarent ? si igitur adhuc capiti Ecclesiæ ea jura defendunt , quæ eidem vere competunt , quanquam Febronio et hodiernis semi-doctoribus æque , ac hæreticis non placeant , ideo nec minus boni sunt , nec male sapiunt .

Sed quid ? Febronius hoc paragrapho pro Pontificibus contra curiam perorat ; ast satis invalide , aut minus sincere ; quippe prius tot in opere suo exagitavit Pontifices , et vix duos modo defendit , Eugenium III et Hadrianum VI . Neque hos defenderet , nisi inde occasionem inveniret infamandi curiam . Quod attinet Eugenium III , et perorationem cardinalium , Otto Frisingensis , qui eam perorationem profert , partibus Imperatoris contra Pontifices et curiam certe addictus fuit , et ideo non jam de verbis , sed et de historia suspectus esse poterit , quæ aliis documentis non comprobatur : et si historia vera foret , dum sua , non cardinalium verba retulit , ea potius suo sensui ac præjudicio , quam stylo curiæ accommodavit , quod de aliis hujus auctoris relationibus ac judiciis dici potest . Quidquid sit , hoc testimonium , si verum esset , saltem probaret , cardinales et curiam Pontificis , quidquid audientis , haud adultores esse ; eos

vero solum tunc Paulos in Petrum esse, quando hic circa conservationem jurium summæ sedi quomodocunque partorum remissius agit, insignis calumnia foret, quæ solo consilio delectorum a Paulo III prælatorum, et quod Febronius ipse multoties allegat, abunde diluitur.

Hadrianum VI, ab Italis non æstimari, a Pallavicino Pontificem mediocre vocari ea de caussa, quia curiam reformare voluit, et politicus non erat, hoc apprime falsum est : Paulus III et Paulus IV, in reformanda curia certo plus egerunt, quam Hadrianus VI, et tamen Pallavicinus lib. II, cap. 6, num. 4, insigne elogium eidem scripsit, dicens, *herois nomen apud Ecclesiam meritum fuisse*, et Sandini de vit. Pontif. Rom. eum vocat *Pontificem longe maximum*, de Paulo IV, vero ait Sandini, se ita gessisse, *ut et cleri sapiens censor, et cardinalium prudens emendator haberetur*. Romani ergo cleri et curiæ reformatores Pontifices non adeo adhorrebant, imo potius encomiis celebrabant. Porro Hadrianus VI, suam mentis sinceritatem male locavit apud Germanos acatholicos, qui vitia et reformationem quidem obtendebant, sed ea sive per Pontificem sive per concilium facta ad sacra redire non intendebant; hinc nimia sua sinceritate nihil profuit, quin potius illi hanc confessionem in triumphum duxerunt, atque inde in suo schismate se firmari et excusari credebant.

Ulterius Febronius *curiam ab apostolica sede* secernit, ne invicem confundantur. Hoc ipsi non denego, non invidéo : etiam principem a sua curia secerno ; optatius enim cuivis subdito foret, a solo principe non præoccupato audiri atque judicari, quam a ministris et sua curia. Verum quod inde concludit Febronius, omnino attentionem meretur ; scilicet neminem debere terreri per *brevia apostolica*, et expressiones ibi factas, quia possunt quidem fallere pietatem parum instructam et superstitiosam, sed nunquam fore sanctæ sedis oraculum, et audienda non esse.

Vellem libenter scire, utrum hoc vel consilium vel principium bonum, et revera adoptandum sit ? qui ita sentiunt, ex iis quæro : an non idem de rescriptis, edictis etc. principum, quæ ab eorum curiis, et sub ipsorum subscriptione emanant, tenendum sit ? en consilia ! en principia omnium principum curiis et aulis æque formidanda ! quæ populos ab officio et obsequio principibus debito retrahunt, et tandem absolvent. Resistatur curiæ, servetur honor principi, attamen non obediatur.

Febronius suis posterioribus tomis etiam libertatem Ecclesiæ, uti vocat, vindicaturus, omnes iterum querelas, gravamina, excessus, defectus, abusus, vitia, nimietates, usurpationes (nempe qualia ipse esse judicat) vetera et recentiora, abolita et adhuc persistentia, vera et

falsa refricat , extenuat , auctores et acta jam-jam allegata , atque nova identidem , quæ sibi favent , producit : sed nec numerus auctorum , nec acta , quantumvis publica præscindendo a pactis et concordatis , hac in re præjudicium ferre possunt consideratis circumstantiis temporum , locorum , dissidiorum , hominum , qui variis sæpe , præsertim schismatis aut litis tempore , affectibus , et pro horum ratione etiam principiis ac motivis regebantur. Hæc omnia quæstioni theologicæ atque ecclesiasticæ mere extrinseca sunt , utpote quæ talibus regulis ac fundamentis non innititur. Vel fors potestas sæculi Ecclesiæ legem dare debet , illa , quæ jam toties rationem status et sua principia mutavit ? hoc de ea Ecclesia dici poterit , quæ caput amplius non habet , propria potestate et auctoritate caret , quæ non habet fundamentum et petram , supra quam fundata est , nec pastorem , cui oves pascendæ commissæ sunt. De Ecclesia vere catholica hoc dicere , S. scriptura , traditio et ipsa Ecclesia prohibent.

Fateor , multis sæculis etiam multa ausa fuit Ecclesia , Pontifex , episcopi in temporalia , quin inde præjudicium potestati sæculari tum inferri credebatur , eo quod hæc volentibus , consentientibus , et flagitantibus sæpe populis atque principibus facta sint , quodque eo minus negari potest , quo magis id invicte ex historia temporum et authenticis testimoniis demonstrari valet , et soli non

eruditi ignorant. Sed num ideo ea omnia mala fuerunt, quando talia principia et rationem status ferebant nationes, principes, populi? modo illa principia et rationes status politici mutata sunt: jam principes, magistratus non amplius consentiunt, detrectantur, contradicunt: quis adversatur? habeant, et exerceant illi libere suam potestatem! ast quia olim Ecclesia, volente vel consentiente potestate sæculari, nimium potuit, valuit, exercuitque in imperio: num etiam modo imperium et potestas sæcularis in Ecclesiam tantum vel nimium possit, valeat, exerceatque? nequaquam. Ecclesiæ principia sunt immobilia, lex divina repugnat, et Ecclesia non sui, non humani juris est, talia non admittere, consentire, minus flagitare potest.

Dicit Febronius, adhuc persistere in Ecclesia Romana usurpationes, abusus, excessus etc. De his superius jam respondi, falsitatis etiam convincendo Febronium. Fuisse abusus, excessus, non nego, adhuc aliquos esse, de hoc non contendo; sed usurpationes esse, eos omnes, quos Febronius et adversarii prædicant, revera abusus esse, tot et tantos esse, prout illi volunt, constanter pernego. Plura de his jam dixi, ut amplius repetere tædeat.

Quo sensu dicatur potestas Pontificia ligari et non ligari per pacta et concordata, cum Barthelio jam exposui. Pariter dum aliud factum refricat, extenuatque de Henrico IV, Galliæ

Rege : scandalum adhuc persistere , aiens , dum Sixtus V et Gregorius XIV , declararunt , Henricum IV , excidisse omni jure ad coronam et regnum Galliae : ut de hac re impartiale judicium feramus , eam non ex hodiernis , atque mutatis status principiis ac sensu , sed ex principiis tunc stantibus , et circumstantiis concurrentibus illius ævi , quo hæc contigerunt , pensare debemus. Ista declaratio tunc scandalo non fuit fœderatis principibus atque magnatibus , qui eam a Papa exposcebant , et juramento sese adstrinxerant ad defensionem religionis , et repulsionem principis hæretici : scandalo non fuit Regi et aulæ Hispaniarum , qui jam cum Pontifice contra Henricum manus jungebant : scandalo non fuit sorbonæ , quæ , post mortem cardinalis Bourbonii , edito decreto sancivit , jure divino nefas esse , Regem hæreticum admittere. En eo ævo principia Regis Hispaniæ , magnatum Galliæ et ipsius sorbonæ , quæ cum Pontifice et aula Romana omnino concordabant. Habuit Pontifex et alia motiva specialia , bono et utilitati Ecclesiæ penitus conformia , quia Rex hæreticus , qui est extra Ecclesiam , non poterat esse defensor Ecclesiæ catholicæ , neque alia jura a potestate ecclesiastica dimanantia exercere , uti sunt nominationes et collationes ad dignitates et beneficia ecclesiastica , quæ jam tum videbantur coronæ annexa. De reliquo , etiam principes et magnates Ecclesiæ filios esse , atque excommunicari posse ,

probatione non indiget, omni catholico certum est, hoc vetus docuit, et facto demonstravit Ecclesia.

Si Papa olim se in electione Imperatoris, et erectione novorum electoratum immiscere voluit, tunc notum est, imperium Græcorum in occidente opere summi Pontificis in Francos translatum, ac quasi de novo fundatum fuisse, uti Bellarminus contra Illyricum invicte demonstravit. Non nescis, ab eo tempore in creatione, coronatione, vel etiam abdicatione Imperatoris, consentientibus, probantibus, quandoque petentibus principibus Germaniæ, non minimam summi Pontificis auctoritatem et partem fuisse. Non dico, ei hoc jus ratione primatus deberi, vel potestatem habere in temporalia imperii, sed quod consensu et voluntate principum probatum, receptum, et tamdiu conservatum fuit, id Pontifici vitio verti non debet.

Repono tibi argumentum ad hominem : potestas sæcularis hodie multa sibi arrogat in sacra, Ecclesiam, disciplinam, bona et personas Ecclesiæ etc. Quo fundamento? talia antiquitus consentientibus, probantibus, sæpe rogantibus episcopis, ab Imperatoribus et magistratibus facta fuisse monstrantur; inde argumentum sumunt politici, et jam illud jus potestati sæculari inhærens et annexum esse prætendunt. Hæc ratiocinatio apud politicos si valeat, cur non liceat potestati ec-

clesiasticæ eodem fundamento uti, et e contrario argumentari?

Si denique circa appellationes, judicia et lites in partibus finiendas Roma nationem Germanicam adhuc gravat, et neque nuntiis apostolicis, qui in partibus existunt, committenda esse censentur: episcopi Germaniæ e contra talibus negotiis se occupare nolunt; quibus dein hæc negotia committenda erunt? quid nunquam de commissariis proponendis et constituendis cogitatum fuit, qui nec Germaniæ, nec Romæ essent suspecti, satis docti, experientia præstantes, a præjudiciis liberi, et omnium partium studio alieni, et a quibus partes nunquam perhorrescere vel excipere possent? non ambigo, tales in Germania inveniri viros: sed quia Roma eos non novit, et hodie semper rariores fiunt, hinc etiam iis negotia committere non valet, et certe quibuscunque ea committenda non sunt. Cujusnam est, media præparare, ut finis obtineatur, et interim quid querelæ ingeminantur?

Tandem quidquid postea in suis libris de libertate Ecclesiæ hinc inde adhuc spargit Febronius, jam centies ad incudem revocata, explicata vel confutata sunt.

Istud in hac materia aut quæstione firmissime tenemus, plurimum aberrare, qui potestatem non secernit ab usu, et rectum usum ab abusu, quique quantum ad potestatem in Ecclesia, subordinationem divinitus institutam tollit, aut non

præsupponit. Equidem non intelligimus potestatem exlegem quidquid libendi aut faciendi, sed suis regulis circumscriptam, quæ tamen pro bono, necessitate et unitate Ecclesiæ omnia potest, claves ad id donante Domino quæcunque ligandi et solvendi, atque hoc ipso, quod potestas reliquorum episcoporum propter bonum unitatis potestati capitis subordinata sit, et in uno concentret, sequitur, eam potestatem, quæ in reliquis divisa est, in illo uno debere præexistere, eidemque principaliter et eminentius inhærere, cui reliquorum potestas subordinatur. Hæc autem supereminens potestas, quamvis sese non semper exerat, uti ait Thomassinus, quamdiu nempe ea, quæ subordinata est, jugi vigore ac ordine procedit, inde nequaquam sequitur, illam principalem haud existere, vel se nunquam aut nullibi exerere debere vel posse. Non igitur bene concluditur, summum Pontificem, quod aliquando non exercuit, pro suprema potestate sibi in Ecclesia tradita etiam nunquam exercere posse, usurpationem, abusum esse, verbo nullam ad id potestatem habere; a non actu enim ad negationem potentiæ non est legitima semper argumentatio, præcipue in moralibus.

De abusu, usurpatione, excessu si sermo est, quis unquam sanus propter hunc etiam rectum usum et potestatem negavit? principes, magnates, potentes, sæculi quoties sua potestate abusi

sunt, excesserunt, gravarunt subditos etc.? sed quis inde omnem potestatem civilem e mundo eliminandam arguit? vidimus, ipsa concilia, quandoque maxima, sua potestate abusa fuisse, usurpasse jura non sua; num ideo sua auctoritate et potestate legitima carebunt, et dum nimium egerunt, id quod nimium non est, agere non poterunt? Porro non omnia, quæ inferiores quomodolibet gravant, aut pro temporum circumstantiis noviter inducuntur, vel mutantur, semper abusus, excessus sunt, talia si ferre non vis, omni potestati te subtrahere, et a mundo ut exeas, necesse erit.

CAPUT IX.

DE MEDIIS RECUPERANDÆ LIBERTATIS
ECCLESIASTICÆ.

§ I.

Semper invigilandum : et caute attendendum ad omnes Romanæ curiæ passus , vero juri sacro contrarios , et singularum ecclesiarum præjudiciales. Ipsa, ut hoc faciamus, nos monet religio.

Cum ab ævo Caroli M. Romani præsules facti fuerint domini et principes temporales, ab eo tempore de augenda sua potestate et auctoritate nunquam non cogitarunt. Quid potestatis et jurisdictionis in regna prætenderint, et exercuerint, inutile est referre : quod supremum omnium bonorum ecclesiasticorum dominium affectarint, ex sola *annatarum* impositione et perceptione intelligitur. Impedire prætensa hæc jura, non est lædere legitima eorum jura : illa eis permittere, est culpabiliter negligere, quæ nobis et Ecclesiis debemus. Dum Romana curia omni excogitabili studio laborat, ut auctoritatem suam, quomolibet partam tueatur, et augeat, pari contentione

recuperare debemus antiquas nostras possessiones et libertates sub præsidio ipsius religionis, relictæ primæ sedi legitima potestate, et separata ea, quæ ignorantia, superstitio, ratio politica adjecit. Quod monet Muratorius lib. de ingen. moderat. *de Ecclesia*. Non solum zelum, non solam pietatem consulendam esse, sed *scientiam* quoque et *prudentiam*, id magis *de Papa* tenendum est. Circa Romani Pontificis potestatem, *scientiæ* face usus est Febronius, nunc *prudentiæ* regulis utendum est.

1. Quorum dignitas læsa est, videre est, an non honor et conscientia eos obligent, ad congrua quævis media abhibenda, ut ordini episcopali pristinum decus et canonica independentia restituatur. Res ardua est: *deest*, ait Seneca, *remedii locus, quia quæ fuerunt vitia, mores fiunt*. Sed animo despondendum non est, dantur his malis media, eaque canonica.

2. Non possumus esse nimis attentī ad omnia rescripta Romanæ curiæ. Supponi potest et debet, hanc, ejusque ministros suis semper instare principiis, easdem nutrire prætensiones, et semper intendere, ut redigantur in usum. Scripsit Pius II ad Carolum VII, Galliæ Regem epist. 374, *unum a te petimus, charissime fili, ut doctoribus sedis apostolicæ semper non credas, multa illorum passionibus tribuas*.

3. Aristoteles ait, quod in republica bene temperata oporteat maxime caveri pusillum, quia

furtim irrepens transgressio fallit , sicut rem familiarem minuti sumptus crebro facti. Hoc præceptum politicum Romani curatius servant, quam multi alii. Adducit exemplum , ubi cuidam canonico in statuto dicecesano , ne quis ad majores ordines admittatur , nisi integro biennio theologiæ aut juri canonico in studio publico vacaverit , dispensare noluit episcopus : sed dispensavit Roma. Dispensationem non admittenti episcopo missæ litteræ graviter adhortatoriæ , ut supremam in hac parte Pontificiam auctoritatem revereatur.

NOTA.

Verbis suis non stat , neque sincere agit Febronius. In fine prioris capitis Pontifices vindicare vult , excusat , e contra curiam Romanam accusat. Jam mox iterum initio hujus capitis Pontifices de ambitione , dominatu , usurpatione condemnat ; siccine et Pontificibus et lectoribus illudit. Interim a tempore Caroli M. plures Pontifices optimi atque sanctissimi , aliqui etiam ob vitæ sanctimoniam publico in tota Ecclesia honore donati sunt , et tamen juxta Febronium hi omnes *de augenda sua potestate et auctoritate nunquam non cogitarunt.*

Quo dein titulo , quibus caussis et circumstantiis se olim Pontifices immiscebant in caussas regnorum et imperii , dixi supra § fin. præce-

dentis capitis , et præcipue cap. 3 , § 10. De annatis dictum fuit cap. 7 , § 5 in not. et alias sæpe. Quale jus Rom. Pontifici competat circa bona ecclesiastica , ante omnes Isidori decretales discimus ex ipsa S. Scriptura in actis apostolorum , ex traditione , præsertim ex Simplicio P. epist. 3 , ad Florentinum , Equitium et Severum episcopos apud Labbe. Tom. IV , concil. pag. 1069 , ex Gelasio I , epist. 9 , Gregorio M. l. 5 , epist. 44 , alias 42 , aliisque , uti videre est apud Launoium lib. de cura pro miseris. Et Thomassinum de vet. et nov. disciplina part. 3 , lib. 2 , cap. 13 et 14. Sed quare Febronius hoc loco binos solummodo abusus , vel usurpationes , uti vocat , opponit , nempe prætensum jus in regna , et bona ecclesiastica per annatas , quando alibi innumeras fere producit , utique non alia de caussa , quam quod hæc duo puncta etiam principes sæculares magis pungant , atque in Rom. Pontifices sollicitent , et inde sua consilia faciliorem ingressum inveniant. De cætero Febronius hactenus *scientiam* utique ostendit , sed *hujus mundi* , quam reprobatur Apostolus ; videamus , qua *prudentia* nitantur ejus consilia ?

Ad 1. Quænam est illa *canonica independentia* , quam prædicas , et ad quam restituendam honor et conscientia obligant ? Ecclesia semper subordinationem inter ministros agnovit , tenuitque , et concilium Tridentinum sess. 24 , can. 6 , etc. de sacram. ord. *anathema* dicit ei , qui ne-

gat, *in Ecclesia catholica esse hierarchiam divina ordinatione institutam, quæ constat ex episcopis, presbyteris et ministris.* Postquam Christus Petrum fundamentum Ecclesiæ, et universalem pastorem instituit, aliorum pastorum subordinationem ad hunc primatem divinitus constitutam fuisse, semper creditum fuit : jure humano per canones etiam subordinatio et dependentia ad metropolitas, primates, patriarchas introducta. Febronius e contra in episcopis *canonicam independentiam* statuit, et ad hanc consequendam præbere vult *media canonica.*

Ad 2. Febronius pro certo ponit, Romam semper et ubivis non nisi sua, imo potius non sua, sed aliena quærere! *hoc ait, supponi potest et debet.* Verum hæc universalem diffidentiam, quin et odium ingenerant : constantis inimicitiae et odii, non charitatis hæc lex est. En primum *medium canonicum* Febronii, en primam regulam, quam præscribit, et quæ ex schola Christi certe non promanat, atque quod magis est, non contra privatum aliquem hominem, sed contra caput universale Ecclesiæ et centrum unitatis. Quis a tali capite, cui tamen omnis reverentia et obsequium debetur, non perhorrescat? quis non a tali centro refugiat, unitatemque discindat? frustra hinc distinguit Febronius inter Pontificem et curiam; mox supra ipsos Pontifices de vitiis et usurpatione arguit, et paragrapho finali præcedentis capitis num. 7, docet, *brevia*

apostolica sub inscriptione Pontificis fallere , audienda non esse. Tandem quo *canone* probatur hoc *medium canonicum*. Verba Pii II ad Carolum VII, Regem Galliae *canon*, non sunt : et si recte monet Pius II, *doctoribus sedis apostolicæ non semper credendum, multa illorum passionibus tribuenda esse*, num ideo ipsis quoque Pontificibus credendum non erit ? hoc non dixit Pius. Rursus si ipse Pontifex ait, doctoribus Ramanis non semper credendum esse, hoc ipso ostendit, Pontifices non semper horum sensa atque sententias sequi, et amplecti, quo igitur jure Febronius omnes exorbitantes sententias Merlini, Rubei, de Luca, Prosperi Fagnani toti Romanæ Ecclesiæ et Pontificibus passim affingere audet, vid. cap. 3, § 11, in not. Profecto miserum auctoris fatum ! qui tam facile propriis argumentis refellitur ; sed major adhuc stoliditas eorum, qui huic tanquam heroi tantopere applaudunt.

Dicit Febronius, illas sententias in curia adhuc practicari, ibi curialistas talibus principiis imbutos esse : sed talibus utique imbuti non erant loco mox citato Pius II, Paulus III, Hadrianus VI, delecti e curia Romana a Paulo III, cardinales atque prælati, et quamplures alii, quos ipse Febronius in rem suam allegat. Si vero aliquæ illorum doctorum sententiæ Romæ adhuc hæreant, et practicentur, dico, non *omnes* omnino, ut Febronio videtur, falsas esse, atque has aliquas non semper in latiori et excessivo

eo sensu, quo a Febronio vel iis doctoribus sumuntur, intelligendas esse. Febronius undique generaliora et excessum aucupatur, in particulari nullum temperamentum agnoscit. Sed ad hæc articulatim jam respondimus loco supra cit.

Ad 3. Ut Roma juribus suis invigilet, justum, eoque magis necesse est, quo frequentius, hoc præsertim ævo, etiam jura ejus legitima in dubium vocantur, arroduntur, diripiuntur. Exemplum quod attinet, non dico, Romanum Pontificem in statuto diocesano alterius episcopi dispensare debere, aut facile posse, nisi ubi imprudenter vel premente passione dispensationem negaret episcopus. Sed vellem scire : quare ille canonicus ad canonicatum collegiatæ Ecclesiæ receptus sit, si ei ad majores ordines neganda erat dispensatio, et a jure suo jam quæsito iterum deturbandus foret? utique collatores et electores ad canonicatum statutum diöcesanum ignorare non poterant, et si ignorabant, moneri debebant, ne eligant. Reticet insuper Febronius caussam et motivum, quod impetrator in sua supplicatione pro dispensatione Romana allegavit : his omissis, judicium super dispensatione Romana ferri nondum poterit. Attamen dispensationem per subreptionem obtentam fuisse, constat ex eo, quia, ut ait Febronius, postea episcopus monstravit; non *studii* solum, sed quam maxime *morum* defectum obstare dispensato, quominus ad subdiaconatum admittatur, et tunc Roma quievit. Sed

hoc ipsum commonstrat, non statutum dioecesanum modo, sed canones quoque obstitisse dispensando, atque Romam melius informatam justo moderamine uti, nec sua jura et auctoritatem ad invidiam extendere.

§ II.

Primum adversus abusum ecclesiasticæ potestatis remedium est in apta instructione populi.

Populus instruendus est circa sua officia, originem, legitimas prærogativas primatus Romani, circa reverentiam, quam summa sedes debet antiquis canonibus: pastores et status primores instructi esse debent circa antiquam Ecclesiæ disciplinam, jura episcoporum, quod in omnia jura apostolorum successerint. Non possunt nimium multiplicari libri, de his materiis solide et sine invidia conscripti.

1. Auctor iterum in memoriam revocat abusus et confusiones ortas ex ignorantia et collectione Isidori. Laudat artem criticam, et historiam sacram generose et prudenter excolendam.

2. Quia salus populorum, pax Ecclesiæ et puritas morum cum scientiis arctè connectuntur, et hæ fortissimum sunt repagulum adversus superstitionem et fanaticum, vere eruditi debent censerī *nati defensores sacerdotii et im-*

perii, atque principes non poterunt nimio zelo protegere scientias, harumque cultores.

3. Superiori sæculo plures viri egregii, docti, probique, propter defensa jura regni et episcopatus, a satellitibus curiæ Romanæ haud levia incommoda tolerarunt, nec quam expectare poterant, a principibus protectionem senserunt, sed fines utriusque potestatis nondum satis cogniti erant. Qui glaciem frangunt, plerumque periculo non vacant.

4. Miratur auctor, quod extra Italiam non prohibeatur impressio et distractio librorum de exorbitantibus Romanis prætensionibus, e contra, Itali suo systemati adversa tam facile configant. Quæ propter hæresin Romæ damnantur, devitentur : quæ propter politicas curiæ rationes : ibi locum habet, leges Romæ latas non obligare alibi, nisi debite promulgatæ sint.

5. Narrat, qualiter in congregatione *indicis* procedatur, ibi omnia pro arbitrio quatuor vel quinque regularium disponi, cardinales ut plurimum se judicio consultorum conformare, regula septima indicis expurgatorii præscribi : *expungendæ sunt etiam propositiones, quæ sunt contra libertatem et jurisdictionem ecclesiasticam* ; quia autem jura principum in materiis ecclesiasticis passim Romæ reputantur contraria immunitati ecclesiasticæ, ideo libri et scripta, hæc jura asserentia, in indicem librorum prohibitorum referuntur.

6. Teste Salgado, in Hispania brevia apostolica de prohibitione talium librorum Rex penes se retinet, et executionem impedit. Hoc ad omnium principum jura pertinet.

7. Quia theologi Romani suas opiniones, quamvis a multis theologis et integris ecclesiis impug-natas, pro catholicis veritatibus habere volunt, et oppositum non audent asserere errorem, ideo prohibent libros sub comminatione censurarum : insuper non constat, in revidendo libro de diligencia pro gravitate negotii, quod nulla passio, sub-vel obreptio, patrocinia potentum, commendationes principum intercesserint, de suis censuris hominibus nolunt rationem reddere, aliquando non possunt; hinc notæ censoriæ non sunt admodum formidandæ. Post Laymannum, Gobat et alios observat Ignatius Heyegg, indicem librorum prohibitorum in Germania non esse receptum, quantum ad libros, qui a catholicis non suspectis sunt compositi, etsi quædam contineant moribus fidelium non satis conformia, et Zallwein generatim refert, indicem non tanti fieri, libros Romæ prohibitos sine scrupulo legi, nisi placito episcopali tales prohibitiones sint roboratæ et promulgatæ.

8. Si quis serio veritatis affectu calamum arripit, ejus opera immerito affliguntur. *Si inimicus insultat*, ait Augustinus, *ferendus est, amicus autem, si docet, audiendus*. Papa veritatem a viris cordatis, maxime *exteris, a domesticis*

serius aut nunquam , intelliget. Gregorius M. lib. 2 , epist. 52 , ad Natal. episcop. Salonit. ait, se , etsi loco superemineat, ab omnibus corripri et emendari paratum esse, hunc solum amicum æstimare , per cujus linguam ante apparitionem districti judicis suæ maculæ mentis tergantur.

9. Dum Papa librum censurat , cum reverentia accipiendum est , sed ideo prælati non debent oculos et aures claudere , et omnem censuræ cognitionem abjicere. Benedictus II , P. quædam S. Juliani archiepiscopi Toletani scripta improbavit , concilium Toletanum XV , orthodoxa esse sustinuit. Idem contigit Eugenio IV , ratione quarundum propositionum Tostati , quæ ipsi videbantur hæreticæ.

10. Quo jure Pontifex sua vera jura tuetur , per censuras damnando scripta illis adversantia , eodem episcopi et principes proscribunt libros suis genuinis et majestaticis juribus contrarios. Gallia hac in parte vigilantior est. Plures episcopi lectiones officii S. Gregorii VII , breviario Romano insertas , per quas summi Pontificis jus in temporalia Regum asseritur , litteris pastoralibus certatim damnarunt. Hæc exempla si aliæ gentes frequentius imitarentur , forte Romani circumspectores redderentur in libris ex sola ratione politica configendis. E numero talium librorum sunt , qui cap. 2 , § 11 , recensentur.

11. Cardinalis de Luca *in relatione cur. Rom.*

discurs. 19, recte monet, in prohibitionem librorum parce et circumspecte procedendum esse. Addit, ad officium congregationis indicis non solum pertinere materiam fidei et morum, sed etiam de ecclesiastica potestate ac libertate. Sed deplo-rando loco catholica res foret, si nævi cap. 3, § 11, et cap. 6, §. 13 et 14, indicati deberent referri ad ecclesiasticas libertates, aut si noxa foret, illos scriptis inculpate spe obtinendæ emendationis.

12. Multis libris in indicem relatis tuto applicabitur, quod ad Georgium Cassandrum scripsit Andreas Masius, doctor Lovaniensis, ipsi et suis scriptis infamiæ non futurum, quod nomen suum in invidiosum illum catalogum relatum sit, cum non satis dispicere, meliusne, an pejus Cassandro et suis scriptis consuluerint homines maligni illa damnatione. Elogium dein Febronius Cassandro ponit ex l'Advocat dictionario historico.

13. Vere dixit Masius, hanc condemnationem Cassandro *infamiæ non futuram*, secus hæc infamia tangeret etiam delectos a Paulo III, quatuor cardinales et quinque præsules ob consilium de emendanda Ecclesia conscriptum; hoc consilium, non vero explicationes Sturmii etc. a Paulo IV, qui et ipse inter hujus consilii auctores et subscriptores fuit, damnatum esse, invicte probavit Georgius Schellhornius contra cardinalem Angelum Mariam Quirinum. Eadem fors

tetigit celebre commonitorium Hadriani VI, ad suum in Germania legatum Franciscum Cheregatum datum.

14. Cum sæpius ex nationibus de prohibitione, et catalogo librorum prohibitorum querelæ ad sedem Romanam deferebantur, Benedictus XIV, congregationi indicis quinque regulas moderatione plenas, et magno Pontifice dignas anno 1751, in speciali brevi præscripsit, quibus observatis, Febronius sperat, opus suum impune elapsum iri.

NOTA.

Ad. 1. Studium antiquorum canonum et historiæ sacræ revera plurimum commendandum est : sed instruendi sunt lectores, solam Ecclesiam et RR. Pontifices, non principes, non scriptores, non ecclesiasticos quosque canonum auctores esse, hanc potestatem hodie adhuc in Ecclesia persistere, posse novos condere, veteres abrogare, mutare, antiquare : discernendi sunt canones antiquati, aboliti ab iis, qui suam auctoritatem et vigorem adhuc tenent, vel noviter sunt additi, quosque Ecclesia usu, praxi et observantia sacravit. Inspiciantur quoque veteres canones, et patebit, Ecclesiam jam a temporibus apostolorum propria auctoritate disciplinam ordinasse, eadem auctoritate circa res, bona, personas Ecclesiæ disposuisse; patebit pariter,

Romanos Pontifices circa hæc puncta leges, statuta, ordinationes dedisse, quæ inter canones in tota Ecclesia observandos relata sunt : legant veteres hos canones hodierni politici, et principum aulis blandientes theologi, qui jam totam disciplinam Ecclesiæ, res, bona, personas principi submittunt, atque ad jura majestatica referunt : patebit denique, Romanos Pontifices causas ecclesiasticas in suo tribunali summo jure et auctoritate judicasse.

His itaque, qui continuo ad veteres canones provocant, et hos ipsos eludunt, atque evertunt, perapte illud repono, quod Gelasius I, in commonitorio ad Faustum similibus pseudo-theologis objecit : *Nobis opponunt canones, dum nesciunt, quid loquantur ; contra quos hoc ipso venire se produnt, quod primæ sedi sana, rectaque suadenti parere fugiunt. Ipsi sunt canones, qui appellationes totius Ecclesiæ ad hujus sedis examen voluere deferri ; ab ea vero nusquam prorsus appellari debere sanxerunt, ac per hoc illam per totam Ecclesiam judicare, ipsam ad nullius commovere judicium, nec de ejus unquam præceperunt judicio judicari, sententiamque illius constituerunt oportere dissolvi, cujus potius decreta sequenda mandarunt.* Observari meretur, hæc contra quosdam episcopos et ipsos ecclesiasticos dixisse Gelasium.

Quod si nostro hoc ævo viveret sanctus Pontifex, veriora et aptiora dicere haud potuisset.

Hæc sola verba tot famosis et infamibus scriptiunculis atque schediasmatis, quæ hodie contra Papam, contra clerum, regularem præcipue, cum plausu divulgantur, opponere, et fronti eorum inscribere, omni alia refutatione præstaret. Opponunt canones, dum nesciunt, quid loquantur, et ipsi contra canones agere manifeste se produnt. Videmus etiam, prout Febronius sæpius in suo opere agit, eos clara testimonia et canones ad aliorum obscurum sensum revocare, inde per violentas detorsiones et interpretationes verbis longe alium sensum affingere contra sanam rationem, et interpretandi leges, quæ jubent obscura per clariora testimonia explicare: item quandoque facta particularia, ab Ecclesia nunquam probata, imo rejecta, in jus et traditionem evehere, laudare, quæ magis cum Ecclesia damnare deberent. Profecto nimium hodie multiplicantur libri, qui de his materiis parum solide, magis petulanter, cum despectu ipsius religionis, nec absque invidia conscribuntur.

Quod de excolenda critica addit Febronius, certe sanam et genuinam criticam non nisi insanus repudiabit; sed cum hodie tot sint, aut esse volunt critici, quot levioris etiam calami scriptores et lasciniorum editores, atque hi omnes gloriolæ alicujus ambitione vix non crepent, non nisi sales, irrisiones, contemptum cum fastu et audacia in quævis objecta, quantumvis sacra et

religiosa spargentes , de iis verissime pronuntiari poterit, quod la Broussel scriptor Gallicus tom. I, *tractat. de malo usu critices in negot. relig.* ait, *compertum esse , quingentis retro sæculis innumeram barbarorum multitudinem occidentem universum occupasse , secumque barbariem induxisse , quin ullum inde fides caperet detrimentum : vidimus autem rursus litteras floruisse , statimque criticem et hæresin , socias fideles , æquo gressu remotas semitas persequi , pari audacia eosdem fines prætergredi , easdemque Ecclesiæ leges proterere.* Hæc laus præprimis debetur illuminato et perspicacissimo (si diis placet) huic sæculo.

Vult Febronius ulterius, episcopos intime persuasos esse , quod in omnia jura apostolorum successerint. Optime ; sed cum juribus ad eos etiam pertransiit , de quo non minus instructi esse debent episcopi , grave Salvatoris monitum : *ne terreamini ab his , qui occidunt corpus , animam autem non possunt occidere : et illud : dum steteritis ante Reges et præsides , nolite cogitare , quomodo aut quid loquamini ; dabitur enim vobis in illa hora , quid loquamini.* Hæc ad vigorem episcopalem et officium intrepidi pastoris pertinent ; non enim ipsi in aulis , et ab aulis suam doctrinam addiscere et haurire debent, sed eorum munus est et ibi , et ubivis docere.

Dein in ipsa apostolorum jura aliter non successerunt , nisi cum subordinatione ad Petrum et Petri successores , sic ut omnia eorum jura

non solum in Petri successore et pastore universali principaliter, et eminentiori modo præexistant, sed et de suo munere pastoralis, et jurium exercitio eidem rationem reddere teneantur. *Hujus muneris sacramentum*, inquit S. Leo M. epist. 10, alias 93, ad episcop. provinc. Vienn., *ita Dominus ad omnium apostolorum officium pertinere voluit, ut in beatissimo Petro apostolorum omnium summo principaliter collocaret, ut ab ipso, quasi quodam capite, dona sua velut in corpus omne diffunderet*. Item serm. 3, in anniv. suæ assumpt. *De toto mundo unus Petrus eligitur, qui et universarum gentium vocationi et omnibus apostolis, cunctisque Ecclesiæ Patribus præponatur, ut quamvis in populo Dei multi sint sacerdotes, multique pastores, omnes tamen proprie regat Petrus, quos principaliter regit et Christus*. Innocentius I, ad Patres synod. Carthag. anno 417, *ad nostrum referendum approbastis judicium, scientes, quid apostolicæ sedi, cui omnes hoc loco positi ipsum sequi desideremus apostolum, debeat, a quo ipse episcopatus et tota auctoritas hujus nominis emersit*. Eucherius, vel quisquis vetus auctor est sermonis *de natali Petri*, postquam dixerat, a Christo ea verba, tibi dabo claves regni cœlorum etc., *principaliter* Petro dicta fuisse, attamen etiam de cæteris apostolis, episcopis, sacerdotibus intelligi debere, subdit: *hoc episcopi audiant, de munere gaudeant, de potestate non superbiant. Si enim ligaverint ut Petrus, si ita solverint, ut Petrus, quid-*

quid ligaverint , ligatum erit , et quidquid solverint , solutum erit. — — Ideo enim soli illi dicta sunt , ut omnes alii se in illo , quasi in speculo videant , sic vivendo , sic ligando , sic solvendo , et a pace et concordia non recedendo. Hæc omnia satis clara sunt , quibus quamplurima alia addi possent , et multa hactenus in notis dedimus : hac traditione verissimæ , tali doctrina præprimis instructos oportet esse episcopos.

Ad 2 et 3 , etc. Æquum est , ut scientiæ protegantur , colanturque : addo tamen , non *eruditos* , sed *eruditos simul et solide doctos* censendos esse *natos defensores* sacerdotii et imperii ; docti enim argumenta rite ponderant , apte concludunt , non clara testimonia et verba per obscuriora obnubilant , non argutias pro argumentis vendunt , non sua sensa et interpretationes pro genuina auctoritate et jure obtrudunt , nec æquivoca ab invicem non secernunt , et inde , quidquid lubet , quasi pro certo concludunt. Hodie multi eruditi sunt , aut esse volunt ; attamen docti non sunt. Si superiori sæculo quidam propter defensa jura regni et episcopatus , ut ait Febronius , protectionem non senserunt , inde evenit , quod illa tanquam jura tum non agnoscebantur , quia plures adhuc inventi fuerunt docti , qui eos solide refutarunt , et quia illud sæculum propinquius erat defectioni a religione catholica , ubi omnibus apertius constabat , ex ore hæreticorum illa principia atque systemata mutuata fuisse ;

proin omnibus merito, satisque suspecta erant, nec protectionem mereri visa sunt. Hodie postquam religio jam ad meram politiam status reducitur, libertas sentiendi in materia religionis permissa est, atque pro erudito non habetur, qui non noviora semper sectatur, mirum non est, tales homines et laudem et fidem in tanta novandi prurigine sibi promereri, quantumvis tandem vera religio, et quidquid cum religione cohæret, in contemptum abeat.

Post hæc Febronius ad finem usque de censura, correctione, et indice librorum prohibitionum discurret: ait, tales censuras et prohibitiones Romanas formidandas non esse. Verum an non eodem oculo licet intueri censuras et prohibitiones, quæ e contrario contra eos libros fiunt, quibus jura Rom. Pontificis et Ecclesiæ vindicantur? num in revidendis his libris justa diligentia adhibetur? an nullum præjudicium, nulla inordinata passio, nulla præventio judicii et systematis, nulla sub- vel obreptio intercedit? profecto sufficit hodie, librum aliquem Romæ et Romano systemati favere, censuram malam haud effugiet, et jamjam cum indignatione atque contemptu abjicitur.

Roma suis insistit principiis non qualibuscunque suorum doctorum, sed legitimis, certis, traditione, auctoritate et praxi firmatis: e contra, a politia sæculi hodie nova adoptantur, atque figuntur principia sub obtentu primævæ disci-

plinæ et veterum canonum, qui tamen per illa ipsa sæpius conculcantur : adhuc hæret quæstio, et circa hæc ipsa principia proponitur, utrum instituto Christi, evangelicæ doctrinæ, auctoritati, libertati, bono Ecclesiæ et religionis sint conformia ? utrum per hæc ipsa potestas hierarchica nullum detrimentum aut præjudicium patiatur etc. ? nihilominus illa jamjam pro veritate venditantur, iis contradicere piaculum est, aularum assentatores cohortim ea amplectuntur, tales in censores et correctores assumuntur, qui eadem ad medullas usque imbiberunt. Quis credat, hos ab omni partium studio atque præjudicio liberos fore? prodeat jam liber, qui doceat, talia principia institutioni, spiritui, doctrinæ Ecclesiæ conformia non esse, sacra profanis misceri, servitutem in Ecclesiam induci, ipsam potestatem episcopalem tandem alienis vinculis constringi, aut quævis alia, quæ ad gustum non sunt, severissimam censuram haud effugiet, etsi invictis argumentis id demonstraverit; non enim argumenta ponderantur, non veritas quæritur, sed ratio status qualibuscunque principiis innixa præponderat, defenditurque.

Inter cætera vere ridiculum est, quod Febronius, volens Romanas censuras in contemptum adducere, duos jesuitas alleget, quos passim inter satellites Romanæ curiæ collocat, Laymanum scilicet et Gobat, laxistas probabilistas, a quibus alibi nos abhorrere jubet : sed suæ sen-

tentiæ laxissimæ talia fulcra substituere omnino necesse habuit! tradunt autem hi, teste Febronio, *indicem librorum prohibitorum in Germania non esse receptum, quantum ad libros, qui a catholicis non suspectis sunt compositi, etsiamsi quædam contineant moribus fidelium non satis conformia*. Si non satis conformia sunt, tunc saltem aliqua ex parte difformia erunt moribus fidelium; sed dicat Febronius utrum tales libros legere, doctrinam in iis contentam amplecti, decreta lectionem vetantia abjicere, sit doctrina in Ecclesia vere probabilis? medice, cura te ipsum, qui omnia ad rigorem veteris disciplinæ revocare te simulas. Falsitatis quoque Febronius rursum convinci debet, dum ait, Benedictum II, P. quædam improbasse, quæ concilium Toletanum XV, orthodoxa esse sustinuit. Antonius Sandini *in vit. R. R. P. P. annotat. ad Benedict. II*, num. 2, ait: *Rodericus Toletanus archiepiscopus parum in Romanum Pontificem æquus fuit, scribens apud Baronium ad ann. 685, § 5, Hispanorum episcoporum epistolam seu librum de tribus substantiis, minus caute tractando, Benedictum Papam indixisse reprobandum. Non prolatis in eo libro sententias Benedictus reprobavit, sed explanari voluit ad tollendam ambiguitatem, quod biennio post in concilio Toletano XV, obedienter factum est.*

Pariter de Tostato falsi insimulatur Febronius. Ille inter cætera hanc propositionem asseruit:

a pœna aut a culpa Deus non absolvit, nec aliquis sacerdos absolvere potest. Confer. Raynald. ad ann. 1443, num 24, et Du Plessis d'Argentrée collect. judic. eccles. tom. I, part. 2, ad ann. 1443. Hanc sententiam Tostatus datus ad Eugenium IV, litteris non tam explicavit, quam revocavit, aiens, non intendi, nec nunc intendo negare potestatem Dei, nec sacerdotum in absolvendo. — — Papa etiam potest absolvere ab omnibus peccatis, et potest dare plenariam indulgentiam, liberando hominem a tota pœna purgatorii, et hoc est, quod Papa habet clavem liberam super totum thesaurum Ecclesiæ etc. Tandem omnia sua dicta determinationi et correptioni summi Pontificis subjicit. Quis igitur veram doctrinam tenuit? anne Eugenius, vel Tostatus, qui suam revocare debuit? est autem Tostatus heros Febronii, fuitque in concilio Basileensi eximius.

Quod attinet litteras pastorales et declamationes quorundam Gallorum episcoporum contra lectiones officii de S. Gregorio VII, P. nihil moror. Etiam Reges ac principes clavibus Ecclesiæ subjici, et excommunicari posse, certum est. Ottonem Frisingensem, qui a parte Imperatoris aperte stetit, sequuntur multi antiqui et recentiores, existimantes, Gregorium VII, omnium primum sibi usurpasse jus excommunicandi, et a regia potestate deponendi. *Lego, et relego*, ait otto Frising. lib. 6, cap. 35, *Romanorum Regum et Imperatorum gesta, et nusquam invenio,*

quemquam eorum ante hunc Henricum IV, a Rom. Pontifice excommunicatum aut regno privatum. Respondet Bellarminus : Arcadium Imp. ab Innocentio I, propter ejectionem S. Joannis Chrysostomi, excommunicatum fuisse, testatur Nicephorus lib. 13, cap. 34. Leonem Isaurum a Gregorio II et III, excommunicatum propter hæresin Iconomachorum, et vectigalibus Italiæ privatum, testantur historici Græci et Latini, atque inter illos Theophanes, Cedrenus, Zonaras. Legimus in epist. 6, Symachi P. adversus Anastasii Imp. libellum famosum apud Labbe. tom. IV, concil. pag. 1298. *Nos quidem potestates humanas suo loco suscipimus, donec contra Deum suas erigunt voluntates. Cæterum, si omnis potestas a Deo est, magis ergo, quæ rebus est præstituta divinis. Defer Deo in nobis, et nos deferemus Deo in te. Cæterum, si tu Deo non deferas, non potes ejus uti privilegio, cujus jura contemnis.* Item S. Chrysostomus hom. 71, in Matth. *Tu vero cum audias, reddenda esse Cæsari, quæ sua sunt, illa solum dici non dubita, quæ pietati ac religioni nihil officiunt. Nam quod fidei ac veritati obest, non Cæsaris, sed diaboli tributum et vectigal est.* Si talia in antiquis scriptoribus et Patribus legamus, quare similia in vita S. Gregorii VII, legere non liceat? Nos equidem potestatem privandi a regno inter Pontificii primatus jura non numeramus, quibus autem concurrentibus caussis et circumstantiis id quandoque factum sit, jam alibi diximus.

De cætero, S. Pontifex Gregorius VII, dum viveret, laudum suarum obtrectatores habuit impudentissimos: sed hi alii non erant, quam Imperatoris Henrici fautores, assentatores, et multi ecclesiastici, qui emendationem morum ac disciplinæ ferre non poterant, et quibus simoniam, concubinatum, luxuriam prohibuit. Habuit nihilominus eodem tempore suæ famæ et gestorum defensores eximios, S. Anselmum Lucensem, Paulum Bernriedensem, Gerohum Reicherspergenssem, Lambertum Schafnaburgensem, qui, teste Baronio ad ann. 1074, § 35, ejusdem temporis scriptor, et rerum gestarum inspector ait: *apud omnes sanum aliquid sapientes luce clarius constabat, falsa esse, quæ dicebantur. — — Signa etiam et prodigia, quæ per orationes Papæ frequentius fiebant, et zelus ejus ferventissimus pro Deo, et pro ecclesiasticis legibus satis eum contra venenatas detractorum linguas communiebant.* Veteres in Gregorium calumnias renovarunt heterodoxi, confutati a Bellarmino, Gretsero, Vincentio Ludovico Gotti, et fusissime De Blanc: priores hodie sequuntur multi pseudo-eruditi etc., qui hujus sancti memoriam penitus delere volunt: sed hi omnes Gregorium e coelo non deturbabunt, nec suis calumniis fidem conciliabunt, quamdiu allegatas apologias et argumenta pro Gregorio solide non refutaverint, quod tamen præstare nunquam valebunt.

Magnum pondus adhuc contra indicem libro-

rum adjicere se existimat Febronius ex Cassandro et Masio ; sed ab his viris profecto testimonia mutuare haud debuisset. Quidquid de Cassandro dicat l'Advocat, Cassandri liber *de officio boni viri in hoc Ecclesiae dissidio* inscriptus , neque catholicis , neque acatholicis probatus fuit. Is non solum Romæ proscriptus fuit , sed et in eundem sub nomine Balduini , quem auctorem esse putabat , acerbe invectus est Calvinus , atque nullibi laudem tulit.

Quod *concilium de emendanda Ecclesia* quatuor cardinalium et quinque prælatorum a Paulo III , delectorum , dein sub Paulo IV , qui et ipse unus hujus consilii auctor et subscriptor fuit , damnatum et in indicem librorum prohibitorum relatum fuerit , a vero aberrat : Schelhornium refutavit cardinalis Quirinus iterum responso dato die 9 Decembris , anno 1747 ; prior autem Schelhornii epistola , quam citat Febronius signata fuit die 15 Septembris ejusdem anni , proin responsum Quirini non legit Febronius , et pœana canit ante triumphum. Idem de commonitorio Hadriani VI , dici potest. Vide etiam illustriss. D. Mansi in not. ad histor. Natalis Alexandri in Paulo III.

Tandem si regulæ correctoribus Romanis a Benedicto XIV , præscriptæ , tam bonæ , æquæ et moderatione plenæ sunt , non habes modo amplius , quid contra illos et indicem librorum prohibitorum conqueraris ? utinam easdem et alibi ,

et ubivis correctores et censores librorum sequerentur ! quis autem credat, vel unde probare poterit, easdem Romæ non observari ? quamquam his ad amussim observatis liber Febronii ob justissimas causas nihilominus impunis evadere non potuit.

§ III.

Alterum remedium ponitur in concilio generali libero.

Galli, ad tollendas difficultates inter nationem et Romanam curiam, proponunt viam amicabilem conferentiæ cum Papa. Hic non agitur de gravaminibus unius populi, sed universalis Ecclesiæ, unde pro remedio potius convocatio concilii universalis suadenda, urgenda et apprehendenda erit. Sed petitur tale concilium, cujus partes et dotes descriptæ sunt. cap. 6, scilicet ut, Papa illud congregare recusante, convocetur ab aliis, ibi § 3, ut sit liberum, et Pontifex se ejusdem decisionibus agnoscat subjectum ibi §§ 1, 5 et 6, de appellationibus a Papa ad tale concilium legitimis et licitis, vide ibi § 10 et 11. In tali concilio quæri et determinari posset, quænam legitimo usu et concessione episcoporum ac principum Romanæ sedi adquisita dici debeant, quorsum pertineant translationes, erectiones novorum episcopatuum, jus absolvendi et dispen-

sandi , atque similia. Quæ enim manifeste abusiva sunt, etiam citra concilium universale emendari possunt.

1 , 2 , 3 , 4 , 5. Notus est horror Pontificibus et curialibus inde a concilio Constantiensi et Basileensi injectus ob unicum metum reformationis. Qualibus mediis compulsivis usa sit Gallia ad reassumendum concilium Tridentinum , decennio interruptum , refert auctor ex Thuano histor. tom. I , lib. 25 , et tom. II , lib. 28 , ubi Galli minitabantur , se ocius concilium nationale celebraturos.

NOTA.

Quæ Febronius tanquam certa jam præsupponit hoc loco , ibi capite 6 , et alibi nondum invicte demonstravit , imo falsa sunt. Quippe falsum est , ea omnia vera gravamina , et quidem universalialia , atque usurpationes esse , quæ ipse pro talibus venditat. Dein concilium sine Papa nequaquam universale est et œcumenicum : cuius sit convocare concilium , dilucide citato capite in notis demonstravimus : Pontifex aliis concilii sanctionibus non subijcitur , nisi quæ vel consentiente , vel approbante sede apostolica , conditæ sunt : appellationes a Papa ad futurum concilium nunquam licitæ , nunquam validæ sunt. Videat lector , utrum non potiora et magis convincentia sint nostra argumenta , quæ ad

quodvis punctum cap. 6, in notis dedimus. Sufficiat hîc repetere, quod ex Gelasio I, P. in anathematis. contra fautores Acacii certum est : *quod firmavit in synodo sedes apostolica, hoc robur obtinuit, quod refutavit, habere non potuit firmitatem.* Si de hac certa et catholica sententia in Gallia dubitari existimas, non ignorabis, sæculo VIII, episcopos Gallos ad judicandum Leonem III, in concilio Romano coram Carolo M. conclamasse : *Nos sedem apostolicam, quæ est caput omnium ecclesiarum, judicare non audeamus; nam ipsa nos omnes judicat, ipsa a nemine judicatur, quemdamodum antiquitus mos fuit.* Anast. in Leone III.

Ivo Carnotensis epist. 236, cum episcopis Senonensis provinciæ, cum ageretur de degradatione Paschalis II, scribit : *non videtur nobis utile, ad illa concilia convenire, in quibus non possumus eas personas, contra quas agitur, condemnare vel judicare, quia nec nostro, nec ullius hominum probantur subjacere judicio.* Et infra : *quia principales Ecclesiæ claves nolumus sua potestate privare, quæcunque persona Petri vices habeat, nisi manifeste ab evangelica veritate discedat.* Taceo S. Avitum Vienn. in caussa Symmachi P., Hincmarum Rhemensem, Petrum De Marca et alios.

Tandem quam ridiculum est, post octodecim fere sæcula in Ecclesia adhuc quærere, ad quem hæc vel illa jura pertineant? postquam jam to-

ties exercita sunt, et exerceri debuerunt. Existimant hodierni scioli, se plus scire, et sapere, quam omnes retro Patres et doctores in Ecclesia valuerunt. Porro a tali concilio libero Pontificem excludit Febronius; sed eadem de caussa, et eodem jure excludendi forent episcopi atque principes, si ita ratiocinari libet: caussa nempe versatur inter episcopos et principes ex una, atque Papam ex altera parte: concilium judicium ferre, debet, volente Febronio: Sic Papa pars est, sed etiam episcopi et principes accusatores pars sunt: in legitimo autem judicio, et ubi forum competens est, partes scilicet nec accusatores, nec reus, nec testes iudices esse valent: exclusis autem Papa et episcopis, ubi remanebit concilium?

Per concilium nationale vero, ubi res postulat, et in defectu concilii universalis provideri posse, nemo negat; sed tale concilium nationale infallibile, et per istud rem ultimato decisam esse, etiam nemo dicet. Dum autem Febronius circa concilium Trident. Thuanum contra Paulum III, P. adducit, operæ pretium foret, ut prius vindicias Pauli III, a cardinali Quirino elaboratas legeret, et ibi videat, quænam fides Thuano, Seckendorffio, Sarpio et aliis ejusdem farinae tribui debeat, et procul dubio Pauli III, rectas intentiones denigrare cessabit.

§ IV.

Tertium remedium in conciliis nationalibus quærendum est.

In quibus etiam pro re nata subtractio ab obedientia decerni potest.

Quemadmodum synodi nationales serio propositæ fuerunt, eruntque motivum efficax ad obtinendam a Rom. Pontifice convocationem generalis concilii, ita eædem per se sunt medium perquam idoneum reducendi omnia ad normam sacrorum canonum. Dum universalis reformatio Ecclesiæ per concilium œcumenicum sperari non potest, justa et multo facilius erit reformatio unius status vel regni. Sint principes, primates, prælati sufficienter instructi in vera disciplina et genuinis legibus Ecclesiæ; sit ille animo forti et ad bonum ordinem inclinato; stabunt ab illius partibus episcopi et sacerdotes eruditi ac boni, ambitiosos et rebelles continebit principis auctoritas; restituatur Romæ, quod ei debetur, auferantur usurpata: fiant aptæ constitutiones, ne Roma talibus decretis contravenire, aut ea evertere valeat, et confectum erit negotium. Conventus Bituricensis in Gallia anno 1438, in quo sanctio pragmatica recepta fuit, justum talis synodi exemplar præbet.

1. In sæculis ignorantiae Pontifices legatos in

regna mittebant, qui nationalibus synodis præsiderent. Ut Romanis molitionibus modus ponatur, cessavit hæc disciplina. Reges Galliæ coegerunt synodos nationales, quoties e re visum, et res in meliorem statum restituta est, cum unus ex episcopis regni præsideret.

2. Episcopi in concilio nationali sub auspiciis Regis ordinabunt puncta Ecclesiæ convenientia *relative ad statum regni*. In dissidio inter Ludovicum XII, Regem Galliæ, et Julium II, P. ille contra gravamina Romanæ curiæ convocavit episcopos regni. Sub Carolo VI, in tali concilio subtractio ab obedientia a Papa alias agnito decreta fuit. Berthier tom. XV, contin. hist. eccl. Gall.

3. Si Papa tali synodo se opponens, et a communione recedens schisma faceret, cum suo facto et culpa id accideret, *extra ordinem et ad tempus* de capite nationali providendum esset, sicut observatum fuit in Gallia, testibus Berthier anno 1408, Andrea Duvallio sub Benedicto XIII, Thuano ad annum 1524, sub Carolo V, in Hispania. Et Patres Basileenses anno 1432, epist. ad Eugenium P. dicunt, sæpe obedientiam iustis ex causis Rom. Pontificibus subtractam fuisse, ut Marcellino, Anastasio, Liberio, Joanni XII, Benedicto IX, Benedicto XIII, Joanni XXIII, apud Harduin. tom. VIII, col. 1328.

4. Ob intolerabiles abusus monarchiæ Romanæ et despotismum in universalem Ecclesiam

redundantes, suadet auctor deliberationem super remedio *temperaneæ* subtractionis, quod alias in communibus Ecclesiæ necessitatibus cum fructu usurpatum est.

5. Anno 1681, occasione juris regaliæ, episcopi Galliæ proposuerunt *concilium nationale*, quod vocem suam ita elevet, ut non possit non audiri in secretiori etiam Pontificis secessu, qui sæpe adulatione circumvenitur : idem contra quævis gravamina et graviores inordinationes faciendum erit. Pontifex hoc male vertere non potest, sed e contrario sentire debet, ea profluere ex sincero studio servandi nexus caput inter et membra, quia episcopi adhuc alios faciliores, nec minus legitimos modos depellendorum abusuum haberent.

6. Si ageretur de particulari facto abusivo Romanæ curiæ, veluti bulla a privato obtenta, sufficeret restringi obedientiæ negationem ad solam illam bullam abusivam, uti quotidie fit in Gallia. Si autem integra natio, Ecclesiæ in suis juribus, libertatibus, privilegiis læderentur, et querelæ audiri nollent, jure merito universalis regni aut provinciæ subtractio ab obedientia decerneretur, non quidem illa, quæ est juris *divini*, sed quæ est *humani*, uti esset collatio beneficiorum, confirmatio electionum, appellationum etc. Sic factum fuit a regibus Franciæ Ludovico XII et XIV, sub Pontificibus Urbano VIII, Alexandro VII, Innocentio XI. A Rege Lusita-

niæ Joanne V, sub Benedicto XIII et Clemente XII, atque nuper a Josepho I, per quinque annos. Hæc temporanea separatio non fit *a sede*, sed *a sedente* ad auferendum gravamina, quæ aulici si non hostili, saltem ambitioso animo intulerunt.

NOTA.

Non negamus, concilia nationalia et magnam auctoritatem habere, et sæpius magno cum fructu celebrata fuisse, quamdiu circa sua objecta et fines proprios sese occupabant, atque intra suos limites se continebant : attamen objectum et finis his conciliis conveniens accurate inspicere debent. Etiam concilia nationalia congregantur ad hæreses damnandas, schismata tollenda, lites finiendas, disciplinam stabiliendam, mores fidelium reformatos : verum suam potestatem et auctoritatem ultra suos fines extendere non possunt, ut episcopis, clero, populo, alterius nationis, multo minus Romano Pontifici jus dicere, legem dare, regulam præscribere, aut præjudicium inferre valeant. Synodus diocesana ad solos dioecesanos, provincialis ad clerum et subditos provinciæ, nationalis ad populum et clerum unius nationis per se pertinent. Profecto si concilio nationali aut provinciali facultas est discutiendi, judicandi causam Romani Pontificis, atque ipsum caput Ecclesiæ, hic jam non concilio generali tantum, sed cuivis synodo particulari subjectus erit.

Ast quid valebunt ista concilia nationalia contra summum Pontificem? nihil omnino, si traditionem, si canones audiamus. Reprobavit Julius I, synodum Antiochenam, quod Eusebiani, ipso inscio, eam convocassent, et ibi Athanasium damnassent. Reprobavit Leo M. canonem 28, universalis concilii Chalcedonensis, absentibus suis legatis, conditum, quia, ut ait S. Gelasius I, in athematis. contra fautores Acacii, *quæ per incompetentem præsumptionem illic prolata sunt, vel potius ventilata, quæ sedes apostolica gerenda nulloatenus delegavit, — — quæ ideo, sicut dictum est, sedes apostolica non recepit, quia privilegiis universalis Ecclesiæ contraria probantur, nulla ratione sustinet.* Ad canones et traditionem provocavit idem S. Gelasius P, quando in suo commonitorio ad Faustum dixit, sedem apostolicam *judicare tota de Ecclesia*, illam vero NB. *ad nullius commeare iudicium.* Negarunt episcopi congregati in caussa Symmachi P. se posse Romanum Pontificem iudicare, quod pariter Avitus Vienneſis, nomine Ecclesiæ Gallicanæ, confirmavit, quia, ut ait, *non facile datur intelligi, qua vel ratione vel lege ab inferioribus eminentior iudicetur.* Similiter loquuntur episcopi sub Carolo M. congregati in caussa Leonis III, ad traditionem provocantes. Adde D. Bernardum epist. 213, Ivon. Carnot. epist. 159 et 233, Hincmarum Rhemens. L. de divortio. Confer. caput 7, § 10, in not.

Febronius ipse cap. 6, § 15. n. 9, ex Didaco Payva refert : *concilia circa leges ad Ecclesiam componendam latas possunt errare, et non semper salubriora statuunt*. Nihil igitur fiduciæ, minus roboris in conciliis nationalibus, ubi de caussa aut gravamine Ecclesiæ Romanæ vel Pontificis, pro componenda Ecclesia agitur, ponendum est : juxta canones et veram traditionem forum competens in tali casu non sunt, potestate et jurisdictione carent, et si non carerent, adhuc timendum foret, ne salubriora non statuunt.

Sed quare Febronius in re tanti negotii, in caussa universali, ut ait, totius Ecclesiæ, ad veterem traditionem et veros canones non recurrit, ostendens, unde et quænam remedia in tali casu sint adhibenda? cur facta et exempla recentioris ævi solum, et irati vel circumventi quandoque principis allegat? intelliget facile lector, Febronium et hodiernos scriptores, qui ubivis veterem Ecclesiam, traditionem, canones buccinant, easdem sæpius caute declinare, quando sibi adversas sentiunt, ad taliter sua innovandi studia celare.

Ulterius quænam sunt illa *concilia nationalia*, quæ Febronius pro remedio contra Rom. Pontificem opponit? qua auctoritate nituntur? si Febronium audiamus, potissimum auctoritate principis; sic enim ait : *stabunt a principis partibus episcopi et sacerdotes eruditi ac boni, ambitiosos et rebelles continebit principis auctoritas*. Ned aliud

ipsa exempla probant, quæ profert. Verum ad hoc iterum petimus traditionem, canones; quam enim juxta hos auctoritatem et partem in conciliis habet princeps vel magistratus sæcularis? legimus, in concilio Chalcedonensi statutum fuisse, quod utique jam ab origine Ecclesiæ prohibitum erat, nempe ne clericus habens negotium contra clericum, ad sæcularia judicia convolet: quid si episcopi contra primatem et caput totius Ecclesiæ? num hic auctoritati magistratus sæcularis magis, quam infimus quivis clericus subjacebit? similia canones Africani 15 et 70 statuunt. In concilio Nicæno II, can. 6, decernitur, principes communione privandos esse, qui synodos provinciales celebrari prohibent: in concilio Constantinop. IV, can. 14, arguitur ignavia quorundam episcoporum, qui suæ dignitatis obliti, abjecte viventes, aut principibus adulantes, illam dehonestant, et deprimi sinunt. Can. 17, irrita declaratur excusatio asserentium se, quominus ad concilia veniant, a principibus detineri, cum id licite non possint principes: et aliorum dicentium, sine principis præsentia synodum celebrari non posse, cum nusquam sacri canones convenire sæculares principes in conciliis sanxerint, sed solos antistites. Can. 21, anathematizantur principes et magnates, qui reverentiam et honorem patriarchis, præsertim Rom. Pontifici, debitum violaverint, imo prohibetur, ne synodus etiam universalis sententiam audac-

ter dicat contra summos senioris Romæ Pontifices.

Patet hinc, legitima concilia qualiacunque a potestate sæculari nullam omnino auctoritatem mutuare, imo hanc a personis et negotiis ecclesiasticis, quæ in conciliis tractari debent, expresse excludere. Perperam igitur Febronius pro exemplo adducit conventum Bituricensem in Gallia de anno 1438, qui non congregatio solummodo prælatorum ecclesiasticorum, seu concilium, sed conventus regni, seu procerum et magnatum tum sæcularium, tum ecclesiasticorum fuit, cuius etiam acta et conclusa tanti non valent, utpote, ut ait Ludovicus XI, Galliarum Rex, *seditionis et schismatis tempore lata ad infringendam sedis apostolicæ auctoritatem*, et quæ postmodum *per concordatum* abrogata sunt. Unde ille conventus *justum synodi nationalis exemplar præbere nequit*, qui revera synodus non fuit, et eo ipso, quod alienam Romani Pontificis potestatem invaserit, effectum caruit; quin potius e contrario istud exemplum commonstrat, quam parum in Ecclesia valeat, si a parte principis irati aut male præoccupati stent episcopi et sacerdotes vel reverentia nimium inclinati, vel timore perculsi, vel adulatione adrepti, vel proprio commodo et utilitate commoti, dum e contra non ignavos et bonos contineat principis auctoritas atque præpotentia. Febronius concilium generale a Papa liberum esse vult, qui tamen caput con-

cilii , et necessaria concilii pars est ; et potestatem sæcularem a concilio nationali abesse non sinit , imo principem caput esse constituit , qui in negotiis Ecclesiæ tractandis partem non habet , et in quibus ejus potestas legitima non est. Sic Febronius suis propriis , quæ affert , exemplis confunditur.

Ad 1. Adversarii concilia provincialia , nationalia ubivis magnopere dilaudent , eorum utilitatem , auctoritatem extollunt , his suum usum et vigorem restitui postulant , scilicet ut tantam eis auctoritatem attribuant , quantam summis Pontificibus detrahi volunt : queruntur , quod medio ævo concilia provincialia aut nationalia celebrata non fuerint sine interventu Romani Pontificis , qui vel ipse vel legato misso præsederet , quod modo omnino interierint.

Verum est , quod concilia provincialia et nationalia maximam utilitatem , circa disciplinam præsertim , in Ecclesia habuerint , et adhuc haberent , si sæpius celebrata fuissent , atque juxta canones intra suos debitos fines et negotia jugiter se continuissent. Verum est , quod , cessantibus his conciliis , multa ad Rom. Pontificem devoluta sint , quæ in his synodis tractari , exerceri aut terminari potuissent vel debuissent. Sed falsum est , atque ad solam Romanorum Pontificum invidiam confingitur , hos in culpa esse , quare illa concilia intermissa fuerint , vel quod horum jura præripere , sibi usurpare studuerint : hoc jam capit. VI et VIII , satis demonstravimus.

Ipsæ epistolæ decretales veterum Pontificum toties nobis testatum faciunt, quod episcopos variis in provinciis ad talia concilia celebranda sæpius adhortati fuerint, jusserint, imo quasi coegerint Rom. Pontifices; sed episcopi nunquam non in primis quoque sæculis ægre ad concilia conveniebant, ut præter Rom. Pontifices etiam concilia generalia de tempore ad tempus decreta de celebrandis conciliis provincialibus renovare necesse habuerint. Concilium Nicænum I, can. 5, statuit, ut singulis annis bis concilia in unaquaque provincia celebrentur. Concilium Antiochenum anno 341, vix sedecim annis post Nicænum can. 20, illud decretum renovandum esse duxit, renovavitque. In concilio Laodicensi jamjam hic canon. 4 poni debuit, *quod non oporteat episcopos ad synodum vocatos omnino contemnere, sed protinus ire et docere, vel discere ea, quæ ad correctionem Ecclesiæ vel reliquarum pertinent rerum: seipsum vero, qui contempserit, accusasse videbitur, nisi forte per ægritudinem ire non possit.* Concilium Chalcedonense can 19, graviter conqueritur: *pervenit ad aures nostras, quod in provinciis statuta episcoporum concilia minime celebrentur, et ex hoc plurima negligentur ecclesiasticarum caussarum, quæ correctione indigent.* Postea renovato decreto Nicæno subjungitur. *Quicumque vero non advenerint episcopi, resident autem in suis civitatibus, et hoc dum in sua incolumitate consistunt, omnique inexcusabili et ne-*

cessaria ꝑ occupatione probantur liberi , fraterno corripiantur affectu. In conciliis Africanis idem statutum ꝑ iteratis canonibus stabilitur. Taceo concilii Nicæni II, canonem 6, Constantinopolitani IV, can. 18, et posteriori ævo Lateranensis IV, can. 6, Tridentini sess. 24, cap. 2, sess. 25, cap. 2, de reformat., ubi concilia provincialia saltem quolibet triennio celebrari præcipitur, *pœna adjecta canonica.*

Legat, quisquis volet hos canones et epistolas decretales Rom. Pontificum, et statuatur, quare tot decreta et canones de celebrandis conciliis provincialibus de sæculo ad sæculum condi debuerint? edicat dein sincere, quis in culpa fuerit, anne Romanus Pontifex, qui ea potius urgebat? vel episcopi, qui ægre conveniebant? utpote quod ipsi testantur canones.

Sed audiamus ipsum Fleurium hodiernis sciolis testem peridoneum, qui instit. jur. eccles. part. 3, cap. 2, n. 8, ait: post concilium Nicænum etc. *jam remissius actum, cum episcopi, a primo zelo recedentes, laborem itineris, sumptusque impendendos prætexerunt culpæ.* Addit, in occidente sub Regibus Merovingicis rariora fuisse concilia provincialia ob comitia regni bis singulis annis habita, quibus interfuere omnes episcopi, et *quæ instar habuere conciliorum nationalium:* majus impedimentum accrevisse tempore Caroli Calvi a bellis civilibus, ab incursione Normanorum, et dissidio perpetuo regulorum. Hæc

equidem excusationis speciem præ se ferre videntur. Tandem ita concludit Fleurius : unde sæculo X, XI et XII, vix concilium nisi Papæ auctoritate convocatum, qui vel ipse, vel legato misso, præsidebat. Profecto illa comitia regni, ubi proceres et episcopi simul conveniebant, atque sententiam dicebant, vera concilia non fuerunt, uti supra de conventu Bituricensi dixi, quanquam in iis sæpe circa religionem et disciplinam optima ordinata sunt; nihilominus negotia ecclesiastica, quæ ad solos episcopos et vera concilia pertinent, eo modo in talibus comitiis regni, sicut in conciliis tractari non poterant, tum quia illorum decisio reliquos duos ordines nihil attinebat, tum quia hi duo ordines sententia ecclesiasticos semper prævalebant; unde mirum non est, quod in negotio religionis et Ecclesiæ in talibus comitiis non semper salubriora statuta, et quandoque non levia dissidia exorta fuerint, uti factum in comitiis regni anno 1614, sub Ludovico XIII. Hæc igitur comitia, si jus ecclesiasticum spectemus, vere *instar conciliorum nationalium* haberi nequaquam possunt.

Equidem conventus episcoporum nationales a Regibus Galliæ coactos fuisse novimus; sed quid in his valeat auctoritas et præpotentia principis, si ibi se non gerat ut Constantinus M. in concilio Nicæno, Theodosius junior in Ephesino, Marcianus in Chalcedonensi, et Basilius in sy-

nodo generali octava, nullus ignorat. Ex Gallia, ut plura alia taceam, id nobis testantur concilia celebrata in caussa rebellionis filiorum in patrem Ludovicum Pium, Compendiense præprimis, anno 833, et in caussa Lotharii junioris duo Aquisgranensia et Metense etc. etc.

Jam si ipsi episcopi negligentes fuerunt in frequentandis, metropolitani in cogendis conciliis : si bella civilia, incursiones barbarorum etc. iis celebrandis impedimento fuerunt : si non solum rariora erant ; sed sæpe etiam graves prævaricationes in iis intercesserunt tum præpotentia principum, tum ambitione metropolitanoꝝ, tum adulatione, ignavia vel culpa episcoporum, de quibus nobis multiplicia exempla præbet historia ecclesiastica, ad Rom. Pontificem maxime pertinebat, et omnino sui officii erat, urgere observantiam saluberrimorum canonum de celebrandis conciliis provincialibus ; atque cum nihil proficerent monitio atque mandata, ipse, ad supplendam vel negligentiam vel impotentiam metropolitanoꝝ et episcoporum, de latere suo legatos mittebat cum auctoritate convocandi talia concilia, iisque præsidendi, ne disciplina ecclesiastica omnino collaberetur, vel collapsa, quantum fieri posset, restitueretur.

Verum ut fert hominum semel corruptorum jugi impatiens genus, neque hæc disciplina diu placuit. Etenim sensim displicuit metropolitanoꝝ et episcopis, quod patet ex conciliis Tricassino, Tri-

buriensi et aliis : illi querebantur sua jura læsa atque contempta , quæ ipsi tamen non exercebant , dum metropolitæ concilia non cogebant , episcopi , si quandoque convocari contingeret , venire contemnebant , vel non poterant. Displicuit clero , cujus reformatio in his conciliis plurimum urgebatur , usuræ , concubinatus , simonia et alia severe prohibebantur. Displicuit nobilitati et magnatibus , quia bonorum ecclesiasticorum direptio , et damna ecclesiis vel personis ecclesiasticis illata gravissime vindicabantur. Accessit quandoque culpa ipsorum legatorum , qui suas fimbrias , ultra quam in mandatis habuere , nonnunquam extendebant , clerum , nationem collectis gravabant. Cessavit igitur etiam hæc disciplina , et cum ea concilia quoque provincialia.

Revolve historiam ecclesiasticam in genuinis suis fontibus , et videbis , has veras causas fuisse , ob quas rarius celebrata , et tandem penitus intermissa fuerint concilia provincialia et nationalia , neutiquam vero Rom. Pontifices in culpa fuisse , qui potius ea omni modo urgebant , imperabant et cum nihilominus negligenterentur , etiam sua auctoritate convocabant , et cum tandem nec ista proficerent , consequens , imo necessarium erat , ut ex officio sui primatus pro bono Ecclesiæ ipsi hanc curam et onus invigilandi singulis ecclesiis , ordinandi disciplinam , discutiendi negotia , quæ alias ad concilia provincialia pertinebant , in sese susciperent ; quod si non fecissent , certo

certius neglecti officii sui rei habiti fuissent. En modo usurpationes, abusus, fraudes, dolos ! uti Febronius et neoterici vocant, quæ tamen in primatibus particularibus negligentia vel impotentia, in primatu seu pastore universali postmodum omnino officium, obligatio, necessitas fuit.

Patet ergo, æque calumniose ac invidiose hoc loco scripsisse Febronium : *in sæculis ignorantiae, cum non esset, qui resisteret, prætentionibus et moliminibus Romanorum Pontificum, hi legatos ex Italia in Galliam, Germaniam, aliaque regna mittebant, qui nationalibus synodis præsiderent. Cessavit hæc disciplina, ex quo compertum fuit, ultramontanorum molitionibus modum ponendum, et ad hoc obtinendum nationalium præsulorum conventum esse medium cæteris opportunius.*

Ad 2. Jam dixi, tales conventus non posse vere dici, nec esse vera concilia, quia juxta traditionem et canones in conciliis soli sedent episcopi, et qui de jure suffragium habent. Dein quaecunque concilium debet esse liberum, non quidem a potestate Papæ, quæ in Ecclesia præfulget, et cujus auctoritas nullibi ab Ecclesia excludi potest, sed ab omni potestate extranea Ecclesiæ. Ubicunque in conciliis vel eminet, vel multum valet potentia aut favor principis et potestatis sæcularis in ordine ad ipsa suffragia et materias tractandas, vel episcopi alio titulo eidem sint nimium devincti, eo ipso suffragia

atque concilia non censentur esse vere libera ; hoc vidimus in multis Arianorum, Iconoclastarum conciliis, et ex hac caussa vidimus, quandoque in conciliis particularibus tantas deordinationes et prævaricationes promanasse, quarum alia ratio dari non poterit. Aliud est circa externam œconomiam et ordinem in conciliis, pro quibus potestas principis sæpe utilis et necessaria est.

Tandem episcoporum munus est et obligatio, sua decreta *relative ad canones antiquiores, statum et bonum Ecclesiæ ordinare*. In materia mere disciplinari possunt quidem in conciliis nationalibus sua decreta etiam ordinare *relative ad statum regni*, non tamen absolute et pro libitu, sed sic ut non præjudicent canonibus universalibus Ecclesiæ receptis, neque juribus alterius Ecclesiæ, præprimis Romanæ atque sedis apostolicæ, quia concilia particularia in alienam, multo minus in totam Ecclesiam potestatem nullam habent, nec legem dare possunt.

Cæterum ad fulciendas exorbitantes suas prætensiones Febronium non noviora facta principum, sed traditionem et canones (quod non semel dixi) afferre oportuisset ; hisce enim, non illis potestas et œconomia Ecclesiæ atque conciliorum demonstratur, quodque sæpius jam monui, facta utique jura non sunt. Caussa pariter inter Ludovicum XII et Julium II, mere politica erat ob bellum cum Rege et ejus foederatis, quod

Pontifex tanquam princeps gerebat; Rex vero dein in caussam ecclesiasticam convertebat. Personam jam non principis modo, sed et Pontificis insequendo.

Ad 3. Novimus, quid principes pro bono Ecclesiæ possint, quidque aliquando spontaneè, vel rogati in ejus favorem gesserint; sed et historia docet, quid ab iis Ecclesiæ infestum et exitiale non semel susceptum sit? pariter novimus, quid tales conventus tempore dissidiorum, tumultus etc. jussione principis, ad iram provocati, æmulatione flagrantis, vel ad vindictam allekti, temporalium bonorum cupidi, adulantibus aut inclinatis ad vota sui principis etiam clero et episcopis valeant, quando tales adunationes, discussiones, conspirationes certe nomine Christi non suscipiuntur, atque veras notas et characterem legitimarum synodorum non præ se ferunt: talia autem ut plurimum sunt, quæ Febronius pro norma proponit. Quis credat, principes esse infallibiles, impeccabiles, nec unquam errare? jam si in tali conventu nationali episcopi timore, promissis, respectu, adulatione, aut quavis animi affectione ad sensum sui principis trahantur, de quibus utique exempla non desunt, quid tandem roboris talibus conventibus inerit? quam auctoritatem ab episcopis tenebunt, quamque in tota Ecclesia merebuntur? qualiter per adhæSIONem cujusvis nationis episcoporum ad sensum et genium sui principis unitas doctrinæ,

morum , disciplinæ in tota Ecclesia conservari , non dicam , promoveri poterit , si episcopi non libere ab omni potestate sæculari , negotia ecclesiastica tractare valent? tragica de his exempla nobis Oriens reliquit , nec talia in Occidente defuerunt. Quandocunque ergo dicta et facta profana atque hujus sæculi nobis opponit Febronius , dico , ea in Ecclesia auctoritatem non habere , minus in exemplum trahi posse. *Quid enim ?* ait S. Gelasius I , in anathemat. contra Fautor. Aca-
cii , quia in libris sanctis , quos utique veneramus et sequimur , quoniam quorundam illic et profanitates esse feruntur , et scelera gesta narrantur , ideo nobis pariter aut veneranda sunt aut sequenda , quia in illis sanctis libris et venerabilibus continentur ? — — hæc et hujusmodi exempla nos edocent , et testimonia divina confirmant , non omnia passim a quocunque dicta , vel ubicunque scripta (adde et gesta) indifferenter accipere , sed retentis bonis , quæ noceant , refutare.

Nililominus Febronius audet consilium proponere et docere : si Papa , talis synodi decretis se opponens , schisma faceret , tum *id non Regis et episcoporum regni juste procedentium , sed ipsius Papæ facto et culpa accideret , ideo extra ordinem ad tempus nationali Ecclesiæ de capite providendum esse , et obedientia subtrahi posse.* Hoc in re ipsa et in verbis quid est aliud , quam seditio , rebellio , schisma ? Febronius in

antecessum jam præsupponere debet, Romanum Pontificem non esse legitimum superiorem in Ecclesia, non patrem universorum fidelium, neque Romanam Ecclesiam esse centrum unitatis : sed ista suppositio aperte et certo falsa est : quando autem unquam licuit subditis aut filiis resistere, atque obedientiam subtrahere legitimo superiori, patri, a centro recedendo unitatem scindere? et si hoc liceret, an non idem principibus, magistratibus fieri posset? an non subditi eandem obedientiæ subtractionem iisdem minitari, atque in effectum ducere possent, si illi non ocius in eorum postulata, quantumvis sæpe frivola, injusta, consentiri vellent? en principium seditionis et anarchiæ!

Rursus a cathedra Petri, a sede apostolica, huic subtrahendo obedientiam, se separare, sicque unitatem scindere, providere sibi de alio capite nationali, atque ita cathedram contra cathedram singularem Petri constituere (quæ tamen omnia Febronius laudat, consulit, urgetque) ista revera aliud non sunt, quam certum schisma et peccatum hæresis. Ita clarissime a vetustis sanctis patribus edocemur : Maurianus auctor præfationis in opp. D. Cypriani ex editionibus Manuti et Pameliæ contra Balluzium ostendit, in Cypriano ita legi : *et primatus Petro datur, ut una Christi Ecclesia, et cathedra una monstretur*, et post alia interrogat S. Pater : *qui cathedram Petri, super quam fundata est Ec-*

clesia, deserit, in Ecclesia se esse confidit? Idem S. Pater, quod jam sæpe allegavimus, alibi ait : *neque enim aliunde hæreses obortæ sunt, aut nata sunt schismata, quam inde, quod sacerdoti non obtemperetur, nec unus in Ecclesia ad tempus sacerdos, et ad tempus iudex vice Christi cogitatur etc.* S. Optatus lib. 2, contra Parmenian. *Negare non potes, scire te in urbe Roma Petro primo cathedram episcopalem esse collocatam, in qua sederit omnium apostolorum caput Petrus, unde et Cephas appellatus est : in qua una cathedra unitas ab omnibus servaretur, nec cæteri apostoli singulas sibi quisque defenderent, ut jam schismaticus et peccator esset, qui contra singularem cathedram alteram collocaret.* Novimus, in veteri Ecclesia omnes unionem cum Ecclesia Romana tanto studio quæsiisse, tanto fervore tenuisse, ut si quis ab alia Ecclesia vel episcopis communionem privaretur, se adhuc in Ecclesia catholica esse confidebat, quamdiu adhuc communionem cum Ecclesia Romana tenebat, et ab hac non ejiceretur ; et e contra quamprimum ab ista communionem privabatur, pellebaturque, continuo a tota Ecclesia extorris esse censebatur, ita ut unitas et communio cum Ecclesia Romana semper fuerint character et signum catholicitatis.

Febronius suo libro singulari *reunionem* protestantium cum catholica Ecclesia se intendere gloriatur, dum in eo ipso libro *divisionem schis-*

mata in hac ipsa Ecclesia consulit, inducitque egregius hic unionis arbiter.

Sed ait Febronius : si Papa decretis talis synodi nationalis se opponeret, et a sua communione repelleret, ipse suo facto et culpa schisma faceret, ideoque subtractio obedientiæ statui posset. Verum quæritur 1, utrum concilium particulare, etiam nationale subjiciatur Romanæ Ecclesiæ et Pontifici, atque hinc suam approbationem et robur debeat recipere; vel e contra Pontifex subjiciatur synodo particulari, et huic se concordare teneatur? hoc ultimum negant sancti doctores et Patres Julius, Innocentius, Leo, Gelasius, imo in unum omnes. De synodis etiam generalibus ait S. Gelasius cit. L. contra fautores Acacii, *quod firmavit in synodo sedes apostolica, hoc robur obtinuit, quod refutavit, habere non potuit firmitatem, et sola rescindit, quod præter ordinem congregatio synodica putaverat usurpandum.* 2. An reliquæ Ecclesiæ unitatem vere tenere possunt, si centrum non cum ipsis concordat, et an non ipsæ necessario cum centro, utique non arbitrario, sed divinitus constituto conspirare debent, ut sit unitas? *qui cathedram Petri deserit, in Ecclesia se esse confidit?* ait D. Cyprianus L. supra cit. 3. Caput nationale sibi constituere, et capiti universali subtrahere obedientiam, an non hoc est, cathedram contra cathedram singularem collocare? sed qui hoc agit, *schismaticus et peccator est*, ait supra

citatus Optatus Milevit. 4. Rom. Pontifices notorie multa concilia et episcopos a sua communione abjecerunt, et si inde subtractio obedientiæ vel schisma sequebatur, nemo unquam causam schismatis in culpam Pontificum rejecit, sed ipsi refractarii pro schismaticis habiti sunt.

Ait ulterius Febronius, talis synodi decreta *justa* esse propter gravamina a Pontificibus illata, quæ alia via efficaciter tolli non possunt. Ast per hæc subtractionem obedientiæ, schisma et rebellionem neutiquam honestare vel excusare valet. Si princeps novis taxis, tributis, vel alias gravet populum, si sit discolus, an populus ideo subtractionem obedientiæ decernere poterit? an tale decretum *justum* erit? cum tamen scriptum sit : *obedite præpositis vestris, et subjacete eis. Servi subditi estote dominis non tantum bonis, sed etiam discolis. Qui potestati resistit, Dei ordinationi resistit.*

Inobedientia erga caput Ecclesiæ Rom. Pontificem schisma est; sic enim D. Cyprianus supra ait, *non aliunde oriri schismata et hæreses, quam inde, quod sacerdoti Dei non obtemperatur*, et D. Thomas 2. secundæ q. 39, art. 1, *schismatici dicuntur, qui subesse renuunt summo Pontifici.*

Porro D. Augustinus lib. 2, contra epist. Parmenian. cap. 11, ait, *non esse quidquam gravius sacrilegio schismatis, quia præscindendæ unitatis nulla est justa necessitas.* Si ita, tunc illa de-

creta de subtractione obedientiæ *justa* esse non possunt, et qualiacunque sint gravamina, *præscindendæ unitatis nulla est justa necessitas.*

Evasisse se putat Febronius, dum ait, subtractionem obedientiæ *extra ordinem*, et *ad tempus* decernendam fore. Sed jam patet, talem subtractionem non *extra ordinem*, sed *contra ordinem* abs Christo in Ecclesia præscriptum futurum esse : schisma autem semper malum est, sive *ad tempus*, sive *perpetuo* duret ; *non est quidquam gravius sacrilegio schismatis, quia præscindendæ unitatis nulla est justa necessitas.* Subtractio obedientiæ *ad tempus* est schisma *ad tempus*, et subtractio obedientiæ *perpetua* est schisma *perpetuum* : schisma autem non solum *duratione*, sed *intrinsece* malum est, sive *dein* *temporaneum*, sive *æternum* sit. Nulla fere facta *divisio* est, quam non *ad tempus* specie alicujus boni ejus auctores a se facta defenderent. Lutherani, Calvinistæ, Zwingliani caussas suæ separationis ab Ecclesia afferebant, puncta quædam et conditiones proponebant, quibus salvis, se reverti promittebant ; schisma *ad tempus* videbatur, et factum est *perpetuum*, cum conditiones, salva fide et auctoritate Ecclesiæ, impleri non possent. Febronius approbat, consulit separationem *ad tempus* : sed ignorare non potest, quod si *caussa dissidii* foret *perpetua*, *perpetuam* item *divisionem* esse oportere : *causam* hujus ponit *sententias Romanorum* de articulis non

modo disciplinæ, sed etiam doctrinæ, præcipue de potestate et jurisdictione Rom. Pontificis; verum anne sperare poterit, Romanos aliquando de his articulis suam sententiam mutatu- ros esse, cum ipse præfat. ad tom. I, dicat : *citius clavam Herculi abstuleris, quam Romanis sua præ- tensa jura?* similia in suis libris sæpe repetit : igitur, ipso judice, tale schisma omnino foret per- petuum, dum hujus caussa perennis erit.

Attamen auctoritate et exemplis se munit ad- versarius, quibus subtractionem obedientiæ et licitam et utilem esse ostendat. Hisce res nondum conficitur : superius jam dixi ; si Febronius in re tanti momenti quidquam solide statuere vo- luisset, jam non auctores et exempla mediï at- que recentioris ævi, sed veterem traditionem, patres afferre debuisset, sed hos contradicere jam vidimus, et ex traditione nulla genuina exempla in hunc finem prostant, quin illa aperte adversantur.

Contra hæc allatis ex Gallia, Germania, His- pania exemplis subinfert Febronius : *schismatica ergo Gallia fuit anno 1408, Germania anno 1439, Hispania anno 1524?* ut ad ista tibi respondeam, non notis tantum, sed integris dissertationibus opus foret ; originem enim, caussas, motiva, mentem, modum, ac sensum, finemque resis- tentium expendere oporteret, ut ostendi possit, quæ et qualis fuerit resistentia, obedientiæ sub- tractio, ex quibus etiam pateret, Febronium

in his exemplis suo sensu in vanum triumphare. Inter alia adducit exemplum subtractionis obedientiæ in caussa dissidii inter Philippum Pulchrum Galliæ Regem et Bonifacium VIII, sed universitas Parisiensis, in hac caussa, teste Egassio Bulæo, in histor. ejusdem universit. Hanc sententiam tulit, cui etiam Ecclesia Gallicana assensit : *solvi quidem hunc nexum in inferioribus episcopis Romani Pontificis auctoritate, a quo, velut a fonte, omnis eorum jurisdictio fluit, derivatur, ac pendet. At ipsius Romani Pontificis cum Ecclesia nexus nisi solius Dei auctoritate solvi non potest, quia in terris superiorem non habet, ipse de omnibus judicans, a nemine judicandus. — Universalis Ecclesia emanat a Petri sede, quæ unitatis est origo. Et infra : hujusmodi subditorum subtractio nullo modo cadit in summum hierarcham, nec possibile est per hominem sibi subtrahi subditos, quoniam non habet superiorem in terris, sed omnis anima sibi subdita est.* Patet hinc in exemplo e Gallia allato veram subtractionem obedientiæ in sensu Febronii non fuisse, et si fuisset, ab universitate et Ecclesia Gallicana (quidquid timore principis egerint episcopi) ut justam et legitimam agnitam non fuisse. Subtractio obedientiæ anno 1408, facta fuit tempore schismatis, et contra Benedictum XIII, qui non erat certus Pontifex. Similia ferme adversus alia exempla proferri possent.

Sic etiam Febronius pro exemplo et argumento

adducit epistolam concilii Basileensis ad Eugenium P., ubi refertur, ob justas rationes obedientiam Rom. Pontificibus etiam alias denegatam fuisse. Sed ridiculum est, schismaticos instar exempli afferri, ut evincatur, subtractionem obedientiæ licitam, atque schisma non esse. Cur Basileenses tantopere insudarunt, ut unitum sibi haberent Papam, si eorum inobedientia justa et licita fuit? cur aperte ob omni Ecclesia imposterum tunc pro schismaticis habiti sunt, quando, sententiam depositionis in eum proferendo, publice eum abjecerunt? postquam superiori licet denegare obedientiam et subjectionem, facilis gradus est ad eum, ut superiorem, abjiciendum. Sed et exempla Basileensium nihil proficiunt; aliud quippe est, cum Papa disputare, vel etiam contendere; aliud negare obedientiam, et scindere unitatem.

Pariter memorat Febronius ex Thuani historia, Carolum V, Imperatorem *per universam Hispaniam auctoritatem nominis Pontificii suppressisse, exemplo ab Hispanis posteritati relicto, posse ecclesiasticam disciplinam citra nominis Pontificii auctoritatem ad tempus conservari.*

At profecto hoc exemplum Caroli V in sæculo XVI, auctoritatem genuinæ et sacræ traditionis in Ecclesia non abtinet: potuisset Febronius etiam addere captivitatem Pontificis ab exercitu Caroli V, factam, diram divexationem Papæ in custodia, direptionem et expilationem

ædium Pontificiarum, urbisque, quæ est e Sandino in vit. Clement. VII, dum Roma sexies direpta fuit, erat omnium fædissima. Quis unquam irati principis vindictas, hostilitates, vel etiam victorias bellicas in Ecclesia dogmata vel canones esse censuit? dicat princeps: hæc mea sunt, meæ potestati subjiciuntur: vindicet sibi etiam ea vel sua præpotentia, vi, aut ignavia pastorum Ecclesiæ: exempla quidem hæc et facta sunt, sed utrum hæc facta legitima, et etiam jura sint, de hoc quæritur? de hoc disputare vel inquirere, non est initium vel caussa rebellionis, quia caussa jam non vertitur inter subditum et superiorem, sed inter utramque potestatem politicam atque ecclesiasticam, quæ ab invicem non dependet, et utriusque fundamenta perquirere licet. Cæterum, non negamus, aliquos se ab Ecclesia Romana sejunxisse, sed utrum licuerit sejungere, monstrandum est. Ut ergo Febronius ostenderet subtractionem obedientiæ justam ac licitam esse, non debuisset tristia exempla ex posterioribus sæculis afferre, sed prius demonstrare, hæc exempla et facta secundum leges ac jura Ecclesiæ etiam legitima et canonizata esse.

Denique Febronius flagitium suum emollire studet per inanes distinctiunculas, dum ait, subtractionem obedientiæ statuendam fore, non illius, *quæ est juris divini*, sed *quæ humani*, circa ea nempe, *quæ consensu tacito, sive ex-*

presso, *Romanæ sedi adjecta fuerunt*. Dein ait, *hanc temporariam et justam separationem non fieri a sede, sed a sedente*. Verum utrum ea, de quibus nobis hactenus sermo fuit, sint *juris humani*, ad minimum adhuc controvertitur : Febronius hoc suis argumentis neutiquam demonstravit; nos e contra potius contrarium evicimus, atque in dubio saltem nondum liceret, se periculo tanti criminis atque schismatis exponere. S. Bonifacius I et Nicolaus I, PP. aliique veteres negant, synodos Nicænam et alias ausas fuisse aliquid addere supra primatum Petri, quod non ipse jam a Christo Domino accepisset; idipsum concilia sæpe atque satis clare agnoscunt, quorum testimonia multoties retulimus. Ergo illa subtractio non foret ab obedientia, quæ est *juris mere humani*, sed veri *divini*, id est, a primatu Petri. Nec etiam separatio fieret *a sedente* solum, sed etiam *a sede*; quippe jura primatus non sunt privilegia mere personalia, huic vel alteri personæ affixa, atque cum persona interitura, sed sunt jura *sedis*, quæ a Petro usque ab uno successore in alios pertranseunt. Verum de hoc inferius plura.

Interim per hæc etiam ea, quæ subsequentibus numeris a Febronio dicuntur, jamjam præoccupata sunt, atque responsum ferunt.

§ V.

Hæc multo commodius expediuntur in regno monarchico.

In aliis Romana curia facilius divisiones excitat. Quandoque principes sæculares propter propria sua commoda exorbitantes Romanorum prætensiones tolerant, imo sustinent.

Longe commodius hæc tractantur, definiunturque in regno monarchico, qualis est Gallia, quam in Germania, cujus systema ad hoc minus idoneum est. Non competit Imperatori, sicut Regi Galliæ idem imperium in episcopos, neque eadem rationes publicæ et commoda suppetunt. Germaniæ episcopi per capitulationes toties prohibitas, et semper substitutas singularem nexum habent cum suis capitulis cathedralibus : egent archiepiscopi et episcopi gratia Romanæ curiæ ad obtinenda brevia eligibilitatis etc., canonici cathedrales pro obtinendis beneficiis et dispensatione super eorum pluralitate etc. Si Gallia exemplo præiret, et Imperator, qui non levem in res episcoporum et capitulorum influxum habet, præsertim in electionibus, quibus potenter præsidet, has res sacras in diætiis publicis proponeret, et urgeret sicut Carolus V, sperandum foret, Germaniam Italicorum machi-

nationibus, et sua credulitate toties delusam, pristinam libertatem recuperaturam esse; at tamen oporteret privata singulorum studia seponi.

1. Quoties in Germania de recuperanda libertate actum fuit, Romanæ curiæ studium fuit, tum rationibus politicis Imperatoris animum ad se inclinare, tum *episcoporum* et *principum* dividere consilia ac commoda. Legitur apud Gobelinum in commentar. de gestis Pii II, l. 1, pag. 25, mortuo Nicolao V, Papa, non paucos suasisse Cæsari, nunc tempus esse coercendi sedem apostolicam, ne tantum in Germania posset, non prius obediendum Rom. Pontifici, quam ea concederet, quæ natio Germanica optaret etc. Contra Æneas Sylvius aiebat, non esse e re Cæsaris, Rom. Pontificis auctoritatem reprimere, ut populi gratia iniretur, Papam Imperatoris, et Imperatorem Papæ auxilio indigere, stultum esse illi nocere, cujus expectes opem etc. Vicit Æneæ sententia, atque ipse missus est, qui ea perageret, quæ ipse suaserat. Hæc *ad Imperatorem* pertinent. Quod *ad episcopos* et *principes* attinet, scripsit idem Æneas Sylvius epist. 334, ad Laurentium Rovarella nuntium apostolicum in Germania apud Trithem. ad ann. 1495, in *histor. Bell. Bavar.* ut, consilio cum Imperatore collato, curet, ut hic scribat archiepiscopis Magdeburgensi, Rigensi, Trevirensi, Salzbουργensi, ne in innovationes aliquas consentiant, et omnia ad

Imperatorem referantur , similiter ut dux Bavaricus talia scribat palatino Rheni , præcipue quod facilius filii principum promoveantur per sedem apostolicam , quam per capitula et ordinarios.

2. Haud raro potestates sæculares in sustinenda per excessum Pontificia auctoritate sibi præsidium quærunt. Anno 1740, obtinuit Rex Galliae pro se et successoribus suis, et ad interim pro socero suo Stanislao Rege Poloniae indultum providendi per viam commendæ omnibus abbatiis in ducatibus Lotharingiae et Barri sitis : vacavit quædam abbatia , quæ semper fuit electiva, confirmatione pertinente ad episcopum, et a Pontifice nunquam exercita : prætendebant monachi , suam abbatiam in indulto non posse comprehendere ; reposuit ministerium Stanislai , etsi terræ Lotharingicæ prius concordato Germanico usæ fuerint , nunc , cum illæ Galliae perpetuo cessæ et unitæ sunt , statum mutasse, sicque , sublato concordato, revixisse prætensionem et jus antè summæ sedis ad collationem omnium beneficiorum ante concordatum habitum , quod nunc per indultum cessum fuit Regibus Galliae et Poloniae.

Extant brevia recentiora et antiqua a regibus et principibus obtenta ad collectandum clerum : nisi de eorum emolumento ageretur, ne umbram juris in temporalia ecclesiarum sui regni Rom. Pontifici concederent, nunc, ob propria commoda, talia petunt, et obtinent, sicque Romanis an-

sam dant , sibi arrogandi et sustinendi jura alias non competentia.

3. Stephanus Pasquier observat, Papam, dum sedem in Galliam transtulit, Regi concessisse decimas a clero levandas, et e contra Regem Papæ gratias expectativas, provisiones extraordinarias, et exactiones de beneficiis ad sustentationem sui status.

NOTA.

Per hæc jam non sola Romana curia, sed et Reges, principes, episcopi, capitula suggillantur, carpunturque. Mirum est, Febronium, qui nulli statui ac potestati etiam maximæ parcit, tanto favore et plausu ubivis fere excipi, fove-rique. Si male agunt Reges, principes, episcopi, capitula, ipsi se defendant: si episcopi et capitula Germaniæ tantopore pluralitati episcopatum et beneficiorum etc. inhiant, si capitulationes tantum noxias contra omnem prohibitionem nunquam volunt dimittere, culpa jamjam in hos importunos ac potentes petitores rejicietur, Roma excusari debet, et necesse erit, ut Germani suam prius maculam abstergant: hæc ex Febronianis dictis sequuntur, quibus ego ob cultum cuius nationi et superioribus debitum non subscribo.

Interim hîc non quæritur, quid commodius, quid facilius in hoc vel alio regno fiat? sed

utrum res sacræ, et negotia ecclesiastica jure atque legitime a *potestate sæculari* et in diætiis publicis profanis tractari atque decidi possint? quod si potestas ecclesiastica revera existit, sicut ex testimonio divinarum scripturarum et sacræ traditionis revera existere discimus, tunc dicimus, negotia ecclesiastica a potestate ecclesiastica *tractanda et definienda* fore. Quod si alicui Ecclesiæ aut nationi a potestate ecclesiastica certum et injustum gravamen inferatur, per apta remedia, non qualia Febronius suggerit, providendum erit, de quibus in fine dicemus.

Superiori paragrapho exempla protulit Febronius, quæ et facto et animo alienos a Rom. Pontifice ostendebant principes, unde concludabat, subtractionem obedientiæ a Papa licitam et justam esse. Modo exempla adducit, quibus, non obstante, quod multi dicerent, novo Pontifici obedientiam præstandam non esse, nisi prius gravamina tolleret, nihilominus Imperator conclusit, obediendum esse, atque ne innovationes a principibus et conventiones contra Pontificem fierent, impedivit; Reges Galliæ quoque et alii principes jus Pontificis in temporalia ecclesiarum et collationem omnium beneficiorum ipso facto agnoverunt: an non pari jure ex his exemplis concludendum erit, propter quæcunque gravamina Rom. Pontifici obedientiam non esse detrectandam; eidem in bona temporalia ecclesiarum et beneficia non meram prætensio-

nem , sed jus competere ? si hoc negat Febro-
nius etiam nego ex prioribus exemplis idem ,
quod ipse vult concludendum esse , sicque meris
exemplis , præcipue quando invicem contraria
opponuntur , nihil conficitur , quia , ut dixi , ad-
huc semper probandum restat , quænam facta et
exempla sint legitima ? per hoc autem totus su-
perior Febronii paragraphus de subtractione obe-
dientiæ penitus ruit.

Porro hîc jam probare intendit auctor , quod
Romana curia *Imperatorem* in sua studia ratio-
nibus politicis semper inclinet , *episcoporum* vero
et *principum* dividat consilia. Verum quod sæ-
pius factum , et tanquam principium in aliqua
curia vigere censetur , non unico tantum exem-
plo probatur , aut persuaderi poterit : debuis-
sent de hac re plura et certiora afferri. Atta-
men neque hoc exemplum quidquam probat ,
atque in hunc finem falso adducitur. Non cu-
ria Romana , sed Æneas Sylvius talia Impera-
tori persuasit ; hic autem tum , mortuo Nicolao V ,
cardinalis nondum fuit , primum anno 1456 , a
Callisto III , ad cardinalatum assumptus. Si dein
Pontifex conventiones et innovationes in rebus
ecclesiasticis impedivit , id egit , quod sui juris
erat , de fraude , dolo postulari non potest , quia
omnia cum consilio Imperatoris fieri , et ad hunc
referri voluit.

Denique ut Febronius suas opiniones contra
quoscunque defendat , quando Reges et princi-

pes in Rom. Pontifice ea jura agnoscunt, quæ ipse eidem denegat, desuper indulta, dispensationes petunt, obtinentque, parum ei refert, hos Reges ac principes de vitio proprii interesse, commodi et utilitatis accusare, ut injustas prætensiones Papæ sustineat. Videant jam principes, qualem sibi in Febronio nacti sint consultorem.

§ VI.

Quantum remedium haberi poterit in concordia constituto catholicorum principum, adhibito pro horum directione ecclesiasticorum, maxime episcoporum consilio.

Narrat auctor remedium, quod pro diuturno schismate extinguendo aptum excogitavit Carolus VII, Rex Galliae, et probavit Æneas Sylvius epist. 54, ut fiat conventus omnium principum et Regum, vel eorum oratorum, et ille pro indubitato Papa haberetur, cui omnes principes obedirent. Hoc remedium quare non sit idoneum extirpandæ malæ radici, quæ gravissimo omnium schismati, hodieque perduranti ortum dedit, et restituendo anteriori juri?

1. Quam opportuna et necessaria sit hac in principum auctoritas, maxime ad tollendum schisma, probat Petrus Regis *in histor. concil. Constant.* pag. 29, quod nempe omnis catholi-

cus teneatur ad reducendam Ecclesiam ad obedientiam unius Rom. Pontificis, et specialiter ad hoc teneantur principes, quia non reperitur in chronicis schisma sedatum, nisi per principes: et Pelagius P. ait, principes timere non debent punire facientes schismata, hocque possunt auctoritate judiciali vel principali, imo auctoritate propria juxta decretum Bonifacii VI. *Si duo contra fas* 79, *dist. C. si quis.* 96, *cum Glossa. L. si quis in hoc genus. Cod. de episcop. et cler.*

2. Opponentibus, has res ad sæcularium principum auctoritatem non pertinere, respondet Duarenus lib. 1, cap. 5. Equidem de rebus sacris ac spiritualibus judicium esse ipsius Ecclesiæ, sed ubi semel constituta sunt et judicata, magistratus officium esse, Ecclesiæ judicia et decreta tueri, conservare, et executioni mandare, in hunc finem tot constitutiones principum editas esse circa officia, et disciplinam ecclesiasticam, hoc jure usos fuisse Galliæ Reges in suos episcopos et ipsos Romanos Pontifices.

3. Idipsum præstiterunt optimi principes Constantinus M., Theodosius, Marcianus, Justinianus: notanda est præprimis hujus novella 137.

4. Baronius Justinianum carpere tentavit, quasi temere manum altaribus admove, et sacra tangere ausus sit. Sed Justinianum vindicant et laudant Joannes P. II, Joannes VIII, epist. 163, Hincmarus opusc. c. 17, Ivo Carnot epist. 280.

5. Cardinalis Cusanus de concord. cathol. l. 3, cap. 40, ait, neminem dicere, quod Imperatores per tales sacras constitutiones erraverint, vel ita statuere non potuerint : imo legitur, Pontifices eos rogasse, ut eas ederent, neque harum robur ab apostolicæ aut synodicæ auctoritatis approbatione dependet, quia non legitur, Papam rogatum esse, ut approbaret, vel eas ideo ligasse, quia ejus approbatio intervenit.

6. Principes fere solos malis catholicæ rei remedium tulisse, et pacem procurasse, probatur ex Constantino M. Carolo M. Sigismundo, sanctione pragmatica in Gallia, Carolo V, Ludovico XIV, Galliæ Rege.

7. Gerson *tract. de reform. eccles. cap. 20*, scripsit, contra bonum, utilitatem et sanationem universalis Ecclesiæ nulla jura, nulla decreta, nullam alicujus justitiam acceptandam esse : hoc fecisse antiquos et probos Imperatores etc., non habentes respectum ad quodcunque jus, quod pro se posset quis Papa allegare, ut universalis Ecclesia, propter privata commoda, divisionem non pateretur, nec in detrimento ac schismate esset.

8. Si difficile foret, omnes, vel plerosque catholicos principes adunare, compendiosiori via Joannes Schilterus JCTus proponit conventum saltem inter Germanos et Gallos, quorum exemplum aliæ nationes facilius sequentur. Lib. 7, cap. 14, § 23.

NOTA.

Concors principum catholicorum constitutum, quod pro quarto remedio ponit Febronius, haud semper improbandum erit, sed moderamen, modum, caussam, finem pensare necesse est. Quid pro bono Ecclesiæ egerint Constantinus, Theodosius, Valentinianus, Marcianus Imperatores, nemo ignorat: horum intentio et studia non ad deprimendum primatum Petri et Romanos Pontifices tendebant, non subtractionem obedientiæ volebant, vel minitabantur, sed e contra unitatem, submissionem et pacem cum Ecclesia Romana ac sede apostolica colebant, inducere et firmare satagebant: lites et caussas ecclesiasticas a se repellebant, negotia ecclesiastica in synodis vel a Rom. Pontifice tractari et terminari præcipiebant, decreta, ac statuta ibi conclusa suis legibus firmabant, et executioni dabant. Quod si negotiis ecclesiasticis sese amplius, quam par erat, immiscere visi sunt, id tum rogatu ipsorum Pontificum contigit, tum suadente illius temporis Ecclesiæ œconomia, quod ex una parte de eorum bona, ininteressata intentione et zelo pro Ecclesia constaret, ex altera sine eorum auxilio et auctoritate caussa ad finem perducere non posset. Horum igitur Imperatorum exemplum, vel potius intentio et studium proponendum est, non illorum principum, qui malis artibus cir-

cumventi , vel ad iram , vindictam incitati , suorum bonorum et terrarum incrementum quærentes , bonorum ecclesiasticorum invidia flagrantes , sub prætextu pacis reducendæ , evangelicam paupertatem et humilitatem inducendi , sua jura majestatica tuendi , christianos , clerum , ecclesias spoliarunt , divexarunt , et Ecclesiæ maxima mala intulerunt , secus etiam Julianum , Valentem , Henricos , Fridericos et multos alios , a quibus tota Ecclesia abhorruit , in exemplum adducere posses.

Sed et caussa atque finis attendi debent. Si de schismate agatur inter ipsos Pontifices dubios et ecclesiasticos , atque inter hos non componatur , plurimum valet auctoritas principis , ut Ecclesia universalis ad obedientiam unius Pontificis , sublato schismate , reducatur , quia unitas capitis in Ecclesia omnino necessaria est , in quo opere maxime laudandus venit Sigismundus Imperator.

Quod si caussa sit talis , quæ fidem et doctrinam in substantia non attinet , sed tantummodo disciplinam variabilem , quæ per recentiores canones , aut saltem ipsam observantiam et praxin Ecclesiæ firmata est , etsi antiquitus alia disciplina viguerit , eo ipso , quod hæc variari possit , et nunc , utique non abs caussa variata sit , non est , quod principes suam auctoritatem interponant , et aures præbeant illis , qui vel immoderato zelo , vel ambitione , invidia , aut propriis commodis inflammati continuo querelas movent ,

omnia in pristinum statum reduci postulantes; hi potius repellendi sunt, silentio eis imposito, qui pacem, quæ est in Ecclesia, rumpunt, omnia turbant, caussam dant schismati atque seditionibus; si enim principes non tolerant eos, qui suis novis legibus in Regno non obtemperant, et iis obloquuntur; quare facile audiant, et suo auxilio juvent illos, qui Ecclesiæ et ejus primatibus obmurmurant, atque despiciunt?

Alia caussa est, quando aliqua Ecclesia vel tota natio nimium vel injuste gravatur. Hic iterum multum valet auctoritas et patrocinium principis; sed moderamine utendum est: hujus exemplum dederunt episcopi Galliæ anno 1681, in conventu Parisiis habito occasione juris regaliæ et nonnullorum brevium apostolicorum, item omnes tres regni ordines anno 1439, sub Carolo VIII, de quibus in fine hujus capituli: non autem ocius caussa in ipso conventu nationali decidenda est, et si non mox consentiat, seque submittat Papa, obedientia ei neganda erit.

Porro illud remedium de concordi catholicorum principum constituto in caussa schismatis suggessit Carolus VII, Rex Galliæ, et approbavit Æneas Sylvius: in schismate autem alias pertinaci hoc remedium valere, et optimum esse, supra dixi; intelligo schisma, quod in facto et jure tale est, seu quando Ecclesia non solum inter plures Pontifices scinditur, sed ipsa jura Pontificum, de quibus controvertitur, sint dubia,

ut Ecclesia non facile possit decidere ; quale schisma fuit tempore concilii Constantiensis. E contra schisma, quod tempore concilii Basileensis inter Eugenium IV, et Felicem Anti-Papam, equidem in facto fuit, sed nullo jure fulciebatur, quia Eugenius certo fuit legitimus Pontifex, a tota Ecclesia agnitus, et ideo nullo jure licuit ab eo recedere, et hoc ipso, quia conciliabulum ab eo recessit, eum deponendo, et alium substituendo, schisma fecit. Nihilominus ratio, quam in sua epistola pro isto remedio suadendo affert Æneas Sylvius, Febronius autem approbat solum liberiores expressiones excusans, omnino suspecta atque periculosa est, dum ait : *omnes hanc fidem habemus, quam nostri principes, qui si colerent idola, et nos coleremus, et non solum Papam, sed etiam Christum negaremus, sæculari potestate urgente.* Idem quidem et hodie jamjam, et quovis fere tempore dici potest; sed hoc bene et prudenter semper fieri, quis affirmabit? secus cum principibus ethnicis omnes subditi ethnici, cum Arianis Ariani, cum Iconoclastis Iconoclastæ etc. fuissent, aut esse debuissent. Quis ergo ex tali conventu et principum constituto de sua religione et fide securus erit? taliter nec in hoc remedio multum fiduciæ ponendum foret. Vides caput in Ecclesia magis necessarium esse, quam principem.

Ad 1, 2, 3. In his de schismate tollendo sermo est, atque in omnibus assentior. Quando Dua-

renus dicit, in rebus sacris iudicium esse penes Ecclesiam, et magistratus officium esse, quæ semel ab Ecclesia constituta et iudicata sunt, tueri, conservare, executioni dare, inde aperte evincitur, principes in re ecclesiastica propria auctoritate leges condere non posse, sed solum in subsidium Ecclesiæ et executionem legum ecclesiasticarum, ideoque hos prius Ecclesiam audire debere. Ipse Justinianus Imperator in citata a Febronio novella 137, perspicue ait, sibi legum civilium *potestatem* a Deo traditam esse, canonum et legum divinarum tantum *custodiam*. Et infra : *ad singulorum, quæ nobis contra clericos, monachos et quosdam episcopos delata sunt, inquisitionem et correctionem, jussimus, canonice procedere*. Sed canonica inquisitio et correctio tum fiebat per episcopos et in synodis : ergo potestatem in clericos, monachos, episcopos propria auctoritate sibi non arrogabat Imperator, qui, præter alia, etiam novell. 83, declarat : *si ecclesiasticum sit delictum, egens castigatione ecclesiastica et mulcta, episcopus hoc decernat, nihil communicantibus provinciæ iudicibus : neque enim volumus, talia negotia omnino scire civiles iudices, cum oporteat, talia ecclesiastice examinari, et emendari animas delinquentium per ecclesiasticam mulctam secundum sacras et divinas regulas, quas etiam nostræ sequi non dedignantur leges*. Ex his conjici valet, quo sensu, quo animo Justinianus tulerit leges ecclesiasticas, quæ sæpe pro exemplo opponuntur.

Ad 4. Si Justinianus in aliquo illaudabilis ex-
titit, non sequitur, in omnibus vituperandum
esse, sed adhuc laudem mereri in iis, quæ bene
gessit. Certe multa pro vera religione et Ecclesia
optime egit hic Imperator, queis æternam lau-
dem meretur. Quæ Joannes II, Joannes VIII,
PP. Hincmarus, Ivo Carnot. in eo laudant, pa-
riter laude dignissima sunt; quas enim leges ex
dictatu, rogatu et judicio episcoporum vel sy-
nodorum, aut conformiter ad canones Ecclesiæ
prævios pro horum executione statuit, eo ipso
ab Ecclesia probatæ jam sunt, probarique me-
rentur. Tales sunt autem illæ, de quibus lo-
quuntur citati Pontifices et scriptores. Verum
inde non sequitur, etiam id, quod illaudabile
gessit, laudari, probarique, vel quod propria
sua auctoritate leges in Ecclesia Dei condere,
atque in eam quidquam potestatis exercere pos-
sit, tanquam verus Ecclesiæ legislator et iudex.

Ad 5, 6, 7, 8. Cardinalis Cusanus vel non om-
nia, vel non bene legit: sanctissimi primorum
sæculorum Patres, genuinæ traditionis testes et
custodes tum Occidentis, tum Orientis regimen
spirituale a politico prorsus discriminant, ut Im-
peratori et principibus sæculi in Ecclesiam et
ecclesiastica per se jus nullum esset, nulla po-
testas, et si quid nimis in ecclesiastica negotia
sese immiscerent, graviter eos dehortati sunt.
Audiamus fidissimos testes, et veros Ecclesiæ
doctores.

Osius Cordubensis symboli Nicæni dictator, qui primi christiani Imperatoris, Magni Constantini temporibus vixit, ejus filium Constantium ab Arianis seductum, et eorum persuasione negotiis ecclesiasticis immiscentem vigore episcopali, nostris sæculis fere ignoto, graviter admonuit in epist. Athanas. ad solitar. vit. agent. *Ne te misceas ecclesiasticis, nec nobis episcopis Imperator in hoc genere rerum ecclesiasticarum præcipe, sed ea potius a nobis disce: Deus tibi imperium commisit, nobis, quæ sunt Ecclesiæ. — — Date, scriptum est, Cæsari quæ sunt Cæsaris, et quæ sunt Dei, Deo.* Eundem Imperatorem SS. episcopi Paulinus Trevirensis, Lucifer Calaritanus, Dionysius Mediolanensis serio adhortati sunt, *ne ecclesiastica corrumperet, neve Romanorum imperium ecclesiasticis constitutionibus immisceret, nec episcopis dominaretur.* Quorum judicium citata epistola comprobans magnus Athanasius, vel quisquis est vetus auctor, addit: *nihil cogitari posse in re christiana monstrosius, quam Regem ecclesiasticas controversias velle judicio suo definire. Quod quoniam Constantius ille Arianus tentaret, et præsidere vellet judiciis ecclesiasticis, sequæ in decernendo principem facere episcoporum, quis non dicat, illum eam ipsam esse abominationem desolationis, quæ a Daniele prædicta est? nam in hoc, quod antichristus est, facit, et quid antichristus, cum venerit, plus committere poterit?* Gregorius Nazian. oratione

17, Theodosium Imperatorem ita affatur : *Te quoque , o Imperator , imperio meo et throno lex Christi subjicit ; imperium enim nos quoque episcopi gerimus.* D. Chrysost. tom. I, in Isaïam hom. 4, *mane intra terminos tuos , o Rex , alii sunt termini regni , alii sacerdotii , hoc regnum illo majus est ; Rex ea , quæ sunt in terris , sortitus est administranda , jus sacerdotii e supernis descendit.* Orienti concinit Occidens : D. Martinus trium mortuorum suscitator, teste Sulpitio Severo, histor. lib. 2, coram Maximo exclamat : *novum esse , et inauditum nefas , ut causam Ecclesiæ judex sæcularis judicet.* S. Ambrosius epist. 21, alias 22, ad Imperatorem Valentinianum Juniorem : *certe si vel scripturarum seriem divinarum , vel vetera tempora retractemus , quis est , qui abnuat , in caussa fidei episcopos solere de Imperatoribus christianis , non Imperatores de episcopis judicare ? — — Pater tuus vir maturioris ævi dicebat : non est meum judicare inter episcopos : tua nunc dicit clementia : ego debeo judicare.* Idem in epist. ad Soror. 33, *noli te gravare Imperator , ut putes , te in ea , quæ divina sunt , imperiale aliquod jus habere ; sed si vis diutius imperare , esto Deo subjectus : scriptum est , quæ Dei , Deo , quæ Cæsaris , Cæsari.* Ad Imperatorem palatia pertinent, ad sacerdotem Ecclesiæ : *publicorum tibi mœnium jus commissum est , non sacrorum etc.* Et infra : *Imperator enim bonus intra Ecclesiam , non supra Ecclesiam est.*

Hilarius Pictaviensis cum Osio, Athanasio, Paulino et reliquis Constantinum Imperatorem in libell. ad Constant. cit. ita alloquitur : *provideat, et decernat clementia tua, ut omnes ubique judices, quibus provinciarum administrationes creditæ sunt, ad quos sola cura et sollicitudo publicorum negotiorum pertinere debet, a religionis se negotiis abstineant.* S. Gelasius I, in commonitor. ad Faust. *si quantum ad religionem pertinet, non nisi apostolicæ sedi juxta canones debetur totius summa judicii : si quantum ad sæculi potestatem, illa a Pontificibus, et præcipue ab B. Petri vicario debet cognosci, quæ divina sunt, non ipsa eadem judicare, nec sibi hoc quisquam potentissimus sæculi, qui tamen christianus est, vindicare præsumit, nisi religionem forsitan persequens.* Denique in sanctis Basilio, Hieronymo, Lucifero, Augustino nihil frequentius occurrit, quam Regibus palatia, episcopis ecclesias : illis corpora, his animas : illis externa reipublicæ civilis, his interiora reipublicæ et Ecclesiæ divinæ : illis pacem et regimen politicum, his disciplinam et regimen spirituale esse Christi præceptione mandatum.

Hæc mens, hæc vox fuit veterum sanctorum episcoporum : hanc tenere et prædicare debent hodie quoque episcopi, si sint, et esse volunt ejusdem potestatis et hæredes, et genuinæ traditionis doctores.

In vanum quis hæc testimonia de solis caussis

fidei interpretari laborabit, quando aperte controversias, negotia ecclesiastica, ecclesias ad Imperatorem non pertinere audacter asseverant, quando suam potestatem imperium et Ecclesiam regnum vocant; regnum enim Dei, quod præsens temporis Ecclesia dicitur, non in sola doctrina fidei, sed in vero regimine, in potestate, Imperio et jugi disciplina concluditur.

Porro etsi egregia hæc testimonia abessent, sola primæva Ecclesia ab ipsa institutione Christi clarissime convincet, nullum jus, nullam potestatem principibus sæculi in Ecclesiam esse. Nullo jure divino scripto vel tradito, regibus ulla jurisdictionis potestas in rebus, causisque ecclesiasticis conceditur: neque vero ulli Reges christiani erant ab initio, quibus aliquam potestatem Christus commiserit. Stetit per annos propemodum trecentos feliciter Ecclesia, quod docent insignia incrementa, quæ tot inter, tantasque difficultates fecerat: attamen penes Imperatores, penes Reges, penes principes, penes magistratum civilem prætensa hæc potestas esse non potuit, quia quicumque fere illis temporibus respublicas gubernarunt, Pagani et conjuratissimi christianorum hostes erant. Si prima tria sæcula consulamus, sane actum est de tota illa quæstione, quam hodie minus sobrie de potestate principum *circa* et *in sacra* propugnant vel perversis principibus imbuti, vel adulari volentes, vel ignavi

et modicæ fidei homines, timentes eos, qui corpus possunt occidere, et non timentes potius Deum, qui corpus et animam potest perdere in gehennam, quique per suas explanationes et nimias auxeses Ecclesiam et imperium non concordant, sed confundunt, magis collidunt, Ecclesiæ non subsidium adferunt, sed bellum inducunt : respiciant hi neoterici veteris Ecclesiæ et canonum buccinatores ad prima tria sæcula, ubi regimen Ecclesiæ *internum* et *externum* totum erat pastorum, non Regum : ubi plurima, non localia solum, sed et nationalia concilia in caussa paschatis, baptismi, Montani coegère præsules, non reges : ubi dispensationes homicidis et mœchis concessère Pontifices, non Reges : ubi excommunicati sunt hæretici et alii a præsulibus sine interventu et præscitu principum : ubi electi sunt, depositi sunt episcopi, uti Paulus Samosatenus et alii, a pastoribus, non a Regibus : ubi disciplina ordinata, canones statuti sunt sine Regibus : ubi, uno verbo, regimen etiam externum totum erat Pontificum, non Regum ac principum. Scio, de illa quæstione et materia etiam præclaros et maximos viros scripsisse, hos mea animadversione non tango, sed plurimum veneror, quamvis fors in aliquo (quod humanum est) vel lapsi sunt, vel suam mentem non satis explicarunt ; verum neotericis scriptoribus et hodiernis canonistis hæc oppono, qui illis auctoribus non solum abutuntur, sæpe

facta singularia in jura erigunt, qui nimium exorbitantibus suis sententiis ecclesiasticam potestatem deprimunt, et principibus inauditarum in Ecclesia prætensionum occasionem dant, ut adeo causam non habeant conquerendi contra Romanos de excessibus, abusibus, usurpationibus, cum similes ipsi pro potestate sæculari doceant, consulant, defendantque.

Sed quid tot leges, dices, ac constitutiones in rebus ecclesiasticis olim ab Imperatoribus et Regibus editæ? respondeo, ex sua institutione et praxi, qua primitus regebatur Ecclesia, non ex sequiorum temporum legibus et exemplis pensandum est regimen Ecclesiæ. Carere potest principibus Ecclesia, quia per tria sæcula caruit; unde sequitur, potestatem sæcularem Ecclesiæ per se necessariam non esse, utilem vero eidem esse nemo negat, si a principibus catholicis ac bonis eidem impendatur; hæc igitur solum subsidaria est, atque in sola protectione religionis et advocatia Ecclesiæ consistit; ideo optimi Imperatores primitus de sua potestate persuasi erant, eam solum versari circa protegendam Ecclesiam, qui in suis edictis, uti Justinianus præcipue, frequenter in materia ecclesiastica ad *sacras regulas, canones, et definitiones* provocant, quibus potestatem Ecclesiæ prædefinientem et prædecernentem supponunt. Sic pariter Carolus M. suum officium in publica tutela et protectione Ecclesiæ, neutiquam vero in jure majestatico

regiminis, aut summi imperii et sacræ jurisdictionis in illam consistere fassus est in epistola ad Leonem P. *nostrum est, secundum auxilia divinæ pietatis, sanctam ubique Christi Ecclesiam ab incursu Paganorum et infidelium devastatione armis defendere, foris intus catholicæ fidei agnitione munire etc. etc.* nempe, uti supra dixit D. Ambrosius : princeps *non supra Ecclesiam, sed intra Ecclesiam est* ; non est princeps aut judex in Ecclesia, sed filius.

Quantum ergo ad constitutiones Imperatorum in rebus Ecclesiæ attinet, secernenda sunt facta et jura : valent illæ pro anteriorum legum ecclesiasticorum tuitione et executione ; multæ quoque consilio, rogatu Pontificum et episcoporum editæ sunt ab Imperatoribus, atque prudenti œconomia ab Ecclesia admissæ, atque receptæ.

Vidimus e contra supra, restitisse episcopos, redarguisse Imperatores, quando hi propria auctoritate quidquam potestatis vel jurisdictionis in Ecclesia moliti sunt : ex quibus omnibus colligitur, non posse principem catholicum propria potestate et auctoritate innovare in Ecclesia, leges, disciplinam statuere, anteriorem revocare contra eam, quam tenet, et sua praxi firmavit Ecclesia aut imperium sibi arrogare in sacra et Ecclesiam, quia solum defensoris et advocati, non legislatoris aut judicis officium tenet. *Contra canones nihil pragmaticum valeat, cano-*

nes Ecclesiæ teneant, clamavit *synodus Chalcedonensis*. Patet ergo hinc, quartum hoc remedium a Febronio propositum in schismate inter Pontifices et ipsos ecclesiasticos efficax esse, in aliis vero caussis minus aptum, quin et incompetens fore.

§ VII.

*Non sunt hic metuenda censurarum fulmina.
Neque subest schismatis periculum; cautelæ ad
suscipiendam et perficiendam generalem refor-
mationem suppeditantur.*

Hæc remedia, utut de se canonica, fors suspecta videbuntur, quia primæ sedi semper adhærendum est. Sed manebit semper prima sedes et centrum unitatis, cui oportebit inviolabiliter inhærere, sed distinguenda a cohorte curialistarum et adulatorum, atque huc pertinet distinctio S. Leonis P. epist. 80, cap. 5, *aliud sunt sedes, aliud præsidentes*. Ponderentur etiam verba Hadriani VI, P. ad suum in Germania legatum, in sancta sede abominanda abusus, excessus fuisse. Quærenda et omni studio servanda est communio cum ipso *Papa sedente*, quamdiu doctrinam et genuinam Ecclesiæ disciplinam sectatur; ab hac si se avertat, Ecclesiæ personaliter deferendus, imo condemnandus erit.

1. Ad adultores, Pontificium solium circum-

stantes pertinet , quod consilium delectorum a Paulo III , cardinalium et prælatorum proposuit , de quo sæpius jam dictum fuit.

2. Ne pro schismaticis habeantur , qui his adulatoribus se objiciunt , extant vetera et recentiora exempla : Ecclesiæ Asianæ , ob retentam consuetudinem celebrandi pascha , non fuere schismaticæ , etsi Victor P. suam eis communionem negaverit , vel si etiam ad ultimam excommunicationis sententiam non processerit. Siquidem , teste Eusebio , Irenæus et alii Victoris factum *acriter* reprehenderunt.

3. Cyprianum et Africanos in caussa baptismi , item Firmilianum et aliquos orientales nullus veterum *schismatis* insimulavit , tametsi a Stephano P. vel actu vel in proposito communionem Romanæ Ecclesiæ privati fuerunt. Eusebius histor. eccles. lib. 7 , cap. 5 , memoranda sunt potius Firmiliani ad Stephanum P. verba epist. inter Cyprianas 75 , *excidisti te ipsum , noli te fallere. Siquidem ille est vere schismaticus , qui se a communionem ecclesiasticæ unitatis apostatam fecerit.*

4. Asiani et Africani sic a Rom. Pontificibus a communionem depulsi , ab aliis ecclesiis , quantumvis contrariam opinionem tenentibus , se non separabant , neque hæ verosimiliter ab illis recesserunt. Laudat Cyprianum Augustinus , quod unionem et communionem cum S. sede , non obstante decisione Stephani P , servaverit. citat auctor Fleury , Tillemont. et suum caput 6 , § 9.

5. Si fiat scissio in Ecclesia , et quærat , utrum ea se teneat ex parte Papæ vel episcoporum , principia et exempla concilii Basileensis Eugenio opposita tenenda sunt apud Harduin tom. VIII , concil. col. 1319. Si duo ad tempus vel complendum opus societatem ineunt , aiunt Patres Basileenses , aut a Domino mandatum accipiunt laborandi usque ad fructuum tempus , et alter ante tempus societatem dimittat , aut a labore recedit , quis eorum alter alterum deserere , quis societatis scissor et divisor , quis mandatis Domini non obtemperare dicendus est ? Patres declarant , sibi falso affingi contemptum summi Pontificis , cum parati sint ei adhibere reverentiam debitam , *modo a corpore Ecclesiæ se non segreget* ; si tamen hoc faciat , cur non S. Pauli exemplum sequantur , qui restitit in faciem Cephæ , quia reprehensibilis erat. Confer cap. 6 , § 3. n. 5.

6. Cardinalis Cajetanus in S. Thom , quæst. 39 , art. 1 , ait , nolle pertinaciter obedire summo Pontifici , non esse schisma , sed nolle subesse ipsi , ut capiti totius Ecclesiæ , schisma est. Inobedientia enim quantumcunque pertinax non constituit schisma , nisi sit rebellio *ad officium* Papæ vel Ecclesiæ , ita ut renuat illi subesse , illumque recognoscere ut superiorem.

7. Veneti anno 1606 , cum Paulo V , dissidentes apud Thuanum tom. V , lib. 137 , pag. 1255 , etc. viam humilitatis et demissionis

spondebant, sperantes, ut Papa melius instructus de rigore aliquid remittat, et censuras præcipiti consilio emissas, re mature propensa, revocet, secus arripiendam esse virilem libertatem, Pontificem abuti posse sua potestate. Sic Veneti ipso in bello cum Pontifice communionem et *debitam, legitimamque* obedientiam, non *exorbitantem*, qualem Papa exigebat, servare volebant. Gallia toties restitit Romanorum attentatis, hæc sicut et senatus belgicus et Veneti plenitudinem potestatis, qualem Papa prætendit, non concedunt, et tamen primam sedem complectuntur et colunt.

8. Ut excommunicatio liget, legitima esse debet, et peccatum præcedere. Hoc supponi non potest de iis, qui de reducenda sana disciplina et moribus *serio* cogitant, et media apta *debito cum moderamine* proponunt, vel in usum redigunt. Si seditio fiat, schisma erit ex parte curiæ. *Conspirarunt Judæi, ut si quis eum confiteretur esse Christum, extra synagogam fieret.* Joan. 9, v. 22, hæc excommunicatio non poterat ligare credentes, etsi auctoritas alias legitima erat. Goffredus Vindociensis lib. 3, epist. 27, ait : prælato non in omnibus, sed quæ Deus præcipit, obediendum esse, exemplo apostolorum, quibus dictum est de Scribis et *Pharisæis, quæcunque dixerint vobis, servate et facite.* Sed cum eis præciperetur, ne in nomine Jesu loquerentur, dixerunt : *oportet obedire Deo magis, quam ho-*

minibus. Taliter etiam Gerson tom. II, 'consider. 10. loquitur, non obedire excommunicationibus injustis, non esse contemptum clavium, etsi brachium sæculare contra has imploretur, quia non sunt jus, sed vis et violentia.

9. Similia expresserunt Veneti in caussa supra memorata apud Thuanum loc. cit. pag. 1254.

10. D. Augustinus lib. de ver. relig. cap. 4, ait, divina permittente providentia, sæpe viros bonos de congregatione christiana expelli, quam contumeliam vel injuriam si pro Ecclesiæ pace patientissime tulerint, hos coronat in occulto Pater, in occulto videns; talia exempla plura fuisse ait S. Pater. Et lib. 1, de Baptis. contra Donatist. cap. 17, ait : *spirituales autem sive ad hoc ipsum pio studio proficientes non eunt foras : quia et cum aliqua vel perversitate vel necessitate hominum videntur expelli, ibi magis probantur, quam si intus permaneant, cum adversus Ecclesiam nullatenus eriguntur, sed in solida unitatis Petra fortissimo charitatis robore radcantur.*

11. Cautelas in tali negotio adhibendas monuerunt Veneti L. c., excommunicationem a jurisperito vel theologo non incurri, si hujusmodi sententias non tenendas esse asserat, cavendum, ne pusillis et infirmis scandalum præbeatur, ideo idonea instructione depellendam esse stultitiam, quâ plures Pontificem omnigenam potestatem in coelo et in terra habere existimant; si

dein instructionem non recipiant, non dati, sed accepti scandali reos esse, scissuras summopere vitandas esse.

12. Prosequitur Febronius, communi consilio agendum esse, adhibita etiam maxime sæculari potestate, non æstimandos, minus quærendos favores Romanæ curiæ, animadvertendum in eos, qui Romam aut ad nuntios recurrunt pro dispensationibus etc. impediendos regulares ab usu suorum privilegiorum, præsertim a facultate absolvendi episcoporum diocesanos. Sic episcopi paulatim in usum suæ potestatis restituerentur.

13. Nec *sanctitati* hæ oppositiones præjudicium ferunt, quia Ludovicus IX, Galliæ Rex, sanctus erat, etsi sperneret censurarum minas Gregorii IX, recusaret bellum inferre Friderico II, Imp. excommunicato ad instantiam Innocentii IV, nec ejus depositionem approbare vellet. Eo tempore, quo Ludovicus vivebat, Romæ æque verum credebatur, Pontifici competere jus in temporalia Regum, ac nunc ibi persuasum habent, Pontificem esse episcopum universalis Ecclesiæ, reliquos episcopos tantum in partem sollicitudinis ab eo vocatos; et tamen Ludovicus Rex talibus exhortationibus et minis Papæ sibi non cedendum esse existimavit.

14. In his modus servandus est, quem apte designarunt ordines regni Gallici, anno 1493, Turonibus congregati in libello supplici pro anna-

tarum , et minutorum servitiorum abelitione sub Carolo VIII.

NOTA.

In utroque foro , civili et ecclesiastico sententia injusta ferri , poenæ illegales et injustæ infligi , et innocentia opprimi possunt : hæc omnibus certa sunt. Etiam tribunalia civilia et politica abusibus , excessibus sæpe replentur , quandoque injustitias , oppressiones foveant. Verum secernat jam Febronius *sedem a sedente , thronum a principe , curialistarum cohortem et adulatorum a throno* : abusus interim , injustitias , oppressiones publice et cum multo clamore divulget : *de mediis recuperandæ libertatis* a jugo injusto cogitet , consulat : proponat *aptam* de his *instructionem populi* : statuatur *conventum* primorum statuum vel delectorum ab oppressa natione hominum , ab influxu curiæ et ipsius principis omnino *liberum* : dicat *pro re nata* ibidem *decernendam subtractionem ab obedientia* : prædicet , non *timendam esse in his publicis et justis causis* principis iram , sententias , poenas , utpote *injustas* : ostendat ex Gersone , tales sententias *non debere dici jus , sed vim et violentiam , lege naturali vim vi repelli posse* : confirmet id ipsum exemplis rebellionis atque seditionis , caute tamen atque subtiliter admoneat , principem non esse abjiciendum , sed honore ac reverentia de-

bita complectendum, non tamen illi obediendum, sicque eam justam subtractionem obedientiæ, non vero seditionem aut rebellionem fore. Quid ad ista politici, magistratus, principes? an non his principiis atque mediis fasces e manibus ipsis eripiuntur, potestas suprema inefficax et contempta jacet, subditi, populi hoc prætextu, quæ lubent, a principibus etiam invitis extorquere poterunt, obedientia denegatur, si nolit obedire ipse princeps.

Nec quidquam valet, quidquid contra hanc paritatem objiciat Febronius: obedientia summo Ecclesiæ capiti æque ac magistratibus sæcularibus debetur, jureque divino præcipitur: tam ridicula est distinctio inter sedem et sedentem, quam inter thronum et principem, et quando adversarius citat verba Hadriani P. sequeretur inde, non solum *a sedente*, sed etiam *a sede* unionem et obedientiam subtrahendam esse, quia Pontifex diserte ait, *in hac sancta sede multa abominanda* fuisse etc. Denique si jure naturali contra superiorem et potestatem Ecclesiæ licet vim vi repellere sive propria, sive aliena auctoritate, cur id non liceat, et quis eodem jure contra potestatem sæcularem non potiatur?

Attamen Febronius S. Leone P. circa illam distinctiunculam omnino abutitur; quis nescit, sedem coli propter sedentem, thronum propter principem, non vero hunc propter palatium, propter sedile? Allegoria hæc est, quæ si re-

solvatur , res ad id, quod principale est, nempe ad personam et ipsam dignitatem , quæ personæ adhæret, non ad materiale reducitur. S. Leo aliam causam habuit distinguendi inter sedem et præsidem. Ecclesiæ Alexandrinæ secundus post Romanam locus debebatur , prout antiqua traditio et consuetudo jam ferebat , atque a Nicænis canonibus confirmatum fuit. Anatholius Constantinopolitanus in concilio Chalcedonensi prærogativam secundi loci ambiebat, existimans opportunitatem id impetrandi occasionem sibi offerri, quia ut loc. cit. memorat S. Leo , ob nequitiam Dioscori, *secundi honoris privilegium sedes Alexandrina perdiderat*. At respondit S. Leo : *nihil Alexandrinæ sedi ejus , quam per S. Marcum evangelistam B. Petri discipulum meruit , pereat dignitatis : nec Dioscoro impietatis suæ pervicacia corrumpente splendor tantæ Ecclesiæ tenebris obfusetur alienis ; aliud enim sunt sedes , aliud præsidentes*.

Clarissime hinc patet, sensum esse, jura ac privilegia ecclesiarum non ita personalia esse, ut de merito sedentis perdantur, sed ea semper perstare, sive bonus, sive malus in iis præsideat. Sic Dioscorus, etsi malus, privilegio ac dignitate gauderet, donec a sede depositus fuerat, nec, eo deposito, cessabat, quia ejus de merito deperdi non potuit, sicut etiam jura majestatica conservantur, semperque manent, licet tyrannus in throno sedeat, adque ad successores pari modo

devolvuntur; unde sequitur, præsidentes equidem bonos vel malos, atque non semper ejusdem meriti esse posse, qualescunque autem sint, jura in iisdem permanere, ideoque hoc ipso ab obedientia legitime præsidentis, etsi malus sit, se subtrahere non licere. Idipsum est, quod D. Petrus epist. 1, cap. 2, jubeat *obedire dominis non tantum bonis, sed etiam discolis*. Vides ergo textum D. Leonis sensum habere longe alium, imo ex eo potius erui, obedientiam legitime sedenti, quantumvis malo, subtrahi non posse, quia verum jus per peccatum aut demeritum ejus non deperditur. Sic idem S. Leo epist. 119, al. 92, ad Maximum Antiochen. dixit: *etsi enim diversa nonnunquam sunt merita præsulum, jura tamen permanent sedium*. Quod P. Coustant præfat. ad epist. R. R. P. P. ita explicat: *jura illa, cum sint ipsis sedibus, non sedentium meritis concessa, pro sedentium diversitate non mutantur*: sic ergo et textus et sensus D. Leonis a mente ac sententia Febronii prorsus alieni sunt.

Ad 1. Adulatores et Romæ et alibi omne solium circumstare, quis negat? istud probatione non indiget. Sed quid inde sequitur? ergo nec Papæ, episcopis, Regibus, principibus etc. facile obediendum erit sub prætextu, quod quivis *hisce adulatoribus bono jure sese objiciat*. Quis ista feret?

Ad 2, 3 et 4. Et Asiani in quæstione pas-

chatis, et Cyprianus cum Africanis in caussa baptismi certo errarunt : attamen illos a Victore I, hos a Stephano I, ab unitate Ecclesiæ actu abscissos fuisse, quanquam theologi de hoc disputant, firmiter probare non poterit Febronius. Lege in hunc finem Antonii Sandini *disputationes historicas V et VII, in vit. R. R. P. P.* Igitur hæc exempla argumentum pro Febronio non conficiunt, quia nobis sermo est de schismate, ubi Pontifex actu a sua communione repellit, atque abjicit inobedientes.

Nihilominus quidquid sit : si illi revera et actu ab his Pontificibus a communione Ecclesiæ abscissi fuissent, vel etiam abscissi sunt, quæro, utrum schismatici non fuissent, si posthac diutius adhuc obedientiam detrectassent, atque in suo errore perstitissent, quanquam cum aliis ecclesiis adhuc pacem et unitatem conservare voluissent? Dein a qua parte tunc schisma se tenuisset? an ex parte Asiaticorum et Afrorum, qui certo errabant? vel Victoris et Stephani summorum Pontificum, qui vera docebant? hæc igitur exempla pro resistentia et subtractione obedientiæ in sensu Febronii penitus nihil probant. In errore versari, in quo erant Asiatici et Afri, nondum schisma est : monenti et redarguenti Pontifici suas rationes manifestare, vel, ut verbis adversariorum utar, opponere, quando se recte sentire adhuc existimant, neque istud schisma est, aut proprie resistentia dici potest.

At postquam summus Pontifex in caussa decisive sententiam tulit, aut errantes a corpore Ecclesiæ separavit, adhuc resistere, atque in errore perseverare, istud schisma est. Duo illa priora in allatis exemplis nobis constant, ultimum non constat, et ideo neque Asiaticos, neque Afros mox schismatis damnare audemus; attamen Febronius ultimum audacter consulit, et pro remedio proponit, nempe sic resistendum esse, ut vel Pontifex ad vota resistentium inclinetur, cedatque, vel si sententiam ferat, illa eludatur, non timeatur, atque resistentia permaneat. Jam patet, exempla Cypriani et illorum episcoporum cum doctrina Febronii plane non convenire; ast magis cum ea convenit illud Donatistarum schismaticorum, de quibus S. Augustinus epist. 87, dicit, *vobis non nisi schismatis crimen objicitur*. Unde hoc? eorum præcipua caussa fidem non tangebatur : quæstio erat, quisnam fuisset, aut esset traditor sacrorum librorum, et a traditore ordinatus episcopus : hæc quæstio potissimum a facto pendebat, quæ, lite ad Melchiadem Papam delata, ab eo primum, dein in concilio Arelatensi decisa fuit : caussabantur, Papam non recte judicasse, quod non tota caussa, et plene discussa fuisset; judicium Rom. Pontificis non respuebant, sed cum ipsis non favebat, etiam tunc, quando hic in pleniori concilio sententiam tulit, eidem obedientiam adhuc detrectabant, resistebant, atque in sua pertinacia persistebant;

hinc veri schismatici erant. De cætero, verba Firmiliani errantis et excandescentis contra Stephanum nihil probant. Num verum erat, quod aiebat? *excidisti te ipsum*. Utique non Stephanus, sed Firmilianus erravit? si dicas, inde saltem sequi, quod Papa possit schisma facere, et seipsum excidere. Respondeo, Firmilianum etiam in hoc errasse, si ejus mens fuit, quod Pontifex, ut caput Ecclesiæ, consentientibus plurimis episcopis (prout tunc ex parte Stephani stabant) contra respective paucos quæstionem definiendo, possit errare. Firmilianus igitur ubi-vis erravit, atque pronum est, ut qui semel tenaciter errorem imbibit, vel iracundiæ æstu vel pudore abreptus ab uno errore in alium prolabatur.

Ad 5. Si secundum vetus adagium omnis similitudo claudicat, certe Basileensium exempla utroque pede destituuntur: non ut Basileenses ratiocinantur, et exempla ferunt; ii ipsi opus aggrediebantur, sed modo longe absimili; si exempla suis gestis conformare voluissent, potius ita dicere debuissent: si duo, ad complendum opus, societatem iniissent, vel a Domino in agrum usque ad fructuum tempus laboratum missi fuissent, et unus super alterum se erigeret, jam non socium, sed subditum habere atque opprimere vellet, aut unus pro cultura agri a Domino specialia mandata, prærogativas et directionem accepisset, alter vero hunc contem-

nere , illas sibi usurpare , et seipsum supra alium evehere vellet, quod Basileenses contra legitimum Papam egerunt , jam tunc quærito , quis primus sit societatis scissor et divisor , quis magis Domini mandatis obtemperare dicendus sit ? Basileenses semper in suis ratiociniis , quod sæpius jam monstravi , in æquivocationibus hærebant. Cæterum , quæro , cur Basileenses tanta cura et studio adlaboraverint , ut Pontifex Eugenius sibi adhæreret , et postquam de ejus adhæsione desperarent , consilium arripuerint eum deponendi , tanquam schismaticum abjiciendi et excommunicandi ? cur dein , eo abjecto , non Pontifex , sed ipsi Basileenses schismatici habiti sunt ? profecto alia caussa non fuit , quam quia credebant , suum concilium , decreta , statuta etc. sine Rom. Pontifice nullam auctoritatem et robur habitura , ideoque necesse esse , ut ipse omnimodo , sive ratione , sive minis , metuque ad adhærendum concilio persuadeatur , quod si fieri non possit , eo relicto , alius e suo medio substituat , qui concilio adhæreat , et hujus acta rata habeat. Sic ex ipsa mente et gestis schismaticorum atque concilii Basileensis probatur necessitas auctoritatis Pontificiæ pro concilio generali.

Ad 6. Minus fauste sibi cardinalem Cajetanum adoptavit Febronius , a quo suum systema non juvatur , sed damnatur. Nolle subesse summo Pontifici , ut capiti totius Ecclesiæ , inobedientiam

ad officium Papæ, illumque non recognoscere ut superiorem, hoc schisma vocat Cajetanus. Jam systema Febronii in hoc versatur, ut contra Papæ prætensiones convocetur *concilium generale liberum, cujus decisionibus Pontifex se agnoscat subjectum* supra § 3. Ut cogantur *nationales synodi, ibique aptæ fiant constitutiones ad impediendum, ne Roma decretis talis concilii nationalis contravenire, eaque evertere valeant*, episcopi *ordinare debent puncta Ecclesiæ convenientia relative ad statum regni*: si Papa his decretis sese opponeret, *extra ordinem et ad tempus de capite nationali providendum esset*: laudat, sub Carolo V, *auctoritatem nominis Pontificii per omnem Hispaniam abolitam fuisse*: dicit, in talibus synodis etiam *temporaneam subtractionem obedientiæ statuendam fore* § 4. Aliud remedium ponit *in concordi constituto principum* circa res ecclesiasticas § 6.

Jam peto: si Rom. Pontifici nulla auctoritas in concilio generali, cui subjicitur, nulla in synodo nationali, cujus constitutionibus contravenire aut evertere non valet, penitus conceditur: si ipsi caput nationale oponitur, a quo ejus auctoritas aperte excluditur: si licet etiam ipsum nomen Pontificium per totam aliquam nationem abolere: si eandem ab obedientia subtrahere: si jam principes in Ecclesia negotia, lites, res disciplinæ summa auctoritate decidere possunt, quid hoc aliud est, quam *in his om-*

nibus Papam non recognoscere ut superiorem, eum nec *caput* concilii generalis, nec nationalis, nec etiam particularis Ecclesiæ vel nationis esse, vel saltem tale caput abscindi et pro libitu abjici posse? verum hoc in sensu Cajetani utique schisma est.

Ad 7, 8, 9, 10, 11. Quando Febronius de potestate ligandi, solvendi, excommunicandi, deque hujus potestatis effectu, usu, abusu genuinam instructionem proponere voluit, scripturam, concilia, patres, traditionem proferre, non Thuanum, Gersonem, Venetos consulere, et qualicunque exempla adducere debuisset: possunt prælati Ecclesiæ abuti sua potestate; sed possunt etiam fideles et subditi legitimam potestatem et justam sententiam contemnere, quod in omnibus schismaticis et hæreticis vidimus: possunt alii saltem falsis rationibus persuasi injustam reputare sententiam, uti in fautoribus Acacii, aliisque sat multum deprehendimus, quin idcirco potestatem denegent, aut contemnant, quique nihilominus in unitate Ecclesiæ persistunt.

Non igitur solum exempla proferat Febronius: his caussa tam parum deceditur, ac si talibus, quæ in omnibus statibus sæpissime contigere, demonstrare vellet, et resistantiam, et rebellionem ac seditionem contra magistratus ac principes quandoque legitimam ac licitam esse; semper enim adhuc probandum restat, utrum ea

exempla bona, justa, atque legitima fuerint? dein adhuc discrimen est inter *defensionem* et *postulata* atque inter apertam *inobedientiam* et *resistentiam*, qualem proponit Febronius. Hac distinctione adhibita, et Gallos non semel excusare debebit, et Veneti, qui se justam causam habere arbitrabantur, omni moderatione usi, humilitatem ac submissionem profitebantur, solumque Pontificem melius informari cupiebant, imo *Pontificem manifeste sua abuti potestate* existimabant, prout ipse Febronius ex Thuano adducit. Haud igitur mireris, Gallos, Venetos et alios schismaticos non fuisse, quamvis sese contra minas, vel etiam censuras Romanæ sedis defenderint.

Porro Febronii systema talibus fulcimentis et regulis moderaminis neutiquam innititur; quin neque Goffredi abbatis atque Gersonis auctoritate juvatur. Vellem scire, utrum semper legis naturalis regula, quod vim vi repellere liceat, contra legitimum superiorem, magistratum et principem valeat, quando subditi durioribus legibus, tributis, servitiis, sententiis nimium vel injuste gravantur? quod ex doctrina Gersonis sequeretur; nam si per hanc regulam legitimo superiori ecclesiastico resistere, atque vim vi repellere licet, cur hoc contra superiorem sæcularem non etiam liceat? quin, juxta Gersonem, non modo hoc omnino licet, sed etiam talem principem occidere; sic enim in decem conside-

rationibus principibus et dominis utilibus tom. IV, Considerat. 7, habet : *Si eos (subditos) manifeste et cum obstinatione , in injuria et de facto prosequatur princeps , tunc regula hæc naturalis , vim vi repellere licet , locum habet : et id Senecæ in tragædiis : nulla Deo gratior victima , quam Tyrannus*. Quis minorum etiam principum et superiorum hodie istam doctrinam feret , et tamen ferat superior et caput totius Ecclesiæ ? quam etiam Febronius contra eundem ex Gersone adoptat. Dices : et Venetos , in supra allegata caussa hac regula se tueri : ita quidem Thuanus ; sed viderint ipsi , si eandem contra quemvis legitimum superiorem valere velint.

Quod Goffredus abbas ait , prælati qualescunque utique contra mandata Dei nihil præcipere possunt ; sed ostendat Febronius suam doctrinam , suas opiniones et consilia seu remedia , quæ proponit , *præcepta divina esse*. Ipse utique fidenter ait : *neque in his publicis et justis caussis Romana excommunicatio metuenda est*. *Hæc ut liget , legitima esse debet*. *Scimus , omnem excommunicationem , nisi grave præcedat peccatum , nullam esse ; hoc autem supponi nec potest , nec debet in iis , qui de reducenda sana disciplina et moribus instituto Christi conformibus serio cogitant*. At vero quodnam est tribunal legitimum et supremum , quod has caussas *justas* , et quæ ille proponit , *mandata divina esse* decedit ? conferat nostra et aliorum argumenta , et videbit ,

se tanquam de re jam evicta ac demonstrata in vanum triumphare ; siquidem omnes hactenus adductas caussas nec justas , ut plurimum nec subsistentes , nec ligitimas esse , luculenter probavimus . Si quæ adhuc gravant , vereque subsistunt , honestis atque licitis modis per concordata , postulata , recursus tolli possunt , ita tamen , ut legitimæ potestati nullum præjudicium inferatur .

Existit lex naturalis , divina , ecclesiastica , quæ manus in superiorem et legitimam potestatem immittere vetat : viget præceptum , quod subjectionem ad potestates sublimiores injungit , etiam dominis discolis et durioribus obedire mandatur : jam vero Febronius talia remedia proponit , quibus legitimo superiori obedientia , subjectio subtrahitur , ipsa legitima potestas invaditur , contemnitur , et etiam hujus nomen abolere licet ; et tamen audet dicere , *nullum peccatum posse aut debere supponi in iis* , qui ita cogitant , vel impia hæc consilia executioni dant . *De sana disciplina* restauranda , ad quos pertinet , *serio* cogitare bonum est . Verum quæ Febronius cogitat , non omnia vera , nec sana sunt ; remedia autem , quæ consulit , omnino seditiosa ac pessima sunt , quæ potestatem Ecclesiæ , et ipsam Ecclesiam tandem evertunt .

Aliud in tali casu monitum suggerit D. Augustinus e diametro contrarium , hunc allegat Febronius , sed non sequitur , neque illud pro

remedio proponit. Ait S. Pater loco a Febronio citato, sæpe bonos viros de congregatione christiana injuste expelli, hos laudat, *si hanc contumeliam vel injuriam patientissime tulerint, neque ulla novitates vel schismatis vel hæresis moliti fuerint, tales habere propositum remeandi, aut si non sinantur, consulendi et testimonio juvandi fidem catholicam, sine ulla conventiculorum segregatione.* Iterum altero loco : *tales non eunt foras, — — cum adversus Ecclesiam nullatenus eriguntur, sed in solida unitatis petra fortissimo charitatis robore radican- tur.*

En ! quantum a S. Augustino distet Febronius ; hic ait, non metuenda aut attendenda excommunicationum fulmina, novitates schismatis moliri, et adversus Ecclesiam erigi consulit per resistantiam et inobedientiam : suadet conventus nationales, principum, ut sibi caput ad tempus eligant, id est, schisma, uti videtur, ad tempus faciant, et a solida unitatis Petra se avertant. Neque dicas, unitatem nihilominus teneri adhuc posse : profecto chimæricum est, sibi aliud caput constituere, legitimo capiti resistere, ei non obedire, contemnere, abjicere, et tamen cum eo unitum esse.

D. Augustino in hoc puncto adstipulatur alius S. Pater divus Gregorius M. in evangel. Luc. cap. 11, homil. 26, n. 6, *utrum juste, an injuste obliget pastor, pastoris tamen sententia gregi timenda est : ne is, qui subest, et cum injuste*

forsitan ligatur , ipsam obligationis suæ sententiam ex alia culpa mereatur. Pastor ergo vel absolvere indiscrete timeat , vel ligare. Is autem , qui , sub manu pastoris est , ligari timeat vel injuste : nec pastoris sui judicium temere reprehendat : ne et si injuste ligatus est , ex ipsa tumidæ reprehensionis superbia , culpa , quæ non erat , fiat.

Febronius , qui ubivis se traditionem et patres sequi spondet , hanc patrum doctrinam , non novam illam recentibus duntaxat et illegalibus exemplis suffultam proponere debuisset. Dicet fors cum Venetis , D. Gregorii locum egere interpretatione ; at nescio , quali ? nisi forsitan ea , quam ipsi ponunt , nempe si præsul *manifeste* sua abutitur potestate ; sed hoc Febronius nulloatenus adhuc demonstravit ; teneat ergo doctrina patrum contra erronea et impia consilia Febronii.

Ad 12 , 13 et 14. Quorsum amplius Febronii consilia tendant , non video , nisi ut fors omnia ea adminicula , quibus nexus et communio cum capite Ecclesiæ sustineri possent , penitus abripiantur , quivis episcopus in propria causa iudex et executor ea ad se trahat , quæcunque Febronius ipsi adjudicandum esse existimaverit. Ludovicus IX , Rex Galliæ *sanctus* nunquam a Rom. Pontifice fulmine excommunicationis percussus fuit , nec etiam fulmina Romana sprevit. Aliud est *contemnere* , aliud justas et rationa-

biles causas proponere , ob quas votis Papæ obsecundari non facile valet : hoc fecit S. Ludovicus , non illud , nec amplius ex genuinis et veris historicis probari poterit.

Ait, similes oppositiones *sanctitati* nullum præjudicium ferre. Sed etiam sancti quandoque suos nævos habuerunt , nec omni semper culpa caruerunt : attamen eluerunt , resipuerunt , et tunc post poenitentiam sanctitati amplius officere non poterant. SS. Cyprianus et Firmilianus Stephano P. restiterunt ; certe S. Augustinus , alias Cypriani laudator et defensor , eos ob hoc factum nullibi excusare audet. Quid jam si Stephanus illos per excommunicationem ab Ecclesia actu separasset ? An eorum resistantia , et fulmen Romanum eorum sanctitati nullum præjudicium tulisset ? in tali statu salvari posse , nec ipse credidit Cyprianus , qui interrogans dixerat epist. ad Cornel. P. , *qui cathedram Petri , super quem fundata est Ecclesia , deserit , in Ecclesia se esse confidit ?* et tamen resistantia ac oppositiones SS. Cypriani et Firmiliani nequaquam adhuc tales fuerant , quales proponit Febronius , minus Romana fulmina contemnenda esse putaverunt.

Tandem ipse auctor in similibus negotiis proponit modum , quem ordines regni Gallici anno 1493 , Turonibus congregati in libello supplici *pro annatarum et minutorum servitiorum abolitione* Carolo VIII , oblato designarunt , tenueruntque ; sic autem sonat : *contestantur ni-*

hilominus dictorum trium ordinum viri , se nolle ab obedientia filiali sanctissimi patris nostri discedere , quem ut filii Ecclesiæ agnoscere volunt ceu vicarium universalem salvatoris et redemptoris Jesu Christi , qui est caput Ecclesiæ. Quia vero non repugnat , ut filius , si se a patre gravatum senserit , cum timore et reverentia conqueratur apud alterum , qui patrem admoneat : dictorum trium ordinum viri , qui se a suo Domino et patre spiritali plurimum gravatos sentiunt , querimoniam suam deferunt ad Regem , supremum nostrum in temporalibus patrem , protectorem et defensorem contra omnes , qui ipsis molesti esse vellent in eorum juribus et libertatibus contra et in detrimentum sanctorum decretorum et conciliorum. Et ideo supplicant Regi supremo nostro Domino , et filio Ecclesiæ , ut dignetur per suos oratores obedientiam exhibere filialem dicto sanctissimo patri , jubere , ut ipsi regni egestas exponatur , et magna significantur impedimenta , quæ ab obitu Caroli VII , Regis juribus et libertatibus dictarum ecclesiarum Franciæ et Delphinatus opposita sunt a nonnullis , qui reservationes et provisiones in fraudem juris electionum obtinuerunt : ut pensiones omnes et commendas beneficiorum sæcularium et regularium in irritum mitti curet , et ipsi exponere , quanta pecuniæ vis ex hoc regno elata sit : nec ægre ferat , si dictum regnum et Delphinatus suis in posterum juribus et libertatibus secundum sua decreta utatur.

Hic modus , quis neget ? utique aptus , justus , atque conveniens est , filialis nempe recursus per principes. Quare autem Febronius hunc modum pro remedio apto non proposuit ? quantum hic absimilis est ab illis modis , quos suggerit Febronius ! nihil hic de subjectione Papæ ad concilium , de concilio nationali et decreto principum contra Papam , de resistentia et subtractione obedientiæ a Papa , de alio capite substituendo , de retentione bullarum et brevium , de appellatione ab abusu : sed solum filialis obedientia , obsequium , justa informatio sine minis , violentia , sine contemptu , sine tumultu suadetur.

Quæres : quid vero agendum sit , si Papa tam modeste interpellatus non acquiescat , nec gravamina tollat ? Respondeo : si in hac re nulla veterum exempla , nulla doctrina suppeterent , nihilominus inexcusabilis foret Febronius , cujus remedia proposita omni juri et æquitati repugnant , quia nunquam legitimam potestatem abjicere , et contra eam rebellare licet. Attamen pro hac caussa non desunt veterum testimonia atque documenta : S. Avitus Viennensis in caussa Symmachi P. epist. 2 , ad senator. *Non facile datur intelligi , qua vel ratione vel lege ab inferioribus eminentior judicetur , quod synodus ipsa venerabilis laudabili constitutione prospiciens caussam , quam pene temere susceperat inquirendam , divino potius reservavit judicio.* Ennodius Ticinensis in

eadem caussa : *aliorum forte hominum caussas Deus voluit per homines terminare : sedis istius præsulem suo sine quæstione reservavit arbitrio.* Ivo Carnot. epist. 159 , ad Paschalem II , *si aliquando se prægravatos ex ipsius Ecclesiæ auctoritate conqueruntur , hoc eis consilium damus , ut non descendant in Ægyptum propter auxilium , sed ab ipsa ad ipsam confugiant , et inde expetant levamen , unde se conqueruntur accepisse gravamen.* Quoniam quæ aliquando corripit paterna severitate , eadem frequenter colligit materna pietate. Et epist. 67 , ad Urbanum II , *non est meum adversum vos intrare in iudicium ; malo enim episcopatui renuntiare , quam iram vestram juste vel injuste sustinere.* Similia habet D. Bernardus, adde concilium Triburiense can. 30. Tandem cum Photius contra Romanos Pontifices varias querelas objecit , atque in numeroso concilio Nicolaum I , P. anathemate percussit , concilium generale VIII , can. 21 , pronuntiavit : *ne etiam N B. synodus universalis sententiam audacter dicat contra Romanorum Pontificem ,* atque anathema quoque ibi dicitur magnatibus , et principibus sæculi , qui patriarchis , et præprimis Rom. Pontifici debitam reverentiam ac honorem violaverint. En modum ! quem tenebant , docebantque veteres , et ipsa quoque concilia : nullibi episcopis , synodo particulari , nationi , principibus sæculi se supra Papam efferri , sibi in propria caussa sententiam dicere , iudicare ,

obedientiam subtrahere, sibi aliud caput constituere, vi resistere permittitur. Attamen postquam Febronius Rom. Pontificem potestate ac primatu jurisdictionis penitus exuit, tales sequelæ sua sponte fluebant, quanquam hæc veteri doctrinæ, traditioni Ecclesiæ, honestati et omni juri palam adversantur.

§. VIII.

Quintum remedium retentio bullarum apostolicarum, cujus justitia et universalis usus demonstratur.

Exponuntur singulares effectus falsarum decretalium, qui populos egregie gravant, et principum attentionem præ cæteris excitare possunt ac debent.

Promptius remedium deprehenditur in *placeto regio*, cujus legitimus usus, ut sine eo nulum rescriptum, decretum, mandatum, constitutio, bulla, breve, aut quæcunque litteræ Romanæ executioni tradi valeant, receptus est in Gallia, Hispania, Lusitania, Sabaudia, regnis Neapolis et Siciliæ, Belgio, certo modo in Germania, olim in Anglia, dum esset catholica, vigore famosæ legis *præmunire*. Hoc jus jure majestatico essentialiter inhæret; cum principibus cura et conservatio publicæ tranquillitatis

sine personarum et caussarum discrimine incum-
bat, iique auctoritatem habeant super actiones
externas, etiam ecclesiasticas, quatenus inde
reipublicæ incommoda, aut perturbationes eve-
nire possunt; hinc ad eorum officium pertinet,
inquirere in omnia, quæ aliunde in suas terras
invehuntur, et dispicere, ne quid contra pu-
blica commoda invehatur, aut executioni man-
detur. Citat auctor Salgado *tract. de supplicat.
ad sanctissimum part. 1, cap. 9, num. 13*. Ad-
dit dein, hoc jus etiam ibi, ubi hactenus non
obtinuit, adoptari posse, a principe abdicari non
posse, uti status regni Lusitaniæ anno 1486,
sub Joanne II, Rege demonstrarunt, in quibus
casibus valeat, et cui fundamento innitatur, nempe
præjudicio reipublicæ et damno publicæ utilitatis,
petitionem retentionis bullarum ad fiscum perti-
nere, eidem tanquam dispositioni juris publici
communis a partibus renuntiari non posse cit.
Barthel annot. ad jus can. l. 1, tit. 2, § 4, q. 3.

1. Curialistæ Romani intendunt deprimere ec-
clesias, meliorem partem auctoritatis auferre,
et sibi attribueré. Sancta sedes est centrum uni-
tatis, curia Romana occasio schismatis, impe-
dimentum reunionis hæreticorum cum Ecclesia,
et conversionis infidelium. Quanta scandala! ex
caussa hujus *scandali* Pontificiæ bullæ retineri
posse, certum est, quia in omni scandalo versatur
detrimentum publicum et præjudicium boni com-
munis. Citat auctor iterum Salgado.

2. Imperator , Reges , Principes ex officio et declarante Tridentino sess. 25 , cap. 20 , de reform. jure divino sunt nati defensores et protectores *Ecclesiæ* , *conciliorum* et *canonum verorum* , non *spuriorum*. Hanc tuitionem sæpius ipsi summi Pontifices petierunt , ideo litteræ apostolicæ ab illis ob quascunque caussas canonibus et conciliis adversas retineri possunt , et hoc omnino propter quamlibet causam violentiæ , quæ contra legem publicam committi censetur , exerceri debet. Iterum Salgado , Parexa et Hieronymus de Cavallos.

3. Lamentabile foret , si tantus labor et studium insomne conciliorum generalium fructum ex incuria et negligentia amitterent in damnum reipublicæ ecclesiasticæ et christianæ religionis. Sic autem fit : jacent post Isidorum tot sancti canones conciliorum generalium , qui debentur sollicitudini maximorum Imperatorum. Parum abest , ut intereat infinitus labor Sigismundi Imp. et nationis Gallicæ , et aliqui principes ineptissimas Emanuelis Schelstrate fabulas contra dispositiones sess. 4 et 5 , concilii Constant. triumphare sinant.

4. Pius IV , in bulla confirmationis concilii Tridentini invitavit christianos principes ad protectionem , observantiam et executionem ejusdem concilii. Salgado ait , inde nasci Regibus facultatem condendæ legis in hujus manutenentiam : hac de caussa in Hispania non permittitur

executioni dari litteras apostolicas iisdem canonicis non conformes. E contra in aliis regnis sine ulla caussa et necessitate hoc permittitur. Sic prohibet Tridentinum, in secundo gradu dispensare, nisi inter magnos principes et ob publicam causam : hoc Roma non servat ; dispensat cum plebeis in secundo gradu *ordinarie* ex causis privatis, et cum scandalo popularium. Cardinalis Le Camus omnes dispensationes et indulgentias sine caussa concessas retinuisse legitur. Quis hoc improbet ?

5. Barthel cit. loc. tit. 33, ait, episcopos Italiæ omnes bullas indistincte recipere, et executioni mandare debere : Germani, quibus in multis jure postliminii reddita est primæva jurisdictio, non cæca obedientia, sed rationabili obsequio in materiis extra fidem et mores, præcipue contra Tridentinum et concordata, bullas non ita passim recipiunt publicantque ; sed in his casibus Gallos imitari oportet, qui magna cum cautela et reverentia agunt cum Pontifice.

6. Quædam singularia magnatum attentionem præ cæteris merentur. Huc pertinent *reservations caussarum episcopalium* factæ Rom. Pontifici in vim spuriam decretalium : nihil magis favet impunitati criminum ; tam facile est fallere judicem in longinquo positum, quam difficile invenire accusatores et testes. Raro episcopis Romam citatis deerunt causæ non eundi, et si ire compellantur, populi sine instructione

linquuntur , cessant functiones episcopales, sæpe gliscent errores et corruptelæ.

7. Appellationes sive civiles , sive criminales ad curiam Romanam in caussis privatorum æque noxiæ sunt : tædio sumptuum , dilationum etc. episcopi malunt tolerare vitia ; promptæ administrationi justitiæ peræque obstat distantia locorum , difficultas probationum , ignorantia moris patrii , ut de expensis , itineribus , aliis molestiis harum appellationum nihil dicatur. In Hispania censetur ei violentia inferri , qui extra regnum et ad aulam Romanam vocatus litigare cogitur : quare non eadem alibi subditis impenditur protectio ?

8. Principibus indifferens esse non potest , quod tam enormes pecuniarum summæ annue Romam exportentur pro expeditionibus bullarum , annatis , confirmationibus , palliis etc. , cum his omnibus non indigeamus.

9. Reges episcopis tanquam primariis subditis et vasallis suam protectionem debent , et hi sicut et cæteri prælati hanc petere possunt pro recuperatione suorum jurium contra imaginarium jus monarchicum et prætensam plenitudinem potestatis.

10. Auctor contra regulares invehitur , qui Romanam auctoritatem promovent , sustinent , pro illa adversus episcopos , Reges , principes stant : his Roma tanquam militaribus copiis utitur. Famosa liga Gallica , cujus finis erat, Hen-

ricum IV, e solio deturbare, monachis debet suos successus. Monachis debetur, si non origo, saltem subsistentia opinionum de indefinita monarchia, potestate, infallibilitate Pontificis, eo æstu, ut fere in dogmata erigantur.

11. Citat cardinalem de Cusa, qui ait, Imperatorem cum concilio sibi subjecto nihil præter potestatem et auctoritatem attentaturum fore, si, sublatiis privilegiis, exemptionibus, collationibus, sanctis canonibus obediendum esse decerneret.

12, 13. Auctor per longum adducit edictum Regium Caroli III, Hispaniarum Regis circa usum placiti regii, atque etiam quoad breviam de prohibitionem librorum.

NOTA.

Febronius iterum ad probandam suam thesin de placeto Regio, traditionis, veterum canonum, SS. Patrum oblitus fuit: siccine promissis fere nunquam stat; sed stare non poterit, quia hoc, ut vocant, jus in antiquitate locum non habuit.

Ut *de placeto Regio* genuina idea formari possit, de hujus origine, caussa, fine, objecto, usu, abusu dicendum foret. Principibus sua jura non negamus, imo illæsa et sacra esse volumus, sed non minus ingens adulatorum turba est, qui illa quandoque ultra justos limites, at-

que in præjudicium potestatis Ecclesiæ extendunt.

Novimus , usum *placeti Regii* : *exequatur* , *supplicationis ad sanctissimum* , vel quocunque nomine appelletur , in plerisque regnis et provinciis in occidente receptum esse. Ast ubi incepit ? quando initium sumpsit ? in regno Galliæ talem ordinationem factam fuisse legimus anno 1475 , a Ludovico XI , fors alibi prius , alibi vero ut plurimum posterius ; certe ante Isidori decretales non extitit , ut adeo inter recentioris ævi statuta et praxin collocari debeat ; et si res ad antiquum statum reducendæ essent , etiam hic usus cessare deberet respective ad veterem Ecclesiæ disciplinam.

Febronius dicit , esse partem juris majestatici , cui essentialiter inhæret : sed hoc jus , quatenus se extendit ad leges ecclesiasticas , et potestatem sacram (de qua sola hîc nobis sermo est) non exercuerunt Imperatores et principes ethnici , hæretici , catholici ad ultima usque tria sæcula , et tamen quis dicet , eos omnes sua jura essentialia in tantum ignorasse , aut tam vecordes fuisse , ut iis nunquam uterentur ? Petrus , Paulus , apostoli omnes , successores summi Pontifices etiam in materia disciplinæ leges , mandata , rescripta dabant ad fideles , episcopos , ut ab his promulgarentur , et executioni traderentur , non petito unquam , aut exspectato *placeto Regio* , quin potius magistratus et principes catholicos

tanquam Ecclesiæ filios his subjacere volebant, quandoque vero suas leges disciplinæ et religionis in notitiam magistratum ethnicorum nequidem pervenire permittebant, uti patet ex disciplina arcani, quamvis apud eos non raro in gravem atque sinistram suspicionem idcirco incurrerent. At pessime egissent primi sanctissimi Ecclesiæ rectores et antistites, si juri majestatico essentiali derogassent, nec Cæsari, quæ sunt Cæsaris, reddissent, sed potius contra præceptum divinum denegassent.

Non negamus, sed pro certo tenemus, quod ad jura majestatica, et officium tuendi rempublicam pertineat, curare, ne quidquam in eandem invehatur, quod in publica commoda impingere, pacem religionis et Ecclesiæ in aliquo regno stabilitæ, et reipublicæ tranquillitatem turbare, statui vel per leges publicas, vel per amicabiles concordias rite firmato præjudicium adferre, aut etiam juribus Imperatoris, Regis ac vasallorum privilegiis nocere, aut opprimere possit.

Equidem hoc principium universale est; sed jam quæritur: utrum istud etiam valeat contra potestatem ecclesiasticam, litteras, ordinationes Pontificias et episcopales? quæstionis decisio potissimum ab eo dependet, an potestas Ecclesiæ sit in suo genere suprema et independens? de se non præsumitur, quod religio et Ecclesia vera potestati legitimæ civili præjudicium ferat,

aut ferre possit, atque in statu, ubi aliqua religio pro lege fundamentalī stabilita est, leges civiles et ecclesiasticæ ita sunt invicem attemperatæ, ut sibi nullum obstaculum aut detrimentum inferant. Nihilominus per accidens, et quantum ad externam politiam vel œconomiam Ecclesiæ attinet, damna publica Ecclesiæ vel reipublicæ per ordinationes ecclesiasticas sequi posse, et quandoque secuta fuisse, concedo, atque in his placetum regium etiam contra litteras Pontificias valere non abnuo. Sed rei causam, modumque penitius inspiciamus.

Potestas Ecclesiæ per se est independens, et potestati sæculari nullo modo subjicitur: id nemo catholicus negare poterit. Hinc est, quod initio et per multa sæcula apostoli, Pontifices, episcopi leges, statuta in- et pro Ecclesia sanciverint, executioni mandaverint absque omni interventu, ratihabitione, consensu potestatis sæcularis. Utique optandum esset, ut concordia sacerdotium inter et imperium semper stetisset, ac cuivis potestati sua jura intacta permansissent; sed successu temporis utrinque excedebatur, utrinque peccatum fuit. Imperatores, Reges se nimium ingerebant negotiis ecclesiasticis, quod jam Hosius, Athanasius, Lucifer Calarit., Dionysius Mediol. in Constantio, Gregorius Nazian. in Theodosio, Ambrosius in Valentiniano Imperatoribus etc. etc. reprehenderunt. Vide supra § 6, in not. Accedit, quod sub Regibus postea

Merovingicis et Carolingicis, præcipue cum ad continendos in officio neo-conversos populos, ad fidem stabiliendam, ad statum Ecclesiæ formandum, ordinandumque necessaria fuit principis auctoritas, negotia ecclesiastica publice in comitiis coram Imperatore, episcopis, et primoribus regni tractarentur, indeque leges emanarent, hinc factum est, ut quod prius in Imperatoribus zelus ac religio, ex parte Ecclesiæ vero œconomia, indulgentia atque necessitas fuit, postea in jus assumeretur, atque posteriores jamjam in electiones, constitutiones personarum ecclesiasticarum, episcoporum, horumque causas, et alia Ecclesiæ negotia sese liberius ingererent; unde collisio, dissidia inter utrumque statum politicum et ecclesiasticum exorta sunt.

Sed non minus de excessu postulabantur episcopi, atque summi Pontifices. Illi cum in negotiis regni publicis magnam auctoritatem, et in comitiis vota haberent, insuper pietate Imperatorum etiam causas et lites mere civiles ad se trahere, atque decidere possent, uti constat ex capitular. Caroli M. lib. 6, c. 366, ubi etiam citatur lex Theodosii Imp. lib. 16, c. 11, etc., sicque sensim causas, quæ sunt mixti fori, privative ad se traherent, sæpe etiam sive per se, sive per suos archidiaconos clerum et populum plurimum gravarent; Pontifices Romani vero, dum prius a principibus vel primoribus rogati tanquam patres spirituales et arbitri in

caussis regni et Regum arbitrium in se suscipiebant, regna, provinciæ sponte tributa et census offerebant, juste ac necessario ecclesiis, corrupto per simoniam et concubinatum clero, aut ob ignorantiam et alia vitia inepto, per digniores, habilesque providerent; postea autem illud arbitrium sibi strictius vindicare vellent, census cum rigore exposcerent, legati a latere missi, quamvis sine culpa Pontificum, et limites suæ potestatis aut moderaminis egressi per collectas etc. statum et provincias gravarent, collationem illorum beneficiorum perpetuo sibi reservarent; hinc ex parte potestatis ecclesiasticæ non minus excessus fuit, ex quo tandem illæ querelæ et gravamina nationum suum ortum traxerunt.

Diu utrinque disceptatum fuit, donec per pacta, concordata etc. amicabilis via quæsitæ, et tandem obtenta fuit. Cum ergo Ecclesiæ et reipublicæ plurimum intersit, ut pax et tranquillitas publica inter utrumque statum conservetur, quis negaverit, principi incumbere, ut invigilet, ne quid etiam ab ipsis summis Pontificibus successu temporis contra hæc pacta et pacem publicam attentetur, et concordia ruat; facile enim summi Pontifices falsis precibus, importunis suggestionibus circumveniri, adversus regni concordata vel privilegia aliquid concedere, vel ab iis sub- et obreptitiæ obtineri possunt, quia singula omnium regnorum ac nationum pacta, jura et commoda semper præ oculis ha-

bere nequeunt, et quæ minime essent concessuri, si per sinceram, justamque narrationem infomarti fuissent.

Accedit, quod nonnunquam materia mixti fori sit, et rationes status publicas, disciplinæ ecclesiasticæ et politiæ civilis simul implicatas habeat, eaque sub vario respectu considerata a diversis potestatibus ecclesiastica et sæculari pendeat.

Utrobique ex hoc fine *placetum Regium* non tantum justum habet fundamentum, sed et Pontifex invitus esse non censetur, quia legitimis juribus, concordatis, privilegiis regnorum derogare velle, aut gravamen inferre, nunquam præsumitur. Hæc equidem de caussa et fine hujus *placeti regii* dicta sunt; unde etiam patet, quare posterioribus primum sæculis, nempe post enata pacta, concordata, ejusdem usus cœperit, in prioribus vero hujus nec usus, nec mentio unquam fuerit?

Sed jam de ejus objecto et usu ipso etiam agendum erit. Materia fidei, dogmata, horumque decisiones et definitiones, atque ipsa potestas clavium non subjacent *placeto Regio*, sic ut principes quidem eas, utrum non quid aliud contineant, inspicere possint, sed tamen executioni dare teneantur. Hujus ratio manifesta est, quia principes non minus ac alii fideles doctrinam fidei et morum a pastoribus Ecclesiæ accipere debent, et potestati clavium subjecti sunt. D. Bar-

thel opusc. II, de jure reform. antiq. art. 8, n. 24, ait : *Reges et principes catholici — — volentes per se vel in suis auditoriis examinari constitutiones ecclesiasticas, bullasque Romanas, neutiquam se præsument in judices fidei et religionis erigere, aut decidere, quid de fide credendum, aut non credendum sit, neque potestatem legislativam in negotiis ecclesiasticis sibi arrogare, sed duntaxat ad suum examen et extrajudicialem quamdam notionem, sive nudam et generalem inspectionem eas revocari prætendunt. — — Aliud enim longe est, principem se interponere promulgationi novæ legis per suas provincias, ejusque executioni, et aliud velle judicare de ipsis articulis et dogmatibus, sive quid credendum de fide sit, vel non credendum, definire et determinare, ac canonem ecclesiasticum circa res spirituales condere.*

Pariter principes leges mere ecclesiasticas, statuta, mandata, item ordinationes, provisiones jure aut per concordata summo Pontifici debitas executioni mandare tenentur. Quippe illæ vel ad potestatem clavium pertinent, vel in jure communi et pactis firmanantur, quibus contravenire nullo modo possunt, aut debent, quia juri ecclesiastico semel stabilito et communi non supereminet princeps, pacta autem bilateralia sunt; hinc idem Barthel dissert. general. de concordat. cap. 3, sect. 3, num. 4, ait : *neque exinde ejusmodi principes catholici partem aliquam po-*

testatis jurisdictionalis, vel canonibus judicia circa sacra, e. g. decidendi articulos fidei, judicandi causas spirituales, verbo, ullam auctoritatem aut usum clavium, quas ad solvendum aut ligandum, Christum soli Petro et apostolis, eorumque successoribus, Romano præcipue Pontifici, contulisse, fide indubitata tenent, attingere, et sibi usurpare, neque legitimas Pontificias provisiones aut leges et ordinationes rejicere, aut earum executioni obicem ex æmulatione objicere præsumunt. Hæc de principibus asserit D. Barthel, quos vocat catholicos.

Ex his sequitur, *placetum Regium* tantum materiam mixti fori, concordatorum, item privilegiorum ac consuetudinum regni specialiter et proprie pro suo objecto habere; in reliquis inspectionem non negari, sed nec executionem impediri posse, aut debere.

Quare inter rectum usum et abusum *placiti Regii* distinguendum erit. Politici, adulatores hodie sæpe inter jura potestatis civilis numerant, quæ per se mixti fori sunt, aut omnino ad potestatem ecclesiasticam pertinent: principibus adulantes manus etiam in sacra exporrigere suadent, sub prætextu *placeti Regii* etiam justas ordinationes summi Pontificis non raro cum præjudicio Ecclesiæ vel potestatis ecclesiasticæ impediunt, vel etiam ecclesiasticis personis damnum aut violentiam inferunt, sicque illud ipsum medium, quod ad pacem et concordiam adin-

ventum fuit, in caussam novarum litium et dissidiorum convertitur.

Profecto abusus foret, si titulo *placeti Regii*, rescripta et bullæ in materia dogmatica fidei et morum, item circa ordinationes et leges pure ecclesiasticas, quæ præcise ad potestatem ecclesiasticam pertinent, neque concordatis, juribus, consuetudinibus regni in aliquo adversantur, vel retinerentur, vel executioni non mandarentur. Quippe jus *placeti Regii* fundatur in jure defensionis, atque in protectione reipublicæ et Ecclesiæ: sed princeps Ecclesiam et rempublicam contra fidem, religionem et potestatem ecclesiasticam defendere non potest; non enim religio evertit regionem, ut ait D. Barthel, sed ea omnino necessaria est. Contra talem abusum reclamavit clerus Gallicanus anno 1615, quod concilium Tridentinum non promulgaretur in generali conventu, in quo aderant tres cardinales, 50 episcopi et triginta secundi ordinis ecclesiastici viri, atque per hoc satis protestatus fuit, dum declaravit, se teneri ex officio et in conscientia ad acceptandum concilium Tridentinum, et se de facto illud acceptare, quod subscriptionibus ac juramento ad sancta evangelia confirmavit, atque dein etiam in variis conciliis provincialibus recepit, licet *placeto Regio* firmatum non fuisset.

Abusus est, si singulæ episcoporum litteræ pastorales, ordinationes, statuta *placeto Regio* sub-

jiciantur : in Gallia tales eidem non subjiuntur, sed datur appellatio ab abusu. De episcopis non potest præsumi, quod contra concordata, jura, consuetudines regni aliquid moliantur, quia illa semper præ oculis habent, et melius de his informati sunt, quam summus Pontifex. Dein sic potestati et justæ disciplinæ ecclesiasticæ nimium præjudicium et impedimentum inferretur.

Abusus est, si imperantes ex æmulatione vel odio retineant litteras apostolicas, vel nolent permittere harum promulgationem aut executionem. Ita Barthel cit. opusc. de jur. reform. ant. et in annotat. ad jus can. lib. 1, tit. 2, § 4, q. 3.

Abusus est, si litteræ Pontificiæ vi placeti Regii in materia disciplinæ retineantur sub prætextu, quod hæc vel illa pars disciplinæ potestati sæculari subjaceat, quando hactenus ad forum ecclesiasticum pertinuit. Hoc enim non tam esse sua jura defendere, quam alienæ potestati vim inferre: neque dum rationes status politici sæpe mutantur, quando tunc sub novis his rationibus aliquid creditur ad potestatem civilem pertinere, eo ipso sequitur, quod Ecclesia aut potestas ecclesiastica statim debeat suo juri quæsito cedere, quia potestas Ecclesiæ per se independens est a potestate laica, et materia per amicabilem concordiam vel est transigibilis, vel limites utriusque potestatis utrinque inquiri debent.

Hæc propositio, quæ hodie a pseudo-doctis et politicis passim asseritur, atque pro veritate venditur, nempe *quod disciplina exterior Ecclesiæ, et quidquid humani instituti est, ad jus Regis pertineat*; hæc, inquam, propositio omnino falsa est, sacræ scripturæ, traditioni, conciliis œcumenicis etc. adversatur, atque per eam potestas et jurisdictio in Ecclesia aperte negatur. Certum enim est, apostolos, Pontifices, concilia ab initio nascentis Ecclesiæ disciplinam in Ecclesia exteriorem et interiorem propria auctoritate et jurisditione ordinasse, mutasse, dempsisse, addidisse, hancque potestatem Ecclesiæ competere, sæpe in conciliis contra hæreticos definitum fuit. Si ergo circa aliquod punctum disciplinæ controversia inter utrumque statum oriatur, fas non est potestati sæculari, eam partem disciplinæ jurisditioni Ecclesiæ subtrahere, aut sibi vindicare: attamen si respublica inde detrimentum patiatur, debet Ecclesia eam sic attemperare, ne reipublicæ in justum gravamen aut præjudicium amplius inferatur. Quod si vero talia principia status arripiantur, per quæ illa pars disciplinæ omnino a jurisditione Ecclesiæ eximatur, hoc jam non jus respective ad Ecclesiam, sed vis et violentia reputabitur, quæ nulla possessione firmari, nec in exemplum trahi potest, cum ob mutata status principia, Ecclesia et potestas sacra per se independens jus suum perdere, aut abdicare non debet, nec potest.

Hactenus dicta non ita intelligenda esse velim, quod princeps, ut advocatus et defensor Ecclesiæ, disciplinæ in suo statu collabenti vel collapsæ nullum remedium adferre, aut reformationem præcipere non possit; tantummodo volumus, id fieri per media convenientia, conformiter ad canones et praxin Ecclesiæ præstabilitam, atque per eos, qui potestate et jurisdictione ecclesiastica potiuntur. His viis videmus in Gallia, manum admovente Rege, disciplinam jugiter conservatam aut instauratam fuisse. Aliud quippe est, sacram disciplinam mediis aptis promovere, excitando et adjuvando potestatem Ecclesiæ, ut illa principali fini, qui est salus æterna fidelium, inserviat: et aliud, disciplinam Ecclesiæ ad politiam sæculi conformare, ut huic potius, et politico interesse status subesse cogatur; advocatus enim et tutor alieno, non proprio nomine et auctoritate agere debet.

Habet ergo *placetum Regium* suum rectum usum; sed non minus facile abusus irrepere potest, si princeps non meminerit, se non tantum defensorem reipublicæ, sed et tutorem ac vindicem Ecclesiæ esse. Dein dum *placetum Regium* pro promulgatione et executione legis ecclesiasticæ prætenditur, quis unquam legi sponte se subjicit, et sententiam in seipso et charis suis domesticis libenter exequitur? quis credat, a politicis et consiliariis status libenter subscribi legi ecclesiasticæ, et executioni mandari, quod sæpe suis

affectibus, passionibus, genio, interesse minus favere dispicitur?

Porro interest adhuc quærere, postquam potestates sæculi per *placetum Regium* jure defensionis reipublicæ utuntur, utrum Ecclesia, Pontifex, episcopi non eodem jure et *placeto ecclesiastico* uti possint contra edicta et ordinationes magistratus politici, quibus potestas et jurisdictio ecclesiastica impetitur, vel præjudicium inferitur? utraque potestas per se est invicem independens, nulla alteri præjudicium inferre debet, quævis jure defensionis potitur, ideo potestati civili gladius materialis, ecclesiasticæ gladius spiritualis concessus est; cum igitur rationes utrinque sint æquales, et cuilibet æqualiter incommoda et pericula obvenire possint, nullum obstat rationale fundamentum, quo minus Ecclesia jure *placeti ecclesiastici* uti possit. Fuit nuper, qui hoc argumentum ridicula responsione eluderet, nempe non esse præsumendum de potestate sæculari vel principe, quod Ecclesiæ unquam præjudicium inferre vellet: quasi illa nunquam possit exorbitare, et ultra suos fines atque limites vagari; quasi illa semper justa proponat, et infallibilis sit: quasi illud nunquam adhuc factum sit, nec modo fiat, sicque adhuc inani præsumptioni standum sit, dum facta et exempla toties contrarium docent?

Sed quantuncunque hæc futilia et ridicula sunt, attamen aliud obstat impedimentum, per

quod illud *placetum ecclesiasticum* , alias de se legitimum suo careret effectu , nec etiam opportunum foret. Potest princeps vel magistratus inspicere ordinationes Pontificias , utrum nihil pactis , juribus , privilegiis , consuetudinibus regni et ecclesiarum contrarium contineant , quibus nihil derogare , nec etiam edidisse præsumitur Pontifex , si ea præ oculis habuisset , vel rite instructus fuisset : sed vice versa non potest Pontifex omnium regnorum et statuum edicta , et leges , quotidie emanantes inspicere , et simul cujusvis in particulari pacta , privilegia , commoda , consuetudines scire atque ponderare ; possent equidem hoc episcopi quilibet respective in suo statu vel regno , sed pariter adhuc alia ratio obstat , quo minus etiam hoc possibile aut opportunum videatur. Si edicta principum vel statuum ante promulgationem ad episcopos deferri deberent , id multum derogaret auctoritati principis , et retardata executio vel promulgatio legis nocere posset ; nam populus facile persuaderi posset , plus auctoritatis in episcopo etiam quoad civilia , quam in principe residere , penes episcopum stare , ut lex vel mandatum executioni non mandetur , sicque potestas Regia in contemptum abiret , et non raro coarctari posset cum detrimento reipublicæ. Equidem id ipsum fors contra *placetum Regium* objici poterit ; sed quia princeps est tutor et defensor Ecclesiæ , hujusque officii memor illo non aliter nisi jure

defensionis uti debet, ideo Ecclesia non tantum a *placeto Regio* abhorret : quod si in alium finem utatur , utique per hoc male consultum erit Ecclesiæ. Attamen utriusque placeti ulterior adhuc ratio discriminis est, quod princeps semper sufficientia et efficacia media habeat impediendi, ne leges Pontificiæ in sua ditione promulgentur, hinc satius est, eas submittere placeto Regio, quam permittere, ut auctoritas Pontificia publice contemnatur, et leges sæpe optimæ suo effectui et fructu careant. E contra nec Pontifex, nec episcopi impedire possunt, ne leges civiles promulgentur et si semel promulgatæ sunt, Regius honor non patitur, ut iterum ad displicentiam Papæ, vel alicujus episcopi revocentur. Hæc igitur omnia non quidem juri *placeti ecclesiastici* (quod ut dixi, iisdem fundamentis innititur, atque per se non minus salubre, justum et legitimum foret) sed hujus executioni et fini obstare videntur.

Quid ergo superest Ecclesiæ, quo se contra invasiones et usurpationes potestatis sæculi defendat? olim Pontifices, episcopi dehortabantur, arguebant, obsecrabant in omni patientia et doctrina secundum monitum apostoli, quod jam vidimus in Hosio, Athanasio, Gregorio Nazian. Ambrosio, ut tot summos Pontifices taceam. Dum hæc nihil proficiebant, gladio spirituali se et Ecclesiam defendebant damnando, anathematizando, censuras infligendo : vidimus Henoticonzenonis,

Ecthesin Heraclii, typum Constantis, investituras rejectas atque damnatas fuisse : nec alia similis defensionis exempla desunt. Tandem introducto *placeto Regio*, cum jam potestas Ecclesiæ in suo exercitio non raro nimium atque indebite impediretur, Pontifices suas leges, sententias, novo stylo introducto, Romæ in campo Floræ promulgari faciebant, libros, scripta censuræ subiciebant, damnabant, prohibebant, configebant : sed postquam illa promulgatio pro omnibus provinciis orbis catholici insufficiens visa est, et jam modo hodierni pseudo-politici cum Febronio censuras Romanæ congregationis indicibus publice in invidiam trahant, censuras, fulmina Romana non metuenda, imo contemnenda esse doceant, et veteri Ecclesiæ ignoto atque inaudito ausu ne quidem subditum sine præscitu sui principis excommunicari posse prætendant, stantibus his principiis atque doctrina, quid amplius superest, quam ut Pontifices, episcopi videntes abominationem desolationis stantem in loco sancto Ecclesiæ, hujusque potestatem penitus contemptam atque conculcatam esse, claves Petri in sinum suum recondant, ac cum illa muliere apocalyptica, quæ figura est Ecclesiæ, in solitudinem fugiant? nunc ad reliqua respondendum erit.

Ad 1. Quando quæ a curia principis emanant, ab ipso principe emanasse creditur, nescio, quomodo sanctam sedem a curia Romana secernere

possit Febronius , ut non ipsum centrum unitatis de scandalis occasione schismatis , impedimento reunionis hæreticorum et conversionis infidelium accusare debeat. Si tamen sola curia suspecta sit, datur humilis recursus sicut ad principem, ita ad Papam.

Ad 2. Recte monet de concilio Tridentino : id ipsum citata sess. 25 , cap. 20 , de reform. officium Imperatoris, Regum , principum in Ecclesia exponit, quod si adimpleatur, omnia salva erunt. Verba damus, et videat quisque utrum cum doctrina et systemate Febronii etc. conveniant : *sancta synodus sæculares quoque principes officii sui admonendos esse censuit, confidens eos, ut catholicos, quos Deus sanctæ fidei, Ecclesiæque protectores esse voluit, jus suum Ecclesiæ restitui, non tantum esse concessuros, sed etiam subditos suos omnes ad debitam erga eorum, parochos et superiores ordines reverentiam revocatuos, nec permissuros, ut officiales vel inferiores magistratus Ecclesiæ et personarum ecclesiasticarum immunitatem, Dei ordinatione et canonis sanctionibus constitutam, aliquo cupiditatis studio, seu in consideratione aliqua violent, sed una cum ipsis principibus debitam sacris summorum Pontificum et conciliorum constitutionibus observantiam præstent. Decernit itaque et præcipit, sacros canones et generalia concilia omnia, nec non alias apostolicas sanctiones, in favorem ecclesiasticarum personarum, libertatis ecclesias-*

ticæ , et contra ejus violatores editas , quæ omnia præsentī etiam decreto innovat , exacte ab omnibus observari debere. Proptereaque admonet Imperatorem , Reges , respublicas , principes et omnes et singulos , cujuscunque status et dignitatis extiterint , ut quo largius bonis temporalibus , atque in alios potestate sunt ornati , eo sanctius , quæ ecclesiastici juris sunt , tanquam Dei præcepta , ejusque patrocínio recta venerentur ; nec ab ullis baronibus , domicellis , rectoribus , aliisve dominis temporalibus seu magistratibus , maximeque ministris ipsorum principum lædi patiantur , sed severe in eos , qui illius libertatem , immunitatem atque jurisdictionem impediunt , animadvertant , quibus etiam ipsimet exemplo ad pietatem , religionem , ecclesiarumque protectionem existant , imitantes anteriores optimos , religiosissimosque principes , qui res Ecclesiæ suæ imprimis auctoritate ac munificentia auxerunt , nedum ab aliorum injuria vindicarunt etc.

Hactenus verba decreti. Febronius ex hoc decreto probat , Reges et principes *jure divino natos* esse defensores et protectores Ecclesiæ : si in hoc valet decretum , etiam in cæteris valebit , ubi illorum officium exponit , nempe ut omni clero reverentia habeatur : ut Ecclesiæ jus suum restituatur : ut Ecclesiæ et personarum ecclesiasticarum immunitas Dei ordinatione et canonicis sanctionibus constituta N B. nullo cupiditatis studio etc. violetur : ut etiam a principibus sum-

morum Pontificum constitutionibus debita observantia præstetur : ut canones et apostolicæ sanctiones de libertate Ecclesiæ et personarum ecclesiasticarum contra violatores exacte observentur, et severe in illos animadvertatur etc. Hæc omnia si non observent principes, utique officio protectoris Ecclesiæ juxta Tridentinum nequaquam satisfaciunt. Allegavit Febronius hoc decretum Tridentini, nunc ipse cum illo suam doctrinam conciliet.

Ait quidem, Reges et principes esse defensores canonum *verorum*, non *spuriorum*. Bene est : sed si *veteres* et *veros* canones inspicias, si ad hos disciplina Ecclesiæ redigi debet, tunc plures tales invenies de immunitate reali et personali locorum, personarum, bonorum ecclesiasticorum, ita ut ne quidem monasteria monachorum in diversoria laicorum commutari possint. Canones admittit, ad tales provocat; unde ergo doctrinam contrariam tenet?

Ad 3. Lamentabile est, quod vetus disciplina caussa laicorum, qui rigorem amplius ferre nolebant, caussa cleri vitiis depravati, caussa episcoporum, qui suis officiis deesse cœperant, debuerit immutari : sed magis lamentabile, quin et contradictorium est, quod vetus disciplina revocari postuletur ab iis, qui hujus jugum certo portare nolunt, atque ipsos canones, qui ex ea adhuc supersunt, vigentque, abrogari faciant, culicem excutientes, et camelum deglutientes,

festucam in oculo fratris videntes et trabem in proprio oculo non considerantes. Jacent utique sancti canones non per Isidori decretales, sed per pseudo-doctorum et politicorum falsa systemata et doctrinam. Argumenta Emanuelis Schellstrate, Natalis Alexander nequaquam solvit, neque solvit Febronius; non igitur ineptissimæ fabulæ sunt, sed merito triumphant. vid. cap. 6, in not.

Ad 4. Pius IV, invitavit principes ad protectionem, observationem et executionem concilii Tridentini; inde nascitur facultas condendæ legis in ejusdem concilii executionem et manutentionem sic, ut neque dispensationes apostolicæ admitti debeant? qualis hæc sequela? an Pius IV, per hoc flagitavit, ut a potestate sæculari sibi manus ligentur, claves Petri auferantur, dum tamen in ipso concilio expresse cautum fuit, ut *auctoritas sedis apostolicæ in omnibus salva sit, et esse intelligatur*? nunquid manifeste potestas sæcularis tantum ut subsidiaria atque in auxilium imploratur, potestate principali manente penes concilium et Pontificem?

Sed ait Febronius: sedes apostolica sine ulla caussa et necessitate *ordinarie* dispensat. Dico, hoc falsissimum esse. Justa caussa semper proponitur, vel subest; quod si ob- aut subreptio intercedat, preces impetrantis veritate non nitantur, has ipsi potentes suo patrocinio sustentent, quin etiam motiva prius in curiis episcopo-

rum examinata sunt, in hos, non in dispensantem culpa rejicitur. Vid. cap. 5 et 7, in not. Novi ego exempla, ubi tales dispensationes denegatæ fuerunt, et Febronius ait, *ordinarie* dispensari. Cardinalis Camus recte egit retinendo brevitalia dispensationum et indulgentiarum; ipse enim scire potuit, an revera legitima causa adfuerit? Pontifex scire non potuit, qui si scivisset, gratiam non concessisset, et ideo ordinarie clausula additur: *si preces veritate nitantur*, secus ipse vult, gratiam concessam non valere. Sed quid? si ipsæ curiæ episcopales tales dispensationes et indulgentiarum largitiones promoveant. Quid? si hodierni pseudo-canonistæ et theologi cum Febronio et politicis prætendant, omnes episcopos habere plenam potestatem dispensandi in omnibus materiis dispensabilibus, etiam in juramento, votis solennibus universaliter, et quidem sine causa canonica, nempe tum, quando solum adest voluntas principis, aut aliqua ratio status obmovetur. En inscitiam! en adulationem! e contra supremus Pontifex et universalis pastor non possit? en invidiam!

Ad 5. Galli magna cum reverentia agunt cum Pontifice: hoc utique verum est. Dum vero Barthelium citat Febronius, ejusdem Barthelii verba in hanc rem dissert. gener. de concord. cap. 3, num. 10, adferre opportunum erit. *Ordo porro modusque in dicto recursu (ad Imperatorem) omnino servandus est, tum ne Cæsarea*

majestas præpropere, immodeste, ac indiscrete fatigetur: tum ne immunitas ecclesiastica gravis labefactionis periculo inde exponatur, idemque fatum clero Germaniæ contingat, quod Ecclesiam Gallicanam usque hodie affligit, quæ dum a summorum Pontificum decretis et bullis passim ad potestates sæculares recurrit, potestatis sæcularis facta est serva, et cum Romanæ sedis jurisdictionem moleste nimis, ac plus æquo graviter tulit, suam a laica fere absorptam deprehendit, ac ingemiscit. Spondanus Apamiensis episcopus et ipse Gallus in suis annalibus ad ann. 1438, num. 22, post receptionem concilii Basileensis et sanctionis pragmaticæ idem ingenue fatetur, cujus verba non semel allegavi. Ideo mirum non est, Gallos cum Pontifice reverentius agere, et videant episcopi Germaniæ, quo itinere vadant, certe adhuc felices, si faciant aliena pericula cautos.

Ad 6. Quid futiliter principum et magnatum attentionem provocat? caussæ episcopales majores jam diu ante Isidori decretales, et jam in veteri Ecclesia reservatæ erant. Vid. cap. 4, in not. Num impedimenta, quæ profert, non etiam in conciliis provincialibus aut nationalibus a loco episcoporum accusatorum vel litigantium longe dissitis occurrunt, præcipue dum illa concilia sæpe post plures annos vix celebrabantur? an non eadem impedimenta adesse possunt, quando in late diffuso regno per aliquot centena mil-

liaria appellantes ad principem recurrere debent?

Ad 7. Etiam Episcopi, præsidēs provinciarum malis affectionibus agitari, injustam sententiam ferre, et subditos gravare possunt : quis hoc negabit? et quidem eo facilius, quando hi subditi homines privati sunt; cur igitur his adpellare non liceat? cur remedium defensionis denegetur ideo solum, quia contemptibiles, quia homines privati sunt? infelix regnum, in quo ad principem non patet aditus, nisi nobilibus, eminentioribus tantum, atque adulatoribus!

Ad 8. Principibus indifferens esse non debet, sed omnino urgere et exequi oportet, quod semel publicis pactis et concordatis firmatum est. Ideo mota a Febronio querela aut monitio superflua est, imo decori inclitæ nationis Germanicæ, atque justitiæ adversatur, si pactis et concordatis non statur. De reliquo abstineant subditi a petendis gratiis, et nihil solvere debebunt.

Ad 9. De juribus episcoporum, et quomodo aliqua sponte vel cum caussa ad summum Pontificem remissa fuerint, jam satis alibi diximus, præprimis cap. 7, in not. Dum redit Febronius ad illud cum *plenitudine potestatis*, quam in capite Ecclesiæ capere non valet, cur eam in quolibet episcopo capit in suo systemate? dico illi: episcopi vocati sunt *in partem sollicitudinis* pro universa Ecclesia, quia bonum totius Ecclesiæ præ oculis habere et curare debent: vocati sunt

etiam in *partem potestatis*, scilicet quilibet pro sua dioecesi sibi assignata et commissa, non pro universa Ecclesia, cujus tantum a quovis pars in solidum tenetur: non autem vocati sunt in *plenitudinem potestatis*, ne quidem pro parte sibi commissa, neque pro tota Ecclesia, secus omnis subordinatio cessaret, nulla esset hierarchia, quilibet in sua dioecesi teneret primatum, qui soli Petro concessus fuit, neque primate, neque patriarchæ, neque concilio provinciæ subijci posset: esset pastor universalis, totque essent jure divino primates, quot episcopi.

Ad. 10. Febronius ex arena discedere non vult, nisi adhuc semel invisam sibi religiosorum cohortem exagitaverit, calumniis insectatus fuerit. De horum exemptionibus et privilegiis jam diximus. Quod vero illas sententias attinet, si gravibus et immotis fundamentis nituntur, quæ subruere non valent, juste eas defendunt, et injuste proscinduntur, contumeliis afficiuntur, opprimunturque; certe Febronius cum suis illa fundamenta et sententias evertere nequaquam potuit; e contra ipsius temerariæ opiniones, invidiosa et male consuta argumenta facile et solide confunduntur, evacuantur. Si religiosi suis in principiis et sentiis de falsitate convinci nequeunt, etiam de adulatione erga Papam accusari non possunt: at quia Febronius falsis principiis innititur, de facto erroris, falsitatis, contradictionis sæpe convincitur, nihilominus iisdem principiis inhæret,

eum potius adulationis erga principes et episcopos reum agere possumus. Famosam ligam Gallicam memorat, dumque hujus invidiam in solos monachos rejicit, vel historiæ genuinæ expers, vel falsitatis vincitur: non dicam, Regem Hispaniæ, ducem Sabaudix, multosque principes huic ligæ accessisse, fovisse, sed etiam dum postea multi scriptores Galli in hanc ligam calamum strinxerunt, inter hos etiam ipsi religiosi inveniuntur, et Febronius his solis totum malum, quod evenisse creditur, imputat. Pariter cum hoc ipso tempore, antesignano Febronio, sævissimum bellum contra monachos movetur, observatione dignum est, quantum dispar sit sensus Galliæ in hoc puncto, videri potest in edicto Regio Ludovico XV, 26 Martii, anno 1768, edito, item quæ dominus De Vayer de Busigni, celebris parlamenti Parisiensis advocatus, in suo opusculo de ætate religiosæ professionis a Rege sancita in laudem ordinum religiosorum dixit. Josephus I, Rex Portugalliæ, epistola ad Antonium de Souza Pereira univers. Conimbric. vicerectorem die 14 Decemb. anno 1768, scribit, *religiones super Dei altaria plurimos et magni nominis sanctos elevasse, qua de re æquo jure omnem existimationem sibi promerentur*. Plura taceo; quippe nec ista regularis professionis osoribus placebunt.

Ad 11, 12, 13. Cardinalis Cusanus non ait, quod Imperator sua propria auctoritate, sed *una*

cum toto concilio id agere debeat, nec dicit, ab hoc concilio excludi Papam, et si diceret, nostra argumenta contra Cusanum æque valebunt. Neque consilium Cusani tanti ponderis, æquitatis et justitiæ est, ut illud statim sequi debeamus. De cætero jam dixi : si vetus disciplina, antiqui canones revocandi sunt, etiam illi de immunitate reali et personali locorum, bonorum, personarum ecclesiasticarum, de regularibus monachis etc. observari, e contra multa privilegia, consuetudines particularium ecclesiarum cessare debebunt. Taceant ergo veteres canones intempestivi hi zelatores et reformatores, vel se ipsos contra illos se egisse fateantur.

Quæ sequentibus numeris ponuntur, *placetum Regium* attinent, de quo, quod supra fusius dixeram, in unum contraho. *Placetum Regium* nec alium finem, nec rectum usum habere potest, quam ne quid contra bonum status politici, jura regni, pacta, concordata, legitima privilegia et consuetudines invehatur; hinc maxime post concordata cum nationibus inita locum habet: in materiis autem dogmaticis, mere ecclesiasticis, et quæ potestatem ecclesiasticam attinent, usum habere non potest, nisi solummodo ad inspiciendum, utrum bullæ, brevia etc. non quid prioris generis simul contineant? in priori casu princeps inspectionem habet ut supremus reipublicæ curator, vel pars compaciscens; in secundo ut defensor

Ecclesiæ ad exequendum per legem subsidiariam, quod principali auctoritate ecclesiastica constitutum fuit.

Porro Febronius hoc capite de libertate Ecclesiæ agit, atque pro remedio libertatis recuperandæ ponit idipsum, quod facile in abusum verti, et libertati Ecclesiæ maxime noxium esse potest.

§ IX.

Sextum, idque generalius remedium in legitima resistentia defigitur.

Superiora remedia in unico generali, scilicet *resistentia* comprehenduntur. Gravissimi theologi et canonistæ, etiam Romani, Turrecremata, Sylvester Prieras, Jocabatius etc. tunc comprobant eam, quando disciplina evertitur, jura aliorum tolluntur, scandala generantur, ut adeo *de thesi* vix aut nulla supersit quæstio, sed de *hypothesi* solum, quando nempe exstent illi casus. Gregorius VII, lib. 2, epist. 1, ad Arragoniæ Regem scripsit: *solet sancta et apostolica sedes pleraque, considerata ratione, tolerare, sed nunquam in suis decretis et constitutionibus a concordia canonicæ traditionis deviare.* Alexander III, in cap. 6, X, de præb. et dignit. *Si mandatum nostrum pro alicujus provisione receperis, qui aliud beneficium habeat, de quo valeat commode*

sustentari, nisi forte in litteris ipsis de hoc mentio habeatur, aut si non potest ei sine scandalo provideri, æquanimiter sustinemus, si pro eo mandatum nostrum non duxeris exequendum. Cap. 3, X, de consang. dum legatus apostolicus in certis gradibus prohibitis generalem dederat dispensationem, Coelestinus III decidit, dispensatos conjungi non debere, *sed observatæ consuetudini deferendum, quam aliud in dissensionem et scandalum populi statuendum, quadam adhibita novitate.* Innocentius III, lib. 1, epist. ad Faventin. episcop. *quæ in derogationem sanctorum canonum attentantur, tanto potius infringi volumus, et carere robore firmitatis, quanto auctoritas universalis Ecclesiæ, cui præsidemus, ad id nos provocat, et inducit.* Adde ejusdem Innocentii rescriptum in cap. 6, X, de cleric. conjug. Modum et formam hujus resistantiæ Febronius proponit ex Matthæo Parisio in Roberto Grossetestio episcopo Lincolnensi hist. Anglic. ad ann. 1253, pag. 582, qui ad aliquod decretum Innocentii IV, P. contestata prius affectione, devotione filiali, reverentia, obedientia, nihilominus quia illud decretum peccatum induceret, apostolicæ sedis sanctitati et catholicæ fidei adversatur, his verbis utitur: *unice, finaliter et obedienter non obedio, contradico, rebello, additque, hanc suam contradictionem, et actionem nec contradictionem esse, nec rebellionem, sed filialem divino mandato debitam Papæ hono-*

rationem. Cardinales indignationem Papæ compescentes fatebantur vera esse, quæ episcopus dixit, suam contradictionem non prævalituram, illum ipsis religiosiorem, sanctiorem, excellentiorem esse.

Repetit dein auctor oppositionem S. Cypriani, in qua usque ad mortem perstitit, cui, juxta Bellarminum, persuasum erat, perniciosum a Papa errorem sustineri, ideo Pontifici contra conscientiam suam parere non poterat. Ipse Gratianus dist. 19, can. tradit, R. Pontificis constitutiones quasi oracula D. Petri acceptanda esse, cum hac tamen exceptione, *in quibus nec Patrum præcedentium decretis, nec evangelicis præceptis aliquid contrarium invenitur.* Eodem teste, dist. 31, can. 1, Pelagii II decretalis S. Gregorio M. *dura et incompetens visa est*, quia juxta glossam *fuit contra evangelium.* Optandum foret, ut episcopi Romanis decretis sese opposcentes sanctitate et sano zelo pares sint Cypriano et Roberto Lincolnensi.

1. Cardinalis de Turrecremata in summa de Ecclesia lib. 2, cap. 106, tertium remedium ponit *resistentiam* per cardinales, quare non per episcopos? quartum, quando Papa incurrit simoniam, non acceptare ea, quæ male et contra legem Dei per eum gesta sunt: quintum, convocare concilium generale per cardinales, vel alios primo ad monendum et exhortandum Papam, non ad eum deponendum, dein ad invo-

candum precibus, jejuniis, rectis operibus Deum, tandem his mediis nihil proficientibus ad providendum de modo et forma resistendi malis, invocato etiam brachio sæculari.

2. Similia ferme tradit Sylvester Prieras in summa, verbo *Papa*.

3. Cardinalis Dominicus Jocabatius lib. 8, de concil. art. 3, laudat Baldum dicentem : *Si Papa non vult uti rationibus, ubi tractatur de periculo mundi, debet compesci armis*. Et in sexto remedio ait : *concilium sic coadunatum invocabit brachium sæculare, ut puta Imperatoris, vel aliorum principum, ad providendum de modo et forma resistendi malis, quæ Papa facere tentaret, ne Ecclesia periclitaretur*.

4 et 5. Thomas de Vio cardinalis Cajetanus tract. 1, de auctorit. Papæ et concilii cap. 27, Franciscus de Victoria relect. 4, de potestat. Papæ et concil. dicunt, posse concilium generale convocari etiam invito Papa, ei obedientiam negari, brachium sæculare ad ei resistendum implorari, quando vellet Ecclesiam et thesauros Ecclesiæ S. Petri destruere, bona Ecclesiæ dissipare, scandala et disturbia in Ecclesia excitare, aliquid contra statum universalis Ecclesiæ moliri etc. etc.

6. Ergo hæc remedia adhiberi etiam possunt, quando Papa conaretur regimen in Ecclesiam invehere a Christo alienum, illam hæreticis et paganis redderet odiosam, fidelibus indebitum onus imponeret, non quidem omnes episcopos

deponeret, sed tamen juribus propriis spoliaret, sacros canones per frequentissimas dispensationes stylo jam ordinario everteret. Talia una vice molienti resisti deberet, quanto minus per latentia incrementa introducta sunt toleranda. Augustin. tract. 11, in Joan. ait, pertinere ad christianos Reges, commoveri adversus detestandos dissipatores Ecclesiæ.

7. Matthæus Parisius in historia Anglicana aliud refert resistendi exemplum, nempe dum legati curiæ Romanæ pro beneficiis obtrudebant extraneos, Angli sub pœna incendii prohibuerunt talibus adjuvare, adversus hanc usurpationem magis *se mori velle, quam a Romanis confundi* asserentes. Concilium Triburiense, anno 895, can. 30, contestata prius omni reverentia erga apostolicam sedem, statuit, ut si presbyter aut diaconus faslam ab apostolico epistolam, vel aliquid aliud, quod inde non convenerit, detulisse redarguatur, episcopus eum in carcerem detrudere possit, usque dum apostolicus decreverit, quid de talibus lex Romana statuatur.

8. Eidem remedio magis locus erit, si Papa tranquillitatem regni vel cujusdam provinciæ turbare, atque hunc in finem gladio spirituali abuti præsumeret. Ita docet Joannes Parisiensis de potest. Reg. et Pap. c. 20, taliter electores imperii contra attentata Benedicti XII, in oppido Rense, anno 1334, suo concluso hanc sententiam addiderunt : *quicunque aliter docue-*

rit , senserit , factitarit , criminis læsæ majestatis reus , hostis reipublicæ atque proscriptus esto , capi pœnas solvito , bona ejus publica sunt , prædia infiscentur. Apud Goldast. tom. III , pag. 409.

9. Rursum producit canonem 30 , concilii Triburiensis , in tres partes dividens : prima est contestatio honoris ; secunda , quid agendum de eo , qui falsas litteras , aut aliud , *quod non conveniat* , Roma deferat ; tertia , sanctæ sedi determinatio pœnæ permittitur non pro arbitrio , sed *juxto ordine* , et *juxta legem Romanam* , quæ minimè erat Lex Pontificia. Citat Balluzium , Eccard.

10. Felinus auditor Rotæ in cap. 8 , X , de foro compet. contra Venetos scripsit , *quod laici teneantur servare statuta Papæ et leges super pace.* Non nemo addidit , Felinum hæc scripsisse adulando , sperando dignitatem cardinalatus. Quod bellum attinet Venetos inter et Pontificem , jurisconsulti a Venetis pro consilio rogati responderunt , humanam esse rationem , naturam hîc legem dicere , Venetos præcepto Papæ coarctari non posse , et *cum scandalum esset publicum , et Ecclesia notorie scandalizaretur , nulli dubium , quin de Pontifice potest conqueri.*

11. Inter spurios canones , quibus Romanæ curiæ cum excessu faventes innituntur , non paucae purioris et genuinæ lucis stellulæ in corpore juris tanquam inter nebulas lucent , quæ

in unum collectæ justum contra adversariorum exceptiones lumen accenderent. Tales canones Febronius plures hoc tractatu indicavit, quorum singuli commentarios merentur, et in unum collecti utile eruditæ lucubrationis opus constituerent. Pro corouide ponitur canon. 57, causs. 2, q. 7, e S. Gregorio M. desumptus. *Admonendi sunt subditi, ne cum student plus, quam necesse est, hominibus subjici, compellantur vitia eorum venerari.*

NOTA.

Febronius priora omnia recuperandæ libertatis remedia in unica *resistentia* concludit : de hac *resistentia* jam a paragrapho IV, in notis hucusque egimus, et congrua responsa dedimus. Certe ut *resistentia* sit *legitima*, id ex caussa, modo, ex persona et auctoritate, quæ resistit, et cui resistitur, dignosci debet. Febronius non omnia semper præ oculis habuit, modo unum, modo alterum tantummodo allegans, unde *resistentiam* omni ex parte legitima nequaquam, sed potius conclusiones principibus et omni legitimæ auctoritati formidandæ, atque reipublicæ noxiæ deducuntur.

Dicit auctor, *de Thesi* nullam superesse quæstionem, sed solum *de hypothesi*. At fallitur : inter Febronium, atque theologos et canonistas *de thesi* adhuc quæstio superest ; nam quæritur,

in quonam consistat, et qualis sit ea *resistentia*, de qua agitur? prius ipsa notio et idea resistentiæ examinanda erit; nam Febronius longe aliam, quam illi theologi et canonistæ, proponit.

Verba summorum Pontificum, quos citat, Gregorii VII, Alexandri III, Innocentii III, Febronium magis de eorum modestia, discretionem, cura, et cultu canonum edocent, atque in eo ipso, quod eis toties objicit, confundunt. Hi ipsi tres Pontifices sunt, qui ab eo sæpe et plurimum impetuntur. Quoties queritur, R. Pontifices a canónica traditione deviasse? an non ipse palam asserit, Romam favere pluralitati beneficiorum? an non mox superiori paragrapho sustinet, Romæ in gradibus prohibitis dispensari *ordinarie* et *cum scandalo popularium*? sed si Gregorius VII, ait, quod sancta sedes multa toleret, nempe particularia privilegia, consuetudines locorum, quæ ab universali disciplina deviant, nihilominus in suis decretis a concordia canonicæ traditionis non soleat discedere: si Alexander III, lubens sustinet, ut episcopus mandatum de provisione non exequatur, si obreptitie obtentum sit, aut scandalum pareret: si Innocentius III, novitatem non admittit, nihil in dissensionem et scandalum populi statuendum esse vult, et ideo tales dispensationes revocat, annullat, an in his laudabiles non sunt? an ista non probant, a mente Pontificum longe

abesse , ut scandala , dissensiones excitent , a canonica traditione discedant , aut episcopi talia mandata apostolica , unde simile periculum vel malum oriri posset , exequi cogantur ? Febronius hæc omnia Pontificibus imputat , et modo ex verbis ipsorum Pontificum ostendit , hos nihil minus , quam talia agere vel intendere. Equidem ipse multa adhuc scandala fingit , sed hæc talia omnino non , vel solum pharisaica sunt , quæ Rom. Pontifex cavere nec potest , nec tenetur.

Interim ex his omnibus , quid pro *resistentia* concludere valet ? nec verbum , nec exemplum alicujus resistantiæ , sed solum informatio justa hîc invenitur , et Pontifices sua sponte illa mala abhorrent.

Formam resistantiæ nobis Febronius proponit in Roberto Lincolniensi ex Matthæo Parisio. Ast imprimis Matthæus Parisius ab omni suspitione odii erga sedem apostolicam , nec corruptionis ejus editiones Londinenses et Tigurinæ liberæ sunt : dein Febronius , etsi longiorem Parisii textum adducat , non tamen meminit , quale fuerit illud decretum Innocentii IV , contra quod Robertus insurgit : tandem unde probat , hanc resistantiam fuisse vere *canonicam* ? ubi canones ? an unus audax et inhumanus episcopus , qui in suis litteris eximiam rusticitatem prodit , si tamen alias sit religiosus et pius , *formam* totî Ecclesiæ dare , minus præscribere potest , vel si

ea utatur, hoc ipso conveniens, legitima erit? laudant quidem cardinales Roberti sanctitatem, zelum, eruditionem, item quod vera dixerit, sed nullus modum, quo resistebat, approbat. Porro hoc ipsum exemplum cardinalium contra Febronium monstrat, eos non esse meros Pontificum assentatores et adulatores, quam contumeliam ipsis atque curialibus tam sæpe aspergit, et ubivis invidiam conflare nititur.

De oppositione et errore Cypriani satis diximus, ut opus non sit, ea refricare. Febronius præfracte sustinet, Cyprianum in sua oppositione et errore usque ad mortem perstitisse, et obiisse: hoc D. Augustinus ex Africa et verior et aptior testis de sancto Cypriano non credit, et putat ejus resipiscentiam suppressam esse ab iis, qui illius errore delectati sunt, et tanto patrocinio carere noluerunt; sic enim habet epist. 93, § 38. *Cyprianum aliter sensisse de baptismo, quam forma et consuetudo habebat Ecclesiæ, non in canonicis, sed in suis concilii litteris invenitur; correxisse autem istam sententiam non invenitur: non ingruenter tamen de tali viro existimandum est, quod correxerit, et forte suppressum sit ab eis, qui hoc errore nimium delectati sunt, et tanto veluti patrocinio carere noluerunt.* Inter tales profecto est etiam Febronius.

Sed quid? si Febronius hoc patrocinio carere deberet: si omnia de errore, ac proinde de op-

positione Cypriani omnino conficta fuissent : etiam de hoc dubitare videtur Augustinus loc. cit. dicens : *quanyquam non desint , qui hoc Cyprianum prorsus non sensisse contendunt , sed sub ejus nomine a præsumptoribus atque mendacibus fuisse confictum.*

Tandem Febronius Gratianum citat et glossam : sed utique meminerit, quod ipse Gratiano et ejus decreto omnem auctoritatem adjudicet, ut etiam omnino ex Ecclesia eliminatum esse velit ; pariter novit , quam auctoritatem glossa habeat ? porro si Papa in doctrina fidei et morum *contra evangelium et evangelica praecepta*, quidquam decerneret, in tali casu resistentiam locum habere, nemo dubitat. Sed de hoc casu nobis sermo non est.

Ad 1, 2, 3, 4, 5, 6. Aliter loquuntur, docentque hi theologi, aliter Febronius : apud illos longe alia est resistentia, aliæ sunt causæ, alius modus. Illi omnes dicunt, debere præcedere humilem admonitionem, devotam ad Deum orationem etiam per ipsum concilium, si tale congregetur : dein resistendum esse non a quovis privato aut sua auctoritate, vel obedientiam subtrahendam mandatis Pontificiis, quantumcunque essent contra determinationem concilii, sed resistendum esse per cardinales, vel per concilium generale etiam cum invocatione brachii sæcularis, attamen cum humilitate, obedientia et reverentia, per honestam reprehensionem,

sine depositione tamen, item non negando aliquo pacto auctoritatem illius, sed allegando solum, quod hoc sit injustum, et in detrimentum Ecclesiæ: hæc omnia ex ipsis verbis horum doctorum a Febronio allegatis et recitatis aperta sunt.

Jam aliud est humilis et obsequens remonstratio ac tractatio, aliud vero audax inobedientia: illi auctores docent: reverenter esse agendum cum Romana sede, ne executio adimpleatur, quando rescripta Pontificia magnam alicujus regni perturbationem excitarent, aut certo in detrimentum Ecclesiæ Romanæ, reipublicæ christianæ et disciplinæ Ecclesiæ vergerent; nam, ut ait cardinalis Ursinus, hoc non est intelligendum, quasi quis judex super Papam esse possit, aut auctoritate super hunc præfulgeat, sed per modum defensionis, qui modus oppositionis etiam contra ipsos monarchas et principes locum habere potest. Porro quanquam illorum doctorum auctoritas parum nos moveat, insuper adhuc negamus: tales casus modo existere, ea omnia vera ac tanta esse, quæ Febronius proponit, ut etiam modestior hæc resistentia opponi possit aut debeat, quod hactenus per totum opus in notis probavimus, atque Febronius hoc præcipuum punctum controversiæ, quod prius invincibiliter demonstrari debuisset, jam demonstratum fuisse falsissime supponit.

Ad 7, 8, 9. Hic iterum quæro: utrum Mat-

thæo Parisio certa fides habenda sit? et si res ita se habeat, exemplum resistentiæ quidem ponitur, attamen hoc honestum, conveniens et legitimum fuisse, neutiquam probatur. Joannes Parisiensis quid auctoritatis affert? est quoque alius hic longe casus, nempe de sollicitatione populi ad rebellionem et de publico hoste reipublicæ loquitur.

Pariter num etiam Goldasto fides adhibenda? an verba conclusi ab electoribus præcise contra Benedictum XII, Papam, prolata sunt? an hic proscriptus, banni et fisci poenis subjectus fuit? an talibus Papa feriri potest?

Tandem concilium Triburiense immerito allegat Febronius, quod nedum ullum resistentiæ exemplum dat, sed e contrario etiam vix tolerabile jugum reverenter atque humiliter portare jubet: sic enim habet: *in memoriam B. Petri apostoli honoremus S. Romanam et apostolicam sedem, ut quæ nobis sacerdotalis mater est dignitatis, esse debeat magistra ecclesiasticæ rationis; quare servanda est cum man suetudine humilitas, ut licet vix ferendum ab illa S. sede imponatur jugum, conferamus, et pia devotione toleremus.* Profecto his verbis non resistentia, sed obedientia præcipitur.

Secunda hujus decreti pars vult eum ab episcopo incarcerandum esse, qui *falsas* litteras a Papa detulisse deprehenditur. Hic iterum nulla resistentia erga Papam invenitur; cur enim Papa

defendat eum , qui ejus nomine abutitur , aut litteras auctoritatem habere velit , quæ suæ non sunt , quæ falsæ , aut saltem non nisi per fraudem ab eo sunt elicitaë ? non ergo contra Papam , sed contra falsarium agitur. Febronius vim ponit in illis verbis , quæ majoribus litteris notavit , falsam epistolam , *vel aliud quid , quod inde non convenerit* , sed designatio vocis *inde* satis commonstrat , sensum esse , *quod inde , nempe Roma , non venerit*. Nam tales falsitates et fraudes eo tempore sæpe usurpatas fuisse , plura illius ævi concilia ostendunt. Denique concilium in tantum Pontifici reverentiam defert , ut talem falsarium , qui ab episcopo puniri posset , nihilominus Papæ puniendum reservet. Sed cur et qualiter Pontifex eum puniat ? cur non magis eum defendat , si epistola revera ab ipso et sine fraude emanavit ? dicit concilium : *justo ordine* , id est , secundum leges , puniendum , et dum dicitur , juxta *legem Romanam* , Febronius vult , eam minime *legem Pontificiam* esse ; sed perperam atque ridicule. Cur concilium ad legem Romanam civilem appellet , ab episcopo exequendam ? cur Pontifex definiat , quid tali lege Romana statuatur ? concilium eam legem Romanam vocavit , quam ipse Pontifex Romanus , vel anteriores constitutiones apostolicæ contra tales falsarios vel statuet , vel jam statuerunt.

Ad 10 et 11. Quid huc pertinent conjecturæ atque historiolæ ? quid interest , quo animo Fe-

linus illam propositionem ediderit ? si verba ejus attendantur , potius ex vindicta et odio erga Venetos , vel studio patriæ , quam ut anonymus arguit , ex adulatione et spe cardinalitiæ dignitatis ista protulit ; sic enim aperte habet : *quod laici teneantur servare statuta Papæ et leges super pace : quod allegavi contra Venetos , non timentes Papam , coram quo conveniebantur a tota Italia tanquam fractores pacis , quando patriam meam obsidebant rabie barbarica*. Dein nec ea materia , de qua a Venetis consulti respondebant legulei , huc pertinet , utpote in caussa belli et mere laica , prout ipsi responderunt , *humanam esse rationem , et naturam hic legem dicere*. Quid ista cum resistentia erga legitimam potestatem ecclesiasticum commune habent ? ad canones veros dum iterum provocat Febronius , etiam horum rationem habeat , tales per decursum in nostra caussa plurimos adduximus , tam claros , ut commentariis non indigeant , atque in unum collecti falsitatem systematis Febroniani et aliorum pseudo-theologorum et canonistarum publice et convincenter demonstrent. Illius canones ad rem , et caussam , de qua agitur , vel inepti sunt , vel truncati , vel alium sensum habent , aut omnino contrarium probant , et ideo utique falsa explicatione et commentariis indigent , ut falsitati patrocinari videantur.

Canonem 57 , S. Gregorii M. lubenter amplectimur ; hic enim contra omnes superiores non

modo ecclesiasticos, sed etiam laicos valet, qui nimiam sibi in omnibus subjectionem postulant, præcipue ubi tanta hoc ævo sentiendi, credendi, dicendi, loquendi libertas publice conceditur; e contra tantis insolentiis, quæ inde emanant, obviandi facultas, insuper intellectus humanus et intima conscientia in recte sentiendo et docendo exitiosa politia legeque in multis constringitur.

§ X.

Postremum remedium appellatio ab abusu.

Remedium *appellationis tanquam ab abusu* in Gallia quotidianum, optimo jure ubique usurpandum venit. Juxta Andreæ Duvallium *tract. de suprem. R. Pontif. in eccles. potest. part. 2, q. ult.* genuinum harum appellationum fundamentum est, dum principis auctoritas imploratur adversus excessum et abusum ecclesiasticæ potestatis, et efficax remedium est *ad depellendum graves injurias principibus a Romana curia illatas*. Aliam appellandi tanquam ab abusu causam suppeditat Justinianus Imperator novella 137, cap. 1, scilicet *violatio sacrorum canonum*. Hoc jure semper usi sunt principes in negotiis ecclesiasticis. Vid. can. concil. Parisiens. de anno 829. Ita docet De Marca de C. S. et I. lib. 4, cap. 2, probatque exemplo Athanasii appellantis ad Imp. Constantinum. Sic contra *novi juris* exe-

cutionem appellabant episcopi, ut constat ex epistola Caroli Calvi, vel potius Hincmari Rhemensis contra Hadrianum P., qui caussam Hincmari Laudunensis contra canones Romam trahere, et *ibi* judicare volebat: item ex alia epistola, ubi Carolus queritur de Romana curia, quod presbyteros ab episcopis damnatos *Romæ* absolveret, et episcopos ipsos, vel eorum vicarios *Romam* evocaret contra canones Nicænos, Antiochenos, Carthaginenses.

1 et 2. *Appellationes tanquam ab abusu*, et quod executio legum ecclesiasticarum recte a principibus, et Regia publici status tutela procurari debeat, et e contra ecclesiastici præsules, si quid contra canonicæ disciplinæ nervum moliantur, vel partes profani imperii usurpent, cohiberi, et intra suas metas revocari possint, probat auctor ex Petro De Marca l. c. lib. 7, n. 1, et Chopino de sacra polit. l. 2, tit. 3, addens illud Leonis IV, ad Ludovicum Imperat., *Nos si incompetenter aliquid egimus, et in subditis justæ legis tramitem non conservavimus, vestro ac vestrorum missorum cuncta volumus emendare judicio.*

3. Remedio de abusu non sola utitur Gallia, sed et Hispania, Sabaudia, Germania, Belgium, Polonia, et olim Anglia. Vid. Fevret tract. de abusu l. 1, cap. 3. In Germania de abusu cognoscit consilium imperiale aulicum, et cum effectu statuit, item leges imperii publicæ dispo-

nunt , uti recessus imperii , ordinatio Cameralis , capitulatio Cæsarea , et constans ac notoria imperii observantia confirmat. Exempla vult inspicere auctor apud Pfeffinger , Van Espen , Barthel.

4. Numerus casuum , quibus abusus committi possunt , determinari nequit. Generalis regula est ; quidquid agitur contra interesse aut statum ac tranquillitatem publicam , contra leges regni , adversus decreta sacrorum canonum et conciliorum , abusus est. Vere scripsit quidam JCtus : *ab his fontibus dimanant infiniti propemodum abusus rivuli. — — Ab hoc trunco innumeri surculi , ut non sit illa sylva cædua feracior , nec seges ulla copiosior , quam abusus istud surcularium et seminarium.*

5. Abusus quidem *notorius et manifestus* esse debet : in dubio enim ecclesiasticis iudiciis causæ cognitio relinquitur. Conveniat Rex cum episcopis , et statuatur , quinam sint genuini et antiqui canones , et illud *manifestum* abusus facile invenietur , et statuatur.

6. Has appellationes non præcludunt cujuscunque temporis lapsus , privatorum acta , transactiones , sententiæ judiciales , quia interesse publicum concernunt. Ita Chopinus , Fevret , Molinæus.

7. Ad remedia hactenus recensita pertinent etiam *occasiones opportune arreptæ*. Dum tempore magni schismatis in Gallia subtractio obe-

dientiae decerneretur , inquiunt cordatiores Galli, potuissent pro omnibus futuris temporibus etiam annatae , reservationes , expectativae , praevenciones , exemptiones etc. Pontifici negari. Male factum , et ignorantiae illius saeculitribuendum , quod simplicem horum jurium suspensionem Gallia tunc decrevit.

NOTA.

Peto praeprecis , quandonam *appellatio ab abusu* in Ecclesia invaluit ? cui antiquo et genuino canoni innititur ? dum hodierni zelatores omnia ad veteres canones et disciplinam reduci volunt , etiam ostendere debent , hoc remedium juris , atque legitimum esse : per ipsos autem legitimum non est , nisi quod antiquis canonibus stabilitur. Exemplum Athanasii nullo canone fulcitur , sed nec illam appellationem probat : aliud est appellare , aliud patrocinium implorare ; non omnis *recursus* aut *imploratio auxilii* , vel *defensio* est *appellatio* , minus *appellatio ab abusu*. Habuit Athanasius longe aliam causam mere politicam se purgandi apud Imperatorem ; praeterquam enim quod synodus Tyria , in qua damnatus fuit Athanasius , per hoc etiam esset illegitima , et contra canones , quod praeter jus ab Imperatore indicta , ut ait Annatus , et in qua praesidem agebat Dionysius comes cum manu militari , inter alia Athanasius etiam falso ac-

cusabatur, et condemnabatur, quod Philumeno Imperatoris hosti magnam pecuniæ summam misisset, de quo apud Cæsarem necessario debebat purgari et absolvi. De cætero si hoc jus et appellatio ad solum Cæsarem pertinebat, cur Athanasius posthæc nihilominus Romam ad Pontificem in hac caussa appellavit? cur ipse docuit, quod Imperator negotiis et causis ecclesiasticorum se non debeat immiscere, uti supra § 6 vidimus? quin nec concilium Tyrium legitimum agnovit Athanasius hoc ipso, quod eidem per comitem præsideret Imperator; sic enim conciliabulo exprobravit : *Si istud iudicium episcoporum, quid cum eo commune habet Imperator?*

An fors ignorant zelatores eximii, *antiquis canonibus*, personis ecclesiasticis ad iudicia sæcularia, etiam Imperatoris, transvolare et appellare interdictum fuisse etiam sub pœna depositionis, atque ne, post iudicium episcoporum, causæ ecclesiasticorum ad tribunal principis deferrentur? ex synodis Antiochena et Sardicensi constat, in provinciali synodo damnatos ad numerosius episcoporum concilium, vel ad Rom. Pontificem potuisse provocare, simulque vetitum fuisse, ne querelæ ad Imperatorem deferantur. Concilium Milevitanum can. 10, statuit : *placuit, ut quicumque clericus ab Imperatore cognitionem publicorum iudiciorum petierit, honore proprio privetur.* Similiter concilium Carthaginense III,

anno 391. En in hoc puncto veterem disciplinam priorum sæculorum !

Sed et Carolus M. hanc disciplinam suis capitularibus inseruit : lib. 1 , cap. 38 , dicitur , solum episcopum de clericorum delictis posse cognoscere. Lib. 5 , cap. 225 et 237 , et lib. 6 , cap. 125 , sancitur , clericorum crimina , sive *civilia* fuerint , sive *canonica* , ad episcopi tribunal deferenda esse. Lib. 7 , cap. 107 , nec laico licere clericum in sæculari iudicio accusare. Lib. 5 , cap. 179 , ita loquitur Carolus M. : *placuit ut monachi et presbyteri , nec non et clerici , qui , postposita canonica auctoritate , passim palatium adeunt , et nostris sacris auribus importunissimam molestiam inferunt , ut non hoc facere præsumant , quoniam hujusmodi facto et vigor Ecclesiæ contemnitur , et religio sacerdotalis et professio monastica vilior efficitur*. Ultima verba et ratio , quam dat Imperator , notari merentur.

Donatistæ ad Constantinum Imp. tanquam ab abusu appellarunt , caussantes , non recte iudicatum fuisse a Papa et episcopis. Num recte , et juxta canones id fecerunt ? nequaquam. Hinc D. Augustinus epist. 95 , Donatistas ita alloquitur : *scitote , quod primi majores vestri causam Cæciliani ad Constantinum Imperatorem detulerunt*. — — *Sed quia non est ausus de causa episcopi judicare , eam discutiendam ac finiendam episcopis delegavit*. Et epist. 43 , *neque enim est ausus*

Christianus Imperator sic eorum tumultuosas et fallaces querelas suscipere , ut de iudicio episcoporum , qui Romæ sederent , ipse iudicaret , sed alios , ut dixi , episcopos dedit. Quin ipse Constantinus hanc appellationem reprobavit ut illegitimam epist. ad Patres Arelatenses : meum iudicium expostulant , qui ipse iudicium Christi exspecto : — — quid igitur sentiunt maligni homines officia diaboli ? perquirunt sæcularia , relinquentes cœlestia. O rabida furoris audacia ! sicut in caussis gentium fieri solet , appellationem interposuerunt. Ludovicus Du Mesnil lib. 9, de doctr. et discipl. num. 51, in hunc locum ita discurret : qui religionis caussas ad magistratus civiles pertinere putant , atque ad eos a iudiciis ecclesiasticis provocare licitum esse , Constantini-que exemplo , suam opinionem tuentur , hac ejus epistola revincuntur. Perspicue in ea profitetur , ut se veritas habet , sacerdotum iudicium ita debet haberi , ac si Dominus residens iudicet : eorum cœleste iudicium non nisi perversissime per appellationem infirmandum defertur sæcularibus. Ex quibus omnibus clare constat , appellationem illam ab abusu et ad tribunal sæculare non modo novissimam esse , sed et veteri disciplinæ , atque canonibus adversari. Novam esse fatetur ipse Fleurius instit. jur. eccles. part. 3, cap. 24, n. 2, huius processus , qui Franciæ proprius est , vestigia , sæculo XIV ineunte , in Durandi Mimatensis episcopi querelis de sæcularibus iudiciis , ex-

*tentiora autem sæculo XV, medio offendimus. Tum enim hoc appellationum genus invaluit ad repri-
menda ea quæ contra pragmaticam, posteaque
contra concordatum auderent ecclesiastici. Tenes
hîc originem et caussam in ipsa Gallia, ubi pri-
mum incepit hæc appellatio; absque fundamento
igitur, et falso a Febronio dicitur, hoc jure ap-
pellationis semper usos fuisse principes in nego-
tiis ecclesiasticis, ex quo Ecclesia in imperio esse
cœpit. Nec in novella Justiniani simile quid in-
venitur: aliud enim est, caussas et judicia ec-
clesiastica per viam appellationis in suo tribu-
nali decidere, et aliud ab ecclesiasticis iudicibus
jam decisas, item statuta et canones suo patro-
cinio juvare, ut executioni mandentur, obser-
venturque. Hoc ultimum in novella dicitur, prius
neutiquam prætenditur. Pariter concilium Pa-
risiense IV, sub Ludovico Pio, aperte fatetur, po-
testatem Rom. Pontificis in Ecclesia, sicut Regis
in imperio summam ac supremam esse, collap-
sæ vero disciplinæ ecclesiasticæ caussam esse,
quod principalis potestas in caussas ecclesiasticas
prosilierit.*

Quod tandem ex Hincmaro Rhemensi affert
Febronius, vellem ego eum meminisse, quod
alibi hanc oppositionem Hincmari cum plausu
adduxerit contra appellationes Romanas, ut inde
probaret, appellationes ad sedem Romanam il-
legitimas esse: hic vero fateri cogitur, non ipsas
appellationes, sed modum, quod caussæ Romam

trahantur , et *ibi* a Papa , non vero in provinciis judicentur , ab Hincmaro impugnari , quod ex citatis epistolis elucet. Porro Carolus Calvus , ad instantiam Hincmari , in allegatis a Febronio caussis suum calculum addidit , non ut ipse appellationes de his sibi vindicet , si abusus intervenierit , sed ut illum suo patrocinio juvet. Quin idem Hincmarus Rhemensis , cum Regii iudices diem dixerunt Hincmaro Laudunensi , et obedire recusantis res occupassent , ad Carolum Calvum scripsit , ab illis peccatum fuisse in S. scripturam , in sacros canones , in imperatorias constitutiones et Caroli M. capitularia ; et dum postea ipse Laudunensis a iudicio ecclesiastico ad iudices sæculares tanquam de abusu potestatis appellare vellet , Rhemensis eidem scripsit : *non licet tibi , postposito vel contempto iudicio ecclesiastico , ad iudicia sæcularia convolare.*

Nihilominus , his etiam stantibus , *appellationem tanquam ab abusu* ex toto non respuimus , si justos intra fines modumque contineatur ; quippe superius dicta illis tantummodo opponimus , qui vetera semper inclamant , ipsique simul novissima statuunt. Vidimus supra ex Fleurio , hanc appellationem tempore Durandi cœpisse contra *sæculares iudices* , qui jam jurisdictionem ecclesiasticam nimium turbabant , dein hoc medium appellationis etiam contra ecclesiasticos usurpatum fuisse , erectis sanctione pragmatica et con-

cordatis. In hoc casu appellationem ab abusu, utpote in pactis bilateralibus : item in caussis mixti fori, etiam valere non negamus; etenim, deficiente Fleurio l. c. appellatio tanquam ab abusu *est querela de iudice ecclesiastico, tanquam suæ potestatis limites egresso, vel aliquid contra jurisdictionem sæcularem, aut generatim adversus libertatis Gallicanas auso*. Fundatur ergo hæc appellatio in incompetencia iudicis vel fori, sic ut causa vel ad forum saltem privative non pertineat, vel iudex potestate careat, quis autem negat, illam in proprio suo foro judicari, vel reum contra illegitimum iudicem defendi posse? per hoc autem nec in minimo potestati ecclesiasticæ subtrahitur, vel præjudicatur.

Rectus usus et objectum hujus *appellationis ab abusu*, juxta superius testimonium ipsius Fleuri, tunc obtinet, quando causa ex ordine jurisdictionis ecclesiasticæ eximitur, ad forum sæculare pertinet, iudex ecclesiasticus incompetens est ratione materiæ aut defectu potestatis in causam et personam, item in pactis publicis et concordatis, privilegiis et consuetudinibus receptis vel approbatis totius alicujus provinciæ et regni; nam pactis et concordatis ab utraque parte stabilitis ab una parte contraveniri non potest citra consensum alterius partis; privilegiis autem et laudabilibus consuetudinibus Pontifex et iudex ecclesiasticus derogare non præsumitur absque necessitate boni communis Ecclesiæ.

E contra sicut supra *de placeto Regio* diximus, ita etiam in *appellatione ab abusu* veri *abusus* intervenire possunt : si nempe a materia et caussa vere ecclesiastica , quæ proprie ad forum ecclesiasticum pertinet , appellatur : si in materia mixta iudex ecclesiasticus excludatur : si a gravamine abs iudice ecclesiastico illato in caussa ecclesiastica querela ad tribunal laicum , et non ad superius ecclesiasticum deferatur : si in caussis *levioribus* appelletur , vel etiam in *majoribus* *abusus* non sit *notorius* et *manifestus* ; nam , ut ait Fleurius l. c. *principio hæc appellatio semper appellabatur appellatio tanquam ab abusu notorio ; conveniunt enim omnes , abusum supponi notorium , et hoc remedium esse extraordinarium , non nisi urgente necessitate et reipublicæ bono adhibendum.* — — *In praxi tamen ab his regulis declinant , sæpenumero in caussis levioribus , cleri querelis , et regio jussu posthabitis , hujus generis appellationes interponentes.* Verus igitur *abusus* est , appellare *in caussis levioribus* , vel quando *abusus* non est *notorius* , aut *urgens necessitas*. Denique *abusus* est , si potestas sæcularis ad se vel ad suum forum per novam legem traheret aliquam materiam vel caussam , quæ ad forum ecclesiasticum pertinet , aut hactenus pertinuit , vel caussam ecclesiasticam per talem adpellationem ad se delatam judicare vellet , uti supra *de placeto Regio* dixi ; nam tunc *abusus* , excessus potestatis , et incompetencia iudicis potius ex parte potes-

tatis sæcularis esset, idque probant omnes mox superius adducti canones, leges et testimonia.

Falsam proin, primis christianis sæculis inauditam, imo antiquis canonibus contrariam statuit regulam Febronius, dum ait : *conveniat Rex cum episcopis regni sui, statuaturque qui antiqui et genuini canones sint.* Ad Regem non pertinet canones statuere, nec quinam genuini et observandi sint, determinare; principis est, statutos et receptos in Ecclesia canones executioni dare, ac curare, ut observentur, sive dein veteres, sive novi sint, quia Ecclesia jus habet novos canones statuendi, veteres abrogandi, mutandi, præcipue in materia disciplinæ.

Neque veteres Imperatores solum veterum canonum defensionem et custodiam, sed etiam novorum, qui suis successive temporibus emanabant, in se suscipiebant. Qui dicit, disciplinam in Ecclesia mutari non potuisse, nec veteres canones variari, abrogari, novos vero condi non posse, ipsi catholicæ doctrinæ veteris Ecclesiæ et praxi repugnat. Neque episcoporum unius regni est, pro libitu canones determinare, hos recipere, illos rejicere, et a disciplina universaliter recepta recedere; hi enim supra canones non sunt, neque in Ecclesia novum quid moliri possunt; secus qualis confusio et defformitas oriretur? facile omnia in anarchiam reciderent.

Tandem quod dixi *de placeto Regio* etiam *appellatio ab abusu* reciproca esse debet, scilicet

a potestate sæculari ad potestatem ecclesiasticam. Idipsum docet Fleurius l. c. *hæc appellatio cum reciproca esse debeat, eadem utilis foret adversus iudices sæculares, licet hoc rarissime fieri soleat.* Utrobique enim par jus et ratio est, et qui diceret, iudicem sæcularem nunquam limites suæ potestatis excessisse, nec defacto excedere, aut causam incompetenter ad suum forum trahere, ille profecto non tantum oculis, sed et capite caret.

§ XI.

Ecclesiæ omnino interest, primatum servari, sed ad legitimos fines redactum. Hæc reductio aliter fit per Papam, aliter per concilia.

Ecclesia tanquam corpus capite eget, quo dirigatur : omne collegium, omnis respublica ordinata eget communi cancellaria pro negotiis suo corpori, suo statui propriis : tolle hoc commune Ecclesiæ prætorium, et simul auferes medium, quo dispersæ per orbem Ecclesiæ inter se conferant, nec multo post omnia in anarchiam delabentur. Leibnizius in præfat. ad cod. J. G. diplomat. fatetur, auctoritatem Rom. Pontificis, ambitionem principum per censuras reprimendis, sæpe ad præveniendum malum profuisse, sed *his cleri attentatis factum esse, ut postremo, quia nimia affectabant, etiam justa amitterent, quæ retinere ipsos e re christiana fuissent.*

Primatus igitur omni studio in Ecclesia servandus est, sancteque colendus : Petrus De Marca omnium Gallorum nomine ait, *præcipuum, primumque libertatis ecclesiasticæ fundamentum apud illos hoc esse, ut principatus apostolicæ sedis suum locum semper obtineat*. Hoc apud omnes catholicos certum est; sed non peræque constat, de genuinis partibus, propriis naturalibusque attributis hujus sacri principatus.

Thomassinus part. 1, l. 1, cap. 6 n. , 19, ait : *hoc habeo : quamvis dici non possit, omnes istas facultates, quæ non nisi post multa sæcula apparuerunt, esse proprie et immediate a jure divino; negari nihilominus non potest, eas convenire optime primatui in jure divino immediate fundato*. Verum hîc Thomassino Febronius non assentitur, quia his facultatibus evangelica a Christo instituta œconomia, disciplina ecclesiastica, conciliorum generalium statuta, judiciorum leges, episcoporum jura evertuntur etc.

1. Si congregatio *de propaganda fide* a Gregorio XV, instituta serio et cum fructu laudabili suo fini adlaborari, in id intenderet, ut exorbitans illa et ecclesiasticæ disciplinæ noxia potestas, salvo primatu, minus redderetur odiosa acatholicis, suspecta infidelibus.

2. Unionis et pacis caussa possent aliqua supererogatoria potestatis capita primæ sedi permitti, sed non omnibus prætensionibus subscribendum, nec omnes conatus probandi : vix aut nequa-

quam tolerandæ Regum et episcoporum degradationes : non projiciendi primæ Ecclesiæ usus et canones : non credendum , quod possessio juris monarchici tribuerit , vel Romani præscripserint jura de se impræscriptibilia , ut non liceat serius de eorum recuperatione cogitare. Scribit S. Cyprianus epist. 54 , ad Maximum : *nam etsi videatur in Ecclesia esse zizania , non tamen impediri debet aut fides aut charitas nostra , ut quoniam zizania esse in Ecclesia cernimus , ipsi de Ecclesia recedamus.*

3. Citat Joan. Caspar. Barthelii dissert. *de eo , quod circa libertatem religionis ex lege divina justum est* , cap. 8 , n. 28 , ubi ait : semper vitia , peccata , abusus , superstitiones , auctoritatis utut legitimæ excessus , oppressiones , calumnias in Ecclesia fore vitio hominum , sacris abutentium , et desidia quorundam pastorum christiani gregis ; sed hæc non officere sanctitati et doctrinæ Ecclesiæ , nec justam schismatis aut defectionis ansam præbere : vitia hæc singularia et peccantibus propria non afficere totum corpus Ecclesiæ : praxes insuper , quas viri disideriorum et gemituum non invectas optarent , cordate , intrepide , non minus tamen modeste reprehendunt , semper hominum suis infirmitatibus circumdatorum habitas esse , stylum curiæ , non jus aut canonem efficere , multa emendata jam fuisse , nullum theologum hactenus voluntatem Pontificis vel officialium impeccabilem aut indefectibilem asserere.

4. Adstipulatur D. Bernardus lib. de consid. cap. 9, qui Eugenio Papæ, ut servatis veterum Pontificum exemplis, juniorum errata *paulatim* corrigat; ne in suggillationem eorum vero videatur agere, hunc modum tradit: *nec potes eorum omnia simul et subito vel errata corrigere vel excessus redigere in modum. Erit, cum acceperis tempus, ut secundum sapientiam tibi a Deo datam, paulatim et opportune id studeas. Interim sane malo alterius utere in bonum, quod potes.* Sic in reformando serio et cordate procedet, Pontifex in conciliis vero negotium reformationis simul et semel absolvendum est.

5. Pro coronide subjungitur oratio Joannis Gerson Constantiæ habita 23 Martii, anno 1414, apud Van Der Hardt tom. II, part. 10, pag. 272, *Ecclesia vel generale concilium, quamvis non possit tollere plenitudinem potestatis Papalis a Christo supernaturaliter et misericorditer collatæ, potest tamen usum ejus limitare sub certis regulis et legibus, in ædificationem Ecclesiæ, propter quam Papalis auctoritas et alterius hominis collata est. Et in hoc est totius ecclesiasticæ reformationis stabile fundamentum.* Ut hinc invidia arceatur, utique et patriam potestatem legibus coercere oportuit.

6. Demum sic opus suum claudit auctor: Regibus et principibus sæculi, Pontificibus et prælatis Ecclesiæ timorem, honorem, reverentiam deberi scio, sed majorem veritati. Nec illa re-

verentia est, publicas, noxiasque morum labes probrosa adulandi abjectione ac cæcitate tegere, sed potius christiana pietate patefacere, et modestia redarguere. Utrumque exhibui, quantum Deo adjuvante potui, et nisi me fallit opinio, quantum debui : si quid durius forsitan mihi exciderit, vel potius alicui visum fuerit, in facta, non in personas jactum est.

NOTA.

Ecclesia corpus est : igitur capite eget, quo dirigatur ? bene est. At Febronius tale caput constituit, non quo corpus dirigatur, sed quod ab ipso corpore dirigatur, atque ipse influxus, quem in corpus habet, ab isto regulatur, hebetatur, dirigatur. Admittit necessariam cancellariam et commune Ecclesiæ prætorium penes Papam ; sed illam omnibus modis proscindit, infamat, auctoritateque destituit, dicit utique et ipsam, et ejus officiales malos esse : si hoc licet, si ista ratio prævaleat, nunquam prætextus deerit, cuivis curiæ suam auctoritatem, et efficaciam detrahendi, ac contemnendi, cum nulla, præcipue ubi majora et copiosiora negotia confluunt, et plures esse debent officiales, vitiis ac nævis careat. Sed qualiter tum omni reipublicæ provisum erit ?

Leibnizium allegat : sed a viro isto acatholico et modestiam et veritatem saltem in hoc discat

Febronius : ille ait, censuras Rom. Pontificis contra ambitionem principum sæpe profuisse : hic e contra docet , illa fulmina omnino non tolerandà, nec metuenda esse , et nostris temporibus , quod amplius est , prætenditur , nec minimum subditum absque præscitu et consensu sui principis excommunicari posse , quasi potestas ligandi et solvendi non Petro , non apostolis præcise , sed in manibus principum reposita fuisset , vel saltem hujus usus ab his dependeat. Vah ! egregios instituti Christi et veteris disciplinæ zelatores. Videant episcopi , utrum per hos in primigenia sua jura restituantur , vel magis ista sibi ab his auferantur ?

Leibnizius ait , clerum *justa* amisisse , *quæ retinere ipsos e re christiana fuisset*. Quænam sunt autem illa *justa* ? utique non alia , quam immunitas , exemptio , et independentia ab omni potestate sæculari in iis , quæ ad fidem , religionem et disciplinam Ecclesiæ pertinent : sed Febronius et moderni pseudo-doctores omnia , quæ ad exteriorem religionem ac disciplinam attinent , sæculari potestati vel penitus subjiciunt , vel saltem ab ea dependere volunt. Ipsi episcopi , sub prætextu remeandi ad sua jura primigenia , primatui divino subtrahuntur , vincula unionis dissolvuntur , vix nexus imaginarius sine vigore , sine justo influxu relinquitur ; interim fiunt aularum episcopi ; inde ordinationes , mandata recipiunt , sua jura vetera et noviter recuperata ,

quæ ei divinitus competere dicuntur, jamjam quasi potestati sæculari subordinata precario exercere, et alienæ potestati servire coguntur.

Recte ait Petrus De Marca cum omnibus Gal-
lis, præcipuum fundamentum libertatis eccle-
siasticæ consistere in primatu apostolicæ sedis.
Libertas ecclesiastica consistit in immunitate ab
omni jugo alienæ potestatis circa ea, quæ reli-
gionem, bonum ordinem et regimen Ecclesiæ at-
tinent : ut bonum Ecclesiæ communiter ac uni-
versaliter ubivis promoveatur, teneaturque, omnia
membra, et imprimis præcipua ac excellentiora
conspirare debent in uno tanquam in centro,
radice ac fonte, qui est primatus a Deo con-
stitutus : tolle hunc; et mox unitas, ipsaque
Ecclesia corruet. Hoc fatetur ipse Febronius, et
tamen sua doctrina primatum ita dilacerat, spo-
liat, suoque vigore privat, ut libertatis eccle-
siasticæ sustinendæ, vel vindicandæ, et unionis
conservandæ amplius impar existat.

Non placet adversario Thomassini doctrina de
attributis Romani primatus : at Thomassinus doc-
tissimus nihil ignoravit, nihil non vidit, imo me-
lius et plura vidit in nova et veteri disciplina,
quam Febronius. Vidit, collegit omnia Thomas-
sinus, et tamen non credidit, evangelicam a
Christo institutam œconomiam, disciplinam, ca-
nones, jura, leges etc. everti.

Febronius eruditiores vocat, qui secum sen-
tiunt; sed hi eruditiores fors tam eruditi sunt,

ut nesciant, in evangelio nullam futuræ Ecclesiæ quoad omnia puncta a Christo institutam œconomiam et disciplinam fuisse, sed primum ab apostolis et successoribus eorum, a Pontificibus, a conciliis ordinatam, auctam, limitatam, quandoque variatam fuisse, quin et variabilem esse? fors nesciunt, quidquid potestatis apostolis a Christo collatum fuit, etiam Petro, et quidem singularius, principaliter atque in universam Ecclesiam datum fuisse, quando ipse fundamentum Ecclesiæ constitutus, omnes et singulæ oves eidem, ne exceptis quidem episcopis, ad pascendum commissæ sunt? Fors nesciunt, jam ab initio Ecclesiæ non cuivis episcopo in alium, nec circa œconomiam et disciplinam Ecclesiæ in re momenti tantum potestatis competiisse, ut quivis pro libitu ea ordinare ac statuere potuerit, sed ad hæc tractanda plures in unum convenire debuisse, neque hos simul auctoritatem habuisse, nisi sub primatu aut patriarcha, qui ipsis præsideret; quin nec tum ista prorsus indefectibilia et irretractabilia fuisse; pariter multa his primatibus et patriarchis *humanitus* solum institutis per legem ecclesiasticam tantummodo competiisse; et primati universali *divinitus* instituto hæc omnia non conveniunt, quæ singulis episcopis per se nulla lege, pluribus simul non nisi sub præsidio et auctoritate primatis vel patriarchæ, his omnibus sola lege positiva ecclesiastica conveniunt? hæc ut evincas, ostendere debes majorem *ab*

Ecclesia primatibus, patriarchis, et episcopis in conciliis particularibus congregatis, quam Petro et ejus successoribus a *Christo* potestatem collatam fuisse; sed num *Ecclesia* majorem dare potest, quam ipse *Christus*? et si hic minorem dedit Petro, in quem finem? cur non ipse majorem dedit episcopis, primatibus, patriarchis, si hæc fuit necessaria pro bono et ordine *Ecclesiæ*? cur *Ecclesia* sibi ipsi de hac potestate providere debuit? sed quis neget, majus esse, quod Deus dedit, quam quod dat, vel dare potest *Ecclesia*? hinc vere dixit Thomassinus, *omnes facultates* etiam post multa sæcula apparentes optime convenire primatui in jure divino immediate fundato; quinimo eidem necessario adhærent, quamvis easdem necessario et ubivis semper exercere non possit, nec debeat.

Ad 1. Potestas Rom. Pontificis a nobis asserta non est exorbitans, neque odiosa, neque suspecta esse potest, si absint abusus atque excessus, sed hos non docet *congregatio de propaganda fide*, nec alii genuini scriptores: qui vero docent, audiendi non sunt. Attamen Febronius cum a catholicis et neotericis continuo illos ostentant, aggravant, inculcant, ut eam potestatem odiosam atque suspectam reddant.

Ad 2. Si Febronius postulat, nunquam tolerandas esse episcoporum depositiones, nullos canones antiquandos, primæ *Ecclesiæ* doctrinæ et disciplinæ contradicit: illa multoties statuit, et

casus expressit, in quibus episcopi sint deponendi, et depositos fuisse, exemplis constat innumeris. Canones in caussa lapsorum variati, in caussa poenitentiae publicae antiquati sunt, hos nec Febronius, nec alibi illi similes revocari optabunt. Reges catholici cum defensores et advocati Ecclesiae habiti sint, si dein tyranni, persecutores, vel oppressores Ecclesiae esse inceperunt, quis neget, eos ab Ecclesia tanquam defensores et advocatos amplius agnosci non posse? si postea apud principes et status regni sive persuasio, sive pactum aut jus fuit, ut eum Regem non agnoscerent, qui Ecclesiae defensor non esset, cum id etiam juramento promittere debuisset, quid facinus soli Papae exprobrat Febronius, quod pactum commune fuit inter neo-electum Regem, Papam atque principes? Jus monarchicum quale sit in Rom. Pontifice, et quousque se extendat, saepe diximus; pariter jura, quae eidem vindicamus, non praescripta, sed nec impraescriptibilia sunt, sed eidem per se inhærent.

Ad 3. Modestiam atque veritatem a Barthelio ediscat Febronius, et ipsi applaudemus. Bartholius cum eo nihil commune habet, imo a sua doctrina omnino alienus est; imprimis enim non loquitur de solo Pontifice et Romana curia, sed in genere de omnibus Ecclesiae ministris et vicariis: Febronius de solo Papa et curia: ille ait, vitia singularia esse, hominibus propria, nihil

officere sanctitati et doctrinæ Ecclesiæ, nec justam schismatis et defectionis ansam præbere : hic ait, jamjam obfuisse, doctrinam corrupisse, defectioni ansam præbuisse, et reunioni adhuc impedimentum præstare, et quidem *ansam justam*, quia modo vult, potius omnia illa tollenda esse, et, his non sublatis, vere impedimentum reunionis, sicut prius ansam defectionis subsistere. Ille docet ibidem loc. cit. : (quod omisit Febronius) *Deus certe imperfectis etiam, atque indignis vicariis ac ministris suam auctoritatem cum reverentia respici, observarique mandat juxta illud Matth. 21, v. 2, super cathedram Moysis sederunt scribæ etc.* Febronius auctoritatem Pontificis et curiæ ubique exosam reddit, et contemptum inspirat, non iis obediendum, sed resistendum esse docet. Ille dicit, etiam praxes, quas multi non invectas esse optarent, nunquam in canones cathedræ apostolicæ excrevisse, nec spiritum Ecclesiæ alterasse : hic vult, quod nobis eæ pro canonibus obtrudantur, spiritum Ecclesiæ et institutum Christi per novam disciplinam alteratum fuisse : hanc doctrinam a Febronio multoties, et quidem in verbis tradi, nemo diffitebitur, quisquis ejus librum attente legerit. Denique notet sibi Febronius verba, quæ Barthelius l. c. mox ante allegatum textum protulit, ipse autem referre abstinuit; sunt autem hæc : *Qui vero, non attentis tot illustribus sanctitatis in Ecclesia catholica exemplis, potius malunt in*

pravos aliorum catholicorum, et ex ipso ministerii ac episcopatus ordine, imo summo Pontificatus vertice, improborum mores oculos suos conijcere: næ ii sane livori magis, quam veritati se indulgere luculenter ostendunt. Quid Febronio, quid hujus asseclis aptius, quam ista verba congruunt? Sed et ea Augustini lib. de morib. eccles. cap. 34, quæ Febronius hoc ipso loco allegat, eidem cum suis plane conveniunt: nunc vos illud admoneo, ut aliquando Ecclesiæ catholicæ maledicere desinatis, vituperando mores hominum, quos et ipsa condemnat.

Ad 4. Bonum Bernardi consilium! sic reformabit utique Pontifex; sed non reformabit, si ei auctoritas desit, atque potestas; hanc itaque eidem inesse censuit D. Bernardus. *In conciliis* nempe provincialibus reformabunt episcopi ad canones et disciplinam jamjam receptam, et praxi Ecclesiæ firmatam: si vero ipsa disciplina jam recepta mutanda erit universaliter, hoc fiet *in conciliis* generalibus, attamen non sine Pontifice ceu capite Ecclesiæ.

Ad 5. Gerson tam liberalis est, ut admittat *plenitudinem potestatis* in Papa a Christo *supernaturaliter collatam*, quam negat Febronius: hanc ille dicit, *a concilio generali tolli non posse*, sed ejus *usum* limitari. Sed quidquid a Deo collatum est, nec in toto, nec in parte a concilio vel Ecclesia auferri potest. Potestas vero propter usum collata fuit, et qui dedit potestatem, de-

dit et facultatem ac jus utendi : si ergo et potestas et usus a Christo descendit , concilium nec hunc tollere , aut sua auctoritate de eo dispo-
nere valebit ; igitur perverse ratiocinatur Gerson : aliud est de abusu : hunc Christus non dedit , hunc limitare poterit concilium. Porro ipsum concilium Constantiense , quanquam initio bina decreta conderet de reformatione capitis et sub-
jectione Papæ ad concilium , cur , inquam , hoc concilium reformationem generalem , uti multi postulabant , non suscepit ante electionem novi Papæ ? profecto hoc probat , non totum concilium ita , sicut Gerson cum aliis , sensisse , secus id impediri non potuisset , proin illa decreta vel contra solos schismaticos Pontifices prolata fuisse , vel concilium suo ipso agendi modo probasse , illa decreta nullam certam auctoritatem habere , et a toto concilio calculum non obtinuisse.

Quod addit Febronius de patria potestate , pa-
ritas non est. Potestas patria non est suprema , atque hæc non a filiis , sed a legibus et potestate , cui certo subjicitur pater , coercita fuit. Deus et natura dedit patri potestatem in filios , principi autem in patrem et filios. Quod vero Deus dederit potestatem concilio in caput et primatem totius Ecclesiæ , hoc nostra in quæstione versatur.

Ad 6. Si Febronius summis Pontificibus timorem , honorem , reverentiam , modestiam exhibuit , quantum potuit , et quantum debuit , minus

mihi timendum erit, quin magis injuriam mihi et multis aliis faceret, quisquis notas meas vel alios novitatum refutatores de irreverentia, immodestia, læso honore erga prælatos Ecclesiæ, principes, doctores, erga ipsum Febronium, et quoscunque alios carpere ausus fuerit; nam solo jure defensionis utor, hoc autem uti licet, imo contra tot, tantosque hostes necesse est. Si Febronii liber tot scommatis et criminationibus fere in omne, quidquid sanctum ac venerandum est, refertus, nihilominus a censura politica immunis evasit; cur alius condemnetur, qui primatum divinum Pontificis, sedem apostolicam et ipsam Ecclesiam catholicam a tot probris atque injuriis defendit? utique cum neotericis non sentio, principia politicorum non adopto, attamen veritatem sequor; utrum hanc assecutus fuerim, argumenta, non scurrilitates, quæ hoc tempore quotidianis in scriptiunculis venales prostant, monstrare debebunt; et dum hodie tanta sit et sentiendi et scribendi libertas, nullis prope legibus restricta, quis mihi succenseat, vel prohibeat id sentire, quod ego volo, et scribere, quod sentio.

De cætero Febronius opus suum insigni falso, vel (de quo vix excusari poterit) mendacio claudit; nam eum duriora, quin et injuriosa ac falsa non modo *in facta*, sed et *in personas* quoque jecisse, adeo ut factis semper nequicquam adplicari possint, nullus negare poterit, quisquis opus suum pervolverit.

Multa adhuc de libertate Ecclesiæ, hujusque recuperandæ mediis, posterioribus in tomis collegit Febronius, quæ tamen ultimato ad ea reducuntur, quæ binis his capitibus tradidit, et ideo in notis nostris responsum jam tulêre: alia quidem recentiora facta, acta, dicta, et auctoritates adstruunt, quæ utique facta, acta, dicta sunt, ideo tamen jus non probant, neque efficiunt: alia denique meram politiam, consuetudines, jura, non Ecclesiæ, sed principatus Romani civilis attinent; sed ista huc non pertinent, atque Febronius omnia frivole commiscet, ac si omnes prætensiones Romanorum primatui divino adscribantur. Quod si Rom. Pontifices possessiones suas aut prætensiones civiles gladio spirituali defendere vel vindicare voluerunt, quæritur de iis, utrum ad jura Ecclesiæ, vel principatus Romani solum pertineant? in priori casu aliud non egerunt, nisi quod antiquis canonibus, atque in ipsis conciliis generalibus stabilitum invenitur, quodque quivis episcopus pro conservatione jurium ac bonorum suæ Ecclesiæ non solum agere potest, sed etiam tenetur; sicut enim non omnia potestati et gladio spirituali subduntur, ita nec omnia eidem subtrahi possunt. Verum de his toties jam prolatis atque discussis non lubet amplius disputare: ad alia jam lectoris attentionem provocamus; nam juvat pro coronide aliquas propositiones damnatas addere, quæ cum materia, in binis ultimis his capitibus a Febro-

nio tractata, quamdam affinitatem habere videntur, dumque adversarii auctoritati Petri De Marca plurimum innitantur, etiam hujus viri sive emendationes sive revocationes subjungimus, totumque opus tandem revocatione ipsius Febronii concludimus.

PROPOSITIONES DAMNATÆ JOANNIS WICLEFF

ANNO 1418, IN CONCILIO CONSTANTIENSI.

- Proposit.* 11. Nullus prælatus debet aliquem excommunicare, nisi prius sciat eum excommunicatum a Deo : et qui sic excommunicat, fit ex hoc hæreticus vel excommunicatus.
12. Prælatus excommunicans clericum, qui appellavit ad Regem, vel ad concilium regni, eo ipso est traditor Regis ac regni.
30. Excommunicatio Papæ, vel cujuscunque prælati non est timenda, quia est censura antichristi.
14. Non est de necessitate salutis credere Romanam Ecclesiam esse supremam inter alias ecclesias.

PROPOSITIONES JOANNIS HUSS

IN EODEM CONCILIO DAMNATÆ.

- Proposit.* 7. Petrus non est, nec fuit caput Ecclesiæ sanctæ catholicæ.
9. Papalis dignitas a Cæsare inolevit, et Papæ perfectio et institutio a Cæsaris potentia emanavit.

10. Nullus sine revelatione assereret rationabiliter de se, vel alio, quod esset caput Ecclesiæ particularis, nec Romanus Pontifex est caput Ecclesiæ particularis Romanæ.
12. Nemo gerit vicem Christi, vel Petri, nisi sequatur eum in moribus, cum nulla alia sequela sit pertinentior, nec aliter recipiat a Deo procuratoriam potestatem, quia ad illud officium vicariatus requiritur et morum conformitas, et instituentis auctoritas.
15. Obedientia ecclesiastica est obedientia secundum adinventionem sacerdotum Ecclesiæ præter expressam auctoritatem scripturæ.
19. Per censuras ecclesiasticas excommunicationis, suspensionis et interdicti, ad sui exaltationem clerus populum laicalem sibi supeditat, avaritiam multiplicat, malitiam protegit, et viam præparat anti-christo.
27. Non est scintilla apparentiæ, quod oporteat esse unum caput in spiritualibus regens Ecclesiam, quod semper cum Ecclesia militante conversetur, et conservetur.
28. Christus sine talibus monstruosis capitibus per suos veraces discipulos sparsos per orbem terrarum melius suam Ecclesiam regularet.
29. Apostoli et fideles sacerdotes Domini strenue in necessariis ad salutem regularunt Ecclesiam, antequam Papæ officium foret in-

troductum : sic facerent , deficiente , per summe possibile , Papa usque ad diem iudicii.

PROPOSITIONES MARTINI LUTHERI.

- Proposit.* 24. Docendi sunt christiani , plus diligere excommunicationem , quam timere.
25. Romanus Pontifex Petri successor , non est Christi Vicarius super omnes totius mundi ecclesias , ab ipso Christo in B. Petro institutus.
26. Verbum Christi ad Petrum , *quodcunque solveris super terram etc.* , extenditur duntaxat ad ligata ab ipso Petro.
27. Certum est in manu Papæ aut Ecclesiæ prorsus non esse statuere articulos fidei , imo nec leges morum , seu bonorum operum.
28. Si Papa cum magna parte Ecclesiæ sic , vel sic sentiret , nec etiam erraret , adhuc non est peccatum aut hæresis contrarium sentire , præsertim in re non necessaria ad salutem , donec fuerit per concilium universale , alterum reprobatum , alterum approbatum.

ILLUSTRISSIMI PETRI DE MARCA EMENDATIONES ET SENSUS DE POTESTATE PAPÆ ET ECCLESİÆ.

P. Desiderant tom. IV , consil. pietatis cap. 13 , etc. multis tradit , Petrum De Marca quatuor

tantum libros de concordia sacerdotii et imperii exarasse , atque morti proximum eos corrigendos et typis cudendos Stephano Balluzio sacellano suo demandasse : sed Balluzius , teste et accusatore Paulo Fageto , ipsius Petri De Marca cognato , quatuor illos libros non solum incorrectos edidit , sed et quatuor alios exaravit , quos una cum prioribus sub nomine Petri De Marca vulgavit , qui adeo hujus partus dici nequeunt. Interim Petrus De Marca adhuc vivens , haud diffitente ipso Stephano Balluzio in ejus vita num. 26 , pag. 15 , edit. 4 , Barcinone die 19 mensis Augusti anno 1647 , coram notario et testibus sequentem declarationem et revocationem edidit. En verba : *hoc est exemplum bene et fideliter Barcinone sumptum a quodam publico et authentico papyreo instrumento declarationis , sano et integro , ac fide digno , tenoris sequentis : ego infra script. Petrus De Marca profiteor , me in omnibus sequi , et amplecti eam doctrinam de jurisdictione , et immunitate ecclesiastica , cæterisque rebus , et caussis ecclesiasticis , quam docet Romana Ecclesia , eique firmiter adhærere. Quæcunque vero huic doctrinæ contraria scripsi in libro de concordia sacerdotii et imperii , et in epistola Hyacintho Messades archidiacono Empuritano Ecclesiæ Gerunsis directa , a me editis , quæ postea decretis sacræ congregationis indicis damnata sunt , ea quoque et nunc damno , et in altera illius libri editione me emen-*

daturum spondeo, eandemque Ecclesiæ Romanæ doctrinam etiam in reliqua operis parte a me edenda, me secuturum promitto. Profiteorque singularia illa jura, quibus in negotiis ecclesiasticis Rex christianissimus utitur, non nisi ex privilegio apostolico exerceri; alioquin legitime non usurparentur. Petrus De Marca etc.

Hæc sola non sunt, quæ ultimum atque sincerum Petri De Marca sensum, mentem atque doctrinam ostendunt. Jam anno 1646, hic auctor Innocentio X, libellum misit, ubi doctrinam suam exposuit, in quo libello 9 propositiones indicavit, quas non solus Carolus Molinæus, sed etiam catholici quidam Galli Fauchtetius, Pasquierus, Pithæus, Hormannus, Servinus, alique libertatum Gallicanarum consarcinatores docuerunt : has De Marca ita refert :

1. Pontificem Romanum nullam auctoritatem in Galliis exercuisse ante sextum sæculum.

2. Toto illo sexcentorum fere annorum intervallo Regem solum, post principes Romanos exactos, Ecclesiæ Gallicanæ, ut caput, præfuisse, non autem Papam.

3. Non competere Papæ extra concilium, ut leges ecclesiasticas condant, quæ Gallos obligent.

4. Papam a sede et dignitate sua dejici posse, si gravissimum scandalum Ecclesiæ inferat.

5. Nulla in specie licere Pontifici aliquid

statuere adversus canones generalium conciliorum.

6. Libertas Ecclesiæ Gallicanæ consistere in usu antiqui juris comprehensi canonibus veteris Ecclesiæ , et ad curias supremas pertinere , ut eum usum senatus-consultis suis paulatim restituant.

7. Galliæ competere jus constituendi summum aliquem patriarcham , si Pontifex regiis rationibus sese non accommodet.

8. Regi liberum esse , ut constitutiones ferat in rebus ecclesiasticis , quæ sint ejusdem roboris , ac leges de rebus civilibus latæ.

9. Curiis supremis jus competere in dirimendis appellationibus ab abusu , de principali negotio decernendi , quemadmodum sæpe usurpatur in foro.

Lector digito prehendit in his propositionibus doctrinam , systema Febronii et neoterico-
rum ejus sequacium : dolendum est , quod scriptores Germani , quidquid ex Gallia affertur , sine discretionem , examine , et cui etiam in ipsa Gallia contradicatur , vel damnatur , imprudenter et stolide , solo novitatis spiritu devorent , postea a Gallis iterum condemnandi , contemnendique.

Interim adversus illas regulas , ait Petrus De Marca , copiose disputatum fuit tam felici eventu , ut multis persuasum sit , eas definitiones ab istarum rerum imperitis , aut Ecclesiæ iniquis ho-

minibus positas esse. An ergo Germanis probrosum non est, ignorare, quid in Gallia contra has propositiones actum sit, et eas ibi jam refutatas atque explosas, tanquam doctrinam Ecclesiæ Gallicanæ nostræ Germaniæ divendere?

Prosequitur libello citato Petrus De Marca : itaque sequentes regulas, ex adverso illarum, variis locis sparsas constitui.

1. Supremam in rebus ecclesiasticis potestatem et auctoritatem per Gállias exercuisse Romanum Pontificem, judiciis ad relationes et appellationes redditis ab eo tempore, quo fides christiana in Galliis floruit ad hanc usque ætatem.

2. Papam jure divino esse universalis Ecclesiæ caput, atque adeo Gallicanæ, quæ illius est membrum.

3. Generalia decreta a Romanis Pontificibus in Gallias, æque ac in reliquas provincias missa : quæ magno applausu ab Imperatoribus Romanis, deinde a Francorum Regibus, post constitutum regnum, ad hoc tempus suscepta sunt.

4. Nullum esse crimen, cujus ratione Papa deponi possit, excepto hæreseos publice professæ casu. Quod verum esse testimoniis veterum docetur, et præterea hanc esse antiquam Ecclesiæ Gallicanæ definitionem demonstratur.

5. Papam solvere posse et dispensare valide et licite a canonibus conciliorum generalium, etiam sine caussa *publica* : dummodo hæc dis-

pensatio non tendat ad labefactandum Ecclesiæ statum. Ubi nova plane ratione de toto hoc negotio disseritur juxta juris antiqui regulas, atque præsentem usum.

6. Libertates Ecclesiæ Gallicanæ consistere in usu , et praxi canonum , atque decretalium tam veterum , quam recentiorum , easque libertates non pendere a sola praxi veterum canonum , ubi ostenditur , necessitate cogente , Pontifices variis temporibus pro bono publico Ecclesiæ ad novas leges condendas progressos.

7. Papam præter eum primatum , quo universæ Ecclesiæ præest, solum esse et immediatum occidentis et Galliarum patriarcham.

8. Regibus vero non competere jus aliquod episcopatum, vel metropolim instituendi, multo minus patriarchatum.

9. Regibus a Deo commissam esse tuitionem Ecclesiæ , ut edictis suis decretorum et canonum promulgatorum executionem urgeant : non autem ut arbitrato suo leges condant in iis , quæ fidem , aut ecclesiasticam disciplinam respiciunt.

10. Concilii Tridentini regulas fidei omnes , et disciplinæ præcipuas , constitutionibus Regiis admissas , cætera vero atque adeo concilium ipsum publicari posse , quandocunque Regibus christianissimis constabit , nullam esse suspicionem motuum ex ea promulgatione in regno excitandorum ; quod assertum est adversus ma-

gistratum regionum opinionem, qui ad libertatem regni pertinere putant, ut concilium Tridentinum nullo casu vel tempore in regno publicetur.

11. Appellationum ab abusu ob canones violatos cognitionem restringendam esse saltem, et terminandam eo fine, ut ob scandalum emergens ex novitate, executionem interim impediat ejus judicati, quod a iudice ecclesiastico latum erit adversus canones et decreta. Attamen hoc prætectu curiis supremis non licere, ut de negotio principali, quod est mere ecclesiasticum, pronuntient, usumque contrarium alienum esse a mente veterum principum, et Regum christianissimorum.

Hactenus illustrissimus Petrus De Marca.

Sequitur retractatio Febronii cum actis ad exemplar Romæ 1778 editum, hujus tenoris :

ACTA

IN CONSISTORIO SECRETO

HABITO

A SANCTISSIMO DOMINO NOSTRO

PIO,

DIVINA PROVIDENTIA

PAPA SEXTO,

FERIA VI DECEMBRIS MDCCLXXVIII,

SOLEMNI DOMINICÆ NATIVITATIS DIE

STATIM POST MISSAM PONTIFICALEM

IN BASILICA VATICANA

**PROPE B. M. V. DE COLUMNA, ET S. LEONIS MAGNI
ALTARIA, QUI LOCUS NUNC PRO SACRARIO EST, NON-
DUM NOVO, QUO CONSTRUITUR, ABSOLUTO.**

VENERABILES FRATRES !

QUAM bonum sit confidere in Domino, VENERABILES FRATRES, splendidissimum exhibet argumentum ea, quæ inter sævientes procellas aura prodiit securior, ob quam repletum est gaudio os nostrum, et lingua nostra exultatione. *Justa enim et rationabilis est caussa gaudendi*, ait Leo Magnus, *cum a sacerdotibus Domini ea gesta cognoscimus, quæ et paternorum canonum regulis, et apostolicis congruunt institutis* (1). Magno munere divinæ misericordiæ multiplicata sunt gaudia totius catholicæ Ecclesiæ : Quippe studio Venerabilis Fratris Clementis Wenceslai archiepiscopi Trevirensis, et S. R. I. principis electoris, quem sine summa laude nominare non possumus, perniciosissimi errores extincti sunt, et in victoria veritatis dudum falsa dogmata perierunt. Non ignoratis plane quæ, et quanta intulerit damna Joannes Nicolaus episcopus Myriophytanus, Ecclesiæ Trevirensis suffraganeus, cum ab anno millesimo septingentesimo sexagesimo tertio, sub ementito Justini Febronii no-

(1) Epist. 36. part. 2. oper. edit. Tyrnav. 1767.

mine, libros edidit, quibus, ut impugnaret hujus S. sedis jura, veritus non est Ecclesiæ ipsius unitatem dissolvere (1). Modo idem archiepiscopus pro religionis ardore, quo incensus est, pro pastoralis, qua maxime valet, virtute, suæque mentis præstantia, illum ipsum Febronium induxit ad solemnem errorum suorum confessionem et retractationem. Plura et gravissima sibi ab illo proposita veritatis argumenta cum Febronius excepisset, serioque recogitasset, facile animadvertit se fuisse terrena opinione deceptum; et ut in sacris est litteris apprine versatus, agnovit commentis suis obsistere, atque adversari Christi Domini doctrinam, Patrum testimonia, conciliorum decreta, aliasque ecclesiasticas sanctiones. Ac tum etiam facile nos credimus, animo ejus obversatum esse quidquid in sacris conventibus Trevirensibus anno millesimo quingentesimo quadragésimo nono habitis, quos ipsemet iterum prælo subjici voluit (2), sancitum fuerat de tenenda, docendaque Romanæ Ecclesiæ doctrina, aliisque servandis ecclesiasticis juribus; quod perspicue agnovit nulla debere varietate corrumpi. Sed adfuit certe, eumque intime commutavit, illabens

(1) Libri Justinii Febronii prohibiti fuerunt decretis congregationis Indicis 27 Februarii 1764, 3 Februarii 1766, 24 Maii 1771, 29 Martii 1773.

(2) Histor. Trevirens. diplomat. auctor. Joan. Nicolao ab Hontheim, episc. Myriophyt. tom. II, pag. 740, edit. August. Vindelic. anno 1750.

in cor, mentemque divinus Spiritus, ut repente Febronius lapsum intelligeret, et ruinam sentiret, atque defleret. Tum, ut ad patrem sapiens rediret, qui insipiens a patre recesserat, cum statim retractasset, rejecisset, ac detestatus esset, quæ suis antea libris scripserat, veniam a nobis petiit, apostolicæ sedis clementiam imploravit, tamque promptum, ac paratum ad præstandas omnes officii sui partes exhibuit animum, ut etiamsi plurimum jam accurate revocasset, cætera tamen omnia, quæ nos adhuc emendanda esse censeremus, sine ulla cunctatione se correcturum promiserit. Sed præstat hæc ipsa, VENERABILES FRATRES, ex archiepiscopi litteris, et Febronii retractatione cognoscere, quas nostrarum ad principes epistolarum secretarius recitabit. Ac primum audite litteras.

Sacrarium ingressus R. P. D. Benedictus Stay, brevium ad Principes secretarius, cappa indutus, alta voce perlegit litteras sequentes.

BEATISSIME PATER !

Benedictus Deus et pater Domini nostri Jesu Christi, Pater misericordiarum, et Deus totius consolationis, qui me consolari dignatus est in gravissima tribulatione mea, ut possem et ipse

oppressum simili sollicitudine sanctitatis tuæ animum sublevare.

Magna nimirum tristitia mihi fuit, et continuus dolor cordi meo, dum viderem suffraganeum ac coepiscopum meum Nicolaum ab Hontheim, virum tot cæteroquin nominibus mihi carum ac venerandum, utpote qui ob excellens et singulare ingenium, immensum omnigenæ eruditionis apparatus, longævam experientiam, mores a puero intactos, et fervidum restaurandæ disciplinæ, Ecclesiæque ampliandæ studium præ alio quovis oneri meo pastoralis levando aptior esset, quique, nisi eum zeli amaritudo, et inconsiderantia in transversum egisset, Ecclesiæ bono, solatio, ac præsidio natus videbatur; dum, inquam, viderem virum hunc terminos, quos posuerunt patres nostri, quin imo quos patribus nostris divinus Legifer posuit, transilire, atque a veritatis tramite tanto longius, tantoque obstinatius aberrare, quo ipsum magis decipiebat species recti, et optimæ voluntatis conscientia.

Interim tamen scriptis suis unitatem catholicam scindebat, ad quam reducere protestantes moliebatur, zizaniorum extirpandorum prætextu, ex agro dominico evellebat et triticum, et fundatæ supra petram Ecclesiæ ruinam parabat, dum illi etiam suppetias ferre cogitaret: sed et adversus sanctam, catholico cuius non nisi cum religione suspiciendam, Romanam sedem attol-

lere quandoque supercilium, ejus jura extenuare, prærogativas obterere, jurisdictionem universalem, quam tota antiquitas venerata est, e medio tollere, imo et ejusdem sedis præsules hinc inde probris conscindere non dubitavit; eo nimirum, ut asserit, consilio, ut vigentes in Romana curia abusus aboleret, sedemque Divi Petri, sublatis adscititiis, iisque monstrosis parergis, nativo suo splendori restitueret.

Ut autem omnia hæc tutius ageret, et parata fors temeritati suæ mala declinaret, ficto, justini videlicet Febronii, nomine scripta sua vulgabat; et ita quidem caute, ut quanquam auctoris nomen, uti hominum neminem, ita nec me lateret, argumenta tamen deessent, quibus eum conscripti operis convincerem. Sed et verbar, ne si eo hominem adigerem, ut Febronianorum scriptorum se auctorem fateri cogeretur, jam asseclarum numero et magnatum præsidio audacior effectus, eo proterviæ procederet, ut infelicis operis elucubratione optime se de Ecclesia et veritate meritum esse contenderet; sicque ignis non jam lente et clanculum, ut antea, sese diffunderet, sed, disjectis repagulis, in vastissimum et nunquam forte amplius extinguendum incendium erumperet.

A Deo itaque optimo maximo consilium, auxilium, temporaque opportuniora expectanda esse duxi: quem in finem indignas quidem, at

sinceras tamen et fervidas, cum gemitu columbæ, bonorumque omnium votis unitas preces ad coelum direxi; illius quoque frequenter interponens auctoritatem, sanguinem et merita, qui, quæcumque in nomine ejus a Patre petitori essemus, ea nos consecuturos esse promisit.

Quam benignum, quamque inclinatum supplicationibus meis se præbuerit consolator in se sperantium Deus, dignabitur sanctitas tua ex adjuncto libello intelligere.

Prætermitto, ne longior sim, narrare, qua occasione dictum suffraganeum meum officii sui commonere inceperim, quibusque gradibus eum divina clementia ad sanctitatis tuæ pedes reduxerit.

Verum hoc, utpote virtutis eximiæ argumentum, in venerabilis senis laudem præteriisse nefas foret; quod videlicet illum a primo instanti auspiciati inter nos negotii usque ad ejus consummationem, nunquam non humilem, docilem, modestum, et ad quævis jussa mea capessenda obedientem ac promptum expertus fuerim.

Nec solum sanctitati tuæ ad saniora consilia reversum auctoris nostri animum dictus ejus libellus exhibebit; sed et cum intimi solatii sensu considerandum sistet, quam humiliter cum sancta sede reconciliari postulet, imo quantum gratiam

hanc promereatur et magnanima errorum suorum confessione, et amara pristinae rationis, factorumque minus rectorum poenitudine, et inconfusibili hodiernorum ejus sensuum orthodoxia et acri, quo modo incenditur, in lata Ecclesiae damna reparandi desiderio.

Atque inde est, cur supervacaneam rem me acturum arbitrer, si te rogem, sanctissime Pater, ut poenitenti paternum sinum pandas; neque enim dubitare fas est, quin illius caritatem æmuleris, qui super degeneri, sed jam converso filio, misericordia motus, accurrens cecidit super collum ejus, et osculatus est eum, eique cum stola prima omnem paternum amorem reddidit.

Certe, si quidquid tibi est in me benevolentiae (et multoties probasti inesse quamplurimum) revertenti ad te carissimo fratri meo exhibueris, et viscera mea in Domino reficies, et incredibili me voluptate perfundes.

Confidens in bonitate tua, hæc duxi scribenda tibi, sciens quod super id quod rogo facies; nec præteritarum modo ejus noxarum oblivisceris, sed et filii loco eum habebis, amabis, litterisque amicis et senium ejus solaberis, et animum adversus stolidi hominum judicia confirmabis: dignum quippe, et consentaneum tuæ clementiae arbitror, ut qui suo erga sanctam sedem obse-

quo fines nullos posuit, eum illimitato prorsus affectu Sanctitas tua complectatur.

Transfusa jam in sinum tuum, beatissime Pater, suavissimorum solatii, gaudii, spei, ac fiducia sensuum exuberantia, superest ut et coram te ponam humillimæ ac profundissimæ subjectionis tributum, quo, quamdiu vixero, in persona Sanctitatis tuæ honorare intendo venerabilem illam petram, cui inædicaturum se Ecclesiam suam salvator promisit, et contra quam, haud secus ac Ecclesiam ipsam, nullæ unquam inferiorum potestates prævalituræ sunt.

Cumque in persona beatissimi prædecessoris tui divi Petri, apostolorum principis, non agnorum modo omnium, sed et ovium tibi cura concredita sit, provinciaque demandata confirmandi Fratres tuos; intolerabili fere et viribus meis longe superiori duarum ecclesiarum pondere quasi ad ima depressus, ad te oculos, manus, vocemque attollo, suppliciter orans, ut fatiscentem sub tot animarum regimine, de quarum singulis severo judici mihi olim reddenda erit ratio, animum allevare, cæcutientem illuminare, aberrantem reducere, torpentem excitare digneris conciliis, jussis, ac præsertim plurimum valenti apud Deum precatione. Quæ omnia, ut apostolica benedictione mihi confirmare velis, vehementer a te peto, qui finaliter me, gregesque mihi, utut indigno, commissos

paternæ tuæ benevolentiae commendans, filialemque reverentiam et amorem humili sacrorum pedum osculo profitens subscribor.

SANCTITATIS TUÆ

Ehrenbreitstein, die 15 Novemb. 1778.

Devotissimus et obedientissimus servus et filius.

CLEMENS-WENCESLAUS archiepiscopus et elector.

Nunc animos vestros ad Febronianam retractationem advertite.

Idem R. P. D. Stay legit retractationem episcopi Myriophytani, suffraganei Trevirensis.

BEATISSIME PATER !

Si quid mihi in longæva, et ad exitum declinante vita evenit triste, et acerbum (evidenter autem haud pauca); illud omnium maximum, et intima viscerum penetrans est, quod per reverendissimum et serenissimum Dominum archiepiscopum meum, pastorem vigilantissimum, ad me pervenit, Sanctitatem vestram indigne ferre plura, quæ in libris Justini Febronii, seu quovis

alio adscititio nomine a me vulgatis, aut forte etiam mihi suppositis continentur, utpote summæ sedi injuriosa, nec non supremis ejus juribus detrahentia, proin sanctæ nostræ religioni (sane præter, et contra meam intentionem) noxia.

Cum autem nihil majus, et viro bono dignius sit, quam agnitum errorem confiteri, et præteritam culpam melioribus factis redimere; sic imprimis agnosco et defleo errorem, ex zelo indiscreto Protestantes catholicæ Ecclesiæ, et apostolicæ sedi reuniendi, huncque in finem etiam usus, et præxes particularium ecclesiarum, easque persæpe ultra modum exaggeratas, omnibus ecclesiis applicandi studio natum; neque eum, quoad vixero, deflere desinam. Dein deliberatum mihi constitutumque est, postquam culpam confessus, et veniam gratiamque a paterna sanctitatis vestræ clementia supplex deprecatus fuero, sicuti jura et decorem summæ sedis pro viribus tueri, ita et ejusdem sanctæ sedis judicium libris et luminibus meis præferre, nullumque meæ erga eandem submissioni ponere terminum. Eripuit mihi auctoritas sanctitatis vestræ (in qua auctoritatem Jesu Christi recognosco) errorem. Itaque præsentem, eosque genuinos animi mei sensus de statu Ecclesiæ, et summis sedis S. Petri, apostolorum principis, juribus, ad successoris ejus pedes omni cum submissione depono, tanquam in qua vivere, et mori cupio. Sunt autem ii sequentes.

Imprimis profiteor et agnosco cum *Tournelio*, claves Ecclesiæ, et uni Petro, et unitati simul a Christo concessas esse, ita ut unum aliud non excludat. Oportebat quippe meminisse cum *Terulliano*, in Scorpiaco cap. 10, *eas Dominum Petro, et per eum Ecclesiæ reliquisse*; et cum *Optato*, de schism. Donatist. lib. VII, n. 3, *Petrum claves regni cælorum communicandas ceteris solum accepisse*; ut enim de Petro ait *S. Leo*, serm. III, in anniv., *si quid* (Christus) *cum eo commune ceteris voluit esse principibus, nunquam nisi per ipsum dedit quidquid aliis non negavit*: scilicet claves datæ sunt uni Petro, quatenus ille primatum et regiminis potestatem accepit a Domino, idemque personam totius Ecclesiæ, seu supremus ejusdem post Christum, et sub Christo rector ac moderator, gerebat. Datæ quoque sunt unitati, id est, in bonum unitatis, et Petro præcipue, ut dictum est, et aliis etiam apostolis, eorumque successoribus episcopis, quibus docendi, ac regendi ministerium et potestas, seclusa plebe, commissæ sunt in verbis: *Sicut me misit vivens pater, et ego mitto vos. Accipite Spiritum sanctum, quorum remiseritis peccata etc. Euntes docete omnes gentes etc. Attendite vobis, et universo gregi, in quo vos Spiritus sanctus posuit episcopos regere Ecclesiam Dei*: attamen cum dependentia a Petro, et cum subordinatione ad ipsum, qui eas, ut superius ait *S. Optatus*, communicandas ceteris so-

lus accepit. Explodendus proinde error, haustus ex Protestantium fontibus, ecclesiam collegium esse, non societatem, ut catholici sentiunt, in qua baptizati fideles ex institutione Christi sub legitimorum pastorum, ac præcipue summi Pontificis, regimine degunt; cujus regiminis potestas, a Christo constituta, veram subjectionis, et obedientiæ obligationem multitudini, seu universati imponit.

Profiteor Dei Filium, dum suam ecclesiam fundare, eamque esse unam vellet, formandæ ac regendæ huic unitati primatum in illa instituisse; huncque S. Petro commisisse. Firmiter assero cum SS. Patribus *Cypriano, Hieronymo, Optato Milevitano, Gregorio Nazianzeno, Joanne Chrysostomo, Ambrosio, Leone M., Gregorio M.* et aliis, propterea inter duodecim apostolos unum electum esse, ut capite constituto, super quo Ecclesia fundata est, schismatis tollatur occasio: ideo Christum, cum suis apostolis potestatem largiretur, ab uno, cui primatum tribuit, cœpisse, ut unam ecclesiam, et unitatem cathedræ, simulque unitatis originem demonstraret: schismaticum esse, qui, ut ait *Optatus*, contra singularem cathedram aliam collocat, vel ab ejus communione per obedientiæ negationem recedit: non habere Petri hæreditatem, qui Petri sedem impia divisione discerpit; siquidem ubi est Petrus, ibi est Ecclesia: Petrum Ecclesiæ fundamenta (apostolos, sibi ut capiti subordinatos)

in fidem suam recepisse ; eidem Petro , in quo primatus excellenti gratia præeminet , ipsorum etiam apostolorum curam a Christo esse commissam : ipsum esse os , et principem apostolici cœtus.

Assero hunc primatum (qui non ordinis , inspectionis ac directionis tantum est , sed et veræ auctoritatis ac jurisdictionis) quia non minus , quam unitas ipsa , pro cujus conservatione ac regimine institutus est , perpetuus esse debebat , in Petri successores Romanos Pontifices , sedemque apostolicam , hujus unitatis centrum et radicem , jure divino transiisse , ut nulla ratione transferri a Romano ad aliam sedem valeat : ad hanc ecclesiam *propter potio-rem principatutem* (id est , propter supereminentem ejus dignitatem atque auctoritatem) uti ait *S. Irenæus* , *ne-cesse esse omnem convenire Ecclesiam , hoc est , eos , qui sunt undique , fideles* : eam esse caput ecclesiarum , *a qua , ut inquit Bonifacius Papa I , quisquis se abscindit , fit a christiana religione extorris*. Huic accedunt Patres concilii Constantinopolitani IV , *sequentes* , ut aiunt , *in omnibus apostolicam sedem , et observantes omnia ejus constituta , speramus , ut in una communione , quam sedes apostolica prædicat , esse mereamur , in qua est vera et integra christianæ religionis soliditas : promittentes etiam , sequestratos a communione Ecclesiæ catholicæ , id est , non con-*

sentientes sedi apostolicæ, eorum nomina inter sacra non recitanda esse mysteria.

In horum sequelam cum Patribus *concilii æcumenici Florentini* agnosco, Romano Pontifici in B. Petro pascendi, regendi, ac gubernandi universalem Ecclesiam a domino nostro Jesu Christo plenam potestatem traditam esse. Sicut autem pascendi, et regendi potestas sine conveniente auctoritate, jurisdictione, ac coactione (ad quam etiam, velut gravissima spiritualis poena, pertinet excommunicatio, quoad fructum et suffragia generalia separans) subsistere non potest; sic talem a Christo ipso promanantem in Romano Pontifice, tanquam universalis Ecclesiæ capite, principe, ac magistro residere affirmo.

Profiteor quoque Romanum Pontificem esse summum judicem controversiarum in rebus fidei et morum; ac in omni ejusmodi controversia exorta, hinc inde dissentientibus animis, tum maxime audiendam vocem *Hieronymi*, scribentis ad Damasum: *Ego Beatitudini tuæ, id est, cathedræ Petri communionem consocior: super illam Petram ædificatam Ecclesiam scio. Quicumque extra hanc domum agnum comederit, profanus est.... Non novi Vitalem, Meletium respuo, ignoro Paulinum; quicumque tecum non colligit, spargit. Et: Adhuc in tres partes scissa Ecclesia ad se rapere*

me festinat.... Ego interim clamito : Si quis cathedræ Petri jungitur , meus est.

Addo speciatim adversus errorem tum veterum, tum recentiorum novatorum, qui, sprete multitudine episcoporum, capiti suo Romano Pontifici expresse, vel tacite adhærentium, Ecclesiam, ac veritatem in sua paucitate concludere non verentur, fieri non posse, ut a vero aberret corpus episcoporum, qui capiti suo Romano Pontifici adhærent : sic hæresim Lutheri jam ante *concilium Tridentinum* ab Ecclesia, præeunte Pontifice, per ejus oraculum ultimato et irrevocabiliter damnatam fuisse; quandoquidem Ecclesia capiti unita, sive per orbem universum dispersa, sive congregata in conciliis generalibus (in quibus episcopi jure proprio ac judiciaria potestate sibi ex institutione Christi cohærente una cum summo Pontifice definiunt) in dictis caussis definiendis errare non possit, nec ab ea cathedra discedere, ad quam, teste *Cypriano*, perfidia non valet accedere; et in qua, manente dispositione veritatis, B. Petrus in accepta fortitudine petræ perseverans Ecclesiæ gubernacula non relinquit, ac per successores suos sedere, ac loqui non desinit.

Agnosco pariter datam Ecclesiæ a Christo auctoritatem judicandi de sensu, seu doctrina propositionum, librorum et auctorum, ac fideles compellendi ad subscribendum suæ sententiæ;

hos proinde teneri eidem acquiescere interna mentis et judicii adhæsione, non solum religioso, ut vocant, silentio; atque hujusmodi judicium nullatenus errori esse obnoxium. Constitutioni *Unigenitus*, ut dogmatico sanctæ sedis Romanæ et universalis Ecclesiæ decreto, omnimodam ab omnibus obedientiam deberi affirmo.

Dico cum *Avito Viennensi episcopo*, in rebus, quæ ad Ecclesiæ statum pertinent, si quid dubitationis fuerit exortum, ad Romanæ Ecclesiæ maximum sacerdotem, quasi ad caput nostrum, esse referendum.

Circa decretales Romanorum Pontificum epistolas, profiteor cum *SS. Gelasio et Leone*, eas venerabiliter suspiciendas esse, et sancte custodiri debere.

Affirmo Romano Pontifici jure divino competere jus indicendi, dirigendi et confirmandi universalia concilia, quæ per ejus concursum plenam sortiuntur firmitatem, et infallibilitatem, independentem a quacunque alia acceptatione.

Concilium Tridentinum non tantum in caussis fidei, sed etiam disciplinæ liberum fuisse profiteor, non obstante, quod, pro illorum temporum et rerum circumstantiis, in eadem sacrosancta synodo non potuerint omnia de quorundam etiam proborum virorum voto ac desiderio reformari. Caussas criminales episcoporum per concilium

Tridentinum, sess. 24, cap. 5, summo Pontifici, et apostolicæ sedi merito reservatas judico. Cumque eadem sacra synodus, sess. 14, cap. 1, declaravit, Pontifices maximos, *pro suprema potestate sibi in universa Ecclesia tradita*, caussas aliquas criminum graviores merito potuisse suo peculiari iudicio reservare; non arbitror licere apertam hanc synodi declarationem eludere, aut obliquis et coactis interpretationibus evertere, quasi hæc potestas summo Pontifici non competeret proprio, ac originario, divinoque jure. Habet proinde idem Pontifex, et jure exercet in universa Ecclesia potestatem dispensandi ex legitima caussa in lege per generale concilium lata.

Primis jam tum Ecclesiæ temporibus ii censebantur spurii, adulterinique episcopi, quorum Romanus Pontifex ordinationem, seu electionem absolute respueret, veluti *ULTRAJECTINORUM pseudo-episcoporum*, aliorumque eidem communioni, atque caussæ adhærentium. Quamvis autem antiquioribus temporibus confirmatio, et consecratio neo-electorum episcoporum ad provinciales synodos, præcipue vero ad metropolitanum pertinuerit; attamen legitimis de caussis hæc disciplina per universum occidentem mutata fuit, neque pristinam hac in parte disciplinam reduci posse existimo, nisi de pleno atque libero summæ sedis assensu. Idem de translationibus, et depositionibus episcoporum, nec non de erec-

tionibus novarum sedium episcopalium servandum judico.

Canonizatio servorum Dei per Papam *Alexandrum III*, ad evitandos innumeros abusus, soli Romano Pontifici, seclulis episcopis dioecesanis, merito reservata est. Quanquam et ab antiquioribus temporibus, ut habetur ex *Benedicto XIV*, lib. 1, de *beatif. et canon. serv. Dei* cap. 10, num. 1, beatificationes ipsæ, quæ fiebant ab episcopis, vim obtinebant canonizationis, vel per expressam summi Pontificis approbationem, vel per universalem, extra concilium, Ecclesiæ consensum, in quo tacita summi Pontificis approbatio continebatur.

Quamvis olim vix aliæ causæ, quam majores, ex provinciis ad Romanam curiam deferrentur; attamen hodie in reverentiam summæ sedis, ac pro suprema potestate eidem in universa Ecclesia divinitus tradita, legitimo communique usu invaluit, ut in quibusvis causis ecclesiasticis ad summum Pontificem appelletur; ita ut ejusdem sanctissimi auctoritate in suprema instantia judicetur, tum Romæ per iudices ordinarios ibidem constitutos, tum per delegatos in partibus, pro diversitate locorum, morum, et concordatorum.

Summi Pontifices *Pius II*, *Julius II*, et *Gregorius XIII*, omni jure damnarunt appellationes

a Papa ad futurum concilium, cujus damnationis causas suis constitutionibus explicant. Sane jam antea reprobata comperimus a *Gelasio* appellationes a sede apostolica : *Siquidem ad illam de qualibet mundi parte canones appellare voluerint ; ab illa autem nemo sit appellare permissus.*

Equidem primævo Ecclesiæ usu omnia beneficia ad episcopi, tanquam ordinarii Loci, dispositionem, seu collationem pertinuisse videntur ; attamen cum sanæ rationis sit, ut summus et universalis Pontifex plurium in provinciis gratiarum dispensator, existat, sic minime injustæ, imo huic summi et universalis Pontificis qualitati consonæ fuerunt beneficiorum reservationes, quæ deinceps nationum concordatis firmatæ, et respective moderatæ sunt. Hæc concordata, utpote vim pacti habentia, religiose omnino servanda sunt. Declararunt autem sæpius Romani Pontifices, signanter *Gregorius XIII*, longe a suo animo abesse concordatorum, nominatim Germaniæ, infractionem.

Annatæ ad sublevandas necessitates Romanæ curiæ, pro omnibus ecclesiis excubantis, laborantis, et sumptus portantis, pro legitimis habendæ ; atque ut tales, eo saltem usque retinendæ sunt, donec alia æque commoda ratione, apostolicæ sedis judicio, sustentationi, atque innumeris oneribus ejusdem curiæ provisum fuerit.

Exemptio regularium (quorum magna in Ecclesia est utilitas), eorundemque immediata subjectio ad apostolicam sedem, legitimis ex causis, in bonum non tantum religiosorum ordinum, sed etiam universalis Ecclesiæ, videlicet, ad faciliorem eorundem sub uno supremo capite gubernationem, introducta, et ab omnibus ecclesiis agnita, nedum a sæculari potestate, sed nec ab una particulari synodo abrogari valet. Abusibus, ex hac exemptione nasci valentibus, per *concilium Tridentinum* occursum, et provisum est.

Scio episcopos non ab Ecclesia, seu fidelium universitate, sed a Spiritu Sancto positos, ut commissos sibi greges intra suas solum dioceses pascant et regant, cum debita ad Romanum Pontificem subordinatione. Quamvis autem illi primis Ecclesiæ temporibus ampliorem, pro varietate disciplinæ, in his quæ jurisdictionis sunt, potestatem exercuerint; potuere tamen canones ejus usum intra strictiores terminos coercere, quos privata auctoritate extendere nefas foret.

In illis, quæ ad fidem, sacramenta, et ecclesiasticam disciplinam pertinent, potestas ecclesiastica pleno jure decernit, sine concursu potestatis civilis; ratione tamen mutuæ protectionis, quam sibi invicem debent, ad hanc spectat, juxta mentem Ecclesiæ, et quantum ipsa optat,

ejus canones protegere, et exequendos curare per media temporalia.

Finaliter judico, curandum omni legitimo ac meliore modo, ut pax et concordia inter Ecclesiam, et rempublicam perpetuo retineatur; atque adeo, quoad fides et religionis jura patiuntur, vitandas esse occasiones offensionum, unde et dissidia oriri, et gravia mala in religionis detrimentum timeri possent.

Accipe, SANCTISSIME PATER, has assertationes, velut tesseram genuinæ meæ sententiæ de divinis, atque eminentioribus tuis, tuæque sedis juribus, tanquam monumentum revocationis omnium, quæ adversum ea, et si quæ fortasse alia veræ doctrinæ capita, seu universalis Ecclesiæ jura (licet præter intentionem) a me quavis via, aut modo dicta, scriptave fuere, vel scripta videri possent.

Si quid ultra est, quod circa fidei, seu doctrinæ meæ professionem ac declarationem, quam in omnibus sanctæ Romanæ, atque apostolicæ Ecclesiæ conformem esse cupio, jubes, aut postulas, habebis me semper ad eandem Germana sinceritate edendam obedientem ac promptum. Non negabis interim (sic humillime confido) veniam erranti, qui, medias etiam inter deviationes, nihilominus cum Patribus *concilii Lateranensis* semper agnovit, et quoad vivet, agnoscet, Ro-

manam Ecclesiam , disponente Domino , super omnes alias ordinariæ potestatis obtinere principatum , utpote matrem universorum Christi fidelium ; qui cum *divo Bernardo* sine fraude et fuco profitetur : Esse alios aliis assignatos greges , singulis singulos ; tibi universos , uni unum , non modo ovium , sed et pastorum , tanquam uni omnium pastori ; qui cum *S. Hieronymo* non ignorans Romanam Ecclesiam supra Petram , qui Christus est , ædificatam , nihil magis desiderat , quam cathedræ Petri (qui etiam *per Christum factus est Petra* , ut ait *St. Maximus Taurinensis*) perpetuo consociari. Suscipe me in hanc unionem ; redde pœnitenti filio paternum affectum ; et in pignus hujus gratiæ da jacenti ante sacros pedes tuos , eosque deosculanti , apostolicam benedictionem.

SANCTITATIS TUÆ

Treviris , 1 Novembris an. MDCCLXXVIII.

Humillimo et obedientissimo filio.

JOANNI-NICOLAO AB HONTHEIM,
episcopo Myriophytano suffraganeo
Trevirensi M. propria.

Nostras modo in forma brevis litteras , quibus ad utrumque respondimus , audietis.

Postremo ab eodem lectæ sunt epistolæ sanctitatis suæ ad utrumque.

Venerabili Fratri Clementi-Wenceslao archiepiscopo Trevirensi, et episcopo Augustano, S. R. I. Principi Electori

PIUS PAPA SEXTUS

Venerabilis Frater, salutem et apostolicam benedictionem. Nihil nobis gratius, atque acceptius tuis litteris contingere unquam potuit, Venerabilis Frater; nihil iis, quæ nobis ipsæ attulerunt, exoptatius. Incredibile est, quanto inde, quamque immenso repleti gaudio sumus: idque tu ipse magis ex tuo lætitiæ sensu existimare poteris, quam nos ullis tibi significationibus exponere valeamus. Illo, quem nunciasti, successu, illo, quem transmisisti, *retractationis* libello, gravissimam detraxisti nobis, quæ jamdiu animo infixæ erat, de *Febronianis* scriptis sollicitudinem; quantumque antea de illatis illinc in Ecclesiam damnis dolebamus, tantam nunc in spem inducimur fore, ut iis ipsis scriptis jam a suo auctore repudiatis, abdicatis ac damnatis, accepta detrimenta sarciri tandem ac refici videamus. Hunc a Deo ipso rei exitum eo magis expectamus, quo magis illius digitum, cor hominis altissime pervadentem, atque immutantem agnoscimus. Tuos ille sermones, cum episcopo Myriophitano suffraganeo tuo a te habitos, tua in ipso

ab errandi via deducendo consilia , tuas actiones pro sua gloria , atque Ecclesiæ utilitate susceptas sui spiritus afflatu moderabatur , sua ope præsidioque muniebat , opportunitatesque omnes , et differendi , atque agendi tempora sapientia sua gubernabat. Illi igitur , qui dives est in misericordia , summæ immortalesque habendæ sunt a nobis gratiæ , quod et tua vota , studia , ac labores , et nostras non intermissas preces , ac lacrymas , in cordis humilitate ad eum fusas , tam liberaliter , tam benigne tandem respexerit. Verum cum ab ipso tua fuerit opera , tanquam suæ miserationis instrumentum , adhibita , ipsam hanc tam egregiam , tamque excellentem operam ac virtutem tuam intima animi nostri comprobatione prosequimur , atque in cœlum extollimus ; tibi-que , Venerabilis Frater , ita gratulamur , ut nihil unquam a te in tuo episcopali munere neque gloriosius , neque utilius suscipi , atque effici potuisse apostolica voce prædicemus. Summa esse tua fatemur de nobis , de sancta hac sede , ecclesiaque universa merita , ac maxima inde , nec unquam interitura accessisse ad pristinam tuam laudis ac splendoris amplitudinem veræ solidæ-que gloriæ ornamenta. Hæc eximia nostra de te iudicia pari etiam gratissimi animi testimonio , summique in te amoris , existimationis , ac studii declaratione cumulamur. Proinde quod tu nunc a nobis vehementer exoptas , atque efflagitas , ut venerabilem fratrem Joannem Nicolaum epis-

copum Myriophitanum jamdiu aberrantem , ac ad nos modo revertentem , in gratiam benevolentiamque nostram restituamus, magnopere quidem gaudemus in eo , quod nostra animi inductione cupidissime præstituri sumus, una etiam nos esse tuo huic gravissimo postulato præclare satisfacturos. Itaque omnia , prout fieri a nobis cupis , ab ipso antea in apostolicæ hujus sedis Ecclesiæque jura perperam atque inconsulte dicta, scripta , actaque ex animo remittimus , condonamus , atque ignoscimus ; ad eaque respicimus, quæ nunc consecuta sunt, quæ nimirum a te, atque ab illo ipso etiam de præsentī suo animi sensu ad nos deferuntur ; eundem in paternæ caritatis sinum , atque in complexum nostrum libenter , amanterque recipimus , ac tamquam inventam ovem , quæ perierat , humeris nostris imponimus , atque ad hanc solidissimam veritatis petram læti exultantesque reportamus , ac inter cæteros coepiscopos fratres , itemque filios nostros adnumeramus ; et quo amplius habeat paterni hujus amoris, lætitiæque nostræ argumentum , non mediocri etiam laude , et commendatione hanc ipsius actionem exornamus. Commendari enim oportere a nobis intelligimus ejus cum ingenii docilitate conjunctam animi fortitudinem , quæ in suo hoc facto perspicue conspicitur atque eminet , dum illas suas, quas tantopere adamarat antea, propugnaratque sententias , abjicit nunc , ac detestatur , dum plurimorum huic Petri

cathedræ aut adversantium , aut invidentium , quos undique in suas partes laudesque pertraxerat , judiciis non retrahitur , non permovetur. Quid hoc est , nisi quodammodo pro veritatis , quæ affulsit , amore semetipsum contemnere , ex Saulo novum in se Paulum exprimere , de ambitione , de sui laude , de profani sæculi hujus aura fortiter , egregieque triumphare ? Quo certe humanæ naturæ imbecillitas pertingere non potest , nisi divina ope fulta , ac roborata. Divinæ igitur voluntatis rationibus inhærere nos putamus , dum eundem singulari laude prosequimur , quæ potissimum in Dei ipsius gloriam est redundatura. Idcirco jam nunc ipsi amantissimis respondemus litteris , quas hisce conjunctas ad te transmittimus ; in iisque intimæ reconciliationis , gratiæ , laudationisque nostræ testem apostolicam benedictionem ex animo concedimus. Ut autem ad te regrediamur , Venerabilis Frater , ita tua hac virtute , tuaque felicitate gaudemus , ut plurimum ob ipsum etiam tam singulare , tamque præstans exemplum , in te splendoris , in apostolicam sedem utilitatis adjunctum iri cumulum judicemus. Maximo enim exemplum illud ceteris omnibus episcopis incitamento ad sacra tuenda , et propugnanda jura futurum confidimus : eos vero acerrime poterit sua claritate ac luce ad imitationem impellere , quibus , ob locorum propinquitatem , erit ipsum multo conspectius ; quibusque deesse jam hoc tempore non

potest ejusmodi exhibendæ, exercendæque virtutis copia. Nunc vero etsi te ipsum inposterum tui similem futurum non dubitemus, valdeque lætemur nulla te hortatione indigere, qui tua sponte ad præclara quæque inflammari; tamen ut magis tibi constare possit, quantum adhuc tua virtute nitamur, illud nunc a te expectamus, ut quem a Deo recepit suffraganeus tuus docilitatis spiritum, eodem pro tua apud ipsum auctoritate velis uti ad debitam ab ipso exigendam, quam promisit, operam, qua illud errorum propugnaculum, quod jampridem excitavit, idem ipse sui ingenii, suæque doctrinæ ope dejicere, ac funditus delere pergat; ex quo certe præcipuum ipsi illi retractationi suæ pondus adjungetur: tecum præterea S. Leonis magni adhibemus ad Theodoretum, Cyri episcopum, scribentis verba (1): *victoria, quam Christus Dominus noster suæ donavit Ecclesiæ, quamdiu in hoc mundo versamur, licet fiduciam majorem tribuat, non tamen in totum sollicitudinem perimit, nec ut dormiamus donata est, sed ut suavius vigilemus*. Jam quod reliquum est, et perspectissima nobis antea erant tua in nos, et apostolicam hanc B. Petri cathedram studii, conjunctionis, observantiæ, pietatisque officia; et nunc adeo grata et jucunda est eorundem in epistola tua luculentissima confirmatio, ut nihil cupiamus

(1) Epist. 93, cap. 6, part. 2. oper. cit. edit.

magis, quam palam omnibus facere posse, quantum tui, tuæque dignitatis ac virtutis rationem habeamus, quantumque ad ea omnia præstanda, quæ ad tuæ laudis gloriæque incrementa faciant, atque ab hujus S. sedis beneficentia proficisci possit, potissimum incendamur. Interim Deum Opt. Max. precamur, ut cum ipse præstantium tuorum meritorum suasor, impulsor, atque auctor extiterit, item etiam esse suorum in te munerum amplificator velit. Atque hujus divinæ benignitatis auspicem apostolicam benedictionem tibi, Venerabilis Frater, tuæque fidei concreditus populis intimo paternæ caritatis sensu amantissime impertimur. Datum Romæ apud sanctum Petrum sub annulo piscatoris die XIX Decembris MDCCLXXVIII, Pontificatus nostri anno quarto.

BENEDICTUS STAY.

*Venerabili Fratri Joanni-Nicolao episcopo
Myriophitano.*

PIUS PAPA SEXTUS

Venerabilis Frater, salutem et apostolicam benedictionem. Quod summopere semper optavimus, quodque a Deo optimo maximo omni animi contentione precati sumus, ut tu, Venerabilis frater, cordisdolore tactus intrinsecus, tandem aliquando a suscepta jamdudum offensionis atque erroris semita illius miseratione digredereris, teque ipsum ad veræ doctrinæ lucem revocares; id nunc contigisse et ex litteris venerabilis fratris Clementis Wenceslai Trevirensis archiepiscopi, et S. R. I. principis electoris, et ex transmisso nobis tuo retractationis libello incredibili paterni nostri animi jucunditate intelleximus. Maximas extitisse nobis a te antea doloris, atque ægitudinis causas, ipse facile percipere potēs; cum et nimirum intueremur hujus apostolicæ sedis beneficio ad episcopatum evectum, ipsique tanto necessitudinis nomine devinctum, tamen insurrexisse ad eandem oppugnandam, idque conari, ut ejus antiquissima jura, atque a Christo Domino derivata privilegia minueres, ac labefactares. Divinis nos sane freti promissionibus certissime confidebamus solidissimam hanc veritatis Petram nullis unquam adversis ventis ac tempestatibus concuti posse, atque ad ruinam impelli. Sed et tuam

dolebamus vicem, qui te tantopere a nobis averteres, atque aberrares; et eorum etiam omnium errorem perniciemque deflebamus, quos ingenium tuum, amplitudine eruditionis ac doctrinae species ad tuas partes, hoc praesertim adversissimo Ecclesiae ac religioni tempore, facile pertrahebat atque aggregabat. Has pristinas gravissimas molestias, perpetuasque sollicitudines nostras non idcirco nunc commemorandas suscepimus, Venerabilis Frater, ut tibi quidquam exprobrare videamur; sed ut luculentissime declaremus, in quale, quantumque illae jam conversae sint gaudium; quamque ex ipsa superioris temporis recordatione sensus in nobis tuae hujus reversionis fiat jucundior. Cognoscimus certe in tuis hisce immutatis consiliis Dei virtutem ac misericordiam, qui non reliquit te usque in finem, sed novam tibi mentem voluntatemque per sanctum Spiritum immisit, atque indidit; eique quantas maximas possumus, intima animi fide gratias persolvimus; teque etiam hortamur, ut haec ipsi debita tuae religionis officia in humilitatis sensu exhibere, ac referre nunquam intermittas. Porro ut tu ipse pro tanto beneficio, post Deum, unice obstrictus es eidem Trevirensi archiepiscopo tuo; ita nos itidem plurimum ipsi debere ultro profiteamur, qui sua tandem opera, sapientia, ac virtute perfecit, ut divina ope te ad hanc beati Petri cathedram cum gemitu sis-teres, implorares veniam, ad ejusque cultum,

obsequium , ac reverentiam puro corde , et conscientia bona , et fide non ficta redires. Hoc nimirum de te persuadent nobis , præter summam ejus amplissimi viri auctoritatem , ipsa ratio epistolæ ac retractationis tuæ , in qua post plurima singulatim , atque accurate expressa , a teque revocata , animum præteritorum omnium poenitentem exhibes , eumque in modum comparatum esse confirmas , ut cetera etiam , quæ non expresseris , contra apostolicæ sedis decreta , ac doctrinam a te unquam prolata , statim ut admonitus fueris , te ad veritatis normam redacturum esse pollicearis. Hoc optimæ voluntatis tuæ testimonium nos perlibenter suscipimus ; hoc certum tuæ constantiæ pignus esse existimamus. Proinde remittentes tibi quascunque canonicas , et spirituales poenas , te, Venerabilis Frater , quod tam enixe a nobis suppliciterque postulas , in nostram et sanctæ hujus sedis gratiam reconciliamus , ac restituimus ; tibi pacem , quam a Christo Domino didicimus , largimur ; tibi paterno amplexu occurrimus ; te inter episcopos collegas nostros adnumeramus , atque amantissimis verbis filium etiam nostrum compellamus. Dum hunc nostrum , ut vides , amorem tibi tam prolixè deferimus , eundem etiam cum plurima tui commendatione ac laude jam nunc conjungere minime dubitamus ; neque enim dissimulare possumus in tua hac actione conspici a nobis et docilitatem ingenii , et magnitudinem

animi tui, nam quid majus a te fieri, quid fortius potuit, quam discussa errorum caligine, a pristina mentis elatione ad christianæ humilitatis sensum demitti, tuas abjicere ac reprobare sententias, veritati posthabere exorituros de te rumores, temetipsum quodammodo vincere atque contemnere? Quod quanto difficilius est, humanæque naturæ vires excedens, tanto magis intelligimus abundare in te divitias gratiæ et bonitatis Dei. Ita certe boni omnes, quorum gravissima apud te esse debent judicia, nobiscum sentient, cum nos, quæ operata sit in te dextera Domini, palam faciemus. Tu itidem, Venerabilis Frater, illud nunc potissimum age, ut omnes populi publica tua veritatis a te agnitæ confessione, divinæque potentiæ celebratione quid per ejus misericordiæ gratiam sis consecutus, intelligant. Maximum existima, atque opportunissimum illati a Febronio in Ecclesiam detrimenti futurum remedium, si tu ipse, qui eos libros conscripsisti, eosdem, ut erant ad plurimorum ruinam, ita nunc ipsorum ædificationem refutes, convincas, ac redarguas. Etsi provecta jam ætate sis, integris tamen adhuc te, Deo juvante, pollere cum animi, tum corporis viribus non ignoramus. Quid potius igitur, quid utilius, quid præstantius reliquo vitæ tempore facias, quam, ut qua manu vulnera Ecclesiæ atque apostolicæ sedi inflixisti, eadem illa ipsa alligare, ac persanare omni studio ac labore

contendas? Habes profecto plurimos, quos imitère, præcedentibus Ecclesiæ temporibus insignes et sanctitate et doctrina viros, qui nedum prioris ætatis errata retractare veriti non sunt, sed eadem semel detecta constantissime rejicientes, maximam hoc ipso apud omnes suo nomini gloriam compararunt (1). Eia igitur, Venerabilis Frater, *exere vires*, te ipsis S. Joannis Chrysostomi verbis excitamus (2), *fortiter dimica, atrociter in prælio isto concerta, considera pactum, conditionem attente, militiam nosce; pactum, quod spondisti; conditionem, qua accessisti; militiam, cui nomen dedisti*: tibi etiam S. Bonifacii Moguntini episcopi, Germaniæque apostoli, plenas auctoritatis voces subjicimus, quem tibi ignotum esse non potest aliquantulum etiam ad Palatiolum monasterium prope Treviros con-

(1) Epist. Maximi, Urban., Sidon. et Machar. de suo re-ditu ex schismat., leg. inter epistol. S. Cyprian. edit. Paris. cum adnotat. Pamel. an. 1603, S. Augustin. in prolog. lib. retractation. tom. I. Operum edit. Paris. monachor. S. Maur.: neque enim quisquam, nisi imprudens, ideo quia mea errata reprehendo, me reprehendere audebit. Sed si dicit, non ea debuisse a me dici, quæ postea mihi etiam displicerent; verum dicit, et mecum facit. Eorum quippe reprehensor est, quorum et ego sum. Neque enim ea reprehendere deberem, dicere debuisssem.

(2) Serm. de martyrib. Quod aut imitand. aut non laudandi sunt. T. III, oper. edit Paris. 1581, p. 849.

stitisse (1) : Ille ad Zachariam scribens testatur , nihil tam se optare , quam *catholicam fidem et unitatem Romanæ Ecclesiæ servando dilatare , et quantoscunque audientes , vel discipulos in ista legatione mihi Deus donaverit , ad obedientiam apostolicæ sedis invitare et inclinare* (2). Nos vero tibi ipsum Zachariæ ad Bonifacium responsum damus : *Domini deprecamur clementiam , licet peccatores , ut suo te muniat , et confortet auxilio , nosque annuat prosperitatis tuæ semper læta suspicere nuncia* (3). Demum pro Dei benignitate nova , semperque uberiora inposterum a te lætitiæ nostræ , tuæque commendationis argumenta expectantes , apostolicam benedictionem tibi , Venerabilis Frater , coelestium munerum omnium auspicem , in paternæ gratiæ , pacis , caritatisque amplexu ex animo , ac peramanter imper-
timur. Datum Romæ apud sanctum Petrum sub annulo piscatoris die XIX Decemb. MDCCLXXVIII Pontificatus nostri anno quarto.

BENEDICTUS STAY.

Hisce absolutis , præfatus R. P. D. Stay egressus est e loco consistorii ; et sanctissimus allocutionem prosecutus est.

(1) Brower. annal. Trevirens. Tom. I, lib. 7, num. 116, Bollandist. act. SS. Junii, t. I, die 5, § 2; dein in 4. Vita ejusd. S. Bonifac. § 2.

(2) In collect. concilior. Labb. tom. 6, p. 1495. edit. Paris. 1671.

(3) In citat. collect. Labb. p. 1527.

Ex quibus omnibus præclare intellexistis, VENERABILES FRATRES, quid hac in re actum jam sit; præcipue vero constare vobis potuit, quam candido, sincero atque ingenuo animo in cor suum se rediisse fateatur Febronius; et quod animadverti maxime debet, non temporali ullo commodo illectus, non virium infirmitate fractus, non ingenio debilitatus, nec molestis inductus suasionibus, sed sola veritatis agnitione permotus, sola supernæ gratiæ illustratione perfusus, solo denique salutis suæ desiderio incensus, errores suos singulari studio rejiciat, summaque contentione ejuret ut retractationis libellum, quem PROPRIA MANU TOTUM PERSCRIBERE VOLUIT, *selectis* PATRUM AUCTORITATIBUS, ET RATIONIBUS ROBORARIT. Nonne hæc est mutatio dexteræ Excelsi? *Qui innumeris charismatum donis univ-
ersum Ecclesiæ corpus exornat, ut per multos
unius luminis radios idem ubique splendor ap-
pareat, nec possit nisi gloria esse Christi cu-
juslibet meritum christiani* (1). Neque enim exiguum id esse reputamus episcopi Myriophitani meritum, qui, sanctissimos Job, et Davidem imitatus, nullam afferri sibi moram passus est ab importuno, quo imbecilles animi plerumque capiuntur, pudore errata sua confitendi; sed summam ingenii docilitatem, ac miram animi fortitudinem in damnandis sententiis suis, seque

(1) S. Leo M. serm. 63, cap. 7, par. 1. oper. cit. edit.

ipso pro veritate abjiciendo, declaravit : audiatur hîc Ambrosius, cujus verbis dum Febronii laudes cumulantur, vulgi stultitia detestatur : *Amicus Dei, propheta Dei, Rex ab ipso electus Deo, et unctus in regnum, flagellis se spontaneus offerebat, nec erubescibat; et tu erubescis? Non multum ista verecundia tibi opitulabitur, cum ad iudicium Dei veneris: sed pudoris te istius pœnitebit, cum in conspectu non solum hominum, sed etiam angelorum, et omnium potestatum cœlestium constitutus, cœperis peccata propria non negare... Non esset hodie in requie servulus meus Job, si erubuisset tres illos Reges amicos suos; nec ipse David, si erubuisset delicta propria confiteri.... Et quia uterque eorum non erubuit factorum suorum pretium in mea ponere potestate, meo se iudicio voluntatique committere; nec ego de talibus servulis erubescam, ut appellem amicos meos, qui meam studuerint facere voluntatem (1).* Accedere etiam ad ipsius meritum debet, quod cum a pernicioſa dissentione ipse jam discessisset, ab eadem itidem suo exemplo brevi abduc-turum eos confidamus, qui hactenus illius, tanquam sui doctoris, signa sunt secuti.

Si Dioscori interitus, qui in sua sentiendi pravitae obiit, ut scribit Leo Magnus (2), in prô-

(1) Enarrat. in ps. David. 37, n. 51. T. I, oper. col. 838. edit. Paris. Monach. S. Mauri.

(2) Epist. 111.

*fundiora dejecit asseclas ejus, et perfidiæ incentore sublato, instabiles quædam, et insipientes animæ habent, quod paveant, non habent, quod sequantur; quales nunc esse Febroniani debent, auctorem suum videntes, non jam extinctum, sed immutatum, sed sectatorum omnium in seipso damnantem errores? Habent illi adhuc quem sequantur, si, ipso præeunte, redire ad officium, ad sanitatem velint; si renuant, et in sua defectione persistent, quid jam illis supererit, detracto duce, nisi ut incerti paveant, confusi ut erubescant? Qui enim se a Romana Ecclesia sejungunt, in eaque constitutam unitatem dividunt, dum amantissimæ suæ matris sinum et amplexum recusant, omnem suam substantiam quasi profugi, et inopes dispergunt. Verumtamen pergant illi, quas libuerit, fraudes insidiasque huic Ecclesiæ struere, atque inferre calumnias, et, ut magis adhuc obtrectent, sæculi potestatibus eandem obsistere, atque adversari clament; tamen vel inviti agnoscant, ac fateantur necesse est, quanta nunc iis auctoritatis species decesserit, quamque in apertum aggerata illa falsitatis commenta proferantur. Neque se magno similiter errantium numero tueri poterunt, sibi-que de multitudine blandiri; ut enim Ambrosius egregie monuit (1): *Multitudo sociorum impu-**

(1) Lib. de Laps. Virginis consecr. cap. 9, n. 41. Tom. II, oper. col. 316, supracit. edit. Paris.

nitatem non facit criminum : nam in Sodoma , et Gomorrhæ , et in totis quinque civitatibus innumerabiles utique habitabant populi , et omnes pariter.... igneis imbribus conflagrarunt.

Nos interea Myriophitanum episcopum , qui manifesta professione a se abjecit ac repulit quidquid in scriptis suis Romana detestatur Ecclesia , et nihil simulatum , nihil obscurum , nihil ambiguum in sua retractatione intexuit , diutius morari non possumus , quin , etsi magno a nobis locorum intervallo divisum , in spiritu caritatis amplectamur ; et ab ineffabili misericordia Dei non judicemus alienum , sed omnis culpæ abolitionem , et apostolicæ pacis gratiam impertiamur : *Nullas patitur veniæ moras vera conversio ; et in dispensandis Dei donis non debemus esse difficiles , nec accusantium se lacrymas , gemitusque negligere , cum ipsam pœnitendi affectionem ex Dei credamus inspiratione conceptam* (1). Aliter , uti docuit per aptissimas similitudines Cyprianus (2) , præcluderemus , atque abscinderemus iter doloris , ac pœnitendi viam ; et dum fructus pœnitentiæ intercipitur , pœnitentia ipsa tollitur. Supremus enim creator noster magis placatur voluntate , quam sanguine , ut ostendit in Abraham , cujus fidem in filii oblatione requisivit ; at si eum jussit offerri , tamen

(1) S. Leo M. epist. 83 , cap. 4.

(2) Epist. 52 , juxta edit. Paris. 1603.

non permisit occidi (1). Huic nostræ voluntati magnum adjecit incitamentum Trevirensis archiepiscopus, qui idipsum a nobis summo studio postulavit, ipsi non solum omnem habemus, pro sua amplitudine, ac virtute, fidem; sed tantum existimationis, caritatis, ac laudis pro innumeris suis in Ecclesiam meritis deferimus, ut incredibilem in modum illius studiis, illius gloriæ faveamus. Ejus maximæ, post Deum, in eximio hoc opere partes extiterunt; ejusdem consiliis, atque actis, tam præclara incepta præclariores sunt exitus consecuti. Summa est præterea ipsius nobiscum conjunctio, summa erga apostolicam hanc sedem observantia. Quapropter dum ipsum debita hac predicatione prosequimur, dum tantopere de sua pietate gaudemus, adhuc multo majore fiducia nunc ab ipso petimus, eumque obsecramus, ut pastoralis animo pergat adversariorum machinamento confringere, coepiscoporum excitet diligentiam, ut quos eadem unitatis caussa conjungit, eodem ardore inflammantur in revocantis iis qui a veritatis semita consultius deerrarunt in suis ecclesiis, ut ita *Domini ovile reparetur, et per sollicitudinem caritatis atque doctrinæ, omnes Christi oves unum se sentiant habere pastorem* (2).

(1) S. Petr. Chrysol. serm. 108, edit. Lugdun. 1627.

(2) S. Leo M. epist. 141, in fin.

Hæc sunt VENERABILES FRATRES, quæ in sinu nostro diutius continere præ gaudio non potuimus, quin vobiscum communicaremus; ut quos antea sollicitudinis ac doloris socios habuimus, nunc consolationis nostræ compotes, participesque faciamus. Præclaram tribuit annunciandæ hujus lætitiæ opportunitatem; illamque potissimum auget, hæc ipsa sollemnis, quam celebramus reparationis dies (1), in qua *Rex pacis, cum sua pace procedens, fugavit omne dissidium, dissensiones depulit, discordiam perturbavit, et sicut cælum splendor solis, ita Ecclesiam fulgore pacis illuminat... Ut nunc procedente Christo Rege*

(1) Alexander PP. VI, uti proditum in Diario Burchardi cæremoniarum magistri, habuit die 25 Martii 1498. Consistorium secretum recurrente dominica quarta quadragesimæ, *Lætare*, nuncupat., in quo providit nonnullas episcopales ecclesias. Benedixit rosam auream; et deinde venit ad capellam majorem, in qua celebravit missam card. Perusinus.

Julius PP. II, teste Diario Paridis de Crassis cæremon. magn., habuit consistorium secretum in aula paramentorum die 23 Februarii 1505, recurrente dominica tertia quadragesimæ; et postea venit ad capellam, in qua missam cantavit archiepiscopus Atheniensis adsistens.

In Diario Phebei cærem. mag., an. 1646, legitur: feria 2 die 12 mensis Martii, licet sit festum palatii, videlicet S. Gregorii magni, tamen habitum est consistorium secretum, præsentibus triginta cardinalibus; in quo propositæ sunt multæ ecclesiæ, et petitum pallium pro ecclesia Strigoniensi etc. Heri mane cum sanctissimus (Innocentius PP. X.) cursori

pacis omne , quod triste est , auferatur a medio , et illucescente veritate , fugetur mendacium (1).

Hic etiam aptissimus se obtulit nobis ad vos alloquendum locus ; e conspectu nempe gloriosæ confessionis principis apostolorum , qui petra est , ad quam eliduntur filii Babylonis : et obtinens cum æterno sacerdote indeficiens confortium , sedi suæ præesse non desinit , ut omnino Febronii pœnitentiam ejus patrocínio referre debeamus.

Plurimam quoque jucunditatem attulit vos alloqui e latere corporis magni Leonis , quo Christus utitur assertore ; cujus scripta suavissima

dixisset , quod hac mane esset consistorium , dictum est , respondisse : esse festum palatii , et ideo celebrari non posse consistorium. Cui quam prudentissime summ. Pontifex , possumus , inquit.

Clemens XIII , die 24 Decembris 1767 , mandavit indici consistorium secretum , dum cantabantur prim. vesper. nativitatis D. N. J. Christi ; quibus expletis habuit consistorium in aula consistoriali palatii Quirinalis , et gravi allocutione exposuit necessitates catholicæ Ecclesiæ , et decrevit solemnem utriusque cleri supplicationem habend. die 28 ejusdem mensis , fest. SS. Innocentium , in Basilica Vaticana , cui idem summus Pontifex cum Sac. cardinal collegio , ac omnibus Romanæ curiæ præsulibus interfuit.

(1) S. Petr. Chrysolog. serm. 149 , cit. edit.

præbent legentibus spectacula; *quemque advocatum, et propugnatorem veritatis invenimus* (1).

Gloriemur itaque in Domino, VENERABILES FRATRES, et caussam hujusce actionis ad originem suam, caputque ferentes, illi immortales gratias; illi laudem, gloriam, et honorem tribuamus, in cujus manu et hominum corda, et momenta sunt temporum.

(1) Theodoret. episc. Cyr. ad S. Abund. episc. Comens. apud Baron. ad annum Christi 450, n. 33, tom. VIII, annal. edit. Lucens.

FINIS TOMI QUINTI.

INDEX

RERUM TOMI QUINTI.

A.

Appellatio ab abusu. p. 279. — canonibus et traditioni adversatur. 280, etc. nova est. 282, 285. — ejus abusus 286.

Athanasius non appellavit ab abusu. 279.

C.

Cajetanus card. a Febronio citatus eundem refellit. 217.

Censores et censuræ Romanæ, item politicæ. 143.

Concilia contra Papam nihil valent. 151. etc.

Conciliorum particularium cessationis causæ. 166.

Conciliorum libertas in quo consistat. 168, 169. etc.

Concilium Triburiense. 273.

Concordata Germaniæ justa et rationabilia. 104.

— De iis abolendis actum fuit. 108.

Curia a sede apostolica distinguitur. 117.

D.

Decretales epistolæ ante Siricium P. extabant. 47.

Duarenus Franc. Febronio opponitur. 194.

Ecclesia Gallicana suas libertates in eo non statuit, in quo Febronius. 91.

Episcopi ad concilia ægre conveniebant. 163. eorum munus in conciliis provincialibus et nationalibus. 169.

Excommunicatio injusta qualiter ferenda? 223.

F.

Febronius sibi contradicens. 14, 24, 99, 186. falsam de capite Ecclesiæ ideam tenet. 18. — Scripsit totam errorum congeriem. 22. — falsum dicit. 34. — non loquitur cohærenter. 51. — testimonia inepta adducit. 52 — Ecclesiam totam erroris ac superstitionis arguit. 63. etc. Catholice non loquitur. 76. — ab acatholicis redarguitur. 77. — M. Antonii de Dominis verba et sententias exscribit. 80, 83. — pro reunionem nihil profuit, magis nocuit. 80. — ad illam mediis contrariis utitur. 81. — magis Ecclesiæ hostis, quam conciliator. *ibid.* — arma a protestantibus mutuatur. 82, 104. — libertates Ecclesiæ Gallicanæ falso explicat. 91. — ab his ad alias ecclesias male argumentatur. 100. — curiam Romanam invidiose carpit. 113. independentiam canonicam statuit. 128. — ad veteres canones male provocat 137. — a Gelasio I retunditur. 138. — laxitatis, imo falsi convincitur. 144, 145. — potestati sæculari in conciliis auctoritatem tribuit. 159. — cessationem conciliorum RR. Pontificibus falso adscribit. 162. — schisma et rebellionem commendat. 171. — pro subtractione obedientiæ exempla illegitima affert. 177. — sedem a

sedente dolose distinguit. 210. S, Leone M. falso abutitur. 211. — exemplis pro sua resistentia infeliciter decertat. 213, 181, 217, 270, 271, 272. — concilium Triburiense falso explicat. 273. — appellationem ab abusu illegitime proponit. 279. — falsam regulam statuit. 287. — ejus doctrina propositionibus damnatis Wicleffi, Huss, Martini Lutheri affinis est. 304. etc. — Febronii retractatio in fine.

G.

Galli Papam a concilio judicari non sinunt. 152.

Gelasius I contra pseudo-theologos. 138.

Gerson sibi contradicit. 36, 37.

Gregorius VII vindicatur. 146.

Gregorius XIV defenditur. 119.

H.

Hadrianus VI, cur ab Italis non magni æstimetur. 117.

Hincmarus Rhem. Isidori decretalibus se opponit. 10. — a Nicolao I retunditur. Ibid.

I.

Imperatores veteres supremam in præsule Romano potestatem professi sunt. 65.

Index librorum prohibitorum. 143. etc. 148.

Jurisconsulti Galli circa libertates Ecclesiæ Gallicæ non conveniunt. 88.

Jus Ecclesiæ antiquum et novum. 8.

Justinianus Imperator quo sensu tulerit leges Ecclesiasticas. 196. — non semper in omnibus laudabilis 197.

L.

Labrussel contra hodiernos criticos. 140.

Leibnizius æquior Febronio. 292.

S. Leone M. Febronius male abutitur. 211.

Libertas Ecclesiæ in quo consistat? 4 et 8.

Libertates Gallicanæ quodnam fundamentum habeant? 92 — non possunt dici jus commune. 93.

M.

De Marca Petri emendationes et retractatio. 306.

Matthæus Parisius. 269.

N.

Nicolaus I genuinis testimoniis nitebatur. 10, 26.

O.

Otto Frisingensis partium studio deditus. 146.

P.

Papa caput Ecclesiæ et quale? 18.

Placetum regium est. nova praxis, item quando et ubi locum habeat? 234. etc. — eidem materia fidei,

dogmata, potestas clavium non subjacent. 240. — nec leges et ordinationes Ecclesiasticæ. 241. — sed solum materia mixti fori, concordatorum, privilegiorum alicujus regni. 242. — ejusdem abusus 243.

Placetum ecclesiasticum in Ecclesia non minus locum habet. 246. — in executione hujus impedimenta. 247.

Pontifices RR. qualiter in temporalia se ingesserint? 118. etc. — a concilio judicari non valent. 152. cessationis conciliorum causa non sunt. 162.

Principes sæculares in Ecclesia et negotiis ecclesiasticis auctoritatem non habent. 196. — eorum officium in Ecclesia ex Tridentino. 251.

Q.

Quirini card. refutavit Schelhornium. 149.

S.

Schelhornius a cardinali Quirino refutatus. 149.

Sedis a sedente distinctio seductoria et vana est. 210.

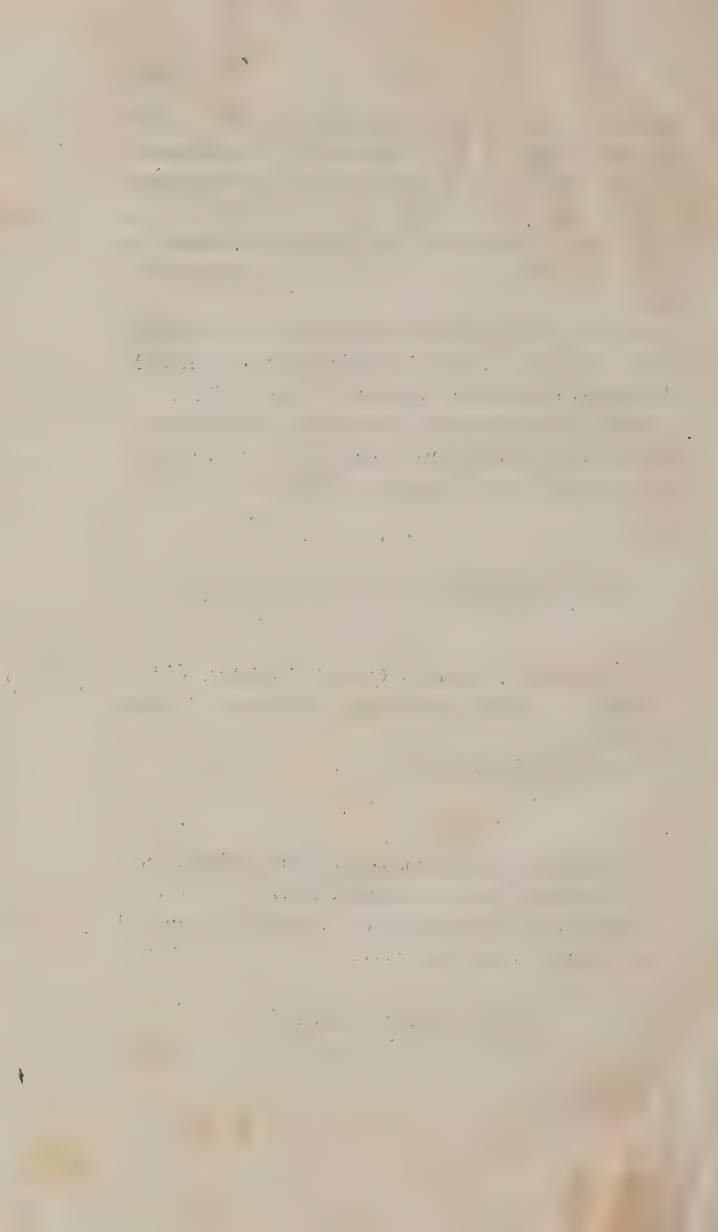
Sixtus V defenditur. 119.

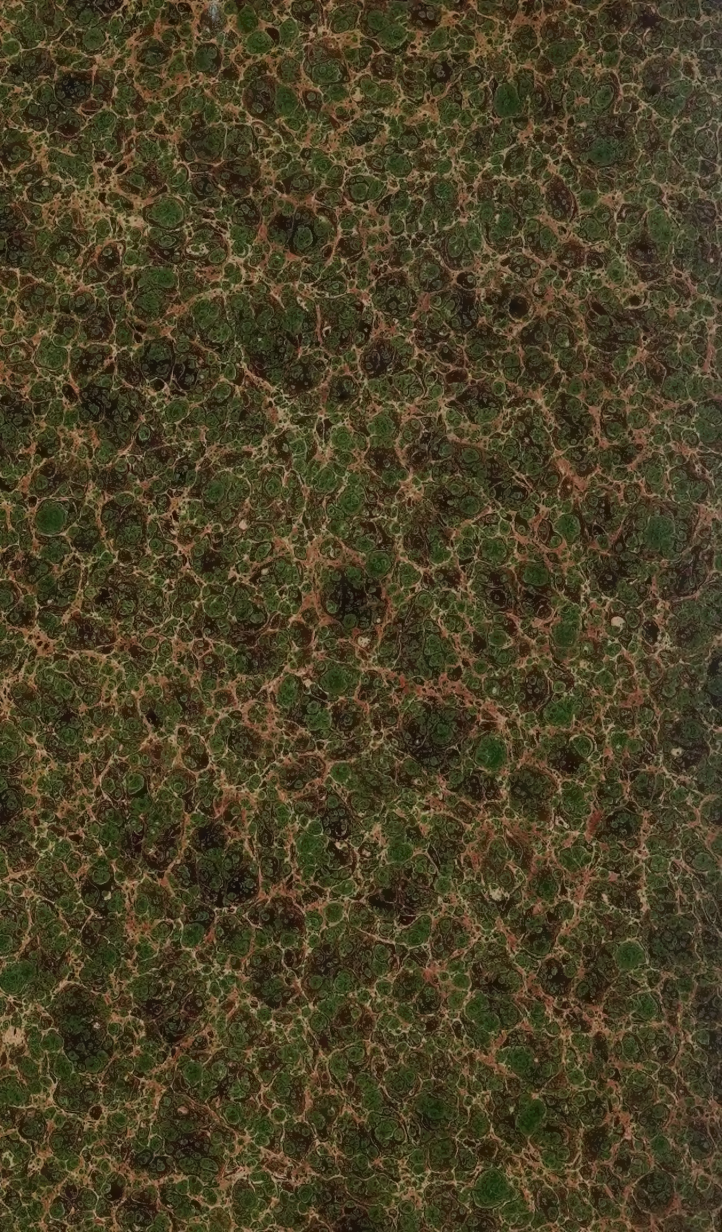
T.

Thomassinus potestatem R. Pontificis defendit. 11. — a Febronio male emendatur. 294.

Tridentinum concilium de officio principum, et immunitate ecclesiastica. 251.

FINIS INDICIS RERUM.





213.2

Z 12

20194

AUTHOR ZACCARIA, F.A., S.J.

TITLE Anti-Febronius Vol. 5

DATE
LOANED

BORROWER'S NAME

ROOM
NUMBER

STORAGE - CBEL

20194

~~20194~~



